

RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN TARİHİ ROMANLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Emrah KAYIMKAYA

**Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Eskişehir
Eylül, 2007**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	
1. Ragıp Şevki YEŞİM'in Hayatı.....	7
2. Ragıp Şevki YEŞİM'in Edebî Kişiliği ve Eserleri.....	13
İKİNCİ BÖLÜM: RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN ROMANLARININ İNCELENMESİ	
1. Genç Osman.....	17
1.1 Konu.....	17
1.2 Vak'a.....	17
1.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	19
1.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	24
1.5 Kişiler.....	28
1.6 Mekân.....	46
1.7 Zaman.....	49
1.8 Dil ve Üslup.....	50
1.9 Anlatım Teknikleri.....	52
2. Bizanslı Beyaz Güvercin.....	60
2.1 Konu.....	60
2.2 Vak'a.....	61
2.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	62
2.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	70
2.5 Kişiler.....	72

2.6 Mekân.....	82
2.7 Zaman.....	86
2.8 Dil ve Üslup.....	87
2.9 Anlatım Teknikleri.....	92
3. Beyaz Atlı Sipahi.....	97
3.1 Konu.....	98
3.2 Vak'a.....	98
3.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	100
3.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	103
3.5 Kişiler.....	105
3.6 Mekân.....	115
3.7 Zaman.....	119
3.8 Dil ve Üslup.....	119
3.9 Anlatım Teknikleri.....	124
4. Zümrüt Gözlü Sultan.....	132
4.1 Konu.....	133
4.2 Vak'a.....	133
4.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	135
4.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	140
4.5 Kişiler.....	142
4.6 Mekân.....	154
4.7 Zaman.....	157
4.8 Dil ve Üslup.....	158
4.9 Anlatım Teknikleri.....	163
5. Kızıl Elma.....	173
5.1 Konu.....	173
5.2 Vak'a.....	173
5.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	175

5.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	180
5.5 Kişiler.....	182
5.6 Mekân.....	190
5.7 Zaman.....	195
5.8 Dil ve Üslup.....	195
5.9 Anlatım Teknikleri.....	203
6. Ovaya İnen Şahin.....	212
6.1 Konu.....	213
6.2 Vak'a.....	213
6.3 Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması.....	215
6.4 Anlatıcı ve Bakış Açısı.....	220
6.5 Kişiler.....	223
6.6 Mekân.....	235
6.7 Zaman.....	238
6.8 Dil ve Üslup.....	241
6.9 Anlatım Teknikleri.....	244
SONUÇ.....	252
KAYNAKÇA.....	256
EKLER.....	259

ÖZET
RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN TARİHÎ ROMANLARI ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA

KAYIMKAYA, Emrah
Yüksek Lisans-2007
Türk Dili ve Edebiyatı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Muharrem Dayanç

“Ragıp Şevki Yeşim’in Tarihî Romanları Üzerine Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde Ragıp Şevki Yeşim’in altı romanı, yapı ve anlatım teknikleri bakımından incelenerek romanlarının dayandığı temeller belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun için roman unsurları ayrı ayrı ele alınıp incelenmiştir.

Tez, giriş ve sonuç dışında iki ana bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında tarihî roman ile ilgili bilgi verilmiş ve Ragıp Şevki Yeşim’in tarihî romancılık içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde, yazarın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Ragıp Şevki Yeşim’in hayatı hakkında geniş bir bilgi yoktur. Bu sebeple oğlu Şevker Yeşim ve kızı Filiz Pektaş’la röportaj yapılmıştır.

İkinci bölümde, yazarın altı romanı; konu, vak’a, ele aldığı olayların tarihî belgelerle karşılaştırılması, dil ve üslup, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı ve anlatım teknikleri yönleriyle incelenmiştir. Tezin sonuç bölümünde ise incelenen altı romanın benzer ve farklı yanları tespit edilerek açıklanmıştır.

ABSTRACT**AN ANALYSIS OF THE HISTORICAL NOVELS BY RAGIP ŞEVKİ YEŞİM****KAYIMKAYA, Emrah****Master Thesis-2007****Turkish Language and Literature****Advisor:** Muharrem DAYANÇ, Asistant Professor

Six novels of Ragıp Şevki Yeşim in the thesis named “An analysis of historical novels by Ragıp Şevki Yeşim” were examined according to the structure and language techniques and tried to define the basics of them.

That’s why the componen of the novels were examined particularly.

It’s divided into two parts out of the beginning and the ending parts. In the beginning part of the thesis, an information was given about the historical novel and tired to define the place of Ragıp Şevki Yeşim in historical novels.

In the first part, an information was given on the writer’s life and literary character. There isn’t much information about the writer’s life. That’s why an interview was made with his son Şevker and daughter Filiz Pektaş.

In the second part, his six novels were examined according to the subject, event, comparison of the events with historical documents, linguistics and style, date, place, narrotar and his point of view and narration techniques. In the last part of the thesis, there is a comparison of the six novel

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.s.	Adı geçen söyleşi
a.g.m.	Adı geçen makale
C.	Cilt
s.	Sayfa
a.g.t	Adı geçen tez.
Ank.	Ankara
İst.	İstanbul

ÖNSÖZ

Ragıp Şevki Yeşim, gazetecilikle başladığı yazı hayatına hikâyeleri ve romanlarıyla devam eder. Onu asıl şöhrete ulaştıran ise tarihî romanlarıdır. Osmanlı tarihini kendine konu olarak seçen Yeşim, romanlarıyla okuyucuları bilgilendirdiği gibi, onlarda bir tarih sevgisinin oluşmasını da sağlar.

Ragıp Şevki Yeşim’in yayınlanan bir tarihî romanının arkasında yazan, “Unutulmaya yüz tutmuş bir romancı” sözü¹ bizi çok etkiledi. Edebiyat dünyasına birçok eseri ile hizmet etmiş bir yazarın unutulmaması gereğine inanarak çalışmamıza başladık. Yeşim hakkında çeşitli kaynaklarda bilgiler vardı, ama bunlar çok yetersizdi. Bu sebeple ailesiyle iletişime geçtik. Oğlu Şevker Yeşim ve kızı Filiz Pektaş’la görüştük. Onlardan ve çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgilerle Yeşim’in hayatı ve edebî şahsiyeti ile ilgili bilgiler verdik. Araştırmalarımızda Yeşim’in altı tarihî romanına ulaştık. Yazdığı tarihî romanların birindeki dipnotta “Güneş Orada Batar” adlı bir tarihî romanının olduğundan bahsetse² de bütün araştırmalarımıza rağmen bu romanına ulaşamadık.

Tezimizi giriş ve sonuç dışında iki ana bölüme ayırdık. Tezin giriş kısmında tarihî roman ile ilgili bilgi vererek, Ragıp Şevki Yeşim’in tarihî romancılık içindeki yerini tespit etmeye çalıştık.

Birinci bölümde, yazarın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verdik. İkinci bölümde yazarın altı romanını konu, vak’a, ele aldığı olayların tarihî belgelerle karşılaştırılması, dil ve üslup, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı ve anlatım teknikleri yönleriyle inceledik. Tezin sonuç bölümünde ise incelenen altı romanın benzer ve farklı yanlarını tespit etmeye çalıştık.

Bu tezin hazırlanma sürecinde değerli yardımlarını esirgemeyen, çalışma azmine hayran olduğum tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muharrem Dayanç’a, beni

¹ Ragıp Şevki YEŞİM, Kızıl Elma, Elips Yayıncılık, Ankara, 2004.

² Ragıp Şevki YEŞİM, a.g.e., s. 51.

göleryüzle karşılayarak Ragıp Şevki Yeşim ile ilgili bilgilere ulaşmamı sağlayan Şevker Yeşim ile Filiz Pektaş'a teşekkür ederim.

Eskişehir, 2007

Emrah KAYIMKAYA

GİRİŞ

“Zevk alma, eğlendirme, çeşitli mesajlar üzerinde düşündürme, yeni ufuklara götürme, bilgi kazandırma, kendimizi ve çevremizi içinde bulabilme, nihayet dil zenginliği olabilme...”³ özellikleriyle donatılmış roman, konularına göre polisiye roman, tarihî roman, macera romanı, fantastik roman, biyografik roman gibi çeşitlere ayrılır. Bizim araştırma konumuzun Ragıp Şevki Yeşim’in tarihî romanları olması sebebiyle, tarihî romanın Türk ve dünya edebiyatındaki gelişimi, özellikleri ve Yeşim’in bu tür içindeki yeriyle ilgili bilgi vermek doğru olacaktır.

Gerçek anlamda tarihî romanın ortaya çıkmasında Fransız İhtilaliyle başlayan “Romantizm” akımının büyük etkisi vardır. Romantikler insanların geçmişe yönelmelerini sağlamışlardır. “ Romantizm akımının yaydığı marazilik, duygusallık, milliyetçilik, melankoli ve hüznün duygusu, sanatta çöşkün bir manzara doğurmuş ve kişiler içlerinde buldukları ortamdaki vazgeçerek, geçmişlerine yönelmişlerdir.”⁴ “Tarihî roman, on dokuzuncu asrın başlarında, Napolyon’un düşüşü sırasında ortaya çıkar. Walter Scott’un (1771-1832) 1814’te yayımladığı Waverley adlı romanı, bugünkü anlamıyla tarihî romanın başlangıcı sayılmaktadır.”⁵ Scot’un açtığı yolda ilerleyen pek çok yazar olmuştur. Victor Hugo, Flaubert, Alexandre Dumas, Nikolayev Gogol bunlardan sadece birkaçıdır.

“Bizim edebiyatımızda konusunu tarihten alan ilk roman Ahmet Mithat Efendi’nin Letaîf-i Rivayat serisinden çıkan Yeniçeriler’idir. Eser 1871’de neşredilmiştir. Bu eseri 1877’de yine Ahmet Mithat Efendi’nin Süleyman Musli ile 1880’de Namık Kemal’in Cezmi’si takip eder.”⁶ “Yeniçeriler romanı, konusunu tarihten alsa da daha çok macera romanı olarak değerlendirilir:

---

³ Sadık TURAL, Zamanın Elinden Tutmak, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1982, s. 220.

⁴ Dilek ÇETİNDAS, Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan, Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s. 86.

⁵ Zeki TAŞTAN, Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000, s. 20.

⁶ Hülya ARGUNŞAH, Türk Edebiyatında Tarihî Roman, Marmara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1990, s. 7.

“Büyük bir hikâye veya küçük bir roman denemesi olan Yeniçeriler, tarih konulu eserlerden çok, yazarın, hayalini fazlaca işlettiği bir macera romanıdır.”⁷ Yeniçeriler romanında, “ III. Selim devrinde gerçekleştirilmek istenen yenilikler ve bunlara karşı çıkan yeniçerilerle, yeniçerilik kurumundaki bozulma bir aşk macerasıyla süslenerek anlatılmaya çalışılmıştır.”⁸

“Türk Edebiyatı’nda tarihi roman özelliği taşıyan ilk edebi eser ise Namık Kemal’in Cezmi adlı eseridir.”⁹ İki veya üç ciltten meydana gelecek eserin ancak birinci cildi yazılabılmıştır.¹⁰ Esere adını veren ve Mehmed III. devrinde İstanbul’da çıkan sipahiler isyanının başlarından biri olan Cezmi’nin bu ciltte ancak, yetişmesi ve İran savaşlarında gösterdiği kahramanlıklar ile bu savaşlarda tanışıp, dost olduğu Adil Giray’ı kurtarmak için İran’da başından geçen maceralar anlatılmıştır.¹¹

“Her devirde konusunu tarihten alan edebî ürünler, farklı nedenlerle yazılmış olmakla beraber daha çok ulusal bilincin uyanmaya başladığı yıllara rastlar ve her tarihî eserin bir yazılma gerekçesi vardır.”¹² Tanzimat yıllarında devlet zor durumdadır. Halka, şanlı tarihini anlatacak ve moral kazandıracak eserler sunulması gereği ortaya çıkar. Namık Kemal eseriyle, Türk İslâm değerlerini yücelterek Türk kahramanlığını dile getirir. Okuyucuya tarihinin büyüklüğünü kavratacak çeşitli mesajlar verir.

Ali Ekrem, Namık Kemal’in “Cezmi” adlı eseri ile millî ve manevî hisleri canlandırmak amacıyla olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

⁷ Sadık TURAL, a.g.e, s. 230.

⁸ Nermin ÖZTÜRK, Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992, s. 18.

⁹ Nermin ÖZTÜRK, a.g.t., s. 19.

¹⁰ Sadık TURAL, a.g.e., s. 231.

¹¹ Ömer Faruk Akün, “Namık Kemal “ md. , İslam Ansiklopedisi, C. 9, Milli Eğitim Basımevi, Eskişehir, 1997, s. 68.

¹² Müzeyyen Buttancı, Türk Edebiyatında Tarihi Tiyatro, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002, s. 24.

“ Cezmi yine baştan aşağı kahramanlık, vatanperverlik, fedakârlık gibi ulvî hasletleri gayet tesirli ve canlı sayfalarda yaşatarak, milletin fikr ü vicdanını yükseltmek için yazılmıştır.”¹³

Ahmet Hamdi Tanpınar, “Cezmi”nin “Namık Kemal’in, romantik edebiyata kendini en fazla teslim ettiği eseri” olduğunu belirtir.¹⁴

Tanzimat Edebiyatı’nda ilk örneklerine rastladığımız tarihî romana, Servet-i Fünun döneminde hiç önem verilmez. Bunun sebebini bu dönem yazarlarının ferdi bakış açısında aramak doğru olacaktır. “Servet-i Fünuncular, edebiyat anlayışları bakımından, Tanzimattan sonraki Türk edebiyatı içinde farklı bir karaktere sahiptirler. Edebiyatta estetik bir gaye ararlar ve edebiyatın fayda peşinde koşmadığını, ahlâkçı bir gaye gütmeyişini ısrarla belirtirler.”¹⁵

Meşrutiyet döneminde ise tarihî roman millî bilincin uyanması için bir araç olarak kullanılır. Bu dönemde yazılan tarihî romanlar şunlardır: “ Selanikli Fazlı Necip, Dehşetler İçinde (3 c. 1909-1910); Filibeli Ahmet Hilmi, Öksüz Turgut (1910); Süleyman Sudi, Kızıl Köşk (1914); Dünder Alp, Şarkın En Büyük Hükümdarı Timurlenk (1914); Moralızade Vassaf Kadri, Şimal Rüzgarı (1915); Ahmet Naci, Kamer Sultan (1914)”¹⁶

II. Meşrutiyet’ten sonra gelişen Milli Edebiyat döneminde Türkçülük düşüncesi öne çıkar. Yazarların amacı, millete moral vermek, tarihini hatırlatmaktır. Bu dönemde tarihî romandan çok tarihî hikâyelerin ağırlıkta olduğunu görürüz. Ömer Seyfettin ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu bu dönemin önemli isimleri olarak karşımıza çıkar. Sadık Tural, Ömer Seyfettin’in yazdığı hikâyelerle Türk tarihinin altın devirlerini, halkına hatırlattığını ve onlarda bir çöşku uyandırdığını belirtir:

¹³ Ali EKREM, Namık Kemal, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İst., 1992, s. 63.

¹⁴ A. Hamdi TANPINAR, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 8.Baskı, İstanbul, 1997, s. 408.

¹⁵ Bilge ERCİLASUN, Servet-i Fünun’da Edebi Tenkit, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s. 173.

¹⁶ Zeki TAŞTAN, a.g.t., s. 31.

“ Ömer Seyfeddin, şuur ve heyecan örneği olan tiplerin hâkim olduğu hikâyeleri ile milleti bir savaşa hazırladı. Türk milletinin trajedisinin sahnelendiği bu devirde Pembe İncili Kaftan, Kaç Terinden, Kütük, Topuz, Teke Tek, Diyet, Başını Vermeyen Şehit, Vire, Forsa, Kızılelma Neresi? gibi hikâyelerin yazılmasının tek gayesi vardı. Türk tarihinin altın devirlerini, Türk milletinin aslî hususiyetlerini hatırlatmak, tekrar canlanmasını sağlamak.”¹⁷

Kızıl Tuğ, Cumhuriyet döneminde tespit edilebilen ilk tarihî romandır. Cumhuriyet devrinde Osmanlı tarihi ile alakalı ilk roman ise, Nizamettin Nazif'in Kara Davut (1928) adlı eseridir.¹⁸

1930-1940 yılları arasında da birçok tarih roman yazılır. Bu dönemdeki romanlardaki ortak konu Osmanlı tarihidir. 1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri sebebiyle duraklama dönemine giren tarihî romancılık, 1960 ve sonrası yıllarda, Ragıp Şevki Yeşim, Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu gibi yazarlarla tekrar önem kazanır.

Bu dönemde yazılan bazı eserler ve yazarları şunlardır: Abdullah Ziya Kozanoğlu, “Atlı Han” (1923), Fazlı Necip, “Saraylarda Mecnunlar” (1928), Abdullah Ziya Kozanoğlu, “Kolsuz Kahraman” (1930), Kemalettin Şükrü, “Venedikli Köle” (1931), Turhan Tan, “Timurlenk” (1935) Ekrem Reşit, “Hayreddin Barbaros” (1937), Safiye Erol, “Ciğerdelen” (1947) Feridun Fazıl Tülbentçi, “ Barbaros Hayrettin Geliyor” (1949), Murat Sertoğlu, “Teodora'nın Ölümü” (1950), Kemal Tahir, “ Esir Şehrin İnsanları” (1956), İlhan Tarus, “ Hükümet Konağı” (1962), Tarık Buğra, “Küçük Ağa” (1964), Ragıp Şevki Yeşim, “Genç Osman” (1964), Mehmet Seyda, “Nemrut Mustafa” (1970), Yavuz Bahadıroğlu, “Buhara Yanıyor” (1974), Yılmaz Boyunağa, “ Malazgirtin Üç Atlısı” (1985), Sevinç Çokum, “Ağustos Başağı” (1989).

¹⁷ Sadık TURAL, a.g.e, s. 233-234.

¹⁸ Zeki TAŞTAN, a.g.t., s. 35.

Kısaca Türk ve dünya edebiyatındaki gelişimini anlattığımız tarihî roman, “...temelleri maziye dayanan, yani başlangıcı ve sonucu geçmiş zaman içinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirde yaşamış kahramanların hayat hikâyelerinin edebî ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesidir.”¹⁹ Bir başka deyişle, “Yazıldığı zamanla ilişkili olarak, tarihî olan bir zaman kesiti içerisine yerleştirilmiş, romanlara verilen addır.”²⁰ Tarihî romanlar her şeyden önce bir romandır. Romanın en önemli özelliği kurguya dayanan bir eser olmasıdır. Bu sebeple romanlar, tarihî gerçeklerle birebir uyuşmak zorunda değildir. Tarihî romanlar yazarın hayal dünyasıyla tarihî gerçeklerin yoğrulmasıdır. Ama tarihi romanların bu özellikleri onların sosyal bir fayda amacı gütmedikleri anlamına gelmez. Tarihî romanlar genellikle millî değerleri okuyucuya aktarmak ve onlarda millî bilincin uyanmasını sağlamak gibi bir misyonu üstlenirler:

“Tarihî romanların amacı, herhangi bir tarih dönemini konu alarak, bu konuyu sanatla süsleyerek sunmak değil, tarihte yaşanmış olaylar hakkında sebep-sonuç ilişkileri kurarak mesajlar vermek, bunu yaparken de sağlam bir nesrin bütün özelliklerini sunmaktır. O milletin gelenek ve görenekleri, olaylara bakış açısı, ülküleri, iç ve dış meseleleri, olayların vuku bulduğu zamanki şartlar göz ardı edilmemeli, millî değer yargılarının gelecek nesillere aktarılması amaçlanmalıdır.”²¹

Hülya Argunşah da tarihî roman yazarlarına toplumun yüklediği en önemli görevin, okuyucusuna tarih bilincini aşılama olduğunu belirtir:

“...Bir tarihî roman yazarının cemiyette yüklendiği hatta farkında olmadan yerine getirdiği bir misyonu vardır. Bu misyon daha önce de belirtildiği gibi okuyucusuna tarih şuûrunu vermek, mazinin değerlerini hatırlatmak ve geçmişini değerlendirerek geleceğe yönelik doğru kararlar vermesini sağlamaktır.”²²

¹⁹ ARGUNŞAH, a.g.t. s. 7.

²⁰ Hasan BOYNUKARA, Modern Eleştiri Terimleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van, 1993, s. 228.

²¹ ÖZTÜRK, a.g.t. s. 15.

²² ARGUNŞAH, a.g.t., s. 8.

Tarihî romanların diğer bir işlevi de tarih kitaplarındaki kuru bilgilerin sıkıcılığından okuyucuyu kurtararak, onlara tarih sevgisi aşılmasıdır.

Bizim araştırma konumuz olan “Ragıp Şevki Yeşim” de tarihî romanlarıyla ün kazanmış bir şahsiyettir. Romanlarıyla okuyucusuna tarihi sevdirmeyi amaçlayan Yeşim, tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen göstererek, bu gerçekliği hayal dünyasıyla süslemeyi başarır. Üslubunun akıcılığı ve dilindeki sadelik romanlarında göze çarpan unsurlardır. Yazdığı romanlar günümüzde de sevilerek okunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.

1. Ragıp Şevki Yeşim'in Hayatı:

Ragıp Şevki Yeşim, 1326 yılında Mekodonya'nın Leskovik kasabasında doğar. Babası Mehmet Şevki Bey, annesi Naime Hanımdır.²³ Mehmet Şevki Bey, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç eder ve burada "Posta Müfettişi" olarak göreve başlar. Babasının memuriyeti sebebiyle Yeşim'in çocukluğu İstanbul, Mersin ve Antalya'da geçer. Ragıp Şevki Yeşim'in oğlu Şevker Bey, babasının Balkan Harbi'nde Türkiye'ye geldiğini belirtir:

"Babam tarihe de meraklı olduğu için bir şecere çıkarmıştı. O şecere annemde olması lâzım şu anda. Babam ve sülalesi bir yaşına gelene kadar Yuğoslavya'da Leskovik'de yaşarlar. Leskovik, Kosova ile Mekodanya arası bir şehirdir. 1911'de Balkan Harbi'nde, Türkiye'ye göç ederler."²⁴

İlkokulu İstanbul'da (1924), ortaokulu Mersin'de (1927) okuyan Yeşim, lise öğrenimini ise Antalya'da (1930) tamamlar.²⁵ Liseyi bitirdikten sonra 1930 yılında Mersin'de "Memalik-i Şarkıyye" adlı Fransız Bankası'nda çalışmaya başlar.²⁶ Bu yıllarda mahalli gazetelerde hikâyeleri çıkar.²⁷ İlk çıkan hikâyeleri, "Beni Yakan Bir Ateş Var" (1932), "Günün Hikâyeleri", "Aşk Hikâyeleri" ve "Bir Gönül Hastası"dır. Fransız Bankası'nın kapanması üzerine 1932'de İstanbul'a gelerek Cumhuriyet

²³ Ragıp Şevki YEŞİM, Ekler, s. 263.

²⁴ Şevker YEŞİM'le Ragıp Şevki YEŞİM Üzerine Bir Söyleşi, Söyleşiyi Yapan: Emrah KAYIMKAYA, İstanbul, 28 Temmuz, 2007, s. 273-280.

²⁵ "Ragıp Şevki YEŞİM", Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, C. 2, İstanbul, 2001, s. 909.

²⁶ İhsan IŞIK, "Ragıp Şevki YEŞİM", Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, Elvan Yayınları, C. 9, İstanbul, 2006, s. 3879-3880.

²⁷ "Ragıp Şevki YEŞİM", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C. 8, İstanbul, 1998, s. 591-592.

Gazetesi'nde muhabirlikle gazeteciliğe başlar. Sırasıyla “ Son Posta” (1933), “Yeni Sabah” (1940-45), “Yarın” (1946) ve “Memleket” (1947-48) gazetelerinde çalışır. Yazılarında Ekrem Sabit, Rabia Şakir, Reşit Şevket, Sabahattin Osman takma isimlerini kullanır.²⁸ Bu yıllarda roman yazmaya başlayan Yeşim'in, çeşitli yayınevlerinde, “Yaralı Kurt” (1933), “İçimizden Biri” (1936), “Dişi Örümcek” (1937), “Efeler” (1938), adlarıyla romanları yayımlanır. 1938 yılında Sabahat Hanım'la evlenir. 1940 yılında kızı Filiz, 1946 yılında ise oğlu Şevker dünyaya gelir. 1948 yılında Hadise Yayınevi'ni kurarak, burada “Radyo Haftası” isimli mecmuayı çıkarır. Bu mecmua, o dönemin en popüler dergileri içinde yer alır.²⁹ Şevker Bey, halkın sevdiği meşhur sanatçılar hakkında haberler veren Radyo Haftası'nın magazinsel bir özellik taşıdığını ve o dönemde bir ilk olduğunu söyler:

“Babam, 1948 senesinde bir arkadaşıyla ortak olarak Hadise Yayınevi'ni kurar. 1950 yılında ise Hadise Gazetesi'ni çıkarır. Hadise Gazetesi o günün şartlarını bugüne getirirsek bir nevi polisiye ve adli olayları ele alan bir gazetedir. Siyasi ve magazin haberlerine yer vermez. 1952 yılında o dönemin en popüler mecmuası olan “Radyo Haftası Mecmuası'nı” çıkarır. Radyo Haftası, radyo sanatçılarından, örneğin; Zeki Müren'den, Şükran Özer'den bilgiler veren bir mecmua. Halk tarafından çok sevilen bu yayın, uzun süre gündemdeki yerini korur. 1960 yılında, 27 Mayıs ihtilâlinde sonra Milli Birlik Komitesi, sebebini tam bilmiyorum ama bazı yayınları yasaklamaya çalıştı. Bunlardan birisi de Hadise Gazetesi'ydi. Hadise Gazetesi kapandıktan sonra Radyo Haftası Mecmuası da kapandı. Televizyonda “Pop Alaturka” diye bir yarışma var, belki izlemiştirsinizdir. Bülent Ersoy, Ebru Gündeş, Orhan Gencebay'ın jüri olduğu yarışma. Yarışmanın fonlarında yayınlanan, Perihan Altundağ Sezeri'yle ilgili resimler vb. görüntüler, Radyo Haftası'nın kapaklarından alınmadır. Radyo Haftası, annemde bir dizi vardı. Daha sonra babamın vasiyeti üzerine bir kütüphaneye bağışlandı.”³⁰

²⁸ “Ragıp Şevki YEŞİM” , Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, C. 2, İstanbul, 2001, s. 909.

²⁹ a.g.s., s. 273-280.

³⁰ a.g.s., s. 273-280.

1960'lı yıllarda Son Havadis Gazetesi'nde, "Kara Sinan" adıyla resimli romanları yayımlanır. Şevker Bey, bu romanların Osmanlı Devleti öncesi Türklerin tarihini anlattığını belirtir:

"Son Havadis Gazetesi'nden bir arkadaşı vasıtasıyla davet aldı. Son Havadis Gazetesi'nde "Kara Sinan" adıyla resimli romanları yayımlandı. Resimler başka biri tarafından çiziliyordu, babam da bu çizgi romanın metin kısmını yazıyordu. Ölümüne kadar, bunlar yayımlanmaya devam etti. Suat Yalaz'ın meşhur Karaoğlan dizisi daha sonra çıktı. Aşağı yukarı benzer tarzda şeylerdi. Osmanlı Devleti'nden önceki Türk kahramanlarını konu alan çizgi romanlardı."³¹

Hadise Yayınevi ve Radyo Haftası Mecmuası kapandıktan sonra tarihî roman yazmaya başlayan Ragıp Yeşim, 1965'te Yeşim Yayınevi'ni kurar. Çeşitli yayınevlerinde tarihî romanları yayımlanır. Ayrıca Erol Simavi'nin desteğiyle din tarihi üzerine de yazan Yeşim'in, bazı dini kitapları da yayımlanır. Şevker Yeşim, babasının bu kitapları yazarken dini bir eser yazmak gibi bir derdi olmadığını, sadece tarihî anlamda bunları kaleme aldığını söyler:

"Hürriyet Gazetesi'nin sahibi Erol Simavi'nin desteğiyle din tarihi üzerine yazılar yazmaya başladı. İlk yazdığı kitap "Allah'ın Kitabı" adıyla yayımlandı. Üç ciltten oluşan bu kitap, Kur'an'ın tercümesi veya tefsiri değildi. Sadece yoruma dayalıydı. Kitap, Hürriyet Yayıncılık adına Erol Simavi tarafından yayımlandı. Ondan sonra "Allah'ın Gazapları" adında bir kitap yazdı. Bu kitapta, bütün peygamberlerin zamanında olmuş olaylar, kavimlerin, kabilelerin Allah'a karşı isyanları neticesinde Allah'ın verdiği cezalar ele alınıyordu. Kitaplar birikmeye başlayınca babam, 1965'te Yeşim Yayınevi'ni kurdu. Bu tarihten sonra, kitaplar artık Yeşim Yayınevi tarafından yayımlanmaya başladı. Babam, bir süre sonra "Allah'ın Peygamberleri" adlı bir eser daha yazdı. Bu eserde yirmi beş peygamberin hayatları ve yaşamları ile ilgili bilgiler veriliyordu. Son olarak da "Allah'ın Son Peygamberi" diye bir kitap yazdı. Bu kitap tamamen Hz. Muhammed'i ele alan bir kitaptı. Bu kitapların dini

---

³¹ a.g.s., s. 273-280.

özellikleri yoktu. Sadece tarihi olarak, Peygamberlerin hayatları, yaşamları, insanlarla ilişkileri ele alınıyordu.”³²

Yeşim, 61 yıllık ömrüne birçok şeyi sığdırmayı başarır. Hem edebiyat hem de gazete çevresinde çok sevilen ve sayılan bir kişi olur. Erol Simavi, Osman Nihat Akın, Yılmaz Çetiner, Bedî Faik gibi basın ve yazı çevrelerinin önemli isimleriyle önemli dostluklar kurar. Sık sık dostlarıyla bir araya gelerek kültürel bilgi alışverişinde bulunur. Şevker Bey, babasının haftanın bir günü, bu toplantılara katıldığını söyler:

“Babam birçok kişi ile iyi ilişkiler içindeydi. Mesela, Hadise Yayinevi’nin açık olduğu günlerde, Yılmaz Çetiner’le çalıştı. O dönemde çıkan Dünya Gazetesi’nin sahibi Bedî Faik’le de çok iyi dostlardı. Ayrıca, Erol Simavi’den önce babası Sedat Simavi ile iyi ahbablanmış. Babam, arkadaşlarıyla o günkü edebiyat dünyasının sınırları içinde, fikir alışverişi amacıyla haftalık toplantılar yapardı. Galatasaray’da, Tokatlıyan Pasajı’nda haftanın bir akşamı buluşurlardı. Bu toplantılara, Osman Nihat Akın, Sedat Simavi gibi birçok kişi katılırdı.”³³

Ailesine ve çocuklarına bağlıdır, onları çok sever. Bu sevgisini eşine ve çocuklarına yazdığı mektuplarda görmek mümkündür.³⁴ Yeşim’in kızı Filiz Pektaş, onun çocuklarına olan düşkünlüğüne şu örneği verir:

“Osman Nihat, babamın çok sevdiği bir arkadaşıydı. Biz Antalya’ya gitmek için yola çıkmıştık. Babamla Osman Nihat, Ankara’da yazarların gittiği bir yerde sohbet ediyorlarmış. Osman Nihat, babamın endişeli halini görünce, “Ne oldu” diye sormuş, o da “Çocuklar yolda” demiş. Osman Nihat, o anda bir şarkı sözü yazmış. O şarkının yazılış sebebi babamdır: ‘Esme rüzgâr yağma yağmur. Yolda yolcum var benim.’”³⁵

³² a.g.s., s. 273-280.

³³ a.g.s., s. 273-280.

³⁴ Ragıp Şevki Yeşim, Ekler, s. 268-270.

³⁵ Filiz PEKTAŞ’la Ragıp Şevki YEŞİM Üzerine Bir Söyleşi, Söyleşiyi Yapan: Emrah KAYIMKAYA, Karadeniz Ereğli, 24 Ağustos, 2007, s. 281-282.

Eşine ve çocuklarına düşkün olduğu kadar, damadı Doğan'ı da çok sever. Ona da sevgisini belirten birçok mektup yazar.³⁶

Çocukları üzerindeki otoriteyi sevgiyle kurar. Kararlarında onları serbest bırakır. Onlara karşı baskıcı bir tavır takınmaz, daha çok bir arkadaş gibi davranır. Şevker Bey, babasının o dönemdeki otoriter babalar gibi olmadığını, onun yanında kendisini çok rahat hissettiğini söyler:

“ Ben 1946 doğumluyum. Benim gençlik çağlarımda babalar daha otoriterdi. Evin tek hâkimiydi. Son söz daima onundu. O gelmeden yatmamak, ayak ayaküstüne atmamak gibi birçok şeye dikkat edilirdi. Ama benim babam böyle değildi. Bize bir arkadaş gibi davranırdı. Dinine düşküdü ama koyu bir dindar değildi. Ramazan dışında içkisini de içerdi. O günün şartlarında toplantılara medeni bir insan gibi annemle gider, bizleri de götürürdü. Ne bileyim basın toplantısı gibi günlere giderlerdi. Fakat benim yanımda çok iyi bir arkadaştı. ”³⁷

Ayrıca kendisine bazı öğütler verdiğini bunları hiç aklından çıkarmadığını söyleyerek, onun ailede çok sevildiğini belirtir:

“Aile içi ve dışında insanlarla olan ilişkilerle ilgili bize öğütler verirdi. Bana şu sözü sık sık söylerdi: “Kurt kuzusunu yemiş, kurt komşusunu yememiş. Sakın ha komşunla normal ilişkiler dışında bir şey yapma. Dünyanın en büyük ahlaksızlığıdır.” Bir sözü daha vardı. Eski ifade ile söyleyeceğim: “Müstakim ol, Hz. Allah utandırmaz.” Müstakim, doğruluk anlamına gelir. Dolayısıyla bize, doğruluktan, dürüstlükten şaşma mesajını verirdi. “İki elin kanda olsa daima doğru olanı söyle, sahtekârlığa kaçma” derdi. Beni alır maçlara, bazen de yemeğe götürürdü. Benim bir yerlere gelmemi, babamın beni yetiştirme tarzına borçluyum. Beni, kendi başıma bırakmadı. Ben, sigaramı da içiyorum, içkimi de içiyorum. Bunlar tabii ki kötü şeyler, keşke içmesek. O ayrı bir olay ama bunları babamın yanında da içtim. Ama babama karşı da korkunç bir saygım vardı. Onun, benim

³⁶ Ragıp Şevki Yeşim, Ekler, s. 271.

³⁷ Ragıp Şevki Yeşim, Ekler, s. 273-280.

üzerimde kurduğu otorite, kesinlikle baba oğul ilişkisinin getirdiği korkudan değil saygı ve sevgiden gelen bir otoriteydi. Babamın, anneme karşı davranışları da çok güzeldi. Kendi yaşlıları ile güzel ilişkileri yanında, ayrıca küçük çocuklar ile de çok iyi iletişim kurardı. Onların diliyle konuşabilirdi. Hayatı boyunca babamı sevmeyene rastlamadım.”³⁸

Yeşim, spora da çok meraklıdır. Gençliğinde Antalya’da bir amatör kümede futbol oynar. Çocuklarını da spor yapmaya teşvik eder. Şevker Bey, babasının spora düşkünlüğünün kendisini de etkilediğini söyler:

“Babam, gençliğinde Antalya’da bir kulüpte futbol oynamış. Özellikle sol ayağı çok iyiydi. Bahçelievler’de bir evimiz vardı. Orada beraber top oynardık. Ben kaleye geçerdim, o da bana şut atardı. İyi de şut atardı. Sporu çok severdi. Herhalde, spor sevgisi, bana da ondan geçti. Benim de Galatasaray’da, kürek ve basketbol lisansım vardı. Halen lisanslarımı saklarım.”³⁹

Çalışmayı ve kitap okumayı çok sever. Ölümüne kadar çalışmayı bırakmaz. Doğuştan sağ elinde bir sakatlık olması onun bu çalışma azmini yıkamaz. Şevker Bey, babasının çalışma azmine olan hayran olduğunu, kendisindeki çalışma isteğinin kaynağının ondan geldiğini anlatır:

“Babamın doğuştan sağ elinde bir sakatlığı vardı. Bu yüzden, sağ elini kullanamazdı, sol eliyle yazılar yazardı. Babamın, çalışma azmine ve gayretine hayrandım. Örneğin; Yaklaşık on, on iki kitap siparişi geldiği zaman on beş, yirmi kiloyu tek eliyle, Cağaloğlu’ndaki yazahaneye, oradan da aşağıdaki merkez postahaneye tek başına taşıdığını bilirim. “Allah’ın Peygamberleri” kitabı üç cilttir ve bir buçuk kilo ağırlığı vardır. Hiç şikâyet etmeden, bu işi yapardı. Bunlar beni çok etkiledi. Çalışma şevkini bana o aşıladı.”⁴⁰

---

³⁸ a.g.s., s. 273-280.

³⁹ a.g.s., s. 273-280.

⁴⁰ a.g.s., s. 273-280.

Ragıp Şevki Yeşim, gazetecilikten edebiyat dünyasına uzanan 61 yıllık ömründe hem gönüllere hem de beyinlere hitap edebilmeyi başarmış bir insan olarak edebiyatımızdaki yerini almıştır.

Yeşim, Son Havadis Gazetesi'nde çalışırken, 12 Şubat 1971 yılında, 61 yaşındayken, yakalandığı kansere yenik düşerek, İstanbul'da vefat eder.

2. Ragıp Şevki Yeşim'in Edebî Kişiliği ve Eserleri:

Edebiyat dünyasındaki yolculuğuna daha önce de belirttiğimiz gibi gazeteciliğe geçişiyle başlar. Önce çeşitli gazetelerde “Beni Yakan Bir Ateş Var” (1932), “Günün Hikâyeleri”, “Aşk Hikâyeleri”, “Bir Gönül Hastası” adlı hikâyeleri yayımlanır. Daha sonra romana geçen Yeşim'in, “Yaralı Kurt” (1933), “İçimizden Biri” (1936), “Dişi Örümcek” (1937), “Efeler” (1938), adlarıyla romanları yayımlanır. Yeşim, asıl şöhretini, tarihî romanları ile kazanır. Tarihe meraklı olan Yeşim, tarihle ilgili kitap okumayı ve tarihî mekânları gezmeyi çok sever. Oğlunu da sık sık Topkapı Sarayı'na götürerek, onun da tarihe ilgi duymasını sağlar. Oğlu Şevker Bey, babasının tarihe olan merakının, onun büyükbabasının başına gelen bir olaydan geldiğini belirtir:

“Babam, İstanbul'da Kapalı Çarşı'da bulunan Bedesten'de gezmeyi çok severdi. Orada açık arttırmalar olurdu. Antikalara çok meraklıydı. Bu, onun tarihe olan ilgisini gösteriyordu. Bir de şunu belirtmek isterim: Babamın büyükbabası müderrismiş. 52 yaşında talebesi tarafından bıçaklanarak öldürülmüş. Babam bundan çok etkilediğini söylerdi. Sanırım imkânları olsaydı o da akademik kariyer yamak isterdi. O da büyükbabamı tanıma fırsatı bulamamış, ama tarihe merakı oradan gelmiş olabilir. Beni, İstanbul'daki bütün müzelere götürmüştü. Müzelerde bulunan eşyalar konusunda bilgi sahibiydi. Örneğin, Topkapı Sarayı'na gittiğimiz zaman, bu eşyalarla ilgili bana bilgiler verirdi. Kaşıkçı Elması'ndan, Hazine Dairesi'ndeki Şah İsmail'in tahtından bahsederdi. Nasıl öğrendiğini sorduğumda, okuyarak, derdi.”⁴¹

⁴¹ a.g.s., İstanbul, 28 Temmuz, 2007, s. 273-280.

Yeşim, tarihî romanlarına Osmanlı Devleti'ni konu yapar. Siyasi tarihe ilgi duymaz. Romanlarındaki temel amacı, okuyucuya tarihini öğretmenin yanında edebî bir zevk de tattırmaktır. Bunun için romanlarını çeşitli aşk ve casusluk hikâyeleri ile de süsleyerek okuyucu gözünde daha ilgi çekici hale getirir:

“Türk tarihini bilmeyen birçok genç var. Mesela, ‘Osmanlı Devleti’ndeki padişahları sayar mısınız?’ diye sorduğun zaman, cevap veremiyor. Osmanlı, nerden bakarsanız bakın Türk tarihinin önemli bir bölümünü teşkil eder. Babam, insanlara tarihi sevdirmek ve öğretmek istiyordu. Bu amaçla, sadece kuru tarih bilgileri olmasın diye eserlerini çeşitli hikâyelerle süsledi. Ama tarihi saptırmak gibi bir amacı yoktu. Tarihî kaynaklardan da yararlanırdı. Babamın eserlerinin içinde İngiltere- Fransa Yüzyıl Savaşları yoktur veya Avusturya Macaristan’ın 48 yıllık savaşları yoktur. Fransız İhtilali yoktur. O, önce kendi tarihimizi öğretmek için uğraştı. Başarılı olduğuna inanıyorum. Örneğin, sizin tezinizin konusu olması onun başarısını gösterir niteliktedir. Size çok teşekkür ediyorum.”⁴²

Yeşim, romanlarına kendi hayal dünyasından bir şeyler katsa da, tarihî bilgileri verirken kaynaklara bağlı kalmaya özen gösterir. Ayrıca verdiği bilgilerin kaynaklarını tarihî romanlarının dipnotlarında belirtir. Bu yöntem roman tekniğine aykırı bir uygulama olmasına rağmen, onun halkı bilgilendirmek gibi bir görevi taşıdığının da açık göstergesidir.

Osmanlıca ve Fransızca’yı çok iyi bilmesine rağmen, Türkçeye hayrandır. Eserlerinde çok sade bir dil kullanır. Romanlarını yazarken, yabancı kelime kullanmamak için Türkçe sözlüğünü sürekli yanında bulundurur. Eserlerinde mümkün olduğunca Türkçe kelime kullanmaya özen gösterir. Şevker Bey, babasının Türkçeyi çok sevdiğini, mümkün olduğunca eserlerinde Türkçe kelimeler kullandığını belirtir:

⁴² a.g.s., İstanbul, 28 Temmuz, 2007, s. 273-280.

“Öztürkçe konuşmayı çok severdi. Bunun sebebini de şöyle açıklardı: “ Yazdıklarımı hem sizlerin hem de çocuklarınızın anlamasını arzu ettiğim için yazıyorum.” derdi. Dolayısıyla Arapçayı çok iyi bilmesine rağmen, mümkün olduğunca Arapça kelime kullanmamaya özen gösterirdi. Yabancı kelime hiç kullanmazdı. Zaten, o dönemde İngilizce gibi yabancı kelimeler kullanma alışkanlığı yoktu. Eserlerinde kullanacağı bir kelimenin Türkçesini bulamadığı zaman sözlüğünü açar, oradan Türkçesini bulurdu. Türkçeye olan merakını bir örnekle açıklayayım. Benim adım Şevker. Şevker ismine Türkiye’de hiç rastlamadım. Herhalde benden başka da yoktur. Şevker’in anlamı şu: Büyükbabamın adı Şevki. Babamın Ragıp Şevki Yeşim adı da oradan geliyor. Babam, “Şevki” kelimesini araştırır, Türkçeye çevrilmiş karşılığının Şevker olduğunu tespit eder. Bana isim olarak da Şevker ismini koyar. Bununla ilgili başka bir örnek daha vereyim. Halamın torunu olmuştu ve ona isim konulacaktı. Halamın ismi Hüsniye’ydi. Bu ismin Türkçe karşılığını araştırdı ve “Güzeli” diye bir isim buldu. Yani, bu kadar Türkçeye meraklıydı. ”⁴³

Çeşitli yayınevleri tarafından “Genç Osman” (1964), “Bizanslı Beyaz Güvercin” (1964), “Beyaz Atlı Sipahi” (1964), “Zümrüt Gözlü Sultan” (1965), “Kızıl Elma” (1971), “Ovaya İnen Şahin” (1971), “Güneş Orada Batar” adlı tarihî romanları yayımlanır.

Yeşim, dini nitelikli eserler de yazar. Çeşitli yayınevlerinde, “Yeryüzüne İnen En Büyük Nur Allah’ın Kitabı Kur’an-ı Kerimin Nazil Oluşu ve Dünyaya Yayılışı” (3 cilt, 1965-66), “Allah’ın Gazapları” (4 cilt, 1967), “Allah’ın Peygamberleri” (2 cilt, 1968), “Allah’ın Son Peygamberi” (2 cilt, 1970) adlarıyla eserleri yayımlanır.⁴⁴ Onun amacı halka dini bilgiler vermek değildi, sadece ele aldığı şahsiyetleri din tarihî açısından incelemektir. Bu eserleri yazarken, Kur’an-ı Kerim, İncil ve Tevrat’tan da yararlanır.

⁴³ a.g.s., İstanbul, 28 Temmuz, 2007, s. 273-280.

⁴⁴ İhsan IŞIK, a.g.e., s. 3879-3880.

Yeşim, ilgi çekici konuları, sade, akıcı dili ve okuyucuyu esere bağlayacak üslubuyla okuyucuların ve edebiyat çevrelerinin beğenisini kazanmış, daha çok tarihî romanlarıyla ün kazanmıştır.

ESERLERİ:

Hikâye: Beni Yakan Bir Ateş Var” (1932), “Günün Hikâyeleri”, “Aşk Hikâyeleri”, “Bir Gönül Hastası”.

Roman: “Yaralı Kurt” (1933), “İçimizden Biri” (1936), “Dişi Örümcek” (1937), “Efeler” (1938).

Tarihî Roman: “Genç Osman” (1964), “Bizanslı Beyaz Güvercin” (1964), “Beyaz Atlı Sipahi” (1964), “Zümrüt Gözlü Sultan” (1965), “Kızıl Elma” (1971), “Ovaya İnen Şahin” (1971).

Derleme: Seçme Türküler (1957), Nasreddin Hoca (1966)

İKİNCİ BÖLÜM:

RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN TARİHİ ROMANLARININ İNCELENMESİ.

1. GENÇ OSMAN⁴⁵:

Ragıp Şevki Yeşim'in "Genç Osman" isimli romanı önce Son Havadis Gazetesi'nde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri 1964, ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

1.1. Konu:

Osmanlı Devleti padişahlarından Genç Osman'a karşı yapılan ayaklanmayı, bununla ilgili olarak gelişen olayları ve ayaklanmanın sonunda Genç Osman'ın öldürülmesini konu alır.

1.2. Vak'a:

Genç Osman dört yıldır Osmanlı Devleti'nin padişahıdır. Vezirlikte gözü olan Kara Davut Paşa ile deli olduğu gerekçesiyle tahttan indirilen Sultan I. Mustafa'nın annesi Valide Sultan, Osman'ın saltanatına son vermek için bir plân hazırlarlar. Bu plâna göre, yeniçeriler arasında, Osman'ın hacca gitmek bahanesiyle Kahire'ye gidip orasını başşehir yapacağı ve yeniçeri ocağını kaldırıp, yeni bir ordu kuracağı yönünde dedikodu çıkarılacaktır. Paşanın adamları plânı uygulamak için harekete geçerek gördükleri her yeniçeriye bu dedikoduyu yayarlar. Lehistan Seferi sonrası Padişahın kendilerini aşağılar yönündeki davranışlarından rahatsız olan yeniçeriler için, duydukları bu sözler bardağı taşıran son damla olur. Ayaklanarak,

⁴⁵ Ragıp Şevki YEŞİM, Genç Osman, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 139 s.

padişahı, ocağı kaldırması yönünde kışkırttıklarını düşündükleri altı kişinin kendilerine verilmesini isterler. Bu kişiler, Genç Osman'ın hocası Ömer Efendi, Kızlar Ağası Süleyman Ağa, Dilaver Paşa, Defterdar Baki Paşa, Kaymakam Ahmet Paşa ve Sekban Başu Nasuh Ağa'dır. Yeniçeriler, Genç Osman'ın kayınpederi Şeyhülislâm Esad Efendiden adı geçen kişilerin öldürülmelerinin caiz olduğu yönünde fetva alırlar. Genç Osman, ayaklananların isteklerini yerine getirmez. Bunun üzerine yeniçeriler, Topkapı Sarayı'nda tutsak tutulan Sultan I. Mustafa'yı buradan alarak Yeniçeri Kışlası'na getirirler. Amaçları, Osman'ın yerine Mustafa'yı devletin başına getirmektir. Kışlaya getirilen Mustafa'nın psikolojisi çok bozuktur. Ayrıca sağlık durumu da hiç iyi değildir. Olanlara bir anlam veremez. Genç Osman'ın burada kendisini öldürteceğini düşünür.

Yeniçerilerin ayaklanması, Genç Osman'ın kendisine olan güvenini kaybetmesine neden olur. Osman, olayların başına gelmesinde, kendisine saltanatta rakip olmaması için öldürttüğü kardeşi Mehmet'in ölmeden önce söylediği son sözlerin etkisi olduğunu düşünür. Mehmet'in: "Osman, Osman! Allah'tan dilerim ki ömrün de, devletin de berbat olsun. Beni ömrümden nice mahrum eyliyorsan sen de gün görmeyesin!" diye haykırışlarını aklından bir türlü çıkaramaz. Bu düşünceler içindeyken, din adamlarının, Sultan Mustafa'nın devletin başına gelmesini istemediklerini öğrenir. Buna çok sevinen Osman, hemen harekete geçip önemli kararlar alır. Yeniçeri Ağasını görevden alarak yerine Kara Ali Ağayı getirir. Yeniçeriler, ağalarının değiştiğini öğrenince deliye dönerek, Ali Ağanın evini yağmalarlar.

Durumun sandığından çok daha vahim olduğunu anlayan Osman, Bursa'ya kaçmayı düşünür, ama bu fikrini gerçekleştiremez. Sadrazamı Hüseyin Paşanın önerisine uyarak Ağalar Kapısı'na sığınır. Bunu duyan yeniçeriler, Kapı'ya gelerek Kara Ali Paşa ile Hüseyin Paşayı öldürürler. Genç Osman'ı ise Sultan Mustafa'nın yanına götürürler. Burada Cebecibaşı, Valide Sultanın emriyle, Osman'ı öldürmeye çalışır, ama birçok yeniçeri ve ağa, bir padişahın öldürülmesinin kendilerine yakışmayacağını söyleyerek buna karşı çıkarlar. Padişahı burada öldüremeyeceklerini anlayan Valide Sultan, Osman'ın Yedikule'ye götürülmesini

ister. Yedikule'ye getirilen Genç Osman, Davut Paşanın emriyle, Cebecibaşı ve Kalender Uğrusu adındaki yeniçeri tarafından öldürülür.

Ölüm haberini alan birçok yeniçeri, padişahın öldürülmemesi yönündeki uyarılarını dikkate almayan Kara Davut Paşaya karşı büyük bir kin duyarlar. Ayaklanmanın bitiminden sonra bir süre sadrazamlık yapan Paşa, yeniçeriler tarafından padişah katlinin sorumlusu olduğu gerekçesiyle öldürülür.

1.3. Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması:

Eserde, Osmanlı Devleti padişahlarından Genç Osman'a karşı yapılan ayaklanma, bununla ilgili olarak gelişen olaylar ve ayaklanmanın sonunda Genç Osman'ın öldürülmesi konu alınır.

Yeniçerilerin ayaklanmasıyla başlayan romanda, ayaklanmanın en önemli nedenlerinden birinin, Padişahın, Lehistan Seferi sonrası yeniçerileri aşağılar davranışları olduğu belirtilir. Ayrıca Genç Osman'ın, bu seferde cesurca savaşmayan yeniçerileri öldürtmesinden bahsedilir. Bu anlatılanlar, tarihî kaynaklarla birebir örtüşür. Yılmaz Öztuna, Genç Osman'ın, Lehistan Seferi sonrası davranışlarında görülen değişikliklerin, halkı ve askerleri mutsuz ettiğini belirtir:

“ Lehistan seferinden döndükten sonra yanına sadece bir cellatla bir veya iki subay alıp güya mütenekkiren alelade bir zabıta amiri gibi geceleri sokakları, meyhaneleri dolaşması, uygunsuzluğunu gördüklerinin hemen başını vurması, padişahlarını Tanrı ile milleti arasında bir mevkide görmeye alışmış ve böyle görmek isteyen halkı şaşırtmıştır. Uygunsuz takımından çoğunun Yeniçeri ve diğer Kapıkulu ocaklarına mensup nefer ve subaylar olması, bu ocak mensublarının idamları için hususi kanunlar olduğu ve kendi ocakları içinde icra edildiği halde, II.Osman'ın sokakta yakaladığı Yeniçeri'yi: “ Bre Hotin'de er meydanından kaçan sen miydin?” diye öldürtmesi, hükümdara sadık olan ocak ağalarını bile müteessir etmiştir.”⁴⁶

⁴⁶ Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, Ötüken Neşriyat, C. 4, İstanbul, 1994, s. 24.

Romanda, yeniçerilerin ayaklanmasının başka bir nedeninin ise, Genç Osman'ın hacca gitmek bahanesiyle Kahire'ye gidip orasını başşehir yapacağı ve yeniçeri ocağını kaldırıp yeni bir ordu kuracağı yönünde, yeniçeriler arasında çıkan dedikodu olduğu üzerinde durulur. Tarihî belgelere göre bu anlatılanlar doğrudur. Yılmaz Öztuna, Genç Osman'ın yeni bir ordu kurma düşüncesinde olduğunu belirtir:

“ II. Osman'ın yapmak istediği reformların karakteri sathi değil, ilga etmek, yerine Anadolu, Suriye ve Mısır Türklerinden müteşekkil yeni, yalnız askerlikle uğraşan, padişahın emirlerine mutlak şekilde bağlı bir ordu kurmak istiyordu.”⁴⁷

Eserde, yeniçerilerin, ocağı kaldırması yönünde padişahı kışkırttıklarını düşündükleri altı kişinin kendilerine teslim edilmesini istediklerinden de bahsedilir. Bu kişiler içinde, Kızlar Ağası Süleyman Ağa ile Genç Osman'ın hocası Ömer Efendi de vardır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya göre bu iki kişinin padişahı kışkırttıkları doğrudur:

“ Sultan Osman'ın muhaberedeki muvaffakiyetsizliği, askerinin gayretsizliğine atfedilmiş, musahipleri ve bilhassa kızlar ağası Süleyman Ağa ile hocası Ömer Efendi bu hususta padişahı tahrik etmişler ve hatta kendisine “Osmanlı askeri olmağa lâyük Mısır ve Şam askeridir, yoksa bunlara verilen ulufeye günahıdır.” diyerek padişahı maiyeti askerinden soğutmuşlar ve maksatlarını kuvveden fiile çıkarmak isteyerek plânlarını örtmek için de bilhassa Kızlar Ağası ile Ömer Efendi Sultan Osman'ı hacca gitmeye teşvik eylemişlerdi.”⁴⁸

Bu konuda, Mustafa Nuri Paşanın eserinde verdiği bilgiler, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın verdiği bilgilerle örtüşür:

“ Dar üs- Sade Ağası Süleyman Ağa, Hoca Ömer Efendi ve Harem Ağaları gibi kişilerin kışkırtmaları ile de, Arabistan'a gidip oradan Arap süvari birlikleri

⁴⁷ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 24.

⁴⁸ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. III, 5. Baskı, Ankara, 1995, s. 134-135.

getirtip onlar aracılığı ile yeniçeri ve sipah taifelerini yola getirmek düşüncesine kapıldı.”⁴⁹

Ayrıca romanda, Ömer Efendinin Mekke Şerifi’nden öç almak için Padişah’ı Hicaz’a gitmesi yönünde kışkırttığı konusunda yeniçerilerin düşüncelerine de yer verilir. Yılmaz Öztuna bu söylentilerin doğru olmasının çok zayıf bir ihtimal olduğunu belirtir:

“Hac-i Sultani Ömer Efendi’nin, kardeşi Karakaş Efendiyi, Mekke kadılığına kabul etmek istemeyen Mekke Şerifi’nden öç almak için Padişahı Hicaz’a sürüklemek istediği gibi bir rivayeti pek zayıf görüyoruz.”⁵⁰

Ele alınan bir başka husus, Genç Osman’ın kayınpederi Esad Efendinin, ayaklananlara destek vermesidir. Yılmaz Öztuna, Esad Efendinin zorunlu olarak Padişahın karşısında yer aldığını şu cümlelerle dile getirir:

“Esad Efendi, son ana kadar damadını ikaz etmiş, fakat II. Osman’ın niyetinden vazgeçmeyeceği belli olunca, muhalif durumunu açığa vurmuştu.”⁵¹

Ayrıca, eserde Genç Osman’ın gördüğü bir rüyadan söz edilir. Buna göre, Osman, rüyasında Hz. Muhammet’i görür. Peygamber, Osman’ın elinde bulunan Kur’an-ı Kerim’i alarak, onun yüzüne bir tokat yapıştırır. Sultan Osman, onun ayaklarına kapanmak ister, ama Peygamber izin vermez. Genç Osman, bu rüyanın başına gelecek kötü olayların habercisi olduğunu düşünür. Tarihî kaynaklarda da bu rüya aynen bu şekilde anlatılır:

“ Sultan Osman, rüyasında arkasında zırh olarak savaş kıyafetinde tahtında oturmuş, Kur’an okumaktadır. Birden karşısında Hazret-i Peygamber zuhur etmiş, arkasından zırhı ve elinden Kur’an’ı alarak yüzüne bir tokat atmıştır. Dehşete düşen

⁴⁹ Mustafa Nuri PAŞA, Netayic ül-Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. I-II Ankara, 1979, s. 221.

⁵⁰ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 27.

⁵¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 29.

Sultan Osman, şefaatinin dilemek için ayaklarına kapanmak istemişse de Peygamber müsaade etmemiştir.”⁵²

Yeniçeriler, Süleyman Ağa ile Hoca Ömer Efendinin kendilerine teslim edilmesini isterler. Genç Osman önce bu isteği reddeder, ama bir süre sonra, amcası Sultan Mustafa'nın tahta çıkarılmak istendiğini öğrenince, bu kişileri yeniçerilere teslim etmek zorunda kalır. Bu olay da tarihî belgelerle örtüşür:

“ Vezirler, fitnenin yatışması için istenen kişilerin feda edilmesini Padişaha öğütledikçe Padişah kızıp diretmekte iken “ Sultan Mustafa'yı isteriz” diye bir bağırta duyuldu. Kısa bir süre sonra da Doğancı Başı Deli Derviş önderliği ile Sultan Mustafa'yı, kalmakta olduğu yerden çıkarıp, ulemayı çağırarak kendilerini ona biat ettirmeye zorladılar. Sultan Osman bu haberi duyunca, sadrazam Dilaver Paşa ile Dar-üs-Saade Ağası Süleyman Ağayı yeniçerilere teslim etti. Askerler bunları derhal parça parça ettiler.”⁵³

Yeniçeriler, Sultan Mustafa'yı tahta çıkarmak için, Topkapı Sarayı'na giderler. Uzun süren uğraşlardan sonra onun “İç Harem” de kapalı tutulduğunu öğrenirler. Burasının kapısını açamadıkları için, binanın kubbesini delerek içeri girerler. Sultan Mustafa'yı bir iple aşağı indirirler. Sultan Mustafa yarı deli bir haldedir, ayrıca sağlık durumu da çok kötüdür. Yeniçerileri gördüğü zaman onlardan çok korkar. Sordukları sorulara cevap vermeyerek, sadece, biraz su istediğini belirtir. Romanda geçen bu olaylar, tarihî belgelerle örtüşür:

“Sarayın üçüncü kapısından içerisi Harem-i Hümayun denilen Enderun kısmı olup ocaklılar Sultan Mustafa'yı isteriz diye bağıra bağıra onu ararlarken Has Oda oğlanlarından birinin işaretiyle hükümdar kadın ve cariyelerinin buldukları iç harem yani sarayın Kadınlar Dairesi'ne gittiler. Bu kısmın kapısı içeriden kapalı olduğu için açılmadığından binanın kubbesine çıktılar. Sultan Mustafa'nın bulunduğu yeri öğrenince kubbeyi delerek aşağı adam indirip onu bir minderin

⁵² Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 28.

⁵³ Mustafa Nuri PAŞA, a.g.e., s. 221.

üzerinde oturur ve iki cariye yi ayakta durur bir halde gördüler; hemen yer öpüp padişahım taşrada asker size muntazırdır dediler. Cidden meczup olan Mustafa bunlara cevap vermeyerek su istedi, kubbeden bir telatin susak ile su indirip verdiler ve eski sarayda bulunan validesine müjdecı gönderdiler.”⁵⁴

Genç Osman, bu olaylar üzerine deniz yoluyla Bursa'ya kaçımayı düşünür, ama kayık bulamaz. Bunun üzerine veziri Hüseyin Paşanın tavsiyesine uyarak Ağa Kapısı'na sığınmaya karar verir. Padişahın bu düşüncesini öğrenen yeniçeriler, Kara Ali Ağa ile Hüseyin Paşayı öldürürler. Genç Osman'ı ise esir alırlar. Genç Osman, Hüseyin Paşanın ölümüne çok üzülür ve onun arkasından çok gözyaşı döker. Romanda anlatılan bu olaylar da tarihî belgelerle örtüşür:

“Hüseyin Paşa ile Bostancıbaşı kendilerinin Ağa kapısına gitmelerini teklif eylediler. Kendisi Üsküdar'a geçip Bursa'ya gitmek istedi. Hüseyin Paşa Ağa Kapısı'na gitmeyi muvafık gördü; zaten isyanı tertip edenler her ihtimali göze alıp karşıya geçmek için İstanbul tarafında hiçbir kayık bırakmadıklarından Sultan Osman yatsı namazından sonra Ağa Kapısı'na gitti.

Yeniçeri Ağası Ali Ağa bu işin para ile halledilebileceğini söyledi ve asker arasına gelip odabaşılarda görüşüp:

-Sultan Osman kapıya geldi; ocağınza sığındı” diyip va'd olunan in'am teklifini yapar yapmaz vurun sadasiyle zavallı ağayı bir hamlede parçaladılar; sonra II. Osman'ı Ağa Kapısı'nda saklandığı yerden çıkarıp perişan bir halde ata bindirip Orta Camii'ne götürdüler ve onun son vezir-i azamı Hüseyin Paşayı da yolda öldürdüler. Sultan Osman, Hüseyin Paşanın ölüsünü görünce ağlayıp: ‘Bu mazlumun günahı yoktu; her zaman kul hakkında bana iyilik söylerdi; eğer onun sözüyle amel olsam başıma bu hal gelmezdi, beni idlâl eden hoca ile dar-üs-saade ağası idi’ demiştir.”⁵⁵

⁵⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 137-138.

⁵⁵ UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 139.

Genç Osman, Sultan Mustafa tarafından sadrazamlığa atanan Davut Paşa, Cebecibaşı ve Kilindir Uğrusu tarafından, Yedikule’de husyeleri sıkılmak suretiyle öldürülür; kulağı kesilerek, Sultan Mustafa’nın annesine götürülür:

“ Davut Paşa, Mustafa’yı saraya götürdükten sonra Orta Camii’ne avdet edip Yeniçeri Ağası tayin edilen Derviş Ağa ile beraber II. Osman’ı bir pazar arabasına koyup sipahilerden subaşı kethüdası Kilindir Uğrusu denilen şahıs da beraber olarak Yedikule’ye götürdüler; buraya götürülmesinin sebebi malum idi; ocak ağaları itma edilmiş ve yeniçeriler de, Osman’ın Ağa Kapısı’na getirmiş olduğu altınları yağmalamak üzere o tarafa sevk edilmişlerdi. Yedikule’ye götürülen Osman ile beraber vezir-i âzam Davut Paşa ve kethüdası Ömer Ağa, cebecibaşı birkaç maiyeti ile orada kaldılar. Cebecibaşı kemend atıp boğmak istedi ise de Osman güçlü kuvvetli olduğundan bunlarla epi uğraştı, içlerinden birisi Osman’ın omzuna balta ile vurarak yere düşürdü ve nihayet Kilindir Uğrusu denilen subaşı kethüdası, husyelerini sıkılmak suretiyle kendisini şehit ettiler. Cebecibaşı, ölümüne nişane olmak üzere kulağını kesip yeni padişahın validesine götürdü.”⁵⁶

Mustafa Nuri Paşa da, Genç Osman’ın, Davut Paşa ve adamları tarafından şehit edildiğini belirtir:

“ Sultan Mustafa tarafından sadrazam atanan hain Davut Paşa, yıldızı sönmüş Sultan Osman’ı bir çarşı arabasına bindirip Yedikule’ye götürdü. Orada kendisi ve adları belli birkaç katil yardımcısı birleşerek Genç Osman’ı şehid ettiler.”⁵⁷

Yazar, eserini yazarken genelde tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen gösterir.

1.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı:

Romanda anlatıcı 3. şahıstır. O, her şeyi bilen, gören bir kişi olduğu için ilâhî bir karakter taşır. Romana bu bakış açısı hakîmdir. Okuyucu, onun vasıtasıyla olaylar ve kişiler hakkında bilgi sahibi olur.

⁵⁶ UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 141.

⁵⁷ Mustafa Nuri PAŞA, a.g.e., s. 222.

Örneğin; ilâhî karakterli anlatıcı, yeniçerilerin ayaklanması ile büyük bir endişeye kapılan Genç Osman'ın içinden geçenleri, her şeyi bilme gücü ile okuyucuya şu şekilde anlatır:

“ Genç Osman, ortalığın aydınlanmaya başladığı dakikadan beri ayakta idi. Şimdi, her saniye, dışarıdan gelecek haberleri bekliyordu. Bütün endişesi amcası Sultan Mustafa'nın, kapatıldığı odadan alınıp tahta çıkarılmasında idi. Ama onu ancak buraya kadar gelip almak, buradan götürüp tahta oturtmak lâzımdı. Bu da kendisini çiğnemedi olacak iş değildi.” (s. 22)

Yeniçerilerin, sokaklarda “Sultan Mustafa'yı isteriz” diye bağrırmaları, Genç Osman'ın endişesini daha da arttırır. O an içinden geçenler de ilâhî bir bakış açısıyla okuyucuya aktarılır:

“ Genç Padişahın metaneti kırılmamıştı. Entrikalar, bu cesur hükümdarın bütün kararlarını tuz buz etmişti. Yağmacı ve vahşi ruh, maiyetini korumak isteyen Padişahın çelik iradesini eritmişti.

Dışarıda bir şeyler olduğunu, bir şeylerin devam ettiğini, sarayı basan zorbaların bir şeyler yapmakta devam ettiklerini hepsi de sezinliyorlardı. Bütün ağalar, korkulu gözlerini ara sıra demir parmaklıklı pencerele çevirtiyorlardı, kulak kabartıyorlardı. Fakat hiçbiri: “Ne oluyor, gidip bir baksak.” diye bir teklif yapamıyordu. Aynı ürküntülü ruh hali içinde Genç Osman da içini yiyordu. O da gururundan, daha doğrusu artık kırılmış olan gururundan dolayı: “Varın bakın, ne yapıyorlar?” diyemiyordu.” (s. 50)

İlâhî anlatıcının bütün olanaklarını kullanan yazar, zaman zaman da roman kahramanlarını kullanarak, okuyucuyu, olaylar ve kişiler hakkında bilgi sahibi yapar. Bu şekilde, anlatıcının yükünü hafifletmeye çalışır. Aşağıda verdiğimiz örnekte yazar, Feridun Efendinin ağzından, Genç Osman hakkında okuyucuyu bilgilendirir:

“ Ya Sultan Osman’ın yeniçeri kullarını tebdil gezip meyhanelerde bastığını, toplayıp toplayıp taş gemilerine koyup denize attırdığını, yoklamalarla nice şahbazı maaştan mahrum ettiğini bilir misiniz?

Başı ezilesi Genç Osman, kimi küstürmedi ki? Şeyhülislâm Efendimiz, Esad Efendi hazretlerinin kerimelerini zor ile nikâhlayıp hanedan usullerini çiğnedi. Sonra da Rus kızı ile Meylişah için Edirne’de resmigeçitler, donanmalar...” (s. 12)

Ayrıca romanda yazar-anlatıcının varlığı da hissedilir. Yazar, yeri geldikçe düşüncelerini belirtmekten çekinmeyerek, okuyucu ile eser arasına girer. Mesela; Genç Osman’ı bazı hatalarından dolayı eleştirir. Yeniçerilerin ayaklanmasında onun da suçu olduğunu belirtir. Kardeşi Mehmet’i öldürtmesinin de yanlış olduğunu vurgular ama yeniçerilerin yaptıklarını da hiçbir zaman doğru bulmaz. Aşağıya alacağımız örnek parçalarda yazarın bu düşüncelerini bulmak mümkündür:

“Dört yıllık saltanatı içinde işlediği hataların en büyüğü idi bu... Bir gün bu saltanatı elinden alacak kimse çıkmasın diye öldürtmüştü kardeşini... Hâlbuki kader, onun karşısına hasta ve aciz amcasını çıkartmış, cezasını vermişti. Şimdi ömrü de, devleti de berbat oluyordu.

Ya yeniçeri ve sipahiyi kaldırıp yerine Anadolu’dan ordu kurmak sevdası? Bütün gayesi, devletin çöküntüsünü her gün daha arttıran bu guruhu yok etmektir. İstilâ edilmiş toprakların kanlarını taşıyan bu melez ordu yerine, su katılmamış, tertemiz Türkten kurulu bir ordu istiyordu. Bu düşüncesini de, etrafını alan bir sürü ahmak yakınlarının ters tesirleri ile yüzüne gözüne bulaştırmıştı. Bu ikinci büyük hatasıydı.” (s. 115)

Genç Osman’ın ayaklanma sırasında yanlış bir yol izlediğini de okuyucuya şu şekilde anlatır:

“Genç Osman eğer gaflet içinde olmasaydı, aklına çok geç gelen tedbiri tatbik edecek, Anadolu yakasına geçmek sureti ile etrafına pek çok iyi niyet sahibi insan toplayacak, saltanatını da teminat altına alacaktı.” (s. 78)

Romana sürekli müdahale eden yazar-anlatıcı, olaylar ve kişilerle ilgili taraflı bir tutum izler. Aşağıya alacağımız örnekte, yazar-anlatıcının, Kara Davut Paşanın cehenneme gideceğini düşünmesi, onun taraflı tutumunu gözler önüne serer:

“Arkasından Kalender Uğrusu’nun da, Hamza Beyin de oğlunun da, Kara Muzak’ın da, birbiri ardı sıra boğdurulacağını bilseydi, Kara Davut Paşa cehenneme rahat giderdi.” (s. 138)

Ayrıca yeniçerilere çok kızarak, tarihte büyük başarılarla imza atmış bu önemli ordunun Genç Osman’a yaptıklarına inanamaz. Ayaklanmaya karışanların, menfaatçilerin bir oyuncuğu olduğunu düşünür. Onları “azgın bir kurt sürüsü (s. 71), fitne ve hile guruhu (s. 42)” olarak nitelendirir:

“Büyük imparatorluğun sınırlarını, birbirinden parlak zaferlerle genişleten, güneşin batmadığı toprakları Osmanoğullarının tacının gölgesine veren yeniçeri ve sipahiler, şimdi entrikaların, menfaatlerin, yağmacıların elinde bir oyuncak olarak İstanbul sokaklarını arşınıyorlardı. “Hacı Bektaş Veli”nin eski yiğit, şahbaz, gözünü budaktan sakınmaz, hepsi birbirinden cesur evlatları, şimdi ortalığı kuru gürültülere veren bir kunduz sürüsü gibi, arsızca ve hayâsızca haykırışlarla devletin temellerini sarsmaya, ortalığı perişan etmeye, daha kötüsü Osmanlı tahtının üzerindeki cesur, meziyet sahibi ve cedlerinin bütün mümtaz seciyelerini taze benliğinde toplamış olan genç Padişahı, yuvarlayarak yerine tecrübe edilmiş hasta, meczup ve salak bir adamı geçirmeye gidiyorlardı.” (s. 34)

Romana, ilâhî karakterli anlatıcı ve yazarın bakış açısı hakîmdir. Okuyucu ile eser arasında daha inandırıcı ve samimi bir atmosferin oluşturulması için, zaman zaman roman kahramanlarının da bakış açılarına yer verilmesine rağmen, yazar-

anlatıcının, varlığını etkin bir şekilde hissettirerek okuyucuyu yönlendirici bir tavır sergilemesi eserin yapısına zarar verir.

1.4. Kişiler:

Ragıp Şevki Yeşim'in romanında birçok insan figürü yer alır ama bunların birçoğu silik kişilerdir. Romanın başkahramanı Genç Osman'dır. Romanda ön plâna çıkan diğer kahramanlar ise, Sultan Mustafa, Valide Sultan, Kara Davut Paşa, Nakip Gubari Efendi, Hüseyin Paşa, Kapıcıbaşı Kara Ali Ağa, Cebecibaşı, Kalender Uğrusu, Altıncioğlu, Şehzade Mehmet, Dilaver Paşa, Süleyman Paşa, Şeyhülislâm Esad Efendi, Ömer Ağa, Ömer Efendi, Yeniçeriler ve Feridun Efendi'dir.

Romanda adı geçen diğer kahramanlar ise bazen yardımcı bazen de dekoratif kahraman rolündedir: Mah-ı Nur ile Dilaşup (Sultan Mustafa'nın cariyeleri), Kara Muzak (Kara Davut Paşanın adamı), Kızlar Ağası Süleyman Ağa, Karakaş Efendi (Ömer Efendinin Mekke'ye kadı yapmak istediği söylenen kişi), Kapı Ağası, Çuhadar Ağası, Defterdar Baki Paşa, Kaymakam Ahmet Paşa, Sekban Başu Nasuh Ağa, Bostancıbaşı, Dideban Ömer Bey (Devrin yangın gözleyicisi), Çadırcı Ali Ağa (İsyancılardan biri), Hamza Bey, Meydan Bey (Yeniçeri Zabiti), Ocak Ağaları, Kethüda Bey, Haseki Sarı Mehmet Ağa, Hayli Çelebi (Feridun Efendinin adamı), Tezkereci Sıtkı Efendi gibi.

Genç Osman⁵⁸:

Osmanlı Devleti'nin padişahıdır. Romanın başkahramanıdır, çünkü bütün olayların merkezinde o vardır. Romanın bazı yerlerinde yaşının on yedi (s. 27) bazı yerlerinde ise on sekiz (s. 127) olduğu belirtilir. 17-18 yaşının tazeliği, yüzünün güzelliği, boyunun leventliğiyle (s. 127) gösterişli, çevik ve kuvvetli biridir.

---

⁵⁸ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan II. Osman, Osmanlı Devleti'nin padişahlarındandır. Akıl hastası olan I. Mustafa tahttan indirilince, yerine o, geçmiştir. (1618) Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. III, I. Kısım, 4. Baskı, Ankara, 1988, s. 127.

Genç Osman'ın mizacında, yaşının küçüklüğü ve tecrübesizliğinin etkisiyle sürekli değişimler görülür. Çevresine kendisini, kararlı, güçlü ve kendine güvenen bir kişi olarak göstermek ister. Bu sebeple başına gelen olaylardan duyduğu endişeyi belli etmemeye çalışır ama bunu her zaman başaramaz. Çevresindeki olaylardan ve kişilerden çok etkilenir. Bu sebeple farklı zamanlarda farklı davranışlar sergiler. Bazı zamanlar çok güçlü bir karakter sergilerken, bazı zamanlarsa zayıf, korkak, ne yapacağını bilemeyen birisi haline gelir. Yeniçerilerin ayaklandığı haberini duyduğu zaman kendine güvenmeyen, endişeli, ürkek birisi olarak karşımıza çıkar. İçi karardıkça kararır, göğsü daralır, nefes alamaz hale gelir.(s. 52) Bir süre sonra, din adamlarının kendisini destekler nitelikte davrandıklarını öğrendiği zaman ise kendine güvenen, güçlü, cesur bir padişah oluverir:

“İkindiden sonra bir ara yeniden eski kuvvetini bulmuş, yeniden o metin karakteri ile düşünmeye başlamıştı. Kendi kendine: ‘Değil mi ki kılıç tehdidi ile ulemayı biat ettirdiler, demek ulema benim tahttan edilmeme razı değil. O halde ben de mücadeleyi bırakmamalıyım, sonuna kadar dayanmalıyım!’ diyordu.” (s. 70)

Bir plân yapar. Plânı, Bursa'ya gitmek, ayaklanma bitene kadar orada kalmak ve yanına adamlar toplamaktır. Bunu gerçekleştirmek için kayıklara ihtiyacı vardır. Bütün kayıkların yeniçeriler tarafından ele geçirildiğini öğrendiği zaman ise yine değişir. Bu olay, cesur ve metanetli Genç Osman'ın kendine olan güvenini kaybetmesine neden olur. “Çelik bir irade” (s. 59) ile bütün güçlülere göğüs geren padişah gider, yerine “hazin, acı bir Genç Osman”(s. 59) kalır:

“Genç Osman'ın yüzündeki kan çekildi, hayretle Mahmut Ağa'nın yüzüne bakıyordu. Dudakları seyiriyordu.

- Demek biz buraya gaflette iken o melunlar büyük küçük ne kadar kayık varsa hepsini kaçırmışlar ha? Yazık, bizim tedbirimiz suya düştü.

Şimdi tavanları altın yaldızlı işlemelerle süslü Haremin bu küçük, zarif odasında bir ölüm sessizliği hakîm olmuştu. Az önce bütün azmi ve iradesi ile ağır

bir mücadeleye hazırlanmış olan Genç Osman'ın birdenbire omuzları çökmüştü. Bütün ümitleri kırılmıştı.” (s. 73-74)

Genç Osman, bazen herkesten şüphe eder. Kendi tarafında bulunan askerlere bile güvenmekte zorlanır ama bu güvensizliğini ve korkusunu asla dışarı yansıtmaz:

“Ya bostancılar da asilere katılırlarsa? Ya asiler bostancıları kırıp geçirip o hiddetle kendisine saldırırlarsa? Kendisini paralarlarsa?

Bu korkusunu belli etmemeye çalışarak...” (s. 20)

Genç Osman'ın çok sinirli bir yapısı vardır. Yazar birçok yerde onun bu özelliğini öne çıkarır:

“ Genç Osman cevap alamayınca sesini büsbütün yükseltti.” (s. 24)

“ Genç Osman asabi asabi bağırdı.” (s. 25)

“ Genç Osman birdenbire oturduğu yerden sıçrayarak ayağa kalktı. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Gözlerini aç aça ve sağ elini kaldırıp başparmağını sallaya sallaya, karşısındaki ulemaya bağırmaya başladı.” (s. 26)

“ Genç Osman büyük bir asabiyet içinde ayağa kalkarak...” (s. 27)

Genç Osman'ın bu sinirli yapısını, devlet erkânına karşı davranışlarında da görmemiz mümkündür. Genç Osman, devlet erkânına sert bir şekilde davranır, savaşa gitmeyenlere, görevini yapmayanlara cezalar verir, bu uygulamalarına sebep olarak da babasının şu sözünü gösterir:

“ Seninle saltanat sürmek isteyenlere merhamet etme, çünkü o saltanat uğruna bir gün seni feda etmekten çekinmezler.” (s. 75)

Genç Osman, sinirli yapısının yanında inatçıdır da. Bir karar verdiği zaman, o kararından dönmek için elinden geleni yapar. Vezirleri, ayaklanma bitinceye kadar onun Ağalar Kapısı'na sığınmasını isterler. O ise kendi plânını uygulamakta direnir. Ayrıca, din adamlarından Yahya Efendi ile Kadızâde'nin, yeniçerilerin isteklerini yerine getirmesinin iyi olacağı yönündeki önerilerini de kabul etmez. Onlar da Padişahın inatçı huyunu bildiklerinden fazla ısrar etmezler:

“Şevketlü, kudretli padişahım. İnşallah bu fitne zail olur siz dahi üzüntülerinizden kurtulursunuz. Biz kullarınıza izn-i humayununuz olursa varalım geç kalmadan ocak kocaları ile görüşelim.

Genç Osman birdenbire ayağa kalktı:

- Varın söyleyin, Kâbe'ye gitmekten vazgeçtim. Ama Hoca Efendi ile Kızlar Ağasının işlerini bile kaldırmam! Böyle bilsinler.

Yahya Efendi ile Kadızâde yeniden birbirlerine baktılar. Bu padişahın son sözü olacaktı. Fazla ısrarı da lüzumsuz gördüler ve çekilmeye hazırlandılar.” (s. 55)

Sinirli ve inatçı olmasının yanında bir o kadar da duygusaldır ve dinine düşkündür. Başına gelen olaylar onu çok yıpratır. Dualar eder ve gözyaşı döker. Veziri Hüseyin Paşanın ölü vücudunu gördüğü zaman da bu duruma dayanamaz ve gözyaşlarını tutamaz:

“Genç Osman başsız kanlı cesede baktı ve ağlamaya başladı. Bir taraftan ağlıyor, bir taraftan da:

-Bu mazlum adam günahsızdı. Her zaman kul hakkında bana iyilik söylerdi. Nasıl kıydınız ona? diye hıçkırıyordu.”(s. 96)

Genç Osman, 1.Ahmet'in ölümüyle tahta çıkan ve 97 gün devleti idare eden amcası Sultan Mustafa, deli olduğu gerekçesiyle tahttan indirildikten sonra, 1618'de

Osmanlı Devleti'nin başına getirilir. Dört yıl saltanat sürer. Çok genç olduğu için devleti yönetmek için yeterli tecrübeye sahip değildir. Bu süre içerisinde devleti için birçok şey yapmaya çalışır, ama tecrübesizliğin ve yakın çevresinde bulunan yöneticilerin etkisiyle bazı yanlış işler yapar. Bunlardan biri, kardeşi Mehmet'i saltanatta kendisine rakip olmaması için öldürtmesi, bir diğeri, Lehistan ve Hotin seferlerinden sonra başarısız olan yeniçerileri aşırı derecede aşağılaması, en büyük hatası ise yeniçeri ordusunu birden ortadan kaldırmak istemesidir. Özellikle Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmak istemesi büyük tepkilere neden olur. Yeniçeriler bu sebeple ayaklanırlar. Bu ayaklanma onun sonu olur.

Genç Osman, belli hatalar yaptığını kabul eder ve yaptığı hatalar için çok pişman olur. Yeniçeri Ağaları'ndan af diler:

“- Benim sipahi ağalarım, yeniçeri ağalarım! Babalarım, karındaşlarım!.. Tazelik belası ile münafık sözüne uydum...” (s. 108)

Halkının büyük bir kısmı Genç Osman'ı çok sever. Onun ölümünün ardından üzüntülerini belirten şiirler söylerler:

“Bir şah-ı alişan iken
Şah-ı cihana kıydılar,
Gayretli genç aslan iken
Şah-ı cihana kıydılar.

Gazi Bahadır han idi,
Ali neseb sultan idi,
Namıyla Osman han idi,
Şah-ı cihana kıydılar.

Hükmetmeye kadir iken
Emri hakka nazır iken
Hac etmeye hazır iken

Şah-ı cihana kıydılar.

Ey dil ciğerler oldu hun,
Derdim bir iken oldu on,
Kan ağladı ehl-i fûnûn
Şah-ı cihana kıydılar.” (s. 132)

Genç Osman, uzun boylu, güçlü ve gösterişli biridir. Sinirli, inatçı, duygusal bir karakter çizer. Çevresindeki olaylardan ve kişilerden etkilenen bir mizaca sahiptir. Yaşının küçüklüğü ve tecrübesizliğinin etkisiyle saltanat sürdüğü süre içerisinde bazı önemli hatalar yapar. Bu hatalarının bedelini canıyla öder, ama bütün bunlara rağmen halkı tarafından çok sevilen birisi olmayı başarır.

Sultan Mustafa⁵⁹:

26 yaşında olan Sultan Mustafa, Genç Osman’ın amcasıdır. Romanda, fiziki özellikleri, “ Omuzları kalkmış; başı, o zaif omuzlarda kaybolmuş, cılız ayakları birer çöp gibi sallanıyordu.” (s. 47) sözleriyle verilir. Yazar, Sultan Mustafa’nın sağlık durumunun çok kötü olduğunu vurgulamak için bu sözleri özellikle seçer.

Sultan Mustafa’nın sağlık durumu gibi, psikolojisi de bozuktur. O, “yarı meczup, hasta, alil, sinir sistemleri perişan olmuş” (s. 42) biridir. Herkesten ve her şeyden korkmaktadır. En yakını olan annesini bile tanıyamaz haldedir. (s. 69) Genç Osman’dan çok korkar, padişahım diyenlere şaşkınlıkla bakar. Kendisini kurtarmaya gelen yeniçerilere davranışı ve çevresindekilere söylediği sözler, onun bozuk psikolojisini gözler önüne serer:

“ Osman beni öldürecek, diye tir tir titreyerek cariyelere sarılmış, çukura batmış gözlerini dehşetle açarak tavana bakıyordu.” (s. 43)

⁵⁹ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan I. Mustafa, Osmanlı Devleti’nin padişahlarından. I. Ahmet’in ölümünden sonra tahta geçer. İlk hükümdarlığı üç ay on gün süren ve akıl hastası olan I. Mustafa, 1622’de tekrar tahta oturur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 127.

“ Sakın beni boğmaya gelmesinler Derviş?” (s. 47)

Sultan Mustafa bu halde iken, o devrin bakanlar kurulu toplantılarının yapıldığı Kubbealtı'na (s. 49) getirilir. Burada, ona su ikram edilir. Onun bu ikram karşısındaki tutumu, Sultan Mustafa'nın gerçek dünyadan kopmuş, aklını kullanamayan, korkak birisi olduğunu gösterir niteliktedir:

“İçmem, içmem. Zehir kodunuz siz buna. Beni zehirlemek istersiniz, diye kekelemeye, elleri ile yüzünü kapayıp acayip sesler çıkararak ağlamaya başladı.” (s. 49)

Sultan Mustafa, Genç Osman'ın saltanatı öncesinde tahta çıkarılmış, daha sonra deli olduğu gerekçesiyle tahttan indirilmiştir.

Tahttan indirildikten sonra iki cariyesi ve Silâhtar Derviş Ağa ile beraber, Topkapı Sarayı'nda kapısı örülmüş bir odaya hapsedilmiştir. Dört sene burada kaldıktan sonra yeniçerilerin Genç Osman'a karşı ayaklanmasıyla tekrar devletin başına geçirilmek istenmiştir.

Yeniçeriler, Sultan Mustafa'nın güçsüz bedenini, bozuk psikolojisini gördükleri zaman hayal kırıklığına uğrarlar. Bazı yeniçeriler, Sultan Mustafa'yı tahta geçirdiklerine pişman olurlar. Onların söylediği şu sözler, bu hayal kırıklığını gösterir niteliktedir:

“ Bre böylesinden padişah mı olurmuş? Vay bundan öteye halimize...” (s. 49)

Sultan Mustafa'nın çevresinde bulunanlar, onun yarı deli halini çok iyi bildiklerinden, isteklerini ona değil de, annesi Valide Sultan'a söylerler. Sultan Mustafa sadece annesinin dediklerini bilinçsizce onaylar:

“ Zağracıbaşı, mihrabın bir köşesinde kendilerine şaşkın şaşkın bakan Sultan Mustafa'ya doğru döndü. Fakat onun hitap edilecek bir insan olmadığına kanaat getirerek Valide Sultan'a çevirdi.

- Sultanım, ocak ihtiyarlarının istediği baş değildir. Devlete nizam gelsin isterler. Ocakta bir kere zabıt olan bir daha olmasın. Yeniçeri Ağası ocak zabıtlarından tayin edilmesin. Padişahın işlerine veziriazamdan başka kimse karışmasın. Rüşvet alınmasın. Her hizmet erbabına verilsin.

Kuru ve kesin bir ifade ile söylenen bu söz karşısında Valide Sultan, oğluna doğru eğildi:

-Aslanım, ocak ağaları kullarının istediklerini duydun. “Makbulü hümayunumdur!” de.

Sultan Mustafa bir anasına, bir de ayakta, etrafına toplananlara baktı. Sonra kısık bir sesle: -Makbulü hümayunundur, diye fısıldadı.”(s. 88)

Yazar, Sultan Mustafa'yı hasta, ruh hali bozuk bir biçimde tanıtır. Romanda bazı kişileri konuşturarak da, Sultan Mustafa'nın kötü haline deliller gösterir. Devleti ilgilendiren konularda Valide Sultan'ın etkili olduğunu vurgular. Amacı, Sultan Mustafa'dan padişah olmayacağını göstermektir.

Valide Sultan⁶⁰:

Sultan Mustafa'nın annesidir. Oğlunun dört yıl önce tahtan indirilmesini bir türlü içine sindiremez. Genç Osman tahta iken, Kara Davut Paşa ile sürekli haberleşir. Amacı Genç Osman'ı tahttan indirmek, oğlu Sultan Mustafa'yı yeniden tahta çıkarmaktır.

⁶⁰ Tarihte yaşamış gerçek bir şahiyet olan Valide Sultan, I. Mustafa'nın annesidir.

Valide Sultan, yeniçeriler arasında söz sahibi biridir. Ayaklanma sırasında, Sultan Mustafa hakkındaki kararları o verir: Yeniçeriler, Sultan Mustafa'yı, Bostancılar tarafından öldürülebileceği korkusuyla, Eski Saray'a götürmek isterler. Bunun için Valide Sultan'dan izin alırlar.

Sultan Mustafa padişah olduktan sonra bile, devleti ilgilendiren konularda kararları yine Valide Sultan verir.

Valide Sultan'ın asıl amacı, oğlunun saltanatını korumaktır. Bu uğurda hiçbir kimseyi feda etmekten çekinmez.

Valide Sultan'ı sürekli eleştiren yazar-anlatıcı, onun devletten ziyade kendi menfaatini düşünen bir kişi olduğunu belirtir:

“Koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nu idare edecek insanları böyle, bir cami içinde yarı deli bir padişahın nam ve hesabına ve etrafındaki menfaat düşkünü, ciğeri iki para etmez soyguncu güruhunun telkin ve baskıları ile dağıtan cahil bir kadındı. Bütün memleketi kendi şahsi hırsı, iktidarı, saltanatı için dağıtıp duruyordu. Bu memuriyetlere gelen insanların milletin haklarını, memleketin menfaatlerini gözetip gözetmeyeceğini bilmiyordu bile.

Oğlunun, dolayısıyla kendisinin saltanatı teminat altına alınsın da, ne olursa, hiçbirine önem vermiyordu.” (s.87)

Kara Davut Paşa⁶¹:

Genç Osman'ın amcasının kızı ile evlidir. Romanda, “ihtilâlin başı” (s. 13) olarak tanıtılır. Genç Osman'ı tahttan indirmek için elinden geleni yapar. Devletin geleceğini değil, kendi menfaatini düşünür.

Genç Osman, Kara Davut Paşayı hiç sevmez. Onun, kendisine her türlü kötülüğü yapabileceğini düşünür. Genç Osman ile Has Odabaşı arasında geçen diyalog, bize Genç Osman'ın, Kara Davut Paşadan her şeyi beklediğini ve onun yaptıklarına şaşırmadığını açıkça gösterir:

“- Şevketlü Padişahım, diye kekeledi has odabaşı, Fitnenin başı Kara Davut Paşadır. Askeri de, halkı de el altından kışkırtan odur.

- Şimdi anladım. Demek amcamız kızı ile evli olan Davut Paşa bu fitnenin başında ha? Bunu çoktan bilmemiz gerekirdi.” (s. 19)

Genç Osman'ın öldürülmesinde başrolü oynar. Bu sebeple, Valide Sultan tarafından veziriazamlığa getirilir. Bir süre bu görevi yaptıktan sonra, yeniçerilerin baskısıyla Genç Osman'ın öldürülmesinden sorumlu olduğu gerekçesiyle öldürülür. Kara Davut Paşa ölmeden önce, başına gelenleri hakettiğini düşünerek pişman olur:

“ Sultan Osman'ı da böyle Yedikule'ye getirmiştım. Hey Rabbim, bana cezamı bu kadar çabuk mu verecektin?” (s.138)

---

⁶¹ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Kara Davut Paşa, Enderundan yetişmiş çuhadar iken III. Mehmet zamanında kapıcı başılık ile sarayın dış hizmetine çıkmış, 1604'de Rumeli Beylerbeği ve 1617'de birkaç gün için İstanköylü Ali Paşa yerine kaptan paşa olmuş ise de sonra tekrar Rumeli valiliğine iade olunarak Ali Paşa takrar kaptanlığa tayin edilmiştir. Davut Paşa, I. Mustafa'nın kız kardeşinin kocası olduğu için Sultan Osman vakasında vezir-i âzam olmuş, Sultan Osman'ı Yedikule'de boğdurmuş ve yirmi gün azlolunarak yerine Mere Hüseyin Paşa vezir-i âzam olmuştur. Radişahlarını katletmekle halk tarafından itham edilen Ocaklılar, katilin meydana çıkmasını istemeleri üzerine Davut Paşa elde edilerek, katledilmek suretiyle amelinin cezasını görmüştür. (UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, II. Kısım, s. 375-376.)

Nakip Gubari Efendi:

Din adamıdır. Halk ve askerler arasında dedikoduların yayılmasında katkısı büyüktür. Kara Davut Paşadan gelen her türlü isteği memnuniyetle yerine getirir.

Her türlü şeyi önceden plânlar. Bir iş yapacaksa, onu şansa bırakmaz. Kalabalığı kışkırtmak için kendi adamlarını bağirttirması, onların ne söyleyeceklerini bile önceden hazırlaması bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir.

Ayaklanmanın başında Padişahın yanındaymış gibi gözüdür, gerçek niyetini ondan saklar. Genç Osman, isyanla ilgili bilgi almak için ulema üyelerini yanına çağırır. Aralarında Nakip Gubari Efendi de vardır. Ulema üyelerinden birçoğu, isyan karşısındaki korkularını dile getirmelerine rağmen, o bu durumu zevkle karşılar. Bu durum romanda şu şekilde anlatılır:

“ Hepsi de endişe ve korku içindeydiler. Gözlerindeki ışıklar kesik kesik Padişahın gözlerine kayıyordu. Yalnız Nakip Gubari Efendi, ara sıra küstah bir bakışla, ama birkaç saniye süren öldürücü bir bakışla Padişaha bakıyordu.” (s. 24)

Padişahın,”Bu kuduz kalabalığı yatıştırmak için bir nasihatta bulunmadınız mı?” (s.24) sorusuna açıkça cevap veremez. İçinden: “Elbette nasihat etmezler. Hele bir nasihata kalksaydılar, bak, canları tenlerinde kalır mıydı?” (s. 24) der.

Romanda, Nakip Gubari Efendi, işten pazarlıklı, menfaatini düşünen, ikiyüzlü biri olarak gösterilir. Genç Osman’ın ölümünden sonraki durumu hakkında bilgi verilmez.

Hüseyin Paşa⁶²:

Genç Osman'ın veziridir. Genç Osman, Hüseyin Paşaya, diğer vezirlerinden daha çok güvenir. Padişah olduğu süre içerisinde, devlet erkânına karşı çok sert davranmasına rağmen, Hüseyin Paşaya daha yumuşak bir biçimde davranır.

Hüseyin Paşa, ayaklanma süresince Genç Osman'ın yanında yer alır gibi gözüktür. Genç Osman'ın, Ağalar Kapısı'na sığınabilmesi için uğraşır. Aslında, Padişahı değil, daima kendisini düşünür. Bilgisiz kafasının içinden geçenler, ikiyüzlü düşüncelerdir.(s.79) Ağalar Kapısı önünde, Tezkereci Sıtkı Efendi ile Hüseyin Paşa arasında geçen şu diyalog, Genç Osman'ın veziriazamına güvenmekte hata ettiğini gösterir niteliktedir:

“-Behey sultanım, dedi. Yeniçeri, Sultan Mustafa'yı padişah ettik, derlerken padişahımızı onların kapısına götürürsünüz. Bu makul şey midir?

-Hey efendi, devlet hangisinin ise onun olur. Tek âlemin düzeni bozulmasın, fitne ortadan kalksın.” (s. 79)

Ağalar Kapısı'na sığınmak, Genç Osman'a pahalıya mal olur. Bununla birlikte, Padişahını bile bile tehlikeye atan Hüseyin Paşa da cezasını bulur ve başı kesilerek öldürülür. Hüseyin Paşanın gerçek yüzünden haberi olmayan Genç Osman, onun ölümüne çok üzülür. Onun cesedine bakarak, “Benim yolumu şaşkırtanlar Hoca ile Kızlar Ağası idi. Eğer bunun sözünü dinleseydim bu haller başıma gelmezdi! diye hıçkırır.” (s. 96)

⁶² Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Hüseyin Paşa, tımarlı sipahilerden birinin oğludur. Bostancı ocağına yetişip Bostancıbaşı olmuş ve 1617'deki Revan Seferi'nde Yeniçeri Ağası ve sonra Rumeli Beylerbeği olup vezirlikle Divan-ı hümayunda bulunurken Çelebi Ali Paşanın yerine Vezir-i Âzam olmuştur. Lehitan Seferi'nde Hotin önünde meşhur gazilerden Karakaş Mehmet Paşanın düşmana hücumu esnasında ona yardım etmeyerek şehadetine sebep olduğundan dolayı azl olunmuş ve hakkındaki teveccühe mebnî ikinci vezirlikte bırakılmıştır. 1622 Mayıs'taki Sultan Osman'ın hal ve katlini intac eden ihtilâlde Dilaver Paşanın yerine ikinci defa Vezir-i Âzam olduysa da işe başlamadan tayininin ertesi günü ocaklılar tarafından öldürülmüştür. (UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, II. Kısım, s. 374.)

Romanda, Hüseyin Paşanın, güvenilmez, ikiyüzlü, bilgisiz, menfaatine düşkün özellikleri ön plâna çıkarılır.

Kapıcıbaşı Kara Ali Ağa⁶³:

Yeniçeri ocağından gelmedir. (s. 71) Çavuşbaşılık ve kethüdalık görevlerinde bulunur. Genç Osman tarafından ayaklanmayı bastırmak için Yeniçeri Ağalığı'na getirilir. Kendisine Yeniçeri Ağalığı verildiğinde çok mutlu olur. Ayaklanmanın üstesinden kolayca gelebileceğini düşünür. Odabaşılarla görüşürerek, onlara ayaklanmayı önlemeleri için para önerir.

Romanda, Kara Ali Ağa eleştirilir. Yeniçerileri, birkaç altınla yollarından döndürebileceğine inanmasının yanlışlığı üzerinde durulur:

“...aklı başında biri, bu vaatlerin pek tesirsiz, pek sönük şeyler olduğunu derhal düşünebilirdi.” (s. 80)

Eserde, ayrıca, başına geleceklerin farkında olamaması da eleştirilir:

“Evinin basılmasına ve yağma edilmesine rağmen ateşin tehlikesini bir türlü anlayamıyordu. Odabaşılardan derin bir sessizlik içinde donuk donuk yüzüne bakışlarından bile bir şey anlamamıştı. Hele: “ Siz bu sözleri askere söyleyin.” diye kendisini zorbalarla karşı karşıya bırakışlarından da şüphelenmemiş, bir tehlike görmemişti.” (s. 81)

Kara Ali Ağa, yeniçerilere isyandan vazgeçmelerini söylemek için, Orta Cami'ye gelir. Yeniçeri topluluğuna “saf saf” (s.82) bakar. Konuşmasını tamamlayamadan yeniçeriler tarafından öldürülür.

---

⁶³ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Kara Ali Ağa, II. Osman tarafından Yeniçeri Ağalığı'na getirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 139.

Romanda, Kara Ali Ağa, devleti için bir şeyler yapmaya çalışan, ama saf, olup bitenleri kavramaktan yoksun biri olarak tanıtılır.

Cebecibaşı⁶⁴:

Kara Davut Paşa'nın yandaşlarından biridir. Romanda, çok kısa tasvir edilir:

“İki parmak genişliğinde kalın, sert bakışlarını...” (s.40)

“Cebecibaşı iri vücudu ile...” (s.106)

Genç Osman'ı Orta Cami içinde öldürmek için harekete geçer. Buna, Ocak İhtiyarları karşı çıkarlar. Bunun üzerine Yedikule'ye götürülen Genç Osman'ı burada öldürür. Ona Kalender Uğrusu da yardım eder. Genç Osman öldürüldükten bir süre sonra, yeniçeriler tarafından, padişah katlinin sorumlularından biri olduğu gerekçesiyle öldürülür.

Kalender Uğrusu ve Altıncıoğlu⁶⁵:

İkisi de yeniçeridir. Ayaklanmaya katılarak, Genç Osman'ın tahttan indirilmesi için uğraşırlar. Altıncıoğlu “kara suratlı” (s. 30) dır. Anlatıcı, “İçlerinde en cüretkârı, en küstahı ve rezili Altıncıoğlu idi” (s. 94) diyerek, onu tanıtır. Onun, “aşağılık, bayağı, ciğeri beş para etmez, kirli bir adam” (s. 99) olduğunu belirtir.

Kalender Uğrusu ise Genç Osman'ın canına kıyanlardan biridir. Genç Osman'ı öldürdükten sonra, onun kulağını keserek Valide Sultan'a götürür.

⁶⁴ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Cebecibaşı, II. Osman'ı katledenlerden biridir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 141.

⁶⁵ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan subaşı kethüdası Kilindir Uğrusu, II. Osman'ın katledilmesine yardım edenlerden biridir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 141.

Şehzade Mehmet⁶⁶:

Genç Osman'ın kardeşidir. Romanda, “Tatlı ve genç bir yüz. Henüz on sekizine ulaşmamış, zeki bakışlı, taze bir civan.” (s. 52) şeklinde tasvir edilir.

Genç Osman, saltanatına engel olmasın diye, onu öldürtür, ama daha sonra buna çok pişman olur. Genç Osman, onun şu sözünü hiç unutmaz: “Osman, Osman! Allah'tan dilerim ki ömrün de, devletin de berbat olsun. Beni ömrümden nice mahrum eyliyorsan sen de gün görmeyesin” (s. 52)

Dilaver Paşa ve Süleyman Paşa⁶⁷:

İkisi de Osmanlı Devleti'nin paşalarıdır. Yeniçeriler öldürmek için bu iki paşayı isterler. Genç Osman önce vermek istemez. Daha sonra ise çaresizlik içinde onları yeniçerilere teslim eder. İkisi de yeniçeriler tarafından öldürülür. Yeniçerilere teslim edildikleri sıradaki halleri, romanda şu şekilde anlatılır:

“Dilaver Paşanın yüzü kireç gibi bembeyaz, başından kavuğu alınmış, üzerinden samur kürkü çıkarılmış, saçları sakalı karmakarışık bir haldeydi. Az sonra aynı perişanlık içinde Kızlar Ağası Süleyman Ağayı da yanına getirdiler. Süleyman Ağa durmadan birtakım dualar okuyordu. Yemyeşil bir hale gelmiş simsiyah yüzünün üstündeki gözleri yuvalarından fırlamıştı. Göz akları dışarıya akacak bir haldeydi. İri dudakları mecalsiz bir şekilde sarkmıştı. Ara sıra üzerine bir titreme geliyor: “Yarabbi!.. Ya Resulullah..! diye inliyordu.” (s. 60)

⁶⁶ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Şehzade Mehmet, II. Osman'ın kardeşidir.

⁶⁷ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Dilaver Paşa, 1621'de Leh Harbi'nde Hüseyin Paşanın yerine Vezir-i Âzam olmuştur. Sadareti zamanında Sultan Osman vakası olmuş, Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdayi Efendi Dergahı'na saklanmış ise de saraydan bostancılar gönderilip getirilmiş ve Ağa Kapısı'ndan dışarı çıkarılarak orada ocaklı tarafından öldürülmüştür. (UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, II. Kısım, s. 375.)

Şeyhülislâm Esad Efendi⁶⁸:

Genç Osman'ın kayın babasıdır. Romanda, ilk zamanlar ayaklanmada parmağı olan biri olarak tanıtılan Şeyhülislâm, daha sonra yeniçerileri bu işten vazgeçirmeye çalışan biri olarak karşımıza çıkar.

Ömer Ağa⁶⁹:

Kara Davut Paşanın kethüdasıdır. Kara Davut Paşadan, onun adamlarına haberler götüren biri olarak karşımıza çıkar.

Ömer Efendi⁷⁰:

Genç Osman'ın hocasıdır. Yeniçeriler onun da kellesini isterler. Silâhtar Ağa'nın ağzından bunun sebebi şu şekilde verilir:

“ Hele Ömer Efendiye bütün ulema kısmı düşman. Hac seferini onun tertiplediğine herkes inanıyor. Güya kendi adamlarından bir Karakaş Efendi varmış, onu Mekke'ye kadı tayin etmiş, Mekke Şerifi de kabul etmiş. Şimdi Ömer Efendi şevketlü padişahımı, bunun intikamını almak için, hac sevdasına kışkırtmış.” (s. 21)

İsyancılar, Ömer Efendi'nin sarayına gelirler. Ömer Efendi, onları görünce kaçar. İsyancılar sarayını yağmalarlar.

Yeniçeriler:

Osmanlı Devleti'nin sayı ve ehemmiyet bakımından en büyük ordusudur. Romanda, “Kıllı baldırları çıplak, kıllı göğüs ve bağırları açık, kolları dirseklerine

⁶⁸ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Şeyhülislâm Esad Efendi, II. Osman'ın kayınpederidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, II. Kısım, s. 461.

⁶⁹ Kara Davut Paşanın kethüdasıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 141.

⁷⁰ II. Osman'ın hocasıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 134.

kadar sıvalı yeniçeriler...” (s. 15) denilerek tasvir edilirler. Yazar, okuyucuya yeniçerileri kötü ve itici göstermek için bu kelimeleri özellikle kullanır.

Yeniçeriler, ocaklarının kapatılacağını ve yerine yeni bir ordu kurulacağını duydukları zaman Genç Osman’a karşı ayaklanırlar. Amaçları, Genç Osman’ın yerine Sultan Mustafa’yı tahta geçirmektir. Bu amaçlarını gerçekleştirmek isterken menfaatlerini de göz ardı etmezler. Ömer Efendinin sarayını yağmaladıkları zaman, ellerine geçirdikleri değerli şeyleri ceplerine atmaktan çekinmemeleri, onların ne kadar çıkarlarına düşkün olduklarını gösterir niteliktedir:

“Yarım saatin içinde Genç Osman’ın hocası Ömer Efendinin koca sarayında her şey altüst olmuştu. Odalar, sofalar birbirine girmişti. Büyük taban halıları pencerelerden atılıyor, baldırlarının iki yanındaki cepleri dolmuş yeniçeriler, merdivenlerden sofalara, odalardan merdivenlere koşup duruyorlardı.” (s. 51)

Yeniçeriler, ayaklanma süresince kışkırtmaların etkisiyle kendilerinden geçerek bir askere yakışmayacak hal ve hareketlerde bulunurlar. Genç Osman’a da çok kötü davranırlar. Romanda, bu tip yeniçeriler yanında, az da olsa kendini bilenlerin de olduğundan bahsedilir. Bu kişiler, kışkırtmalara kapılmış olan arkadaşlarını uyarmak isterler, ama başarılı olamazlar. Kara Davut’un adamlarının, Genç Osman’a edepsizce davranışlarda bulunmalarına, güngörmüş yeniçerilerden biri, şu sözlerle karşı çıkar:

“ Yoldaşlar, karındaşlar, yolunda can feda ettiğimiz Osmanoğlu padişahlarından biri bu. Bu hali itmek ocağa yakışır mı?” (s. 100)

Yeniçeriler, kışkırtmaların etkisinde olmalarına rağmen, bir padişahın öldürülmesini doğru bulmazlar. Genç Osman’ın öldürülmeyip bir yerde tutsak tutulmasını isterler. Yazar, yeniçerilerin öz değerlerini tamamen kaybetmediklerini okuyucuya göstermek ister:

“Zinhar Sultan Osman’a suikast olunmaya!.. Vücuduna bir zarar gelmesin. Razi değiliz!” (s. 102)

Yazar, romanda yeniçerilerin eski durumlarından bahseder. Onların geçmişte büyük başarılarla imza attıklarını vurgulayarak, ayaklanma sırasında gösterdikleri davranışları onlara yakıştıramaz:

“Büyük imparatorluğun sınırlarını, birbirinden parlak zaferlerle genişleten, güneşin batmadığı toprakları Osmanoğullarının tacının gölgesine veren yeniçeri ve sipahiler, şimdi entrikaların, menfaatlerin, yağmacıların elinde bir oyuncak olarak İstanbul sokaklarını arşınıyorlardı. “Hacı Bektaş Veli”nin eski yiğit, şahbaz, gözünü budaktan sakınmaz, hepsi birbirinden cesur evlatları, şimdi ortalığı kuru gürültülere veren bir kunduz sürüsü gibi, arsızca ve hayâsızca haykırışlarla devletin temellerini sarsmaya, ortalığı perişan etmeye, daha kötüsü Osmanlı tahtının üzerindeki cesur, meziyet sahibi ve cedlerinin bütün mümtaz seciyelerini taze benliğinde toplamış olan genç padişahı, yuvarlayarak yerine tecrübe edilmiş hasta, meczup ve salak bir adamı geçirmeye gidiyorlardı.” (s. 34)

Romanda yeniçeriler menfaatlerine düşkün, öz değerlerini yitirmiş, ahlaksız, kışkırtmaların etkisinde bir topluluk olarak tanıtılır. Eskiden büyük zaferler kazanmış bu büyük ordunun ayaklanma sırasındaki padişaha yönelik çirkin davranışları üzerinde durulur. Yeniçeriler kötülenmekle birlikte, onların içinde az da olsa kendini bilen, kışkırtmalara gelmeyen kimseler olduğundan da bahsedilir.

Feridun Efendi:

Kara Davut Paşanın adamlarından biridir. Romanda fiziği, “...kısaca boylu, çok zayıf, sarı sakallı, küçük gözlü” şeklinde çizilir. (s. 10)

O, ayaklanmanın baş aktörlerinden biridir. Kara Davut Paşanın bütün isteklerini yerine getirir. Onun emrinden dışarı çıkmaz.

Menfaatine çok düşkündür. Sultan Mustafa, kurtarıldıktan sonra, Valide Sultan'ın yanına gelerek, oğlunu nasıl kurtardıklarını anlatır. Bu yolla Valide Sultan'a yakın olmak ister, çünkü bir Sultan annesinin, ona ne gibi faydalar sağlayabileceğini çok iyi bilir.

Genç Osman'ı hiç sevmez. Onu tahttan indirmek için, kendisine verilen her görevi yerine getirir. Genç Osman'ı sığındığı Ağalar Kapısı'nda yakalamak için, yandaşlarıyla beraber büyük çaba gösterir, ama Genç Osman'dan da çok korkar. Yazar-anlatıcı, bu korkuyu, "Feridun Efendi ise padişah korkusu içinde en arkada kalmıştı." (s. 94) diyerek belirtir.

Para düşkünüdür. Genç Osman'ın Ağalar Kapısı'na gelirken yanında taşıdığı on kese florini vardır. Feridun Efendi ve adamları bunları ele geçirir. Feridun Efendi, kendi hissesi ile Kara Davut Paşanın hissesini hemen koynuna sokar. (s. 93)

Feridun Efendi, menfaat düşkünü, paragöz, Kara Davut Paşanın sözünden çıkmayan biri olarak tanıtılır. Romanda, sonunun ne olduğu konusunda ise bilgi verilmez.

1.6. Mekân:

Romadaki esas mekân İstanbul'dur. Yazar, geçmişteki bazı olayları hatırlatarak, Hicaz, Mısır, Hotin gibi mekânlardan bahsetse de roman içinde bu yerler bir isim olmaktan öteye gitmez.

İstanbul'da olay örgüsünün şekillenmesinde çok önemli rol oynayan beş mekân vardır. Bu beş mekân içinde Yeniçeri Kışlası, Topkapı Sarayı, Ağa Kapısı ve Yedikule kapalı mekânları oluştururken, At meydanı ise açık mekânlar içinde öne çıkar.

Yeniçeri Kışlası, ayaklanmanın başlangıç yeri ve tahta yeniden çıkarılmak istenen Sultan Mustafa'nın getirildiği mekân olması sebebiyle önemlidir. Yazar, burasını şu şekilde tasvir eder:

“ Üç buçuk asır önce, şimdiki Şehzadebaşı Camii ile daha berideki İbrahim Paşa sebilinin tam karşısında, birbirinden güzel somaki mermer sütunla süslü bir kapı vardı. Bu kapı yeniçeri kışlası olan “Eski Odalar”ın bir parçasıydı ve o günlerde “Altmışbirler Kapısı” yahut “Kamacılar Kapısı” denen bu kapıda, mayısın bu parlak gününde kıyametler kopuyordu.” (s. 1)

Topkapı Sarayı'ı Genç Osman'ın bulunduğu yer ve Osmanlı Devleti'nin yönetim merkezi olması sebebiyle öne çıkar. Genç Osman, ayaklanma süresince zamanının büyük bir kısmını burada geçirir:

“Genç Osman, Topkapı Sarayı'nın en çok sevdiği bir köşkünde, boğazı gören bir pencere önünde, belki iki saten beri hiç kımıldamadan oturuyordu.” (s. 52)

Yeniçeriler, Sultan Mustafa'yı bulmak için Topkapı Sarayı'na zorla girerler. Sarayın ikinci kapısından geçtikten sonra, Divan Meydanı'na gelirler ve geçtikleri yerlere büyük zararlar verirler. Yazar bu olayı verirken, sarayın güzelliklerinden bahseder. Bu güzelliklere zarar verilmesine çok üzülür. Bunu insafsızlık olarak değerlendirir:

“Koca bir çeşmenin yalağından kara bir su akışı ile ikinci kapıdan akan ihtilâlcî kalabalığı, Divan Meydanı'nın servilerle kaplı ve bin bir çiçekle bezenmiş tarhlarını insafsızca çiğneyerek yayılmaya başladı. İşte renkli sakafarla, kurşuni kubbelerle süslü kubbe altı solda görünüyor. Karşıda Bab-ı Hümayun. Sarayın üçüncü kapısı. Solda Harem dairesine inen araba kapısı...” (s. 37)

Önemli mekânlardan diğeri, Ağa Kapısı'dır. Genç Osman, isyancıların elinden kurtulmak için buraya sığınır. Umud kapısı olarak görülen bu yer, Genç Osman için ölüme giden yolun başlangıcı olur. Yeniçeriler buraya saldırırlar ve her

yeri yağmalarlar. Yazar, Osmanlı Devleti için çok önemli olan ve herkes tarafından saygı ile anılan bu mekânı birkaç güzel ve etkileyici kelime ile tasvir eder. Bu güzelliklerin, istilacılar tarafından insafsızca yağmalanışını gözler önüne serer:

“Ağa Kapısı, Ağa Kapısı olalı böyle rezaletle, böyle bir facia ile karşılaşmamıştı. Tavanları yıldız işlemeli, nakışlarla süslü geniş sofalardan, büyük odalara kadar her taraf çekirge sürüsünün hücumuna uğramıştı. Halıların altına varıncaya kadar her yer insafsız bir kalabalıkla aranıyordu. Kaplı yüklükler kılıç, pala ve hançer uçları ile kabaca kurcalanarak ve parçalanarak açılıyordu. Üzeri nefis işlemeli kumaşlar ile zarif halılarla örtülü sedirler bir anda altüst ediliyor, kılıç darbeleri ile parçalanıyordu.” (s. 91)

Yedikule ise Genç Osman’ın öldürüldüğü yerdir, aynı zamanda Genç Osman’ın katillerinden olan Kara Davut Paşanın da cezasını bulduğu mekân olarak romanda önemli bir yere sahiptir. Yazar, bir Padişahın öldürülmesine tanık edecek bu mekânın iticiliğini ve soğukluğunu taş duvarlar ve yarsa sözcüklerini kullanarak anlatır:

“Taş koridorlarda hemen çiralar yakılmıştı. Loşluk içinde taş duvarlardan sızan suların bazen parıltıları görülüyordu. Küçük yarasalar tavana doğru uçuşuyorlar, ayak sesleri ile etraf çın çın ötüyordu. (s. 121)

Ayrıca Davut Paşa ve adamlarının Genç Osman’ı öldürmeye geldikleri zaman taş duvarlarda yankılanan sesleri “acı” diye niteler. Bu sesler yaşanacak kötü olayların habercisi gibidir:

“ Yeniden kalenin taş koridorlarına girdiler. Duvarlarda acı yankılar yapan hızlı yürüyüşlerle elçiler mahpesi önüne geldiler, muhafızlardan biri demir kapıyı açtı, hepsi birden içeriye daldılar.” (s. 124)

Açık mekânlar içinde öne çıkan Et Meydanı, ayaklananların toplanma merkezidir. Ayaklanmanın büyüklüğü bu meydanda yaşanan olaylarla verilir:

“Et Meydanı’ını dolduran kalabalık artık mahşeri bir hal almıştı. Eski ve yeni odalarda ne kadar asker varsa burada toplanmıştı. Medreseler boşalmış, softalar kara cübbelerini uçura uçura buraya koşmuşlar, dükkânını kapayan esnaf buraya üşüşmüştü. İstanbul’un kenar köşe semtlerinden binlerce baldırı çıplak, işsiz güçsüz, hayta oğlanların hepsi buradaydı.” (s. 33)

Romanda ayrıca, Beyazid, Sultanahmet, Divanyolu, Süleymaniye, Çarşıkapı gibi yerlerin de adı geçer ama bu yerler kısaca tarif edilir, tasvirleri yapılmaz.

1.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı 17 Mayıs 1622- 8 Ocak 1623 arasındır. Roman, Sultan Mustafa’nın tutsak bulunduğu yerden alınıp, Yeniçeri Kışlası’na getirilmesiyle başlar. Romanda olayların başlama zamanı şu şekilde belirtilir:

“ Parlak, güzel Mayısın on yedinci günüydü.” (s. 8)

Romanda, bu tarihten başka kesin bir tarih verilmez. Sultan Mustafa’nın tutsak bulunduğu yerden alınarak yeniçeri ocağına getiriliş hikâyesini anlatmak için yazar-anlatıcı bir gün öncesine gider. Buradan, Genç Osman’a karşı yapılan ayaklanmanın, 16 Mayıs’ta başladığı sonucuna ulaşırız. Ayaklanma, üç gün sürer ve 18 Mayısta Genç Osman’ın öldürülmesi ile son bulur. Yazar, bu üç günlük zaman dilimini çok yavaş bir tempoyla okuyucuya aktarır. Daha sonra romandaki tempoyu hızlandırarak, romanın sonunu oluşturan Kara Davut Paşanın öldürülmesine kadar olan olayları ise adeta özetler nitelikte verir. Çünkü esas amacı, ayaklanma sırasında gerçekleşen olayları bütün ayrıntılarıyla okuyucuya aktarmaktır. Kara Davut Paşanın öldürülme tarihini belirtmez. Tarihî kaynaklarda bu hadisenin 8 Ocak 1623’te gerçekleştiği belirtilir.⁷¹ Bu tarih anlatma zamanının bitiş sınırını oluşturur.

⁷¹ Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, Ötüken Neşriyat, C.4, İstanbul, 1994, s. 53.

Yazar, ayaklanma tarihi olan 16 Mayıs 1622'den, zaman zaman geriye dönüşler yapar. Bazen, Sultan Mustafa'nın tahtan indirilişinden bahsederek dört yıl öncesine gider. Bazen de, okuyucuya Lehistan ve Hotin seferlerini hatırlatır. Başka bir yerde ise, 3. Murat zamanındaki yeniçerilerin ayaklanmasından bahseder. Tarihi kaynaklarda ayaklanmanın 1592 yılında olduğu belirtilir.⁷² Bu şekilde romandaki vak'a zamanının başlangıcı 1592 yılına kadar uzanır. Sonuç olarak romandaki vak'a zamanı 1592'ten 1623'e kadar süren bir zaman dilimini kapsar.

Romanda, zaman ile ilgili şu ifadelerle sıkça rastlanır: "Yarım saatin içinde"(s. 51), "İki gün iki gece" (s. 52) " Mayısın o bulutsuz günün öğleden sonrasında" (s. 14), "Bir gün önce" (s. 9), "Akşam oluyordu" (s. 72), " Gece yarısına bir buçuk saat kala" (s. 77), "Öğleden beri" (s. 119), "Ertesi gün" (s. 131), "Aradan bir saat geçmiş geçmemişti ki..." (s. 137), "İkindi ezanları okunuyordu." (s. 71).

1.8. Dil ve Üslup:

Yazar, eserini 14 başlık altında toplar. Bunlar, okuyucunun karşılaşacağı olaylarla ilgili ipuçları içeren kısa cümlelerdir: "Korkma Aslanım Seni Padişah Etiler!", "Toy Hükümdarın Şaşkınlıkları", "Biz Askerden Ayrılmayız" v.b.

Hadiseleri açık ve anlaşılır bir dille verir. Kahramanlar arasındaki konuşmalar da günlük konuşmalardır. Eserinde genellikle fiil cümleleri kullanır.

İfadeyi güçlendirmek için, zaman zaman sanatlara başvurur. Örneğin; eserin bazı yerlerinde kişileştirme sanatını kullanır:

"Camiin büyük kapısı üzerindeki güvercinler şimdi kubbelere sığınmışlardı. Hepsi de şaşkın şaşkın, başlarını ikide birde çevirerek aşağıdaki kalabalıklara bakıyorlardı. Hiç birinde uçmak için cesaret yoktu." (s. 9)

⁷² UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. III, I. Kısım, s. 125.

“Karanlıkta Kubbealtı yere oturmuş heybetli bir aslana benziyordu. Uzun serviler, kocamış çınarlar bu rüzğarsız gecede sakin ve donuk bir şekilde önünde dikiliyorlardı.” (s. 78)

Romanının birçok yerinde ise benzetme sanatını kullanır. Kişileri benzettiği varlıklar ise çoğunlukla hayvanlardır:

“İşte bu sırada Ömer Kethüda ile Kara Muzak, Feridun Efendi, Cebecibaşı yine kalabalığın içinde dolaşmaya koyuldular. Sinsi, yılan kıvrılışları ve yılan ıslıkları ile bir dolaşma...” (s. 38)

“Yanına yaklaşanlardan bir yabani kedi gibi kendisini çekiyor...” (s. 48)

“...Sultan Mustafa seyrek sakalı, çukura batmış gözleri, sarı kansız yüzü ile göründü. Kafesin içinde korkuyla çırpınan bir hayvana benziyordu.” (s. 102)

“Fakat fir dönüp hatunlar dairesine girdikleri zaman dört zorbanın gözleri, avlarını bulmuş köpekler gibi parladı.” (s. 94)

“Az sonra Cebecibaşı elinde bir kâğıt olduğu halde, kara bir sinek gibi, içeriye girdi.” (s. 116)

Yazar, çok az mekân tasviri yapar. Yaptığı tasvirler ise çok kısadır:

“Üzeri nefis işlemeli kumaşlar ile zarif halılarla örtülü sedirler...” (s. 91)

“...birbirinden güzel somaki mermer sütunla süslü bir kapı...” (s. 7)

Roman içinde bazı yerlerde açıklama yapma gereği duyar. Bu araya girişler eserin sürükleyiciliğine zarar verir:

“ O devrin bakanlar kurulu toplantılarının yapıldığı, bir adı da Kubbealtı olan Divanhane’de...” (s. 49)

“ Nihayet kabile, o zamanlar Kapamacılar adı verilen Direklerarası’na girdi.” (s. 101)

“...keçeli, örflü bir alay kabile, şimdiki Sultanahmet Meydanı olan At Meydanı’nda toplanmaya başlıyorlardı.” (s. 14)

Yazar, kullandığı bazı cümlelerle, gelecekte olacıklardan haber verir. Aşağıda aldığımız örneklerde bunu görmek mümkündür:

“ Kanlı facianın perdesi az sonra...” (s. 60)

“ Facianın şimdi ikinci perdesi...” (s. 91)

“Az sonra baş gösterecek facia...” (s. 121)

Zaman zaman da gelecekte olacakları açıkça söyler. Okuyucu önceden bildiği olaylarla daha sonra yüz yüze gelir. Genç Osman’ın öldürülmesinden sonra olacak olayları şöyle anlatır:

“ Memleket ve millet aradan pek çok geçmeden onu gözyaşları içinde arayacak, ardından mersiyeler söyleyecek, katilleri araştırılacak, kanına kanlar istenecekti.” (s. 127)

1.9. Anlatım Teknikleri:

“Genç Osman” romanında kullanılan teknikler, iç çözümleme, diyalog, geriye dönüş, özetleme, montaj, anlatma-gösterme ve iç monolog’tur.

İç Çözümleme:

Romanda en fazla kullanılan tekniklerden biri olan iç çözümleme ile kahramanların duygu ve düşünceleri okuyucuya aktarılır. Bu şekilde okuyucunun onları daha iyi tanınması sağlanır.

Yeniçerilerin ayaklanması Genç Osman'ı çok üzer ve o, amcasının yeniden tahta çıkarılmasından korkar. Onun içinden geçenleri anlatıcı şu şekilde belirtir:

“ Genç Osman, ortalığın aydınlanmaya başladığı dakikadan beri ayakta idi. Şimdi, her saniye, dışarıdan gelecek haberleri bekliyordu. Bütün endişesi amcası Sultan Mustafa'nın, kapatıldığı odadan alınıp tahta çıkarılıp çıkarılmamasında idi. Ama onu ancak buraya kadar gelip almak, buradan götürüp tahta oturtmak lâzımdı. Bu da kendisini çiğnemedi olacak iş değildi.” (s. 22)

Genç Osman içindeki endişe ve korkuyla ayaklanma karşısında ne yapacağına bir türlü karar veremez:

“ Arz odasında kendisine dikkatle, heyecanla bakan ağaların varlığından habersiz, dalmış düşünüyordu. Bu su şırıltısı da beynini karmakarışık ediyordu. On yedi yaşının verdiği tecrübesizlikle ne yapacağını, neye karar vereceğini bilmiyordu.” (s. 27)

Genç Osman Bostancıbaşına birkaç soru sorar. O, bu sorulara kaçamak cevaplar verir. Bu sırada Bostancıbaşının içinden geçenleri anlatıcı şöyle verir:

“ Bostancıbaşı geri geri çekilirken içinden: ‘ Başıma bela almak ne güne? Böyle zamanda yanardöner olmak gerektir.’ diye düşünüyordu.” (s. 29)

Yeniçeriler Topkapı Sarayı'na gelerek “Sultan Mustafa’yı isteriz” (s. 50) diye bağırlar. Anlatıcı saraydakilerin ve Genç Osman’ın içinden geçenleri şu şekilde okuyucuya duyurur:

“ Genç Padişahın metaneti kırılmamıştı. Entrikalar, bu cesur hükümdarın bütün kararlarını tuz buz etmişti. Yağmacı ve vahşi ruh, maiyetini korumak isteyen Padişahın çelik iradesini eritmişti.

Dışarıda bir şeyler olduğunu, bir şeylerin devam ettiğini, sarayı basan zorbalarmın bir şeyler yapmakta devam ettiklerini hepsi de sezinliyorlardı. Bütün ağalar, korkulu gözlerini ara sıra demir parmaklıklı pencerelere çevirtiyorlardı, kulak kabartıyorlardı. Fakat hiçbiri: “Ne oluyor, gidip bir baksak.” diye bir teklif yapamıyordu. Aynı ürküntülü ruh hali içinde Genç Osman da içini yiyordu. O da gururundan, daha doğrusu artık kırılmış olan gururundan dolayı: ‘Varın bakın, ne yapıyorlar?’ diyemiyordu.” (s. 50)

Kalender Uğrusu’nun Genç Osman’ı öldürdükten sonra içinden geçenler şöyledir:

“Kalender Uğrusu ikide birde kuşağının arasını yokluyordu. Kirden kırmızı rengi artık kahverengiye dönmüş bulunan bu kuşakta Osmanlı Padişahı Genç Osman’ın pembe beyaz kulağı vardı. Bu kulak, kalender Uğrusu yalnız bunu düşünüyordu, yalnız bunu... Altın, haşmetli bir hükümdarın kulağını verecek ve... Mesela on kese altın alacaktı...” (s. 129)

Anlatıcı, Genç Osman’ın öldürülmesinden sorumlu olanların içinden geçenleri okuyucuya yansıtır:

“ Hiçbirinde yarım saat önceki o hırs, o heyecan kalmamıştı. Hepsi de derin düşüncelere dalmışlardı. Derin bir uykuya dalmış bulunan İstanbul’un üstüne yarın yeniden güneş doğacaktı. Yarın... Bu yarınlar bir değil, beş değil, pek çok olacaktı.

Öyle bir yarın geldiği zaman acep bu cinayet, bu padişah katiliğinin hesabı sorulmayacak mıydı? Niçin yapmışlardı bunu?... Hepsinin kendine mahsus bir düşüncesi vardı. Kara Davut Paşa: “ Bunu yapmasaydım önce kayın pederim Sultan Mustafa’yı öldürecekti, sonra da beni... Ben hayatımı kurtardım. Ölmeseydi ölecektim!” diye düşünüyordu. Kara Muzak: “ Sittin sene, ağzımla kuş tutsaydım ben çavuşbaşılığı alamazdım. Başkaları nasıl aldılar? Önüme gelen bu fırsatı kaçırır mıydım?” diye kuruyordu. Meydan Bey: “ Kara Davut Paşa efendimiz var oldukça ben de varım, o olmadıkça ben de yokum. Efendime can pahası yatırdım. Elbette ki onun yoluna hizmet beni de Mal-ı Karun sahibi edecektir.” diyordu. Kuloğlu beyni kanlı gözlerine akmış bir eşkiyaydı. “Bize can değil, nam gerek... Elbette bu namımızı Sultan Osman bir gün söndürecek. Şimdi etrafımda benimle bir olup kan dökmüş, padişah katili olmuş devletinler var. Beni harcamazlar. Ölüm ise gelsin, hepimize gelecek!” diye pis pis gülüyordu...” (s. 128-129)

Özetleme Tekniği:

Roman metninin hafifletilmesi için bu teknik tercih edilir. Böylelikle okuyucuyu sıkacak anlatımdan kaçınılmış olur. Örneğin; Kara Davut Paşanın Ahmet Ağa tarafından Orta Cami’den alınarak Yedikule’ye götürülüşü bu teknikle verilir:

“ Ferman yazıldı. Ahmet Ağa yanına 200 kadar Üstüflü kapıcı olarak Orta Cami’yi bastı. Kara Davut Paşanın etrafını saran ciğeri beş para etmez kalabalık korku ile dağıldılar. Ahmet Ağa camiye daldı, yeniden korkunç bir dehşete düşen Kara Davut Paşanın yakasına yapıştı, sürükleye sürükleye Altmışbirler Kapısı’na çıkardı, orada hemen bulunuveren bir köhne at arabasına atıldı. Arabanın etrafını kapıcılar kuşattı ve yeniden Yedikule yoluna düşüldü.” (s. 138)

Sultan Mustafa’nın Topkapı Sarayı’ndan alınışı ve Eski Odalara getirilişi de bu teknikle verilir. Bu şekilde okuyucu, Sultan Mustafa’yı kısmen de olsa tanıma fırsatı bulur:

“ Dört yıl önce tahta çıkarılıp aklından zoru olduğu görüldüğü için tahtından indirilen I. Sultan Mustafa idi bu... Dört yıldan beri doğancılıktan yetişme Derviş isimli silâhtarı ile iki cariyeyle yanına alarak Topkapı Sarayı’nda, kapısı örülmüş bir odaya hapsedilmişti. Şimdi oradan getiriliyordu. Zorla saraya saldıran ihtilâlciler onu bir arabaya bindirip kışlarına sürmüşler, Beyazid’den geçerken Eski Saray’dan anasını da alıp yanına koymuşlar, buraya, yeniçeri kışlarının bulunduğu Eski Odalar’a getirmişlerdi.” (s. 7-8)

Dilaver Paşa ile Süleyman Ağaların öldürülmeleri de özetleme tekniğiyle okuyucuya aktarılır:

“Başları istenenler”den ikisini karşılarında bulan yeniçeriler, göbeklerine kadar açık ve kıllı göğüslerini döve döve ileri atıldılar, palalar, kılıçlar, hançerler ve kamalar havada pırıldadı, insafsızca ve vahşi bir atılışla, birbiri ardına inen darbeler altında Dilaver Paşa da, Süleyman Ağa da bir anda paramparça edildiler. Kanlar etrafa yayıldı. Vahşi haykırışlar arasında iki vücudun da ayaklarına ipler bağlandı, delik deşik edilmiş cesetler taşlarda, topraklarda süründürülerek orta kapıya, oradan da Bab-ı Hümayuna doğru koşturulmaya başlandı.” (s. 61)

Geriye Dönüş Tekniği:

Tarihî romanlar için vazgeçilmez bir teknik olan geriye dönüş ile okuyucunun vak’ayı bütün ayrıntılarıyla kavraması sağlanır.

Genç Osman, yeniçerilerin ayaklanmasıyla büyük bir korkuya kapılır. Ne yapacağını düşünürken, 3. Murat zamanındaki isyanı hatırlar. O dönemdeki isyanda, sarayda bulunanlar yeniçerilere saldırmışlar ve onların saraya girmelerine engel olmuşlardır. Bu olaylar geriye dönüş tekniği ile verilir:

“ Sonra senelerce önce Osmanlı tahtına oturmuş 3. Murat zamanındaki isyanı hatırladı. O günlerde sipahiler saraya hücum etmişler, fakat aşka gelen aşçılar odunları kaptıkları gibi bu kudurmuş insan sürüsüne saldırmışlardı. Yeniçeri ve

sipahi zorbaları sopalarla, odunlarla tepelenmişler, cesetleri Marmara'ya atılmıştı.”
(s. 27)

Genç Osman Hotin seferine gitmeden önce kardeşi Sultan Mehmet'i öldürmüştü ama daha sonra bunu yaptığı için büyük bir pişmanlık duymuştur. Bu olay da aynı teknik kullanılarak şöyle anlatılır:

“ Belki dört defadır gözlerinin önüne kardeşi Şehzade Mehmed'in hayali dikilmişti: Tatlı ve genç bir yüz. Henüz on sekizine ulaşmamış, zeki bakışlı, taze bir civan. Hotin seferine çıkmadan önce onu boğdurduğu günü hatırlıyordu. Karar yerine getirildikten sonra Genç Osman'ı derin bir üzüntü kaplamış, iki gün iki gece gözlerine uyku girmemişti. Halk arasındaki söylentileri duymamıştı ama Şehzade Mehmed'in, cellatların eline canını vermeden önce beddualar savurduğunu, üstü kapalı bir şekilde öğrenmişti. Saray cücelerinden birini sıkıştırdığı zaman, bugün kendisine dehşet veren haykırışları duyar gibi oluyordu. Şehzade Mehmet “Osman, Osman! Allah'tan dilerim ki ömrün de, devletin de berbat olsun. Beni ömrümden nice mahrum eyliyorsan sen de gün görmeyesin!” diye haykırmıştı.” (s. 52)

Romanın bir başka yerinde Genç Osman, babası 1. Ahmet'i ve onun verdiği öğütleri hatırlar:

“ Babası 1. Ahmet'in günlerinde de böyle karışık günler geçirmişlerdi. Levent boylu, parlak ateş gözlü babası ile pek çok gezintilere çıkmıştı. Onun gibi devlet erkânına karşı şiddet göstermiş, savaş gitmekten, dövüşmekten geri duranlara cezalar vermişti. Onun bir sözünü hiçbir zaman unutamıyordu. 1.Ahmet: “Seninle saltanat sürmek isteyenlere merhamet etme, çünkü o saltanat uğruna bir gün seni feda etmekten çekinmezler.” demişti.” (s. 74-75)

Genç Osman'ın sadrazamı Hüseyin Paşaya güvenmesinin sebebi de bu teknik kullanılarak okuyucuya duyurulur:

“ Genç Osman, Hüseyin Paşaya güveniyordu. Hotin seferinde askere şiddetle hakaret etmiş, düşmanına karşı saldırmakta tereddüt edenlere aman vermemişti. Hatta ocak ihtiyarları zaman zaman Hüseyin Paşaya müdahaleye kalkışmışlar: “Yeri değildir, beyhude kulu kırdırırsınız!” demişler, Hüseyin Paşa, Genç Osman’dan aldığı cesaretle ihtiyarları karşısından kovmuş: “Padişaha kul mu eksik olur eşek yerine at bağlarız!” diye cevaplar vermişti.” (s. 75)

Montaj Tekniği:

Bu teknikle romanda, Naim Efendinin tarih kitabından Genç Osman’ın öldürülmesi ile ilgili yorumların bulunduğu bir metin ile halk arasında Genç Osman’ın ölümü üzerine söylenen bir ağıta yer verilir.

Ünlü tarihçilerin bile Genç Osman’ın öldürülmesi olayını şaşkınlıkla karşıladığını belirtmek ve bu genç padişahın canına kıyılmasının yanlışlığını vurgulamak için Naima tarihinden şu satırlar esere alınır:

“ Aradan üç buçuk asır geçtikten sonra bu kanlı faciayı Naima Efendinin tarihinden okumaya kalkışacak olanlar, şu satırlara rastlayacaklardı: “Davut Paşanın merhumu (yani Genç Osman’ı demek istiyor) katle hücumu ne idi? Bu üç gün içinde halkın sütün (küfür demek istiyor) ile izhar-ı gayz ve adaveti (yani kinini ve düşmanlığını açığa vurması demek istiyor) ne idi? Bu ahval bir tarihte olmuş ve işitilmiş değil idi.” (s. 130)

Genç Osman’ın aslında çok sevilen birisi olduğu ve ölümü dolayısıyla herkesin büyük bir üzüntü duyduğu düşüncesi, halkının onun arkasından söylediği şu ağıtla desteklenir:

“ Bir şah-ı alişan iken
Şah-ı cihana kıydılar,
Gayretli genç aslan iken

Şah-ı cihana kıydılar.

Gazi Bahadır han idi,
Ali neseb sultan idi,
Namıyla Osman han idi,
Şah-ı cihana kıydılar.

Hükmetmeye kadir iken,
Emri hakka nazır iken,
Hac etmeye hazır iken
Şah-ı cihana kıydılar.

Ey dil ciğerler oldu hun,
Derdim bir iken oldu on,
Kan ağladı ehli fünun
Şah-ı cihana kıydılar.” (s.132)

Diyalog Tekniği:

“Genç Osman” romanında kahramanları tanıtmak, onların düşüncelerini aktarmak ve gelişen olaylarla ilgili okuyucuyu bilgilendirmek için diyalog tekniğinden faydalanılır. Örneğin; Rikaptar Ağa ile Genç Osman arasında geçen şu diyalog, saray dışında meydana gelen olaylarla ilgili bilgilendirici bir nitelik taşır. Rikaptar Ağa, isyancıların, altı kişinin kendilerine teslim edilmesini istediklerini anlatır:

-Hoca Ömer Efendi, Süleyman Ağa, Dilaver Paşa kulunuz, defterdar Baki Paşa, Kaymakam Ahmed Paşa, Sekban Başu Nasuh Ağa.

-Ya dün Dilaver Paşanın adı yoktu?

-Dün Dilaver Paşanın konağından atılan oklarla tüfeklerle ölen, yaralanan yeniçeriler olmuş.

- Ya Defterdar'ı ne ile suçlarlar?

-Aylıkla kalp para vermiş.

-Yalan, yalan söylerler. Bahane ise ancak bu kadar olur... Kaymakam'ın suçu ne imiş?

- Padişahım, Kaymakam Paşa emekli Kapı Kulu askerinin ve sefere gitmeyen yeniçerilerin aylıklarını vermekte ayak diremiş.” (s. 23- 24)

Genç Osman romanında en fazla kullanılan tekniklerden iç çözümleme, kahramanların özellikle Genç Osman'ın ruhi durumunu vermek için kullanılır. İç çözümleme kadar sıklıkla kullanılan diyalog tekniğiyle ise eserde samimi bir atmosfer oluşturulmasının yanında, okuyucunun kahramanları tanınması ve onların düşüncelerini öğrenmesi de sağlanmış olur. Yeri geldikçe kullanılan özetleme tekniği roman metnini hafifletirken, diğerlerine oranla daha az kullanılan montaj tekniğinin ise esere çok büyük bir katkısı olmadığı görülür. Eserde ayrıca, anlatma-gösterme, iç monolog tekniklerine de yer verilir.

2. BİZANSLI BEYAZ GÜVERCİN⁷³:

Ragıp Şevki Yeşim'in "Bizanslı Beyaz Güvercin" isimli romanı önce Son Havadis gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri 1964, ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

2.1. Konu:

Fatih Sultan Mehmet'in, Bizans'a gönderdiği Türk casuslarından biri olan Hamza Beyin başından geçenler ve İstanbul'un fethi konu edilir.

⁷³ Ragıp Şevki YEŞİM, Bizanslı Beyaz Güvercin, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 364 s.

2.2. Vak'a:

Osmanlı Devleti'nin padişahı olan Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethetmek için hazırlıklar yapmaktadır. Bu sebeple İstanbul ile ilgili bilgi toplamaları için birçok casus görevlendirir. Bunların içinde Hamza Bey de vardır. Bizans Kalesi'nde Leon adını kullanan Hamza Bey, burada İren isimli bir Rum kıza âşık olur. Ona gerçek kimliğini açıklamaz.

Bu arada Fatih, kaleyi sürekli top ateşine tutmakta ama surlar çok sağlam olduğu için bir sonuç alamamaktadır. Bu problemi çözmek isteyen Hamza Bey, surlardan birinin çok zayıfladığını görür. Bu bilgiyi Fatih'e iletmek için onun yanına gider. Bunu öğrenen Fatih, çok sevinir ve o tarafa doğru top atışının artırılmasını ister. Görevini başarıyla yerine getiren Hamza Bey, kaleye geri döner. Bu sırada kaleye bir ihtiyar gelerek İren'le görüşür. Ona, Hamza Beyin aslında bir Türk olduğunu söyler. Bu konuşmaya şahit olan Hamza Bey, ihtiyarı öldürür. İren'i de, ihtiyarın yalan söylediği konusunda ikna eder.

Hamza Bey, bir gün kalede dolaşırken Çelebi Mehmet'in oğlu Şehzade Orhan'ı görür. Orhan'ın, Bizans İmparatoru ile işbirliği içinde olduğunu öğrenir.

Fatih, artık İstanbul'u ele geçirme zamanının geldiğini düşünür. Bunun için bir plân yapar. Bu plâna göre, kalenin bir kapısı Hamza Bey ve arkadaşları tarafından ele geçirilecek ve kapının komutanlığına Türk casusu Rüstem Bey geçirilecektir. Burasının ele geçirildiği de kendisine bir beyaz güvercin uçurtularak bildirilecektir. Plân aynen uygulanır. Böylece, otuz beş asker bu kapıdan gizlice kaleye sokulmuş olur.

Türk askerleri, 29 Mayıs sabah erken saatlerde saldırıya geçerler. Üç saat süren büyük çarpışmalar olur. Bu çarpışmalar sonunda Bizans İmparatoru, Safalar adı verilen bir yeniçeri tarafından öldürülür. Hamza Bey, İren'i kurtarabilmek için onun yanına gider. Bu sırada yanlarına Hamza Beyin arkadaşı Safalar, gelir. İren, Hamza Bey ile Safalar'ın birbirlerine sarılıp hasret giderdiklerini görünce Hamza

Beyin gerçekten de bir Türk olduğunu anlar. Şaşkınlık içinde oradan kaçar. Hamza Bey, onu bulabilmek için şehirde dolaşırken Şehzade Orhan ile Bizans'ın baş veziri Notaras'a rastlar. İkisinin, kılık değiştirerek şehirden kaçmak isterken yakalandıklarını öğrenir. Bu sırada, Şehzade Orhan, yeniçeriler tarafından öldürülür. Yanında bulunan vezir ise Hamza Bey'e teslim edilir. İren'i aramaya devam eden Hamza Bey, kendisine birçok yardımı dokunan Zoi adında Bizanslı bir kadınla karşılaşır. İren, aslında Zoi'nin evindedir ama o, bunu Hamza Bey'e söylemez. Çünkü İren, Hamza Beyi görmek istememektedir.

Bir süre sonra, Hamza Bey'e, Fatih Sultan Mehmet'ten bir haber gelir. Fatih, Bizans İmparatoru'nun hazinesinin nerede olduğunu öğrenmek istemektedir. Hamza Bey, tutsak tutulan vezirden hazinenin Blakerna Sarayı'nda olduğunu öğrenir. Saraya gider ama hazinenin buradan götürüldüğünü anlar. Bu sırada saray bir Bizanslı asker tarafından ateşe verilir.

Fatih, İstanbul'a girişinde Hamza Beyin yanında olmasını, ayrıca Notaras'ın sarayının boşaltılmasını ister. 1 Haziran sabahı, İstanbul'a gelir. Şehri dolaşır ve burada namaz kılar. İmparator'un kesik başını getiren Safalar ile Şehzade Orhan'ın başını getiren yeniçeriye hediyeler verir. Sonra Notaras'ın sarayına gider. Notaras'ın sürekli yalan içeren sözlerine çok sinirlenir ve onu öldürtür. Blakerna Sarayı'nın yandığını duyunca çok üzülür, buranın eski haline getirilmesini ister. Hamza Bey ve arkadaşlarına övgüler yağdırır.

Zoi'nin evine giden Hamza Beyin arkadaşı, orada İren'i görünce gözlerine inanamaz. Bu haberi Hamza Bey'e iletir. Bunu duyan Hamza Bey, İren'in yanına gider ve ondan kendisini affetmesini ister. Roman, onların birbirlerine olan sevgi sözleri ile son bulur.

2.3. Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması:

Yazar, romanına, Fatih Sultan Mehmet'in, Bizans'a gönderdiği Türk casuslarından biri olan Hamza Beyin başından geçenleri ile birlikte İstanbul'un

fethini konu olarak seçer. İstanbul'un Türkler tarafından fethini ele alırken, genelde tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen göstermesine rağmen, kendi tasarladığı çeşitli casusluk ve aşk hikâyelerine de eserinde yer vermeyi ihmal etmez. Bu şekilde, romanını tarihî bilgilerin sıkıcılığından kurtarır.

Roman, Fatih Sultan Mehmet'in Bizans'a casus olarak gönderdiği Hamza Bey ile bir Rum prensesi olan İren'in konuşmalarıyla başlar. Bu ikisi, romanın ana karakterleridir. Yazar, İstanbul'un fethini Hamza Beyin gözünden okuyucuyla paylaşırken, onun İren'le olan sevgisine de eserinde geniş yer verir. Bu iki kahraman, yazarın hayâl dünyasının ürünleridir.

Romanın önemli kahramanlarından bir diğeri ise Fatih Sultan Mehmet'tir. O, İstanbul'u fethetmek isteyen bir Osmanlı padişahıdır. Bu dileğini gerçekleştirmek için büyük bir çaba harcar, hatta bu uğurda günlerce uykusuz kalır. (s. 44) Romanda bu şekilde verilen bilgiler tarihî gerçeklere uygundur: “ İstanbul'un fethi için bazı geceler uyumamak suretiyle projelerini tekemmül ettiren II. Mehmed...”⁷⁴

Eserde, Fatih'in İstanbul'u ele geçirme fikrine, veziri Çandarlı Halil Paşa karşı çıkar. Buna sebep olarak da, mükemmel bir şekilde koruma altında olan İstanbul'un ele geçirilmesinin mümkün olmadığını, ayrıca bunu duyan Hristiyan âleminin kendilerine karşı birleşip saldıracaklarını öne sürer. (s. 22-23) Tarihî bilgilere göre, Çandarlı Halil Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in vezirliğini yapmış olan gerçek bir şahsiyettir. İstanbul'un fethi karşısındaki tutumu da aynen romanda anlatıldığı gibidir: “ Vezir-i âzam Halil Paşa, üç büyük haçlı seferinden ve Rumeli'nin elden çıkacak kadar tehlikeler atlatıldığından dolayı İstanbul'un fethine teşebbüs edilirse yeni bir haçlı seferiyle büyük bir tehlikenin meydana geleceğini düşünerek böyle bir maceraya atılmak taraftarı değildi.”⁷⁵

⁷⁴ Yılmaz ÖZTUNA, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, C. 1, İstanbul, 1994, s. 219.

⁷⁵ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1, 8. Baskı, Ankara, 2003, s. 464.

Fatih, vezirinin bu sözlerine rağmen İstanbul'a saldırır. Bu saldırı karşısında Bizans imparatoru Kostantin kahramanca bir mücadele sergiler, çünkü İstanbul'u kaybetmektense ölmeyi tercih eder:

“ İmparator haykırırcasına:

- Şehir zapt edilmiş, ben daha yaşıyorum! diye bağırdı.

Sonra arkasındakilere dönerek:

-Şu anda hayatımı söndürecek bir Hristiyan yok mu aranızda? Buna razı olacak bir İsa evladı yok mu? diye inledi.” (s. 141)

Romanda geçen bu olay tarihte aynen yaşanmıştır: “ Kostantin mesaisinin neticesiz kaldığını ve düşmanın kesif kitleler halinde her taraftan şehri istila ettiklerini görüp ölümü davet ederek Türklerin üzerine hücum etti. Bütün maiyeti kendisini terk etmiş olduğu halde:

- Bir Hristiyan yok mudur ki beni öldürsün, diye bağıırıyordu.”⁷⁶

Kostantin, bütün mücadelesine rağmen İstanbul'un fethine engel olamaz. Haliç'i bütün güzelliği ile gören bir tepenin kenarında, Safalar adı verilen bir yeniçeri tarafından öldürülür. (s.145) Kostantin'in ölümü tarihî kaynaklarda değişik şekillerde anlatılır. Yılmaz Öztuna, Kostantin'in Topkapı'nın içinde ezilerek öldüğünü söyler:

“ Topkapı kesiminde öyle içli-dışlı bir vuruşma oldu ve küçücük bir sahaya her iki taraftan o kadar asker yığıldı ki, yaralanmış olan İmparator, yere düştü ve ayaklar altında ezildi. Bir azap neferinin, İmparator'a sonuncu darbeyi indirdiği rivayet edilir.”⁷⁷

Bir diğer kaynakta ise, onun nasıl hayatına son verildiğinin kesin olarak bilinmediği ama büyük olasılıkla bir yeri müdafaa ederken öldürüldüğü belirtilir. Bu

⁷⁶ Baron Joseph Von Hammer PURGSTALL, Osmanlı Devleti Tarihi, Üçdal Neşriyat, C. 2, İstanbul, 1983, s. 557.

⁷⁷ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 228.

bilgi romanda anlatılanlarla benzerlik gösterir: “ ...İmparator, bir yeri müdafaa etmek üzere harekete geçtiği esnada ve çok galip ihtimalle Haliç tarafından içeriye girenleri menetmek üzere savaştığı bir sırada öldürülmüştür.”⁷⁸

Öldürülme şekli kesin bilinmemekle birlikte, tarihî belgelerde belirtilen bilgilere göre, Kostantin, İstanbul’u kahramanca savunmuş ve bu uğurda canını vermiştir:

“ İmparator Kostantin pek çok müşkilata ve yapılan ihanetlere rağmen büyük bir azimle şehri müdafaa etmiş, kendisine deniz yoluyla kaçması teklif edildiği halde bunu reddederek askerinin başında ve memleketinin müdafaası uğrunda can vermiştir.”⁷⁹

Düşmanla işbirliği yapan Şehzade Orhan, İstanbul’un, Fatih’in eline geçtiği haberini alır. Bunun üzerine kılık değiştirerek deniz yoluyla İstanbul’dan ayrılmayı düşünür ama bu düşüncesini gerçekleştiremez. Bir süre sonra yeniçeriler tarafından öldürülür. Romanda bu şekilde anlatılan olaylar ile tarihî kaynaklardaki bilgilerle tam olarak örtüşmez. Tarihî kaynaklarda, Şehzade Orhan’ın, fetih haberini aldığı zaman kılık değiştirerek gizlendiği, bir süre sonra da intihar ettiği belirtilir:

“ Marmara tarafındaki surların bir kısmına kumanda eden Çelebi Mehmed’in oğlu Şehzade Orhan, şehrin işgal edildiğini haber alınca elbisesini değiştirerek askerler arasına karışmış ise de aranıldığını haber alması üzerine kendisini surdan atarak intihar etmiş ve başı kesilerek padişaha getirilmiştir.”⁸⁰

İstanbul’un fethinden sonra Bizans halkının çoğu Ayasofya’ya giderek, dua ederler. Bu olayı tarihî kaynaklar doğrular: “ İki Kilise’nin ittihadından beri, aylardır

⁷⁸ Dr. Selahattin TANSEL, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed’in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1985, s. 104-105.

⁷⁹ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 490.

⁸⁰ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 498.

Ayasofya'ya uğramayan Bizans halkı, büyük mabede dolmaya ve bir meleğin çıkarak mucize göstermesini beklemeye başladı.”⁸¹

Fatih, İstanbul'a girdiğinde halk ve papazlar ağlaşarak onun ayağına kapanırlar. Sultan Mehmet, onlara, ayağa kalkmalarını, can ve mal güvenliklerinin sağlanacağını, kimseye bir zarar gelmeyeceğini söyler. Ayrıca yerden biraz toprak alıp başına döker. (s. 325) Bu olay tarihî bir gerçektir: “...Padişah Romanos kapısından şehre girerek, Ayasofya Kilisesi'ne gitti, oraya gelince atından indi, (şükran olarak) yere kapandı ve toprak alıp başının üstüne götürdü; bu esnada patrik, papazlar, pek çok halk, çocuk toplanmışlardı; padişah şehrin fevkalade olduğunu görerek:

- Hakikaten bunlar erkek adamlarmış. Onların muhabere esnasında böyle çarpışmaları ve ölmekten saadet duymaları boşuna değilmiş” dedi; sonra Ayasofya'ya girdi, mukaddes mahalde durdu, patrik ve halk yerlere atılarak ağlaştılar; Sultan Mehmed onlara elleriyle susmalarını işaret etti; sükûnet teessüs edince patriğe:

-Ayağa kalk. Ben Sultan Mehmed sana ve arkadaşlarına ve bütün halka söylüyorum ki, bu günden itibaren artık ne hayatınız ve ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız” dedi. Sonra, ordusunun kumandanlarına dönerek: Askerin halka hiçbir fenalık yapmamalarını emretmelerini ve herhangi birisi emre itaat etmezse ölümle cezalandırılacağını bildirdi.”⁸²

Yılmaz Öztuna da, bu konuda İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya katılır: “ Bizans halkının tezahüratı ve alkışlar, Türk askerinin ezan ve tekbir sesleri arasında “Fatih” ve “Roma İmparatoru” sıfatıyla Ayasofya'ya geldi. Mabede toplanmış olan kadınlı erkekli sayıları onbinleri bulan halk, başlarında büyük rütbeli rahipler olduğu halde, Doğu Roma Fatihini'ni atının üzerinde, mabedin kapısında görünce ağlayarak secdeye kapandı, zemini öptü. Büyük Türk Hakanı, onları sükûta ve sükûna davet etti. Sonra

⁸¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 228.

⁸² İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 491.

beşer tarihinin tekâmül merhalelerinden birini teşkil eden şu tarihî cümleleri söyledi: “Kalkınız! Ben, Sultan Mehmed, hepinize söylüyorum ki, bu andan itibaren, artık ne hayatınız, ne de hürriyetiniz hususunda gazab-ı şahanemden korkmayınız!”⁸³

Fatih, Bizans İmparatoru’nun veziri olan Notaras’ı huzuruna davet eder, ona bazı sorular sorar. Notaras bu soruları yalan içeren sözcüklerle yanıtladığı gibi, Fatih’in veziri Çandarlı Halil Paşa’ya da iftiralarda bulunur. Bunun üzerine Sultan Mehmed, onun öldürülme emrini verir. Romanda bu şekilde ele alınan olay, tarihî kaynaklarda değişik şekillerde anlatılır. Yılmaz Öztuna, Fatih’in, Notaras’ı huzuruna çağırdığını ve onunla konuştuğundan sonra serbest bıraktığını belirtir: “ Fatih, şehri gezdikten sonra, şehir dışındaki otağ-ı hümayununa geldi. Başvekil Lukas Notaras’ı huzuruna kabul etti. İhsanlarda bulunup gitmesine müsaade etti.”⁸⁴

Hammer ise Notaras’ın, Fatih’in emriyle öldürüldüğünü belirtir. Bunun sebebinin ise Notaras’ın, Fatih’in isteklerini yerine getirmemesi olduğunu belirtir:

“ Padişah hesapsız surette içerek yarı-sarhoş olduğu halde kızlarağasına Notaras’ın on dört yaşında bulunan en küçük oğlunun celbini emretti. Lakin peder buna muhalefet gösterdi. Bu haberi getiren adama, oğlu, Sultan’ın şehvetperest zevklerine asla alet olamayacağını ve onu cellat elinde telef olmuş görmeyi tercih edeceğini beyan etti. Sultan Mehmed, bu münaatı öğrenince, Notaras’ı, oğullarını, Kantakuzen’i aramağa adamlar gönderdi. Küçük çocuğu zaptederek, diğerlerini ölüme mahkûm etti. Notaras bu an içinde hep metanetini bularak zaaf göstermeksizin oğullarını Hristiyan dininde ölmeğe teşvik ile “ Ya Rab, sen adilsin” feryadıyla son sözünü söyledi. Oğullarının gözü önünde başları kesildikten sonra, yakınındaki bir kilisede duasını yapmak üzere cellattan birkaç dakika müsaade isteyerek, nöbetinde o da idam olundu.”⁸⁵

⁸³ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 229.

⁸⁴ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 230.

⁸⁵ Baron Joseph Von Hammer RURGSTALL, a.g.e., s. 562-563.

Reşad Ekrem Koçu ise, Notaras'ın, Çandarlı Halil Paşanın Bizans'la işbirliği yaptığını Fatih'e söylediğini, bu sebeple kendisinin ve çocuklarının ölümüne sebep olduğunu ama bu söylenenlerden etkilenen Fatih'in de, Çandarlı Halil Paşayı öldürttüğünü belirtir. Ayrıca, Çandarlı'nın da gerçekten suçlu olduğunu düşünür.

“...Fetihte Notaras'ın canlı olarak ele geçmesi ve Fatih'le mülakatında ihaneti bütün çıplaklığıyla arz etmesi, kendisiyle oğullarının felaketine sebep olmuşsa da, peşi sıra Halil Paşa'yı da cellat satırı altında diz çökertmiştir; Fatih'in pençesinde kahrolan Çandarlı, herhalde masum ve mazlum değildi.”⁸⁶

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Çandarlı'nın gerçekten suçlu olduğu fikrine katılmaz. Fatih, on dört yaşında tahta geçtikten sonra, Çandarlı'nın, çeşitli sebeplerle onu tahttan indirerek, tekrar II. Murat'ın tahta geçmesini sağladığını ve bu sebeple Fatih'in ona kin beslediğini söyler:

“ Halil Paşa, II. Murad'ın bütün itimadını haiz olduğundan her işte müstakildi. 1444'te Edirne- Segedin muahedesi'ni ve Karanoğlu üzerine yaptığı seferi müteakip Murad'ın padişahlıktan çekilerek Bursa'ya gidip yerine henüz on dört yaşında bulunan oğlu Mehmed'in hükümdar tayin edilerek genç hükümdarın lalası Zaganos Paşanın devlet idaresine müdahalesi, işleri serbest görmeğe alışmış olan vezir-i âzam Halil Paşayı müşkül duruma düşürmüştü. Bu sırada Edirne- Segedin muahedesinin bozulması Halil Paşaya fırsat vermiş ve inziva'daki hayatından sıkılan II. Murad'ın saltanat arzuları da bu fırsatı kuvvetlendirmiş olduğundan ordu erkânı ve devlet adamlarının arzularıyla düşmana karşı koymak için II. Murad, komutan sıfatıyla ordunun başına çağrılmış ve meşhur Varna Muhaberesi kazanıldıktan sonra alınan tertibat üzerine devletin başında bulunması zaruri olduğu için Sultan Murad ikinci defa saltanata geçip oğlunu Manisa'ya yollamıştır. Halil Paşa tarafından tertip edilmiş olan bu hadise Sultan Mehmed'i çok müteesir etmiş de buna karşı bir şey

⁸⁶ Reşad Ekrem KOÇU, Fatih Sultan Mehmed, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2002, s. 168.

yapamayacağından dolayı bu emr-i vakii kabule mecbur olmuş ve bu yüzden vezir-i âzam Halil Paşaya kin bağlamıştı.”⁸⁷

Uzunçarşılı, bu sebeple Fatih’in, Çandarlı’yı ortadan kaldırmak için uzun yıllar fırsat kolladığını, Çandarlı’nın, Bizans’tan rüşvet aldığı söylentilerinin halk arasında yayılmasının ona bu dileğini gerçekleştirmek için fırsat verdiğini söyler:

“ Nihayet vezir-i âzam Halil Paşa’yı ortadan kaldıracak fırsat zuhur etti; evvela Halil Paşa’nın Bizans İmparatorundan İstanbul fethini geri bıraktırmak için para aldığı propagandası yapıldı. İmparatorun her sene muayyen vergileriyle beraber Osmanlı padişahıyla vezir-i âzam ve vezirlere gönderilmesi mutad olan para ve hediyelere bu suretle rüşvet adı verildi; bu hususta Halil Paşa azlolunarak tevkif edilmesini mütaakıp oğulları ve kethudasıyla birlikte hapsolunmak üzere Edirne’ye gönderildi. Halil Paşa, azl ve hapsinin bir tepki yapabilmesi ihtimaline binaen derhal öldürülmedi; kırk gün kadar beklendi.”⁸⁸

Notaras’ın Fetih sonrası durumu ile ilgili değişik görüşler bulunmasına rağmen, gerçek olan şu ki, Çandarlı Halil Paşa, hakkında çıkan söylentiler neticesinde idam edilir. Eserde ise Fatih Sultan Mehmet, Çandarlı hakkında söylentilere inanmaz ve Notaras’ı öldürtür.

Romanda, Fatih’in İstanbul’u ele geçirme isteği, veziri Çandarlı’nın bu konudaki muhalefeti, Kostantin’in ölümü, Fatih’in İstanbul’a ilk kez ayak bastığı andaki yaşadıkları tarihî gerçeklere uygun olarak anlatılır. Şehzade Orhan’ın başına gelenler ile Çandarlı Halil Paşanın fetih sonrası durumu ise tarihî kaynaklarla örtüşmez.

Yazar, tarihte gerçekten yaşamış kişilerin başlarından geçen olaylara değinirken tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen göstermesine rağmen, zaman zaman taraflı tutumunu açığa vurur. Birçok tarihî kaynakta, Çandarlı Halil Paşanın, Bizans ile işbirliği içinde olduğu için, Fatih’in emriyle İstanbul’un fethinden sonra

⁸⁷ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., c. 2, s. 10.

⁸⁸ a.g.e., s. 10.

öldürüldüğü belirtilirken; eserde Fatih'in, Paşa hakkında çıkan söylentilere inanmadığı ve bu iftirayı atanları cezalandırdığı üzerinde durulur.

2.4. Anlatıcı-Bakış Açısı:

Romanda anlatıcı 3. şahıstır. Her şeyi bilen, gören ve olayları bize aktaran özelliği ile ilâhî bir karakter de taşır. Okuyucu, kişi ve olaylara onun bakış açısından bakar. Aşağıya alacağımız örnek parçada, Hamza Beyin gelmesini sabırsızlıkla bekleyen ve onun başına kötü bir şey gelmesinden endişe eden Zoi, İren ve Efemiya'nın davranışları, ilâhî karakterli anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

“ İkisinin de gözleri yollardaydı. Öğleden beri pencereden ayrılmamışlardı. Ne İren, ne de Efemiya hayatlarında bu kadar heyecan, bu kadar sinirlilik geçirmemişlerdi. Lenger Ahmet bir top gibi fırlayıp gittikten sonra her an köşe başından doludizgin iki atlının çıkıvermesini beklediler. Fakat dakikalar geçtikçe bu manzara bir türlü tahakkuk etmedi. Bazen gerçekten bir atlının veya birkaç atlının görünürdüğü oluyordu. Ama bir an içinde kabaran yüreklerini bastırırcasına ellerini göğüslerine götürüyorlar, fakat sonra bir hayal kırıklığı ile yerlerine oturuyorlardı.

Zoi ikide birde onların bekleştikleri odaya giriyor, kuru ve manasız kelimelerle iki kadını teselliye çalışıyordu. Fakat zavallı, kendisi de merak içindeydi. En çok korktuğu şey, şehir içindeki esirlerle bu çarpışmada Hamza Beyin de, Rüstem Beyin de vurulmaları idi. Bu ihtimal karşısında saç diplerine terler ve sızılar hücum eden Zoi, hıncını çıkarmak için adam arar gibi bin küfür içinde Lenger Ahmet'e sövüp sayıyordu.” (s. 347)

Özellikle roman kahramanlarının içinden geçirdikleri düşünceler, ilâhî karakterli anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılır. Mesela; Hamza Bey, İstanbul'un fethedilmesine çok sevinir ama İren'e kavuşamadığı için bu sevincini doyasıya yaşayamaz. Onun içinden bu sırada geçenler, ilâhî karakterdeki anlatıcı tarafından şu şekilde verilir:

“ Hamza Bey çok dalgındı. Pek az bir şey yemişti. İki de gerisindeki Rüstem Beye bakıyor, sonra gözleri arkasında kalan kapıya dikiliyordu. İçinde öyle bir fisiltı vardı ki, buradan hemen kalkıp dışarıya, sokağa fırlamak istiyordu. Temiz havaya, sessizliğe ihtiyacı vardı. Ama kalksa temiz havaya çıksa, sessizlikte kalsa rahat edecek miydi? Hayır... Onu sıkan şey, yüreğindeki üzüntüydü. Ümitlerinin tamamıyla kesilmesine rağmen gönlündeki kırıklığın acısıyla kıvranıyordu.” (s. 360)

Romanda ilâhî karakterli anlatıcı ve onun bakış açısı öne çıkmakla birlikte zaman zaman da roman kahramanlarının bakış açılarına da yer verilir. Böylece ilâhî anlatıcının yükü hafifletilmiş olur. Şehzade Orhan'ın gösterişli ve heybetli giyinişi ile hafif şişman olan fiziki yapısı, gözlemci anlatıcının gözünden şu şekilde okuyucuya aktarılır:

“ Yuvarlak yüzlü, yuvarlak vücutlu bir adamdı. İri göbeği üzerine kırmızı bir kuşak sarmış ve arsında da ince işlemeli iki hançer vardı. Başındaki sarığından ayağındaki hafif yemeni benzeri ayakkabılarına kadar tam bir Osmanlıydı. Yanakları al al olmuştu.” (s. 72)

Eserde, zaman zaman yazar-anlatıcının varlığını da görmemiz mümkündür. Yazar-anlatıcı ara sıra okuyucu ile eser arasına girer ve düşüncesini söyler. Bu okuyucuyu yönlendirici bir tavidir. Aşağıya alacağımız örnek parçada onun, Hüseyin Beyin sakalı ve kaşıyla ilgili yaptığı yorum bu açıdan ilgi çekicidir:

“ Hüseyin Bey diye anılan erkek oturduğu yerden kalkınca boyunun, otururken görüldüğünden daha uzun, vücudunun daha geniş olduğu meydana çıktı. Öyle bir yüzü vardı ki, vaktiyle bu yüzde pos bıyıklar ve çember bir sakal bulunduğu kolayca yemin edebilirsiniz. İri kaşlarını da makasladığını söyleyebilirsiniz.” (s. 26-27)

2.5. Kişiler:

“Bizanslı Beyaz Güvercin” romanında, öne çıkan kahraman sayısı sekizdir. Bunların ikisi kız, altısı erkektir. Başkahraman Hamza Beydir. Diğer kahramanlar ise Fatih Sultan Mehmet, İren, Şehzade Orhan, Çandarlı Halil Paşa, Lukas Notaras, Zoi ve Safalar’dır. Romanda işlevsellikleri az olan diğer kahramanlar ise, Jüstinyanus (İstanbul’un müdafasında yardım eden Cenevizlilerin reisi), Antonio Flamati (Jüstinyanus’un subayı), Zaganos Paşa (Fatih Sultan Mehmet’in veziri), General Leonidas (Hamza Beyin aslında bir Türk olduğunu İren’e söyleyen yaşlı adam), Derviş Ali, Lorenzo (Cenovalı İtalyan askeri), Hiyorakes (Bizans saray nazırı, Blekarna Sarayı’nda yangın çıkartır), Efemiya (Rüstem Beyin âşık olduğu Bizanslı kız), Ferences (Türk düşmanı bir alim) Tamara (Ferences’in kızı), Turhan Bey (Türk akıncı beyi), Akşemsettin, Molla Gürani, Cafer Bey (Şehzade Orhan’ın maiyet subayı), Teodosya (Bizans veziri Notaras’ın kızı) dir.

Bir de romanda isim olmaktan öteye gitmeyen kişiler vardır: Jan Hünyad (Macar Kralı), İshak Paşa, Sultan Murat, Arnavut Prensi İskender, Macar Urben, Helena (Notaras’ın karısı), Mikos ve Manüel (Notaras’ın oğulları), Anastasya (Notaras’ın kızı).

Hamza Bey (Leon):

Fatih Sultan Mehmet’in Bizans Kalesi’ne gönderdiği Türk casuslarından biri olan Leon, burada olanları Fatih’e iletmekle görevlidir. Romanın başkahramanıdır. Olaylar onun etrafında şekillenir.

Hamza Bey, vatanını çok seven ve onun uğrunda canını feda etmekten çekinmeyen, cesur biridir. Fatih’in kendisine verdiği görevleri eksiksiz yerine getirir. Hangi milletten olursa olsun her insanın vatanına sahip çıkması gerektiğini düşünür. Bu tür duyguları taşıyan insanlara hayranlık duyar ve onlara çok iyi davranır. Hatta Rum prensesi Teodosya’yı vatanına olan bağlılığından dolayı kutlar. Kendisine

birçok hakaretler etmesine rağmen ona zarar vermez. Aşağıya alacağımız parçada bunu görmek mümkündür:

“ Size gelince Teodosya, sözlerinizdeki tahkirler için, size başka bir Türk, diliyle değil, kılıcı ile cevap verirdi. Bu kadar küstah olmanızdan dolayı kızamıyorum. Galiba Notaras ailesinden vatanını seven bir tek siz varsınız. Sizi mazur görüyorum” (s. 187)

Vatan hainlerini hiç sevmez. Şehzade Orhan ile Bizans veziri kaçarlarken, bir Bizanslı asker, onları kendi menfaati için ele verir. Hamza Bey için bu kişilerin yakalanması bir başarı olduğu halde, onları ele veren kişiye çok kızar. Çünkü onun kendi milletine ihanet ettiğini düşünür. Sadece kendi vatanına yapılan ihaneti değil, hiçbir ihaneti sevmez.

Çok duygusaldır. Arkadaşları öldüğü zaman gözyaşlarını tutamaz. Sevgilisi İren'den ayrıldığı zaman da üzüntüsünü gizleyemez.

Arkadaşlarını çok sever. Onların her zaman iyiliğini ister. Arkadaşı olan Safalar'ı İmparator'un başını keserken gördüğü halde Padişaha bunu söylemez. Safalar'ın bunu kendisinin söyleyip ödül almasını ister.

Dinine çok bağlıdır. Müslümanlığı yaymak için çalışır. İstanbul'un fethinden sonra, Müslüman olmak isteyen Papazlar için hemen bir tören düzenler ve onların din değiştirmelerine yardımcı olur.

En büyük korkusu Padişahın verdiği görevleri yerine getirememektir. Ölüm bile onu bu derece korkutmaz:

“Ölmek bir şey değil, şevketlü Padişaha hizmetten alıkonulmak zor gelir bize.” (s. 16)

Ayrıca, Padişaha bir casus olarak değil de savaşan bir asker olarak hizmet etmek ister. Kimliğini değiştirerek, Bizanslıların arasında yaşamaktan utanç duyar:

“Hamza Bey bu, binlerce insanın kaynaştığı Likos vadisinde, bir bahadır olmayıp, şehrin içinde ikiyüzlü bir insan olarak yaşamamanın acısını, acı acı duydu.” (s. 45)

İstanbul’un ele geçirilmesinde büyük bir rol oynar. Bu sebepten dolayı Fatih Sultan Mehmet onu çok sever. Başarılarından dolayı ona övgüler yağdırır. Yanına geldiği zaman ona özel ilgi gösterir. Ayrıca, İstanbul’a girişinde onun yanında olmasını ister. Arkadaşları da onu çok severler ve ona saygı duyarlar.

Hamza Bey, cesur, milletini çok seven, birçok kimse tarafından takdir edilen, vatan kahramanı olarak romandaki yerini alır.

Fatih Sultan Mehmet⁸⁹:

Osmanlı Devleti’nin padişahıdır. 22 yaşındaki Padişah (s. 322)’ın en büyük hayali İstanbul’u ele geçirmektir.

Vatan sevgisiyle doludur. Vatani için bir şeyler yapan insanları hangi milleten olursa olsun çok sever. Bizans İmparatoru’nun vatani için savaşırken öldüğünü öğrenince onun bu davranışını takdirle karşılar:

“ Bir hükümdara yakışan en güzel şey milleti ile beraber ölmektir.” (s. 267)

Çok temkinlidir. Bir işi yapmadan önce başına gelebilecek kötü şeyleri önceden düşünür ve gerekli önlemleri alır.

Kendisine karşı gelmesine tahammülü yoktur. Emirlerine kesinlikle uyulmasını ister. Plânlarını da kimseyle paylaşmaz. İstanbul’a ne zaman

---

⁸⁹ Osmanlı Devleti’nin padişahlarından. 18 Şubat 1451’de tahta geçmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 452.

saldırılacağını kimseye söylemez. Saldırı tarihini soran Karaca Paşaya cevabı sert olur:

“ Bunu benden başkası bilmez Karaca Paşa, sakalım bile bilse onu bile keserim.” (s. 49)

Çok adaletli ve merhametlidir. Farklı ırk ve dindeki insanlara eşit muamele eder. İstanbul'a girdiği zaman Rum halkına çok iyi davranır. Kendilerine karşı mücadele etmeyenlerin canına ve mallarına dokunanları şiddetle cezalandıracağını söyler. Kendisinden korkan bir Papaz'a güzel Rumcası ile söylediği şu sözler bu bakımdan çok önemlidir:

“ Sana, arkadaşlarına ve bütün halka söylüyorum: Bugünden itibaren artık ne hayatınız, ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız!” (s. 325)

Dinine de çok düşkündür. Müslüman olmanın gereklerini eksiksiz yerine getirir. İstanbul'a girdiğinde namaz vaktinin geldiğini görür ve hemen namazını kılar. Ayrıca İstanbul'u kendisine verdiği için dolayı Allah'a sürekli şükreder:

“ Cenab-ı Hak'a şükürler olsun ki, bu şehirler sultanını bana ihsan eyledi. Kahraman askerlerim bu şehir için canlarını feda etmekten çekinmediler. Bizans, bu koca şehir bütün serveti ile samanı ile sarayları ve bahçeleri ile bizim oldu. Eski Romalıların ziynetlerle bezenmiş bu baş şehri tacıma bir taç daha kattı.” (s. 267)

Başkalarının dinine saygı duyar. Onlara hoşgörü ile davranır. Asla, dinlerinden dolayı kimseye eziyet etmez. Bir Rum prensesi ile Fatih'in diyalogu bu açıdan önemlidir:

“ Latin diliyle “Bana enginleri gösteriniz, uçayım! Haşmetli Sultanım. Benim dinimi bana bırakınız. Nem varsa sizin olsun!” dedi.

- İstedığınız gibi olsun. Dininizin bütün hürriyetlerini size veriyorum. Hatta yıllardır en ağır hakaretleri savuran babanızın da tarafımızdan tayin edilmiş cezasını kaldırıyorum.” (s. 346)

Sanatın her türlüünü çok sever. Yanmış Blekarna Sarayı'nı gezerken gözleri dolar ve bir İran şiiri okur. Bu güzel tarihi esere sahip çıkılmasını ister.

İftira atanları hiç sevmez ve bu kişilere itibar etmez. Bizans veziri, Halil Paşa'yı kastederek kendilerine dışarıdan haber geldiğini söyleyerek onu vatanına ihanetle suçlar. Fatih, bu vezirin dediklerine inanmaz ve yalan söylediği için onu öldürtür.

Hedefi uğrunda fedakârlık etmekten çekinmez. Amacına ulaşmaya kadar mücadele eder. İstanbul'u ele geçirmeyi çok ister, bu sebeple yıllar öncesinden hazırlıklar yapar. Günlerce uykusuz kalır. Biraz dinlenmesini isteyen Hamza'ya cevabı şu şekilde olur:

“ Rahat uyku mu? Bre Hamza, ne söylersin? Pekâla bilirsin ki, bunca zaferimiz lâf ile kolayca olmadı. Emeksiz devlet olur mu? Canını feda etmeyen âşık visale erer mi? Bizim nice günümüz huzursuz geçti. (Eliyle surları gösterdi.) İşte şehir, bunu ele geçirmek için kaç yıl uykularımızda huzur bulamadık.” (s. 44)

Sonunda İstanbul'u ele geçirmeyi başarır. O, kendi halkı tarafından çok sevilen birisidir. Adaletli bir yönetim sergilediği için yabancı devletlerin de takdirini kazanır. Askerleri de onu çok severler ve ona saygı duyarlar.

Fatih sultan Mehmet romanda, akıllı, hırslı, halkı ve askerleri tarafından çok sevilen, adaletli, anlayışlı, sanata değer veren, dinine bağlı biri olarak tanıtılır.

İren:

Bir Bizans prensesidir. Beyaz teni, saçları, giyimiyle çok güzel bir kadındır:

“ Kolları yarı çıplaktı. Başında taç gibi güzel saçlar, kollarında inci işlemeli altın bilezikler vardı. Bembeyaz teni mum ışığında öylesine yumuşacıktı ki, bir duman gibi hemen uçup kaybolacakmış gibi görünüyordu.” (s. 7)

Koyu bir Hristiyandır. Kendi dininden olmayanları hiç sevmez. Hamza Beye söylediği şu sözler, onun diğer dinler hakkındaki düşüncesini gözler önüne serer:

“ O kâfirlere, o zındıklara benzemek mi? Meryem Anamız esirgesin! O dinsizlerden öyle nefret ediyorum ki...” (s. 35)

Hamza Beyi çok sever, ama ilk zamanlar onun bir Türk olduğunu bilmez. Bir Türk’ü sevmesinin dinine aykırı olduğunu düşünür. Hamza Beye söylediği şu sözler onu dinine ne kadar bağlı olduğunu ve her türlü sevgisinden önde tuttuğunu gösterir niteliktedir:

“ Senin için bana, Türk olduğunu söyleyince şuurumu kaybettim, deliye, çılgına döndüm. Ben Bir Türk’ü seveyim ha? Tanrı korusun. Eğer böyle bir şey yapmış olursam bütün mukaddes azizeler beni lanetler...” (s. 67)

Gururlu bir yapısı vardır. Hamza Beyin gerçekten bir Türk olduğunu öğrendikten sonra, ondan kaçır. Onun yalan söylemesine de çok kızır. Kendi dini, vatan sevgisi ile Hamza Bey arasında çatışma yaşır. Bu sebeplerden ötürü, onunla bir daha görüşmek istemez. Romanın sonunda ise gururunu bir yana bırakarak Hamza Beyi affeder. Ondandır bir de çocuk dünyaya getirir.

Romanda, İren dinine bağlı, Bizans’ı seven, Hamza Beye âşık, kendi değerleri ile Hamza Bey arasında çatışmalar yaşayan biri olarak tanıtılır.

İmparator Kostantin Dragozes⁹⁰:

Bizans İmparatorudur. Türklerin İstanbul'u kuşatması onun moralini çok bozar. Bu olay onun fiziki yapısını da olumsuz yönde etkiler. Çektiği sıkıntılar, onun daha yaşlı görünmesine neden olur:

“ İmparatorun üzerinde menekşe rengi, kadifeden ve kenarları sırmalı bir manto vardı. Dizlikleri ise mavi ve üzeri kartallıydı. Aynı şekilde ayakkabılarında da sırma ile işlenmiş kartallar vardı. Uzun ve büyükçe burnu, sararmış yanakları, çukura batmış gözleriyle İmparator Paleolog, birkaç yaş birden ihtiyarlamış gibiydi...” (s. 71)

Çok endişelidir. Çünkü İstanbul'a yapılan akınlar onu tedirgin eder. İstanbul'u kaybetmek istemez. Yanında bulunanlar, canını kurtarabilmesi için, ona İstanbul'u terk etmesini önerirler. Duygusal biri olduğu için bu durum ona ağır gelir ve gözyaşlarını tutamaz:

“ İmparator Grandük Notaras'ı dinlerken gözleri dolu doluydu. Patrik de yanık bir sesle imparator için dua edip şehri terk etmesini niyaz edince, gözyaşları yanaklarından akıverdi.” (s. 27)

Korkak biri değildir. Yurdunu terk etmektense ölmeyi tercih eder. Onuruna çok düşkündür. Kendisi hakkında söylenenlere de çok önem verir. Çevresinde iyi bir şekilde anılmak ister. Vezirlerine söylediği şu sözler bu bakımdan önemlidir:

“ Ey asil insanlar, ey Mesih'in evlatları, ben imparator, böyle bir felaket içinde rahiplerimi, mukaddes kiliseleri, milletimi ve tahtımı bırakıp kaçmaya asla karar vermeyeceğim. Hayır, bu mukaddes şehirden gitmeyeceğim. Kaçarsam cihan ve bütün Hristiyanlık âlemi benim için ne diyecektir? Korkak ve milletini sevmeyen bir hain diyecekler.” (s. 27)

⁹⁰ Fatih'in, İstanbul'u fethi sırasında Bizans İmparatoru'dur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 490.

Daima milletin menfaatini düşünür. Bu uğurda hiçbir şeyi yapmaktan çekinmez. Bu sebeple, Şehzade Orhan ile bir anlaşma yapar. Amacı, onu tahta geçirmek ve ondan bazı menfaatler sağlamaktır.

Onurlu ve cesur bir yapısı vardır. Türklerin İstanbul'a girmesini kabullenemez. Bunu görmektense ölmenin daha iyi olacağını düşünür. Eline kılıcı alıp, Türklerin üzerine saldırır. Fatih, onun bu davranışını, bir komutana yakışan onurlu bir davranış olarak nitelendirir.

İstanbul'un kaybedilmemesi için çok mücadele eder ama başarılı olamaz. Çok iyi kılıç kullanan İmparator, Safalar adında bir yeniçeri tarafından öldürülür.

Şehzade Orhan⁹¹:

Çelebi Mehmet'in oğludur. Kısa boylu, hafif şişman bir yapıya sahiptir:

“ Yuvarlak yüzlü, yuvarlak vücutlu bir adamdı. İri göbeği üzerine kırmızı bir kuşak sarmış ve arasında da ince işlemeli iki hançer vardı. Başındaki sarığından ayağındaki hafif yemeni benzeri ayakkabılarına kadar tam bir Osmanlıydı. Yanakları al al olmuştu.” (s. 72)

Fatih Sultan Mehmet'in yerine geçmeyi ister. Bunun için Bizans imparatoru ile işbirliği yapar. Fatih, İstanbul'u fethedince, amacına ulaşamayacağını anlar. İstanbul'dan ayrılmak üzereyken yeniçeriler onu yakalar. Çok iyi kılıç kullanan Şehzade Orhan, yeniçerilerin üstüne saldırır. Onların birçoğunu kılıçtan geçirmesine rağmen, feci şekilde can verir.

---

⁹¹ II. Mehmet'in amcası, yani Çelebi Mehmet'in oğludur. “Bizanslı Beyaz Güvercin” romanında ismi bazı zamanlar Sultan (s. 72), bazı zamanlar ise Şehzade (s. 169) sıfatlarıyla geçer. Aslında tahta hiç çıkmadığı için “Şehzade” olması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 455.

Romanda vatanına ihanet etmiş biri olarak tanıtılır. Hamza Bey, Şehzade Orhan ile karşılaştığı zaman onun cebine bir kâğıt koyar. Ama romanda, bu kâğıdın içeriği ve neden Şehzade Orhan'a verildiği ile ilgili hiçbir bilgi yoktur.

Çandarlı Halil Paşa⁹²:

Osmanlı Devleti'nin sadrazamıdır. Halk arasında, Bizans'la işbirliği yaptığına dair söylentiler çıkar. Bu sebeple Fatih Sultan Mehmet, ilk zamanlar Halil Paşadan biraz şüphelenir ama daha sonra bu görüşü değiştirir. Romanın sonlarına doğru Bizans veziri, Halil Paşayı kastederek kendilerine dışarıdan haber geldiğini söyler. Fatih, bu vezirin dediklerine inanmaz ve yalan söylediği için onu öldürtür.

Hamza Bey, Halil Paşa hakkında söylenenlere inanmaz. Onun gözüyle Halil Paşa şu şekilde tasvir edilir:

“ Sol başta duran Çandarlı Halil Paşayı görünce Hamza Bey dikkatini büsbütün artırdı. Bu temkinli, dikkatli, uyanık ve ağır başlı vezir, bu vezirler veziri adama Bizans halkının ümit bağlayışına şaştı. Böyle temkinli, bu derece zeki ve tecrübeli adamın bu iftiralara nasıl uğradığını anlamıyordu.” (s. 268)

Romanda Halil Paşa çok etkin değildir. Sadece yukarıda belirttiğimiz olay sebebiyle gündeme gelir.

Lukas Notaras⁹³:

Bizans'ın baş veziridir. İstanbul ele geçirildiği sırada Şehzade Orhan ile kaçmak isterken yakalanır. Hamza Bey onu, karısı ve çocuklarıyla birlikte tutsak eder. Fatih, İstanbul'a girdiği zaman, onun yanına getirilmesini ister. Kendisine yalan söylediği ve başkalarına iftira attığı için onu öldürür.

⁹² Osmanlı Devleti'nde II. Murat ve II. Mehmet dönemlerinde sadrazamlık yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 585.

⁹³ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Notaras, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sırasında Bizans veziridir.

Zoi:

Bizanslı bir kadındır. Saçları diken diken, alabildiğine şişman, patlak gözlüdür. (s. 97) Eskiden çok güzel bir kadın olmasına rağmen, şimdi çok çirkin biridir:

“ Çirkin olmak kötü şey be delikanlı! Yaşım 50 ... Ama çirkin olmasaydım bana da bakan olurdu. Pofirojenot Saray’ında, Blakerna Saray’ında vaktiyle dolaşan bir genç kız vardı. Yüzü çok güzeldi, boyu çok güzeldi, göğüslerinin güzelliği bütün erkeklerin başlarını döndürürdü. Uğruna vuruşan delikanlılar vardı. O bendim, ben... Anladın mı? Ben vaktiyle Bizans’ın en güzel kızıydım. Bu hallere geldiysem... Anladın mı? Beni bu hallere...” (s. 108)

İyi kalpli bir kadındır. Tek olumsuz yanı ise Hamza Beye göre çok konuşmasıdır. Bizanslı olmaktan utanç duyar. Aslında İmparator sarayına mensup bir ailedendir. Yıllar önce ailesinin üyeleri bir sebepten suçlu görülüp öldürülmüşlerdir. Bu sebeple Bizans’ı hiç sevmez. Hamza Bey ve arkadaşlarına birçok yardımı dokunur. Hamza Beyin sevdiği kız olan İren’i de evinde misafir eder.

Safalar:

Bir yeniçeridir. Yıllar önce Aydın’ın bir köyünde yaşarken yeniçeriler arasına katılmıştır. Hamza Beyin çok sevdiği arkadaşlarından biridir. Uzunca boyu, güzel endamı ile (s. 147) Bizans İmparatoru’nun karşısına çıkar. Onunla dövüşür ve galip gelir. Başını keserek Padişah’a götürür. Buna çok sevinen Fatih Sultan Mehmet, ona hediyeler verir.

Muğlalı Hasan, Uzun Osman, Süleyman, Lenger Ahmet, Abdullah, Hüseyin Bey, Rüstem Bey:

Bunlar, Hamza Bey gibi İstanbul’a casusluk yapmak üzere gönderilen Türk askerlerdir. Romanda, Hamza Bey ile beraber verilen görevleri yerine getirirler.

Karakterleriyle ön plâna çıkmazlar. Onları, daima Hamza Beye yardım ederken görürüz. Yaptıklarından dolayı Padişahın övgüsünü alırlar.

Yazar, diğer romanlarında olduğu gibi, bu romanında da başkahramanına geniş bir yer verir. Olayları onun etrafında şekillendirir. Diğer kahramanlarını ise olaylara etkileri ölçüsünde sadece belli yönleriyle okuyucuya tanıtır. Onların aşk maceralarına genişçe yer veren yazar, böylece eserini, arka arkaya sıralanmış tarihî hadiselerin sıkıcılığından kurtarmış olur. Romanına seçtiği kahramanların birçoğu tarihte yaşamış gerçek kişileridir.

2.6. Mekân:

Romanın ana mekânı İstanbul'dur. Burada öne çıkan önemli kapalı mekânlardan birisi Hamza Bey ve arkadaşlarının gizlice bir araya geldikleri yer olan eski bir hamamdır. Romanda hamam şu şekilde tanıtılır:

“ Burası geniş, yuvarlak bir hamam içiydi. Ortada susuz bir havuz, kenarlarında ise mermerleri sökülmiş odalar vardı. Demir kapının tam karşısında bir genişlik ortasında, iki adam boyu bir taşın etrafında sekiz kişi toplanmışlardı. Taşın üzerinde ise mumlar yanıyordu.” (s. 12)

Hamza Bey ve arkadaşları Bizanslılardan öğrendikleri bilgileri burada birbirleriyle paylaşırlar.

Diğer bir kapalı mekân ise Ayasofya'dır. Fatih'in İstanbul'u kuşatmasından sonra, Bizans halkı sık sık Ayasofya'ya giderek dua ederler. Bizans İmparatoru da kutsal saydığı bu mekânda, kendisini ve halkını Türklerden kurtarması için Tanrıya dua eder:

“ İmparator bugün Ayasofya'daki büyük ayinde, binlerce insanın önünde yine gözyaşları ile ağlayarak dualar etti.” (s. 93)

Fatih İstanbul'u ele geçirince Ayasofya'ya gelir. Romanda Ayasofya'nın dış görünüşü kısaca şu şekilde tasvir edilir:

“ 22 yaşındaki büyük hükümdar, yan yan giden beyaz atını Ayasofya'nın gümüşle işlenmiş büyük tunç kapıları önüne sürdü.” (s. 325)

Önemli kapalı mekânlardan birisi ise Hamza Beyin Bizanslı sevgilisi İren'in evidir. Hamza Bey ile İren burada bir araya gelerek sohbet ederler. Romanda, dış yapısı beyaz olan ve iki kattan oluşan ev çok kısa tasvir edilir:

“ Nihayet büyük meydandan sonra İren'in beyaz evinin önüne geldiği anda, kararını vermiş oldu.” (s. 103)

“ Evin tavan arasına ve terasına çıkan kısa merdiveni bir solukta tırmanarak bodur kapının topuzunu çevirdi ve kanadı açtı.” (s. 153)

Blakerna Sarayı da önemli kapalı mekânlar arasındadır. Bizans İmparatoru'nun hazinesinin burada olduğu düşüncesiyle Hamza Bey ve arkadaşları sarayı incelemekle görevlendirilirler. Dik bir tepede olan ve ilginç bir mimari ile yapılmış bu mekân romanda şu şekilde tanıtılır:

“ Dik bir tepenin üzerinde bütün Haliç'i gören, kule kule, duvar duvar, pencere pencere birbirinin benzeri çatılarla bir arada bir saraydı bu...” (s. 217)

Saray'ın içi göz kamaştıracak güzelliكتedir ve odalardaki eşyalar özenle seçilmişlerdir:

“ Burası nefis Ayaslog halılarıyla, Hint ipekleriyle, İran tülleriyle süslü bir yatak odasıydı. Loş bir aydınlık içerisini aydınlatıyordu. Duvarlar bile sırmalı işlemeli ipek kumaşlarla bezenmişti. Ortada tüllerle kaplı, harikulade bir yatak vardı. Siyah abanozdan, karyolaya benzer bir sedir üzerine atılmıştı bu yatak... Yine siyah abanoz dört yuvarlak direk tavana doğru yükseliyordu.” (s. 224)

Kapalı mekânlar içinde Bizans veziri Grandük Notaras'ın sarayı, Hamza Bey ve arkadaşlarının uzun zaman aradıkları Bizans hazinelerinin bulunduğu yer olması sebebiyle önemlidir. Mermer sütunlarla döşeli bu mekân romanda şu şekilde tanıtılır:

“ Hipodrom'un sağından inişe girdikten sonra Aya Anastasya Kilisesi'nin önünden geçtiler ve yuvarlak, mermer sütunlarla, mermer merdivenlerle yükselmiş sarayın önünde durdular. Gecenin karanlığında mermerlerin beyazlığı göze çarpıyordu.” (s. 271)

Fatih İstanbul'u gezerken Notaras'ın sarayına da uğrar. Onun gözünden altın yıldızlarla süslü bu saray şu şekilde anlatılır:

“ Siyah mermer döşeli büyük salona girdikten sonra Padişah durup etrafa göz gezdirdi. Yıldızlı tavanlara, pembe mermerden sütunlara, altın yıldızlı kapılara baktıktan sonra...” (s. 332)

Sürekli yalan söyleyen ve hazinenin bulunduğu yeri bildiği halde bunu söylemeyen Notaras, Fatih'in emri ile öldürülür.

Açık mekânlar olarak ise iki yer öne çıkar: Likos Vadisi ve Avgusteon Meydanı'dır.

Likos vadisi, Fatih'in İstanbul'u ele geçirebilmek için yerleştiği vadinin adıdır. Fatih, Bizanslıları korkutmak için fetih öncesi vadide büyük bir ateş yaktırır. Bu ateşle çoşan Türk askerlerinin haykırıları yeri göğü inletir:

“ Gerçekten ateş gecesi başlamıştı. Yedikule'den ta Haliç'in kıyısına kadar bölgeyi dolduran Türk ordusunda yer yer alevler yükseliyordu. Her alev parladıkça, yanı başındaki yeni bir ateş yığınının parlamak üzere olduğu görülüyordu. Gündüzden toplatılan o kadar çok çalı çırpı vardı ki, bunlar birbiri ardı sıra tutuştukça bütün vadi bir ateş denizine dönüyor, kızılıklar yarı yıkılmış, delinmiş, dökülmüş surlar da akisler yapıyordu.

Sesler, ateş yığınlarının kızıllığı ile surları yalıyor ve gittikçe hızını artırıyor. O derecede ki yavaş yavaş insan sesinden çıkıp korkunç bir dev kükremesini andırıyor. Naralar sanki insan hançeresinden değildi, bir ejder boğazından çıkıyordu.” (s. 53)

Avgusteon Meydanı ise Bizans halkının İstanbul’un Türkler tarafından işgali üzerine Bizans halkının bir araya geldiği bir mekândır. İstanbul’un fethinden sonra, halk yine buraya akın eder:

“ Koca meydan mahşerden bir manzara ile çalkalanıyordu. Hazret-i Adem’den beri görülmeyecek bir kilise olarak Bizanslıların gönüllerini dolduran ve adının manası “Allah’ın Hikmeti” olan Ayasofya’nın geniş avlusu binlerce Bizanslı ile dolmuştu. Avlunun etrafındaki saçaklar, kemerler, kubbeler ve ortasındaki çeşme görünmüyordu. Halk çıkabildiği, yapışabildiği her yere çıkmış, yapışmıştı. Hele surları aslanağızlarından akan çeşmenin geniş tekneleri insan kalabalığı ile örtülmüştü. Avgusteon meydanına da, diğer bütün yol ve sokaklara da açılan kapılara doğru dışarıdan hâlâ insanlar koşuyordu.” (s. 167)

Bir de olaylara etkileri çok az olan ya da sadece isim olmaktan öteye gidemeyen yerler de vardır: Yedikule (Altın Kapı), Poliandron (Edirnekapı), Kerkaporta, Hipodrom (Sultanahmet Meydanı), Edirne, Aya Kırıyaki Kilisesi, Galata Kulesi, Kideka (Eminönü), Porfirojenet Sarayı (Rüstem Beyin sevdiği Bizanslı kız Efemiya’nın kaldığı yer olan Tekfur Sarayı), Aya Maroş Varoşu, Haliç, Mahkeme Kulesi, Kaligarya (Eğrikapı), Sen Romano (Topkapı), Adronopol (Edirne), İstodya Manastırı (Mirahim Camii), Küçükayasofya Camii, Kostantin Forumu, Sofiya Limanı, Papadonisya Adaları, Gregoriya Kilisesi, Diplokiyon (Beşiktaş), Neoryan (Sirkeci).

2.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı, 26 Mayıs 1453- 1 Haziran 1453 tarihleri arasındır. Roman anlatma zamanının başlangıcını tespit etmemize yardım eden şu sözlerle başlar:

“ Günlerden beri Türklerin müthiş toplarının gümbürtüleriyle, Türk askerlerinin avazları, trampet, zurna, gitar, dümbelek ve davul gürültüleriyle ve çanların yürek parçalayıcı sesleriyle çalkalanan şehir, ilk defa bu gece, Mayıs’ın yirmi altıncı gecesinde sükûnete kavuşmuştu.” (s. 7)

Olaylar, 26 Mayıs 1453’te Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’daki casuslarından biri olan Hamza Beyin bir Rum kızı olan İren’le olan diyaloglarının verilmesiyle anlatılmaya başlanır, Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’u ele geçirdikten sonra yaptıklarının anlatımı ile sonlandırılır. Romanda, Fatih’in İstanbul’a Haziran ayında girdiği belirtilir:

“ Haziranın ilk gününün güneşi, Kalkedonya ile Hristopulos arasından yükselmeye başladığı sırada otağı hümayunun her tarafında büyük bir telaş, büyük bir heyecan vardı.” (s. 321)

Bu bilgilere göre, anlatma zamanı 7 gündür.

Romanın vak’a zamanı, 1298-1453 yıllarıdır. Romanda geriye dönüşlerle vak’a zamanı genişletilir. Romanda değinilen en eski tarihli olay, Osmanlı Devleti padişahlarından Osman Beyin, daha sonra Nilüfer adını alan bir Rum kızıyla evlilik hikâyesidir. Tarihî kaynaklarda bu hadisenin 1298 senesinde meydana geldiği belirtilir.⁹⁴ Sonuç olarak vak’a zamanı 155 yıllık bir zamanı kapsar. Vak’a zamanının bitişi ise, anlatma zamanının bitişi ile aynıdır.

⁹⁴ İsmail Hami DANİŞMEND, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, C. 1, İstanbul, 1971, s. 5.

2.8. Dil ve Üslup:

Yazar, romanını üç bölüme ayırır. Birinci bölümü on başlık altında verir. Bu başlıklar romanda verilecek olaylarla ilgili ipuçları taşıyan kısa cümlelerdir. İkinci bölümde yirmi iki, üçüncü bölümde ise altı başlık kullanılır.

Yazar, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de genellikle sade, anlaşılır bir dil kullanır. Kahramanların birbirleri arasındaki diyaloglar da günümüz Türkçesi ile kaleme alınır. Çok nadir de olsa, bazı yerlerde anlamı bilinemeyecek kelimeler kullanılsa da bu kelimelerin anlamları dipnotlarında belirtilir. Örneğin:

Bostancı: Osmanlı Padişahlarına ait bağ, bahçe ve bostanlara bakan ve diğer müteferrik hizmetler gören ocak mensubu. (s. 43)

Haseki: Saray hizmetinde kıdemlilere verilen isim. (s. 43)

Forsa: Gemilerde kürek çeken esirlere verilen isim. (s. 202)

Romanda kullanılan yer isimleri genellikle eski adları ile geçer. Yazar, okuyucunun bu yerleri tanıyabilmesi için gerekli olan açıklamaları da dipnotlarında verir. Örneğin;

Kerkaporta: Şimdiki Topkapı yanında bir sur kapısı (s. 9)

Poliandron: Şimdiki Edirnekapı. (s. 9)

Aya Kiryaki: Bugünkü Sulukule. (s. 14)

Likos Vadisi: Edirnekapı'dan Topkapı'ya kadar surlar dışındaki vadi. (s. 14)

Altın Kapı: Yedikule'nin o zamanki ismi. (s. 15)

Yazar ifadeyi daha etkileyici hale getirmek için deyimlerden yararlanır. Kullandığı bazı deyimler şu şekildedir:

“ Buradaki surlarda artık sur hali yoktur. Her şey yıkılmıştır, taş taş üstünde kalmamıştır.” (s. 28)

“ Bizim kuşatmamız başlayınca dışarısını kolaylıkla gözden geçirmek, ara sıra bizim ordunun burnuna kadar gözcüler göndermek için görünmez, göze çarpmaz bir yer aranmış.” (s. 29)

“ Hamza Bey, Sultan Orhan’ın adını duyar duymaz kulak kabarttı.” (s. 72)

“ Türklerin şehri almalarını dört gözle bekliyorum.” (s. 99)

“ Bu ses ve bu sözler şişman Zoi’nin aklını adeta başından aldı.” (s.190)

“ Gözleri çakmak çakmak parlıyor, burnundan soluyordu.” (s. 19)

Daha önceki eserde de görüldüğü gibi benzetmelerden de sık sık yararlanan yazar, benzetmelerini burada da hayvanlardan seçer. Örneğin:

“ Soluk almadan, bir pars gibi, vahşi bir hızla basamakları çıktı ve tam üst mazgallardan birinden aşağıya vadiye baktı.” (s. 121)

“ Bizans’ın son efendisi ile onun sadık arkadaşları, gagaları ve tırnakları ile mücadele eden birer kartal gibi dövüşmüşler, er geç öleceklerini, bu korku nedir bilmeyen yeni ve hükümdarlığın kudretli askerleri karşısında çökeceklerini bildikleri halde vuruşmuşlardı.” (s. 151)

“ Bir yaban kedisi gibi büzülüyor, yarı açık ağzından anlaşılmas kelimeler dökülüyordu.” (s. 155)

“ Bir karınca dağı halinde muazzam bir kaynaşma ile yayılan, toplanan, akan, biriken kalabalığın arasında İren’i bulmak ha?” (s. 169)

“ Haydi haydi, artık saklayacak tarafı kalmadı. Sen iblisten de kurnaz bir Türksün. Ya o yumuşak kadının ne oldu senin? O, güvercin gibi sıcak ve yumuşak yavru? Hani bana bekçilik ettirmek istediğın güzel İren?” (s. 192)

Savaş sahnelerini okuyucunun gözünde ilginç bir hale getirmek için de abartı sanatını kullanır:

“ Sesler, ateş yığınlarının kızılığđ ile surları yalıyor ve gittikçe hızını artırıyordu. O derece ki, yavaş yavaş insan sesinden çıkıp korkunç bir dev kükremesini andırıyordu. Naralar sanki insan hançeresinden değildi, bir ejder boğazından çıkıyordu.” (s. 53)

İfadeyi güçlendirmek amacıyla kelime tekrarlarından sıkça yararlanır. Kullandığı ikilemelerden bazıları şunlardır:

“ Hamza Bey bu, binlerce insanın kaynaştığı Likos vadisinde, bir bahadır olmayıp, şehrin içinde ikiyüzlü bir insan olarak yaşamanın acısını acı acı duydu.” (s. 45)

“ Dalgın dalgın bu en çok tahribe uğramış yerlere bakıyordu.” (s. 47)

“ Güneş Türk ordusunun arkasında ağır ağır batarken bombardıman hâlâ devam ediyordu.” (s. 51)

“ Geçtikleri yollardaki evlerin bahçelerinde ağaçlar yeni yeni yaprak vermeye başlamıştı.” (s. 77)

“ Az sonra buradan havalanacak güvercin, üzerine sürülmüş fosforla pırıl pırıl parlayarak uçacaktı.” (s. 101)

“ Önce Poliandron, hatta Sen Romano taraflarından birdenbire kesik kesik top sesleri duyulmaya başladı.” (s. 125)

Ayrıca bazı sözcükleri sıklıkla kullanır. Örneğin, “müthiş ve iri” sözcükleri romanda çok geçer. Özellikle, iri sözcüğünü genellikle her eserinde sıklıkla kullanır. Örneğin:

“ İri kaşlarımı da makasladığımı söyleyebilirsiniz.” (s. 26)

“ Deminden beri susan kumral, kesik bıyıklı, iri lacivert gözlü erkek de kemerini tutarak ayağa kalktı.” (s. 28)

“ Kıpırdama, ses çıkarma, ölürsün! diye fısıldarken iri eliyle onun ağzını kapadı.” (s. 58)

“ İri göbeği üzerine kırmızı bir kuşak sarmış ve arasında da ince işlemeli iki hançer vardı.” (s. 72)

“ Yine az evvelki gibi, iri siyah kirpikleri kapanmış, beyaz uzun parmaklı elleri genç adamın ensesinde buluşmuştu.” (s. 88)

“ Hamza Bey yeraltı yollarından döner gelirken getirdiği bayrağı bahçede, iri bir taş altında saklamıştı.” (s. 88)

“ Hamza Bey, Hora Kilisesi yolunda yürümeye başladığı anda boğa gözü gibi iri yağmur damlalarının gökyüzünden toprağa düştüğünü gördü.” (s. 97)

“ Tahta kapı, arkasındaki iri mandalın gürültüsünden sonra açıldı.” (s. 97)

“ ...iri kütüklerin arkasına saklandı.” (s. 109)

“ Grandük bir şey anlamamış gibi Hamza Beyin yüzüne bakarak elindeki iri anahtarı uzattı.” (s. 18)

Yazar zaman zaman okuyucu ile eserin arasına girer ve düşüncesini belirtir. Mesela; Hamza Beyin davranışlarıyla ilgili yorumlarda bulunur:

“ Eğer atına atlayıp evden uzaklaşan Hamza Beyin bir gözü olsaydı da bu evin içini görebilseydi, hiddetten Şişman Zoi'nin gırtlığına yapışır, bir sıkışta bu insan azmanı kadını boğuverirdi.” (s. 197)

Dipnotlarında da okuyucuya çeşitli uyarılarda bulunur. Mesela; okuyucudan, eser içinde önceden verdiği yer isimleri ile ilgili açıklamalarının unutulmamasını ister.

“ Bu romanın okurları Poliandron'un Edirnekapı, Sen Romano'nun Topkapı olduğunu hatırdan çıkarmamalıdır.” (s. 125)

Başka bir yerde ise, hem uyarıda bulunur, hem de gelecekte olacaklarla ilgili bazı ipuçları verir:

“ Porfirojenet Sarayı bugünkü Tekfur Sarayı'dır. Okurlarımız bu isim üzerinde dikkatle durmalıdırlar. İleride bu saray çok enteresan vakalara sahne olacaktır.” (s. 132)

Yazar, eserinde sade bir dil kullanır. Diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de, benzetmeleri, deyimleri ve kelime tekrarlarına çok yer verir. Zaman zaman okuyucu ile eser arasına girmesi ve açıklamalarda bulunması ise başka bir özelliğidir.

2.9. Anlatım Teknikleri:

“Bizanslı Beyaz Güvercin” de kullanılan teknikler iç çözümleme, diyalog, geriye dönüş, özetleme, iç monolog ve anlatma-göstermedir.

İç Çözümleme:

Romanda en çok kullanılan tekniklerden biri iç çözümlemedir. Kahramanların içinden geçenlerin okuyucuyla paylaşılmasında bu teknik tercih edilir. Mesela; Hamza Bey, kendisinin bir Türk olduğunu bilen ve bunu İren’e anlatan Bizanslı ihtiyar adamı bulmayı başarır. Onu öldürmek için harekete geçtiği sırada içinden geçenleri ilâhî karakterli anlatıcı şöyle anlatır:

“ Hamza Beyin içindeki ses: “Öldür!” diyordu. O anda silahsız bir düşmana karşı da vicdanından bir başka ses duydu: “ Günahtır, bu erkeklik değildir senin yapacağın.” (s. 60)

Hamza Beyin ihtiyarı öldürdükten sonraki düşünceleri yine bu teknikle verilir:

“ İçinden. “Fena bir tesadüf,” dedi. “ İhtiyarın ömrü bu kadarmış. Mecburdum, başka çare yoktu!” diye düşündü.” (s. 61)

Rüstem Bey, İren ile Efemiya adlı bir Rum kızını güzellikleri bakımından karşılaştırır. İlâhî karakterli anlatıcı onun içinden geçenleri şu şekilde verir:

“Rüstem Bey içinden: “Efemiya ondan bin kat güzel!” diye düşündü.” (s.304)

Bizans İmparator’u halkını toplayıp, onlara moral vermek için bir konuşma yapar. Hamza Beyin bu konuşmayla ilgili düşünceleri şu şekilde okuyucuya duyurulur:

“ Hamza Bey, İmparator’un ümitsizliklerle dolu ruh halini bu konuşmaları içinde tutar gibi hissediyordu. Kendi kendine: “Yalvarıyor adeta... Artık muhasaradan yorulmuş, bitmiş, zavallı hale gelmiş halkı son bir kuvvetle ayakta tutmaya çalışıyor!” diye düşündü. Binlerce insanın dövünüp haykırışlarına da sinirlendi.” (s. 91)

Kahramanları psikolojik tahlillerinin yapıldığı yerlerde de bu teknik sıklıkla kullanılır. Örneğin; Hamza Bey, İstanbul ele geçirilince İren’i aramaya başlar. Onun yeniçeriler tarafından öldürülmesinden çok korkar. Bu sırada onun düşünceleri şöyledir:

“ Oh diyordu içinden... Oldu bu iş... Şimdi İren’in yanına gitmeliyim.”

Yüreğinde bütün bu endişelerin üstünde bir başka endişe vardı: İren... Asıl beyaz güvercin oydu, onu korumak lâzımdı, yoksa şehir düşerse, şehre seksen bin yeniçeri birden saldırırsa, evinin kapısına bir küçük bayrak asılsa bile, İren’i korumak çok zor olacaktı.” (s. 103)

Hamza Bey, İstanbul’un fethedilmesine çok sevinir ama İren’e kavuşamadığı için bu sevincini doyasıya yaşayamaz. Onun içinden geçenler şu şekilde verilir:

“ Hamza Bey çok dalgındı. Pek az bir şey yemişti. İki de bir de gerisindeki Rüstem Bey’e bakıyor, sonra gözleri arkasında kalan kapıya dikiliyordu. İçinde öyle bir fısıltı vardı ki, buradan hemen kalkıp dışarıya, sokağa fırlamak istiyordu. Temiz havaya, sessizliğe ihtiyacı vardı. Ama kalksa temiz havaya çıksa, sessizlikte kalsa rahat edecek miydi? Hayır... Onu sikan şey, yüreğindeki üzüntüydü. Ümitlerinin tamamıyla kesilmesine rağmen gönlündeki kırıklığın acısıyla kıvranıyordu.” (s. 360)

Geriye Dönüş Tekniği:

Romanda kullanılan tekniklerden biri de geriye dönüş tekniğidir. Okuyucu bu sayede birçok olayı ayrıntısıyla öğrendiği gibi, kahramanlar hakkında da bilgi sahibi

olur. Bu teknik genellikle yakın geçmişi aktarmak için tercih edilir. Örneğin; Bizans'a şiddetli bir yağmur yağar. Halk bundan çok etkilenir. Türk casuslarından biri olan Süleyman, bu olaydan sonra Bizans'ta yaşananları ve halkın durumunu şu şekilde anlatır:

“ Hamza Bey, yoldaşım, benden şu büyük yağmurun neler ettiğini öğrenmemi istedin. Öğrendiklerim şu: Biliyorsunuz, Perşembe sabahı gök çok kapalıydı, kül rengi ve kalın bulut tabakaları şehri adeta kapamıştı. Sabahleyin gözlerini açan Bizanslılar, bu ürküntü veren hava ile büsbütün ye'se düştüler. Şehrin kiliselerinde duaya gidenler, kendileri de anlamadan dört yol ağızlarında toplanmaya başladılar. Blekarna Sarayı'ndaki Panaiya tasvirini taşıyan bir alaya bütün kalabalıklar karıştı. Hep bir ağızdan dualar ederek, ağlayarak dolaşmaya koyuldular. Fakat Avgusteon meydanına geldikleri sırada beklenmeyen bir hadise oldu. Panaiya tasviri birdenbire ellerden kaydı ve yere düştü. O zaman bütün kalabalık birbirine girdi. Feryatlar, avazlar, ağlamalar, çırpınmalar... Ellerini gökyüzüne kaldırıp inilti içinde haykırıyorlar, durmadan dualar ediyorlar, haç çıkarıyorlardı. Panaiya'nın yere düşmesini büyük bir uğursuzluk sayıyorlardı. Bir felaketin gelmekte olduğunu...” (s. 18)

Eserin bir başka yerinde Türk casusu Sinan Bey, İstanbul'un fethinden bir kaç gün önce Bizans İmparatoru'nun yaptıklarını şu şekilde anlatır:

“ Vlakerna Sarayı adeta matem içinde... İmparator bugün Ayasofya'daki büyük ayinde, binlerce insanın önünde yine gözyaşları ile ağlayarak dualar etti. Sonra o çok güzel Arap kırsağına binerek sarayına geldi. Orada da maiyetindekilere acıklı bir sesle: “ Size karşı bir kusur işlediysem beni affedin! dedi.” (s. 93)

Bizans Kalesi'nin surlarından birinin kapısını ele geçirmek için bir plân yapılır. Bunda en önemli görevi bir güvercin yapacaktır. Bu hayvanın özelliği ve kim tarafından getirildiği yine geriye dönüş tekniğiyle verilir:

“ Hayvan Türk ordugâhında uzun zaman uçmaya, geceleri uçmaya, başka yerlerden bırakılıp ordugâhta hümayun çadırlarından bir beyaz çadırın içine girmeye alıştırmıştı. Bunu, içlerinde en gençleri olan Süleyman getirmişti bir hafta önce buraya. Hem de İren’in evinin bahçesindeki yeraltı yolundan...” (s. 101-102)

Özetleme Tekniği:

Bu teknik, olayları okuyucuyu sıkmayacak biçimde verebilmek amacıyla geriye dönüş tekniği ile içi içe kullanılır. Bizanslı güzel Efemiya’ya ile Rüstem Beyin tanışma hikâyesi şu şekilde anlatılır:

“ Bu şehre beraber geldiğimizin hemen ikincisinde ona bir akşamüstü, alacakaranlıkta Arkadiyus sütunu önünde rastladım. Yanında bir Bizanslı kadınla beraber Porta Orea’ya doğru yürüyorlardı. Birden karşılarında altı Bizanslı sarhoş çıktı. Altısı da fitil gibi bir haldeydiler. Altısı da İmparatorun ücretli askerlerindendi. İki kadını görünce altısı da sarhoş homurtuları ile hemen saldırdı. Efemiya kuvvetli idi. Kendisine saldıran iki kişiye öylesine şiddetli iki sille yapıştırdı ki, sarhoşlar kendilerini yere yapışmış buldular. Öteki kadın sadece çığlıklar koparabilmişti, başka silahı yoktu. Efemiya ise ötekilere karşı durmaya çalışıyordu. Elinde bir kılıç olsa belki daha çok kendisini koruyacaktı. Fakat sadece yumrukları ile sarhoşları uzaklaştırmaya gayret ediyordu. Bir ara üzerindeki elbiseleri parçalayıp kendisi de kuvvetten düşmeye başlayınca, ahdemize, usulümüze aykırı, kılıcımı çektim, aralarına atıldım. Maksadım sadece korkutmaktı o sarhoşları, fakat olmadı. Onlar da kılıçlarını çektiler. Mecburen dördünü yere serdim, ancak diğer ikisi kaçtı. Efemiya ile ikimiz ayakta yapayalnız kalınca hemen beni kolumdan tuttu: “Çabuk gelin, yoksa imparator’un ağır cezasına uğrarsınız dedi!” dedi. Beni sürüklemeye başladı. Karanlıkta beraberce sokak sokak dolaştık.” (s. 236)

Bizans Kalesi içinde gizli bir geçit vardır. Romanda bunun nasıl ve kim tarafından yapıldığı özetleme tekniğiyle verilir:

“ ...Bizans güvercinin büyük babası... Vaktiyle orduda büyük kumandanlıklar etmiş. Bizans'ta İmparatoru devirmeye kalktığı günlerde. “muvaffak olamazsam kaçırım” düşüncesi ile iki kölesine bu yolu açtırmış. Sonra iş bittiği gün, kölelerin başlarını uçurmuş.” (s. 17)

Diyalog Tekniği:

“Bizanslı Beyaz Güvercin” de kahramanların düşüncelerini anlatmak, onları okuyucuya tanıtmak ve yaşanan olaylarla ilgili okuyucuya bilgi vermek amacıyla diyalog tekniğinden çok fazla faydalanılır. Bu şekilde yazar-anlatıcının yükü biraz olsun hafifletilerek, okuyucu eserle baş başa bırakılır. Aşağıya alacağımız örnek diyalog, hem Şehzade Orhan ve Bizans İmparatoru'nun düşüncelerini vermesi hem de okuyucuyu gelişen olaylarla ilgili bilgilendirmesi bakımından önemlidir:

“-Bu ateş deryası, bu sesler, bu gürültü bana endişe veriyor. Yarın Sultan yine hücumla geçecektir.

- Doğru görüyorsunuz haşmetmeap!

-Şu Likos vadisi bugüne kadar böyle korkunç bir asker yığını görmemiştir. Sultan Murat'ın askeri bile bu kadar yoktu.

-Hayır, yoktu haşmetmeap!...

-Öyle duymuştum, Arapların da, Latinlerin de bu derece korkunç bir kuvveti yokmuş!

-Öyle derler haşmetmeap!...

-Latinler Bizans'a girince neler yapmamışlar. Ya bizim dinimizin düşmanı olanlar neler yaparlar?

-Hele dayandık, dayanıyoruz diye... Elbette ki bizi cezalandıracaklardır.

-Zavallı milletim! Ben Bizans tarihinin en bedbaht hükümdarıyım.

-Beli olmaz haşmetmeap, belki en talihli, en büyük hükümdarı olursunuz.” (s. 74-75)

Aşağıya alacağımız örnek diyalog ise Yarhisar Tekfuru'nun kızı Olofira'nın evliliği hakkında bilgi vermesi ve onu kısmen okuyucuya tanıtmayı bakımından önemlidir:

“-Anlatsana bunları bana... Kuzum, bildiğin ne varsa anlat.

-Olofira bir gün sultan karısı oldu. Öldüğü zaman tam bir Müslüman olarak öldü. Sonra...

-Evet, sonra?

-Sultan Osman Bizanslı iki güzel daha aldı: Biri Prenses Asposçe, öteki de Prenses Teodora...

- Onlardan da çocukları oldu mu?

-Evet, Asposçe biri kız, biri erkek iki çocuk doğurdu. Teodora ise, Halil Bey adı verilen bir oğlan çocuk..." (s. 310-311)

Romanda kahramanların psikolojik tahlillerini vermek ve onların düşüncelerini okuyucuyla paylaşmak için iç çözümleme yöntemi sıklıkla kullanılmıştır. Diyalog tekniğiyle, okuyucu-kahramanlar yüzyüze getirilirken; geriye dönüş ve özetlemeyle, vak'anın bütün yönleriyle kavranması sağlanmış, uzun, sıkıcı anlatımdan roman kurtarılmıştır.

3. BEYAZ ATLI SİPAHİ⁹⁵:

Ragıp Şevki Yeşim'in "Beyaz Atlı Sipahi" isimli romanı önce Son Havadis gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri 1964, ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

⁹⁵ Ragıp Şevki YEŞİM, Beyaz Atlı Sipahi, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 287 s.

3.1. Konu:

Osmanlı Devleti'nde bir Türk sipahi zabiti olan Cem'in, vatani için yaptığı mücadeleleri, yaşadığı aşkları ve Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan'a yaptığı seferi konu alır.

3.2. Vak'a:

Cem, Osmanlı Devleti'nde bir sipahi zabitidir. Skuza Kalesi'ni ele geçirmekle görevlendirilir. Bu görevi yerine getirmek için Skuza'ya gider. Askerleriyle birlikte kaleyi ele geçirerek birçok kişiyi esir alır. Bunların içinden sadece kale kumandanı Karloviç'in kızı Nadezda'yı serbest bırakır. Bu arada kaleye, Cem'in arkadaşı Sinan gelir. Sinan, Kanunî Sultan Süleyman'ın gelecek sene Macaristan'a sefer yapacağını, kendilerinin de Avusturya ile Macaristan'ı, Bosna ile Dalmaçya'da bir süre oyalamaları gerektiğini söyler. Bunun üzerine Cem ve Sinan, ertesi gün kaleyi terk ederek Yayçe Kalesi'ne sefere çıkarlar. Kaleye on iki gün akın yaptıkları halde ele geçiremezler. Cem, bu kaleyi ele geçirmenin çok zor olduğunu, devam ederlerse birçok kişinin ölebileceğini düşünür. Bu işten vazgeçmenin askerleri için daha iyi olacağına karar verir. Kaleyi terk ettikleri zaman düşmanın kaçtı dememesi için bir plân yapar. Buna göre Yayçe Kalesi kumandanı ile bir antlaşma yapacaktır. Antlaşma şartlarına göre, Cem ile kaledeki bir asker ile dövüşecek, yenilenin ordusu çekilip gidecektir. Bu yolla Cem, bilerek yenilecek ve ordusuna bir zarar gelmeden buradan ayrılacaktır. Ama Cem, askerlerinin bu fikre karşı çıkacaklarını düşündüğünden, bilerek yenileceğini onlara söylemez. Plânını eksiksiz uygular. Cem'in bilerek yenildiğini bilmeyen askerler, ona kötü sözler söylerler ve onu aralarına bir daha almak istemezler. Bunun üzerine Cem, yaralı bir şekilde oradan ayrılır. İki gün yolculuk ettikten sonra Macarlıların yaşadığı bir köye gelir. Buradakilere kendisini Macar askeri olarak tanıtır. Prenses Nadezda da bu köydedir. O, Cem'i tanır ama onu sevdiği için gerçek kimliğini köylülere söylemez. Cem ile Nadezda, köyde birbirlerine çok yardım ederler. Bu sebeple birbirlerine olan sevgileri giderek artar. Bir süre burada kaldıktan sonra birlikte Petervaradin'e gitmek üzere yolculuğa çıkarlar. Yolculukları sırasında bir kar fırtınası ile karşılaşır. Bu

fırtına da Cem, Nadezda'yı kaybeder. Onu bir hafta arar ama bulamaz. Buna çok üzülür ancak kendisine verilen görevleri de unutmaz. Düşman kumandanı Tomiri'nin yanına gider. Kendisinin Skuza kalesinden gelen bir Macar zabiti olduğunu ve Kanunî'nin İtalya'ya saldıracağını söyler. Kumandan bunlara inanarak Cem'i sarayında konuk eder. Tomiri'nin eşi Anna, Cem'den çok etkilenir ve ona âşık olur. Cem de bu sevgiye karşılık verir.

Sarı Söbek isimli bir casus, Tomiri'ye gelerek Cem'in Türk olduğunu ve Kanunî'nin de aslında İtalya'ya değil Macaristan'a doğru sefere çıktığını söyler. Bunu duyan Tomiri Cem'i yakalamak için harekete geçer. Anna'nın yardımıyla yakalanmaktan kurtulan Cem, süratle Kanunî'nin sadrazamı İbrahim Paşa'nın karargâhına gider ve ona başından geçenleri anlatır. Bunun üzerine İbrahim Paşa, ordusuyla beraber Petervaradin'e saldırarak şehri ve Kumandan Tomiri'nin savunduğu kaleyi zor da olsa ele geçirir. Cem savaştan sonra, kalede uzun bir süre Anna'yı arar ama bulamaz. Sadece, onun kendisi için yazdığı mektubu bulur. Anna mektupta, Osek'e gittiğini belirtmiştir. Cem, hemen Anna'nın yanına gider. Ondan kumandan Tomiri'nin öldüğünü öğrenir.

Ordu seferine devam ederek birçok kaleyi ele geçirir ve Mohaç Ovası'na gelir. Kanunî, burada kaçan atını müthiş bir çevikle yakalayıp getiren Cem'e hayranlık duyar ve ondan yanından ayrılmamasını ister. Mohaç'ta Macar Kralı ile büyük bir savaş olur. Kanunî'nin ordusu bu savaştan galibiyetle ayrılır.

Cem'in akli her zamanki gibi Anna'dadır. Bir haber gelmeyince onu aramak için kısa bir süre ordudan ayrılır. Bu arada Mariya isimli bir kadınla tanışır. Mariya, ona âşık olur ve Anna'yı bulması için yardım eder. Cem bir süre sonra Anna'yı Budin'de bir kilise de bulur. Tam sevgilisine kavuşmanın mutluluğu içindeyken Anna'nın arkadaşı olan Pol, onların konuşmalarına izin vermez ve Anna'yı yanına alarak oradan ayrılır.

Bu arada, Cem'in arkadaşı Sinan, fırtınada kaybolan Prenses Nadezda'yı esirler arasında görür. Prensesin kucığında bir de Cem'den olan bir çocuk vardır.

Onu, oradan alarak bir eve yerleştirir. Nadezda burada, şans eseri Anna ve Pol'le tanışır.

Seferdeki orduya yeniden katılan Cem, Sinan'la karşılaşır. Ondan, Nadezda'nın bulunduğu yeri öğrenir ama onun yanına gitme fırsatı bulamaz.

Kanunî bir gün orduyu teftişe çıkar. Teftişte Cem'i görür ve yanına çağırır. Seferden sonra nereye gittiğini sorar. Cem başından geçen her şeyi ve Anna'ya olan sevgisini Kanunî'ye anlatır.

Seferine devam eden ve Peçe'yi de ele geçiren Kanunî'ye, Peçe ile Petervaradin arasında düşmanın karargâh kurduğu haberi gelir. Kanunî orduya, buraya saldırmaları için emir verir. Çok kanlı çarpışmalar olur. Savaş sırasında, Cem, Anna'nın da burada olduğunu görerek şaşırır ve onun yanına gitmeye çalışır. Bu sırada sevdiği kadının bir Türkle beraber olmasını istemeyen Pol, Anna'yı öldürür. Bunun üzerine çok sinirlenen Cem de Pol'ü öldürür. Cem, Anna'nın arkasından gözyaşı dökerken onun yanına gelen Sinan, Nadezda'nın da burada olduğunu ve yaralı olduğunu söyler. Cem, hızla onun yanına gider, ama vardığında Nadezda'yı da ölmüş olarak bulur. Bunun üzerine, Mariya ile evlenir ve seferini tamamlayan orduyla beraber İstanbul'a döner.

3.3. Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması:

Romana, Osmanlı Devleti'nde bir Türk sipahi zabiti olan Cem'in, vatani için yaptığı mücadeleler, yaşadığı aşklar ve Kanunî Sultan Süleyman'ın Macaristan'a yaptığı sefer konu olarak alınır.

Romanın başkahramanı olan Cem'in başından geçen olaylar, Nadezda, Anna ve Mariya ile yaşadığı aşk hikâyeleri, yazarın hayal dünyasının ürünleridir. Tarihî gerçeklerle örtüşen olaylar ise, Kanunî Sultan Süleyman'ın, Macaristan'a yaptığı sefer ve bunun sonucunda elde ettiği zaferdir.

Kanunî, Macaristan'a sefere çıkar. İlk hedef Petervadin'dir. Sadrazam İbrahim Paşa, Petervadin Kalesi'ni uzun süren bir kuşatmadan sonra ele geçirmeyi başarır. Bu bilgi tarihî belgelere göre doğrudur:

“ 14 Temmuzda Petervadin muhasarası başladı... Muhasaranın ertesi günü Petervadin şehri teslim oldu. Fakat kale savunmasına devam etti. Nihayet 13 günlük bir muhasaradan sonra İbrahim Paşa, 27 Temmuzda kaleyi düşürdü.”⁹⁶

Sonraki hedef ise Mohaç'tır. Romanda bu savaşa geniş yer verilir. Savaşta, Macar kuvvetleri Padişahı öldürebilmek için büyük gayret gösterirler, hatta onun zırhına birkaç ok saplamayı da başarırlar. Kanunî ise soğukkanlılığını korur. Romanda bu şekilde anlatılan olaylar da tarihî gerçeklerle örtüşür:

“ Macarların bizzat Kral Layoş kumandasındaki ikinci kolu Anadolu kuvvetleri üzerine yüklendi, bu kuvvetler de mukavemet edememiş gibi hareket ettiğinden bunlar da merkez üzerine yani padişahın bulunduğu ordunun kalbine doğru hücum ettiler. Kendisini muvaffak olmuş gören düşman içeri girdi. Hatta padişahı esir almaya veya öldürmeğe yemin eden Markzali ismindeki birinin kumandasındaki fedai müfreze tarafından padişahın üzerine ok yağdırıldığı, hatta zırhına birkaç isabet olduğu halde Sultan Süleyman yerinden kıılmıyordu.”⁹⁷

Türklerin hücumu sonucunda Macar ordusu dağılır ve kaçmaya başlar. Macar Kralı ise bataklıktan geçmek isterken, çamura saplanıp ölür. Bu bilgiler de tarihî gerçeklerle örtüşür:

“ Macarların bu kral kumandasındaki kuvvetleri de içeriye alınıp topların önüne çekildikten ve daha evvel söylendiği gibi gerileri de akıncı ve deli kuvvetleri tarafından çevrildikten sonra üç yüz topa birden ateş verildi. Macar ordusu

⁹⁶ Yılmaz ÖZTUNA, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, C. II, İstanbul, 1994, s. 163.

⁹⁷ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. II, 8.Baskı, Ankara, 1998, s. 325.

karmakarışık bir hale geldi, panik başladı. Bu kola kumanda eden ve yaralanan kral artık bir daha görülmedi. Ordunun avdetinden sonra bataklıkta ölüsü bulunmuş...”⁹⁸

Savaştan sonra, Kanunî'nin ordusu geçit töreni yapar ve padişahlarını selamlar. Sadrazamlar da orada hazır bulunurlar. Kanunî, saldırdıkları yerin halkına ve onların mallarına dokunulmamasını, emrine itaat etmeyen olursa, onların cezalandırılacağını söyler. Romanda bu şekilde geçen olaylar da tarihî belgelere göre aynen bu şekilde gerçekleşir:

“ 31 Ağustosta, yani muharebeden 1,5 gün sonra, Mohaç sahrasında Türk ordusu, muazzam bir geçit yapmış ve muzaffer başkumandanını selamlamıştır. Vezir-i âzam Damat İbrahim Paşa başta olmak üzere bütün vezirler, beylerbeyiler, sancakbeyleri, teker teker protokol sırasıyla gelip Sultan Süleyman'ı tebrik etmişler, elini öpmüşlerdir. Kanunî, bütün askerinin, rütbelerine göre mükâfatlandırılmasını emretmiştir. Ertesi gün 1 Eylülde padişah, akıncılar önden gitmek üzere, orduya, Macaristan'ın fethini ve başkenti Budapeşte'nin işgalini emretmiş, halkın esir alınmasını ve yağmaya maruz kalmasını menetmiş, bu hususta kesin emir vermiştir.”⁹⁹

Eserde Kanunî, emirlerine uymayanları şiddetle cezalandırır. Tarihî kaynaklar da bunu doğrular:

“ Kanunî bu sefer sırasında Osmanlı ordusundaki sıkı disiplini çok daha katı biçimde uygulamıştır. Ekili tarlalara giren, ya da atlarını sokan askerler idam edildiler.”¹⁰⁰

Yazar, eserinde Kanunî'nin Macaristan seferini okuyucuyla paylaşırken tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen gösterir ama kendi hayâl dünyasının ürünü olan aşk ve casusluk hikâyelerine yer vermeyi ihmal etmez.

⁹⁸ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 325.

⁹⁹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 167.

¹⁰⁰ Prof. Dr. Yaşar YÜCEL, Kanuni ile 46 Yıl, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 30.

3.4. Anlatıcı-Bakış Açısı:

Romanda anlatıcı “O” anlatıcıdır. Bu, her şeyi bilen, gören ve olayları bize aktaran ilâhî karakterli bir anlatıcıdır. Okuyucu onun sayesinde olaylar ve kahramanlar hakkında bilgi sahibi olur. Özellikle kahramanların iç dünyaları, her şeyi bilen yapısıyla, ilâhî karakterli anlatıcı tarafından gözler önüne serilir. Mesela; Cem, Yayçe Kalesi’nde, onurunun ayaklar altına alınmasını bile göze alarak büyük fedakârlıklar gösterir. Bu savaşta ayağından sakatlanır. Bir daha tekrar eski günlerine dönemeyeceği korkusu içindedir. Bu ruh hali içindeyken aklından geçenler ilâhî karakterli anlatıcı tarafından şu şekilde verilir:

“ Kafası içinde yer eden bir tek şey vardı: Topal kalmak... O zaman her şeyin, bütün akınları, kavgaların, dövüşlerin ve tatlı kahramanlıkların nihayete erdiğini düşündükçe ağlayacak gibi oluyordu.

Hiç konuşmadığı halde, içinde mütemadi bir mırıltı vardı:

- Korktuğun başına gelirse ne yaparsın?

Bu suale bir türlü cevap bulamıyordu. Dalmaçya sahillerinden Karadeniz ve Adalar Denizine kadar uzanan Avrupa topraklarında artık bundan sonra başka bir atlı, Cem’in yerine başka bir sipahi at koşturacaktı.” (s. 63)

Romanın başka bir yerinde, anlatıcı, Cem’in başına kötü bir şey gelmesinden endişe duyan Madam Anna’nın içinden geçenleri, bize şu şekilde aktarır:

“ Kumandanın karısı gözlerini yumarak içinden: “ Ya Cem ölürse! diye düşündü. Bütün endişesi hep oydu. Dışarıdan gelen Türklerin gür ve cesur sesleri arasında Cem’in de sesini bulmaya çalışıyor, iki saten beri mütemadiyen bu dalga dalga kabaran Türk sipahilerinin birbir seçmeye çalışıyordu. Ah, Cem acaba Belgrad’a kadar gidebildi mi? Ya onu yolda yakaladıysa, ya ipe çekip, yahut boynunu vurup öldürürlerse?” (s. 111)

Yazar zaman zaman da kahramanlarının bakış açılarını kullanır. Bazı bilgileri ve romandaki karakterlerinin özelliklerini bu kahramanlar aracılığı ile verir. Böylece ilâhî karakterli anlatıcının yükünü hafifletmiş olur. Aşağıya alacağımız örnek parçada Kanunî Sultan Süleyman'ın görenleri etkileyecek derecedeki heybetli yapısı ve güzel görünüşü, Cem'in bakış açısıyla şu şekilde anlatılır:

“ Yuvarlak bir çift elâ gözü var. Kaşları açık ve burnu doğan burnu gibi muhteşem. Müslümanların büyükleri bu çeşit burunların uzağı görürlüğe, akıllılığa bir alamet olduğunu söylüyorlar. Geniş ve güzel omuzları dimdik duruyor. Güldüğü zaman az seyrek ve güzel dişi meydana çıkıyor. Yürürken bir erkek gibi, heybetli ve düzgün adımlar atıyor.” (s. 80)

Romanda, yazar-anlatıcının varlığı da hissedilir. Yazar-anlatıcı, ara sıra okuyucu ile eser arasına girer ve düşüncesini söyler. Bu okuyucuyu yönlendirici bir tavidir. Örneğin; Cem, Anna'ya deli gibi âşıktır. Sürekli onu düşünmekte ve kendisini bu durumdan kurtaramamaktadır. Yazar-anlatıcı araya girerek, Cem'in içinde bulunduğu ruh hali ile ilgili yorumda bulunur:

“ Bir kadın tarafından acınmak kadar dünyada ızdırıp verici şey var mıdır?” Kendisinden nefret ediyor ve her şeyi bırakıp uzaklaşmak, sevmekten kurtulmak istiyordu. Fakat “zavallı Cem...” Sersem gibi, şaşkın ve mecnun gibi ne yaptığını bilmiyordu.” (s. 199)

Eserin bir başka yerinde, Cem'e âşık olan Nadezda ve Anna tesadüfen karşılaşır ama ikisinin de aynı erkeği sevdiklerinden haberleri yoktur. Yazar-anlatıcı araya girerek, bu durumu bilmeleri halinde birbirlerinin düşmanı olmalarının kaçınılmaz olduğunu söyler:

“ Bu dört kişiyi tesadüf, şimdi bu odada bir araya getirmiş bulunuyor. Hele iki kadın birbirlerine o kadar yabancıldır ki, kendilerini bir insanın kalbinde birleştiren bağı bilseler, muhakkak ki, birbirlerinin en yırtıcı düşmanı olacaklar.” (s. 226)

Yazar-anlatıcı, Kanunî'nin politikasını eleştiren yeniçerilere hak vermeden geçemez. Yeniçeriler'in bazıları, ele geçirilen yerlerin terk edilmesini istemezler. Çünkü düşmanın, ileride bu yerlerde yine hâkimiyeti sağlayabileceğinden korkular. Yazar-anlatıcı, bu görüşü doğru bulur ama diğer askerlerin aynı şekilde düşünmemesini eleştirir:

“ -Ne geldik, ne gidiyoruz? Zafer kazandık, ama zaferi korumasını bilmiyoruz. Biz İstanbul'a girer girmez, dağlara sığınan Macarlar yeniden buraları elde edecek... Hey arkadaşlar, padişahımıza çıkıp dert yanalım. Devlet kuruyorsak temellerini sağlam yapmak gerekir.

Bu haklı isyanın taşıdığı mana ve kuvveti idrak edecek asker ordu içinde pek azdı ve bu yüzden de konuşan herkes susturulmaya mahkûmdu.” (s. 245)

Romana ilâhî karakterli anlatıcı ve onun bakış açısı hakîmdir. Genelde olaylar ve kişiler hakkında bilgiler onun bakış açısından okuyucuya aktarılır. İlâhî anlatıcının yükü hafifletilmek için yeri geldikçe roman kahramanlarının bakış açlarına da yer verilir. Diğer önemli bir husus ise, yazar-anlatıcının zaman zaman okuyucu ile eser arasına girerek yorumlarda bulunmasıdır.

3.5. Kişiler:

“ Beyaz Atlı Sipahi” romanında birçok isim geçer. Ama bunların çoğu bir isim olmaktan öteye geçemezler. Romanda öne çıkan kahraman sayısı on birdir. Bunların üçü kız sekizi erkektir. Romanın başkahramanı Cem'dir, çünkü bütün olayların merkezinde o vardır. Diğer kahramanlar ise, Kanunî Sultan Süleyman, Prenses Nadezda, Madam Anna, Mariya, Sarı Söbek, Sadrazam İbrahim Paşa, Tomori, Kont Karloviç, Sinan Bey ve Pol'dür.

Cem:

Osmanlı Devleti'nde bir Türk sipahi zabitidir. "Geniş omuzlu, şişkin göğüslü, esmer yüzlü (s. 47)" dır. Görenleri çabucak etkileyebilecek kadar yakışıklıdır.

İyi niyetli, hoşgörülü ve merhametli biridir. Esirlerine dahi çok iyi davranır. Onlara asla eziyet etmez. Skuza Kalesi'nde esir ettiği Kumandan Karloviç'e ve kızına karşı davranışları bu iyi niyetini ve hoşgörüsünü gösterir niteliktedir.

O, paraya hiç değer vermez. Kumandan Karloviç, ona, kendisini bırakması için para teklif eder. O ise bu teklifi kabul etmez ve buna çok sinirlenir.

Vatanını çok sever ve onun uğrunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmaz. Yayçe Kalesi'nde ordusunun zarar görmemesi için bilerek yenilir. Vatanı için kendi onurunun ayaklar altına alınmasına razı olur.

Kadınlara düşkündür. Romanda üç kadınla beraber olur. Bunlar, Nadezda, Anna ve Mariya'dır. Duygusal bir yapıya da sahiptir. Sevgililerinden ayrı kalmak onu çok üzer. Ama vatan sevgisini, bütün sevgilerden önde tutar. Fırtınada sevgilisi Nadezda'yı kaybetmesine ve buna çok üzülmesine rağmen, verilen görevlerini asla aksatmaz.

İnce bir zekâya sahiptir. Ayrıca çok iyi Macarca konuşur. Yayçe Kalesi'nden ayrıldıktan sonra gittiği bir köydeki halkı, bildiği dil ve yüksek zekâsı ile Türk olmadığına inandırır. Akıllı olmasının yanı sıra bir o kadar da cesurdur. Mohaç Savaşı'nda Padişaha saldıranların üstüne korkusuzca gider ve onların hepsini öldürür. Vatanını ilgilendiren konularda duygularıyla hareket etmez, mantığını kullanır. Gözyaşları içinde, babasını bırakması için kendisine yalvaran Nadezda'nın bu dileğini yerine getirmez. Bunun askeri geleneklere aykırı olduğunu düşünür.

Genelde çok sakindir. Kendine çok güvenir. Düşmanla savaşırken bile hiç heyecanlanmaz, onlarla, dalga geçer gibi savaşır:

“ Cem, beyaz sarığı, mor cepkeni, kırmızı, sırma işlemeli şalvarı ile bir muharipten ziyade cirit oyunu oynayan bir zengine benziyordu. Kendisini sıkmadan hareket ediyor, yüzü tebessümünü hiç kaybetmiyordu.” (s. 50)

Dinine de çok bağlıdır. Anna ve Nadezda'nın aynı anda ölmeleri onu çok üzse de asla Allah'a isyan etmez, böyle davranmanın günah olacağını düşünür. Bu durumu kolaylıkla kabullenir. Diğer dinlerden olan genç kızları Müslüman yapmayı kendine görev olarak görür. Nadezda'yı Müslüman yapar ve onunla evlenir:

“ Bizim saraylarımızda, konaklarımızda en güzel süsümüz sizin gibi genç ve güzel kızlardır. Biz, dinlerin en mütakâmili sayılan Müslüman dinine Allah'ın bu en güzel eserlerini sokabildiğimiz için büyük bir bahtiyarlık hissederiz.” (s. 22)

Allah'ın yarattığı her şeyi kutsal sayar. Bu sebeple hangi millet ve dinden olursa olsun bütün insanların değerli olduğunu düşünür:

“ İnsan bizim bizim için büyük bir kıymetti, çünkü Allah yaratmıştır. Hele güzel insan, zeki insan, daha üstün bir ifade taşır. Bir çocuk dünyaya Hristiyan, yahut Müslüman olarak gelmez, insan olarak gelir.” (s. 21)

Savaşçı bir yapıya sahiptir. Çok iyi ata biner ve kılıç kullanır. Askerlik görevini başarıyla yapar. Girdiği savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterir. Arkadaşları ve askerler onu çok severler. Kanunî'nin sadrazamı İbrahim Paşa ona çok güvenir. Kahramanlıklarıyla Padişahın da beğenisini kazanır. Türk ordusu Mohaç Ovası'na geldiği sırada, Padişahın atı huysuzlanıp kaçır. Cem atıyla hemen harekete geçerek atı yakalar. Bu çeviklik Padişahın çok hoşuna gider. Cem'e yanından ayrılmamasını söyler. Kanunî onu o kadar sever ki sırlarını bile paylaşmaktan çekinmez. Cem de açık sözlüdür. Başından geçen her şeyi Kanunî'ye anlatır. Ona sevgilisi Anna'dan bile bahseder.

Kanunî'yi çok seven Cem, zaman zaman onu eleştirir. Onun, sefer sonrasında ordunun İstanbul'a dönmesi gerektiği fikrini yanlış bulur. Bu şekilde bütün emeklerinin boşa gideceğini düşünür. Aşağıya alacağımız örnek onun bu konudaki düşüncelerini dile getirir:

“ Her şeyimiz de gayesiziz. Macar topraklarına akın ediyoruz, gayemiz yok... İtalyan sahillerine kadirge sürüyoruz, gayemiz yok. Eğer gayeyi hücum, dövüş, zafer, ganimet olarak telakki ederseniz, bunun manası olmaz. İşte en canlı misal: Budin'e girdik, Budin'den çıktık. Macar topraklarını baştanbaşa zaptettik ve bu toprakları bırakıp dönüyoruz. Bizim için kral sarayındaki hazine, sarışın Macar kızları, bir yığın uşak ve köle olacak insandan ne fayda beklenebilir? Hazine erir, Macar kızları bir gece, dört gece, doksan gece koynumuza girer, uşaklar, köleler ayaklarımıza sular dökerler. Fakat bu ne zamana kadar devam eder? Bunu Allah bilir. Bütün hata başlangıçtadır. Başlarken iyi başlamadık. Bitirdiğimiz zaman da iyi bitiremeyeceğiz.” (s. 250)

Cem romanda cesur, hoşgörülü, merhametli, vatanını çok seven, bilgili, zeki, dinine bağlı, Padişahın övgüsünü kazanmış biri olarak tanıtılır. Romandaki bütün olaylar genelde onun çevresinde gelişir. Yazar, eserini sürükleyici hale getirmek için Cem'in aşk maceralarından faydalanır.

Kanunî Sultan Süleyman¹⁰¹:

Osmanlı Devleti'nin padişahıdır. Bakışlarındaki güzellik, ilginç bir burun yapısı ve düzgün vücuduyla, gösterişli bir fiziğe sahiptir:

“ Yuvarlak bir çift ela gözü var. Kaşları açık ve burnu doğan burnu gibi muhteşem. Müslümanların büyükleri bu çeşit burunların uzağı görürlüğe, akıllılığa bir alamet olduğunu söylüyorlar. Geniş ve güzel omuzları dimdik duruyor. Güldüğü

¹⁰¹ Osmanlı Devleti'nin padişahlarından. 30 Eylül 1520'de, 26 yaşında hükümdar olur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 307.

zaman az seyrek ve güzel dişi meydana çıkıyor. Yürürken bir erkek gibi, heybetli ve düzgün adımlar atıyor.” (s. 80)

Cem, fiziki görüntüsü bakımından onu, Selahaddin Eyyübi’ye benzetir:

“ O öyle bir adam ki, vücudu, iradesi kuvveti ile kudretiyle tıpkı Selahaddin Eyyübi’ye benziyor.” (s. 79)

Sert mizaçlıdır. Emirlerine karşı gelenlere acımaz. Çıktığı seferler sırasında söylediklerine itaat etmeyen birçok yeniçeriye ve kadıyı idam ettirir. Sert mizaçlı olmasına karşın çok cömerttir. Savaşta başarılı olan askerlerini ödüllendirmeyi asla ihmal etmez. Onlara hak ettiklerinden daha fazlasını verir.

Allah’a inancı tamdır. Sürekli dua eder ve savaşlarda galip gelebilmesi için ondan yardım diler:

“ Büyük Tanrım, kudret ve kuvveti senden bekliyoruz. Yardım ve koruma senden gelecek diyoruz. Bizden lütfunu eksik etme!” (s.156)

Onu en çok üzen şey bir savaşta yenilmektir. Düşmanları karşında elde ettiği zaferler onu çok mutlu eder. Bütün insanlara karşı çok merhametli ve adaletli davranır. Askerlerinden ele geçirdiği yerlerdeki halka zulüm edilmemesini ister. Bu emrine uymayanlara büyük cezalar verir. Ayrıca şehirlerin de yağma edilmesine karşıdır:

“ Şevketli Hünkar buyurdu ki, köylerin, şehirlerin yağma edilmesi yasak, bağların, bahçelerin yağma edilmesi yasaaaak!...” (s. 129)

Yapacağı işlerden önce bazen ordunun içindeki yaşlı yeniçerilerin görüşlerini alır. Onların tecrübelerinden faydalanır ama son kararı yine kendisi verir.

Cem’i çok sever. Onun, yanından ayrılmasını istemez. Onunla sırlarını bile paylaşır. Şiir yazmayı da çok sever. Cem’e şiirlerinden birkaçını okuması için verir.

Macaristan'a sefer düzenleyerek Mohaç Ovası'nda büyük bir zafer kazanır. Kendisine karşı yapılan saldırıdan Cem sayesinde kurtulur.

Kanunî, Cem'in ve bazı yeniçerilerin ağzından kötü yönde eleştirilir. Ele geçirdiği yerleri terk etmesi ve İstanbul'a dönmesi yanlış bulunur. Kanunî'nin bu politikasının ileride devlete büyük zararlar vereceği üzerinde durulur.

Romanda cesur, adaletli, cömert sert mizaçlı biri olarak karşımıza çıkar. Ayrıca yazdığı şiirlerden bahsedilerek sanata verdiği değer üzerinde de durulur. Ama uyguladığı sefer politikasının yanlışlığı da sık sık vurgulanır.

Prenses Nadezda:

Skuza Kalesi kumandanı Kont Karloviç'in kızıdır. Sarı saçlı (s. 20) yuvarlak omuzlu ve beyaz tenlidir. (s. 66)

Müslümanlığa çok ilgi duyan biridir. Hristiyanlıktan kurtulmak ister:

“ Cem, bana minarelerden, çeşmelerden bahset. Artık çan seslerini duymak istemiyorum.” (s. 66)

Kendi halkını ve Hristiyanları vahşi olmakla suçlar. Onları, Türklerle karşılaştırır ve Türklerin daha medeni olduklarını belirtir. Skuza Kalesi'de esir edildikleri zamanki sözleri bu açıdan ilgi çekicidir:

“ Kuvvetli biz olsaydık, Türklerin ana yurtlarını biz istila edecektik. Türk kadınlarını, Türk erkeklerinin biz esir edecektik. İtiraf et ki, Hristiyanlar Türklerden çok daha vahşi ve hunhardır. Biz Türk olsaydık da, Hristiyanların eline geçseydik, çoktan öldürülmüş olacaktır.” (s. 25)

Babası Türklere esir düşen Nadezda, Cem'i çok sever. Ondan bir de çocuk dünyaya getirir. Bir süre sonra çok sevdiği bu insandan bir kar fırtınası sebebiyle ayrılmak zorunda kalır. Ona kavuşamadan bir savaşta ölür.

Nadezda romanda, Cem'i ve kendi vatanı olan Macaristan'ı çok seven ama kendi halkının ve Hıristiyanların yaptıklarını yanlış bulan, Türklere karşı sempatisi olan biri olarak tanıtılır.

Madam Anna:

Kumandan Tomori'nin eşidir. Simsiyah gözlü çok güzel bir kadındır. Konuşması ve fiziki yapısıyla görenleri hemen etkisi altına alabilecek bir çekiciliğe sahiptir:

“ Sesi vahşi bir karaca sesine benziyordu. Kelimeleri shevi bir ifade ile ve kalın bir tonla sarfediyordu. Cem gözlerini kaldırıncı, loş odada kadının simsiyah, iri parlak bir çift sıcak gözüyle karşılaştı ve ilk defa tesir altında kalarak başını eğdi.” (s. 77)

Cem'e ilk gördüğünde âşık olur. Onun bir Türk olduğunu öğrenmesine rağmen, kocasının elinden kurtulmasına yardım eder. Onu çok sever, ama vatanını her zaman ondan daha önde tutar. Onu sevdiği için vatanına ihanet ettiğini düşünerek kendisini suçlar. Bu sebeple sevdiği bu gençten sürekli kaçır. Cem'e söylediği şu sözler bu bakımdan önemlidir:

“ Çünkü sen beni ne kadar çok seviyorsan, ben de seni, topraklarımı çiğneyen bir düşmanı o kadar çok seviyorum ve işte bunu için kendimden utanıyorum.” (s.127) “Seni deli gibi sevdiğim halde, senden ayrılmam lâzım geliyor. Bu öyle bir aşk ki, havsalam almayacaktır. Korktum, İsa'ya krala ve vatanıma ihanet edeceğimden korktum. Bu korkum yüzünden senden kaçıyorum.” (s. 144)

Romanda Anna, güzel, zeki, vatanını çok seven, gururlu biri olarak tanıtılır.

Sadrazam İbrahim Paşa¹⁰²:

Kanunî'nin veziridir. Çok heyecanlı bir yapıya sahiptir. En büyük korkusu Padişahın emirlerin yerine getirememektir. İşleri yolunda gitmediği zaman çok sinirlenir. Petervadin'i ele geçirememek onun sınırlarını bozar:

“ Petervadin kalesini biz iki günde düşürürüz sandık, fakat kale sandığımızdan çok kuvvetli imiş. Utanmadan, sıkılmadan Hakan'dan imdat da istedik; şimdi onu bekliyoruz... Hücum, hücum, hücum... Ama bir netice çıkmayınca bu hücumların ne faydası var?

İbrahim Paşa asabiyatten yerinde oturamayarak ayağa kalktı.” (s. 122)

Onun hakkındaki bilgiler geriye dönüşlerle verilir. Aslen bir Rum'dur. Babası bir gemicidir. Bir gün Türk korsanlarına esir olur. Bir kadın onu korsanlardan satın alır ve en güzel şekilde yetiştirir.

İbrahim, keman çalmaya çok meraklıdır, bu yeteneğini geliştirir. Bir gün onu gören Kanunî, onun keman çalmasından çok etkilenir. Uzun bir zaman görüşürler, beraber şarkılar söyleyip şiirler okurlar. Kanunî, tahta çıkınca onu yanına alır, sadrazamlığa kadar yükseltir.

İbrahim Paşa romanda çok az ortaya çıkar. Macaristan'da elde edilen zaferde onun büyük katkıları olur. Romanda bilgili, tecrübeli, Kanunî'ye hayranlık duyan biri olarak tanıtılır.

---

¹⁰² Osmanlı Devleti'nde, Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığı zamanında vezir-i âzamlık yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 545-546.

Kont Karloviç:

Skuzza Kalesi'nin kumandanıdır. Vatanını ve onun uğruna mücadele etmeyi çok sever. Verdiği görevleri yapmakta geciken askerlerine karşı çok sert davranır, hakaretler eder:

“Sersemler, hayvanlar!...” (s. 12)

“Çekme, çekme! Hayvan herif, bizi kılıçtan mı geçirtmek istiyorsun!” (s. 11)

“Sersem burada hakim olan benim.” (s. 10)

Savaşta kaçan askerlerine ise hiç acımaz. Onları kendi elleriyle öldürür:

“Korkak! diye bağırdı ve bir vuruşta askerinin kafasını gövdesinden ayırdı.” (s. 15)

En büyük korkularından biri düşmana esir düşmektir. Bütün mücadelesine rağmen kalesi Türklerin eline geçince, buna çok üzülür. Esir düşmektense ölmeyi tercih eder:

“Ölmek istedim, ölemedim. Yazık, diye mırıldandı.” (s. 17)

Türk tarihine büyük bir hayranlık duyar. Nadezda'ya söylediği şu söz bunu açıkça belli eder:

“ Nadezda, Türkler büyük bir milletin çocuklarıdır.” (s. 24)

Karısı, bir de kızı vardır. Cem, Karloviç'ten Skuzza Kale'sini teslim etmesini ister. O, buna karşı gelir. Yapılan savaşta kaybedince esir edilir.

Mariya:

Bir Macar kızıdır. Bir handa, Anna'yı arayan Cem'le karşılaşır. Ona, annesinin öldüğünü, evlerinin yandığını ve bir Macarlı delikanlı tarafından namusunun kirletildiğini anlatır. Cem'e Anna'yı bulması için yardım eder.

Romanın sonunda Cem'le evlenerek Müslüman olur ve Esmâ adını alır.

Sarı Söbek:

Macarlı bir askerdir. Sarı bıyıklı (s. 34) buruşuk yüzlü, kır saçlı (s. 92) dır. Romanın başında Skuza Kalesi'ne haber getirmesiyle karşımıza çıkar. Skuza Kale'sinin Türklerin eline geçmesinden sonra casus olarak yeniçerilerin arasına katılır. Kumandan Tomori'ye Cem hakkında bildiklerini anlatır ve Cem'in gerçek kimliğinin ortaya çıkmasına neden olur.

Tomori¹⁰³:

Bir Macar kumandanıdır. Bu kır saçlı ve kır bıyıklı (s. 75) adam, aynı zamanda Cem'in âşık olduğu Anna'nın da eşidir. Romanda onun hakkında fazla bir bilgi yoktur. Romanın başlarında Cem'in bir Macar olduğuna inanır. Verdiği bilgilerden dolayı onu el üstünde tutar. Ama Türk olduğuna anlayınca ise onu öldürmek ister. Buldukları yer Türklerin eline geçince karısı Anna ile kaçarlar. Göğsüne saplanan bir ok ile ölür.

Pol:

Madam Anna'yı seven adamdır. Madam Anna'nın Cem'e olan aşkını içine sindiremez onun canına kıyar. Bunun üzerine Cem tarafından öldürülür.

---

¹⁰³ Macar kumandanıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 325.

Sinan Bey:

Cem'in çok yakın arkadaşıdır. Kadınlara ve eğlenceye çok düşkündür. Macaristan'ın Budin şehri hakkındaki düşünceleri bunu kanıtlar niteliktedir:

“ Sarayları, büyük evleri, sarı saçlı Macar kızları ile Budin... Ah hele şarkılarını... Hatırlıyor musun? Belgrad'da toplanır da, sana Macar şarkıları söyletirdik. Macarlı Yusuf'un çaldığı kemanı da göz önüne getir...” (s. 29)

Savaşlarda Cem ile beraber omuz omuza dövüşürler. Cem'i çok sever. Romanda, cesur, yetenekli, Cem'in sadık bir dostu olarak karşımıza çıkar.

Yazar romanında, başkahramanının özelliklerine geniş yer verir. Çünkü bütün olayların merkezinde o vardır. Diğer kahramanlarını ise bütün yönleri ile ele almak yerine, olaylara etkileri derecesinde belli yönleriyle okuyucuya tanıtır. Kahramanlarını tanıtırken, ilâhî karakterli anlatıcının, yazar-anlatıcının, bazen de roman içinden seçtiği gözlemci figürün bakış açılarını kullanır. Onların özelliklerini açıkça söylemek yerine, kahramanların olaylar karşısındaki tutumlarını değerlendirerek okuyucunun bunları tespit etmesini ister. Bu şekilde, karakterlerini daha samimi ve gerçekçi bir yapıya kavuşturur. Bu yazar için bir başarıdır. Ancak romanın bazı yerlerinde yazarın ağırlığını hissetmek mümkündür. Yazar, kahramanı Cem'i, sözcüsü olarak kullanır. Kendi görüşlerini, bu kahramanını kullanarak okuyucuyla paylaşır. Cem'in, çok sevdiği Kanunî'yi uyguladığı sefer politikası nedeniyle uzun uzadıya eleştirmesi buna en güzel örnektir. Yazar, ayrıca kahramanları arasındaki aşklara eserinde uzun bir yer ayırır ve böylece eserini kuru tarih bilgilerinden kurtarmış olur.

3.6. Mekân:

Romanın merkez mekânı Macaristan'dır. Macaristan'da öne çıkan kapalı mekânlardan birisi Skuza Kalesi'dir. Cem, burayı ele geçirir. Kale kumandanını ve kızını Nadezda'yı esir alır.

Diğer kapalı mekân ise, Yayçe'de bulunan Yayçe Kalesi'dir. Cem bu kaleyi ele geçirmek ister ama başarılı olamaz, ama burada büyük fedakârlıklar ve kahramanlıklar gösterir. Romanda kalenin sağlamlığı şu şekilde anlatılır:

“ Yayçe, düz ovada hendeksiz yükselen bir kaleden ibaretti. Bütün duvarlar dümdüz ve arızasızdı.” (s. 36)

Kapalı mekânlardan birisi de, Macar kumandanı Tomori'nin sarayıdır. Cem, Tomiri'ye kendisini bir Macar zabiti olarak tanıtır. Ona, Kanunî ile ilgili yanlış bilgiler verir. Bir süre bu sarayda kalır, bu süre içinde, Tomiri'nin düzenlediği partilere de katılır. Romanda, bu parti için hazırlanan sarayın güzelliği şu şekilde anlatılır:

“ Tomori'nin sarayında bu gece büyük bir eğlence vardı. Alt kattaki büyük ve muhteşem salon baştanbaşa ışıklarla donatılmıştı. Salonun nihayetindeki camlı kapı önüne uzun bir masa konmuş, üzeri, iri ve kırmızı elmalarla dolu tabaklar, kristal şekerlikler, şişeler ve kadehlerle süslenmişti...” (s. 83)

Cem, büyük aşkı Anna ile burada tanışır. Kısa bir sürede birbirlerine âşık olurlar. Saray, bir süre sonra Kanunî'nin ordusu tarafından ele geçirilir.

Kapalı mekân olarak öne çıkan iki de çadır vardır. Bunlardan birisi birisi Sadrazam İbrahim Paşa'nın, diğeri ise Kanunî'nin çadırlarıdır. İbrahim Paşa, Petervadin'i almak için ordusuyla harekete geçer ama büyük bir mücadele vermesine rağmen kaleyi ele geçiremez. Çadırında, ordu komutanları ve askerleriyle görüşür. Bir süre sonra Kanunî Petarvadin önlerine gelir. Onun için kurulan çadır ise herkesi etkileyecek kadar güzeldir:

“ Kendisi büyük, muhteşem çadırının ortasında kurulu duran yakut işlemeli bir taht üzerinde oturmuştu.” (s. 128)

Kanunî'nin her gittiği sefere bu çadırlar da götürülür ve ordunun konakladığı yerlere kurdurulur. Bu çadırlar, çıkılan seferlerle ilgili konuların görüşüldüğü yer olmaları sebebiyle önemlidir.

Macaristan'da öne çıkan açık mekânların en önemlisi Mohaç Ovası'dır. Burası, Kanunî'nin Macar ordusu ile yaptığı büyük savaşın geçtiği yerdir. Romanda burada gerçekleşen mücadele ve ovanın bu sıradaki durumuna geniş yer verilir. Savaştan bir gün önce Türk askeri coşku içindedir. Ova bir bayram yeri gibidir:

“ Bütün gece asker hiç uyumadı. Mumlar, meşaleler Mohaç Ovası'nı baştanbaşa aydınlatmıştı. Yeniçeriler ve sipahiler gür sesleri ile durmadan şarkılar söyleyip, “mum donanmasını” coşkun bir şekilde kutluyorlar, çadırların önlerinde mum ve meşale ışıkları ile parlayıp sönen kılıçların ve kamaların çelik sesleri duyuluyordu.

Sanki göğün yedi katındaki yıldızlar bir yere toplanmış ve Türk askerleri binbir ışık içinde âlemi hasede düşüren yepyeni bir gün yaratmışlardı.

Hiç kimse uyumak istemiyor ve herkes ateş gibi yanan kılıcının, kamasının, palasının ve mızrağının sapından uzaklaştırmıyordu.” (s. 145)

Savaş sırasında ise Mohaç Ovası'ndaki askerlerin durumu ve ovanın heyecan uyandıran atmosferi şu şekilde anlatılır:

“ Bir anda ovayı ve dağları, gök gürültüsünü andıran sesler kapladı. Kılıçlar parıltılarını birbiriyle çarpıştırarak indi, atlar kişnedi, şahlandı ve toprak nal sesleri ile ötmeye başladı.

Borular durmadan çalıyor, trampetler ve davullar alabildiğine çınılıyordu. Atlar cenk kokusuyla kulaklarını dikerek mütamadiyen kişniyorlardı. Süvarilerin

mızrakları üzerinde dalgalanan küçük bayraklar rüzgârın şiddetiyle ses veriyor ve ova cehennemi bir gürültü ile uğulduyordu.” (s. 157)

Savaş sonrasında ovanın heyecan uyandıran atmosferi, yerini sessizliğe bırakır. Bu sessizliği sadece yaralı askerlerin iniltileri ile Türk askerlerinin sevinç çılgınlıkları bozmaktadır:

“ Kanunî'nin bulunduğu tepeden aşağıya doğru durmadan Türk ordusunun o günkü muzafferiyetini haykıran mızık sesleri, yeniçerilerin avazları uzandı, durdu.... Yer yer büyük ovada atlar kişniyor, bir ara üç, dört atlı bazen kahkahalarla gülüşerek bağrışıyorlar, bazen hep bir ağızdan şarkılar söylüyorlardı.

Yalnız hükümdarın bulunduğu tepedeki çadırdan bir ışık gözün alabildiği mesafeye kadar aksediyordu. Yağmur her şeyi sanki büsbütün örtmüş ve karanlığı arttırmıştı. Oveyı dolduran binlerce yaralının ara sıra kesik, boğuk, ince ve karışık iniltileri duyuluyordu.” (s. 168)

Açık mekânlar içinde Petervadin ile Peç arasındaki meydan da önemlidir. Kanunî, burada düşmanın karargâh kurduğu haberini alır ve hemen düşmana karşı saldırıya geçer. Bu mekân, romanın en dramatik sahnelerine ev sahipliği yapar. Kader; Cem'i, Nadezda'yı, Anna'yı burada bir araya getirir. Savaşın içine tesadüfler sonucunda dâhil olan Anna, Pol tarafından öldürülür. Bunu gören Cem de Pol'ün canını alır. Nadezda da savaş sırasında aldığı yaralar sonucu hayata veda eder.

Bu mekânlar dışında Osek şehri (s. 131) Cem'in Anna'yı bulmak için gittiği yerlerden birisi olması sebebiyle önemlidir, Budapeşte ise Cem'in evlendiği Mariya'nın tanıştığı yerdir. (s. 173)

Bir de olaylara etkileri çok az olan ya da sadece isim olmaktan öteye gidemeyen yerler de vardır: Skardine, Sava ve Drava nehirleri, Sigedin, Mostar, Graz, Belgrat, Filibe, Niş, İllök, İzvarnik, Mekke, İstanbul, Tunus, Mora, Basra Körfezi gibi.

3.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı, 1525-1526 yıllarıdır. Vak'a, anlatıcı tarafından, Cem'in 1525 yılının bir ilkbahar sabahı (s. 2) Skuza Kalesi'ne gelişiyle anlatılmaya başlanır; Kanunî'nin Macaristan Seferi'ni tamamladıktan sonra, ordusuyla beraber İstanbul'a dönüşüyle de anlatım sona erdirilir. Romanda, Kanunî'nin İstanbul'a dönüşüyle ilgili kesin bir tarih verilmez. Ama tarihî kaynaklarda bu olayın 15 Kasım 1526'da gerçekleştiği belirtilir.¹⁰⁴ Bu bilgilere göre anlatım süresi yaklaşık bir senedir.

Romanda vak'a zamanı M.Ö. 759-1526 yıllarıdır. Romanın anlatma zamanından geriye yapılan dönüşlerle vak'a zamanı genişletilir. Örneğin; eserin bir yerinde Sadrazam İbrahim Paşanın çocukluğu anlatılır, bir başka yerinde ise Mariya'nın hayat hikâyesi verilir. Romanda değinilen en eski tarihli olay ise, Uygur Devleti'nin liderlerinden biri olan Buğu Tekin'in hükümdarlık zamanıdır. Böylece vak'a zamanının başlangıcı 759 yılına kadar götürülür. Vak'a zamanının bitişi ise anlatım zamanının bitişi olan 1526 tarihidir.

3.8. Dil ve Üslup:

Yazar, romanını iki bölüme ayırır. Birinci bölümü on beş başlık altında verir. Bu başlıklar romanda verilecek olaylarla ilgili ipuçları taşıyan kısa cümlelerdir. İkinci bölümde ise on yedi başlık kullanır.

Eserde genellikle sade, anlaşılır bir dil kullanır. Özellikle kahramanların birbirleri arasındaki diyaloglarını günümüz Türkçesi ile kaleme alır. Çok nadir de olsa, bazı yerlerde anlamı bilinemeyecek kelimeler kullanan yazar, bunların anlamlarını dipnotta belirtir. Örneğin:

Martoloz: Osmanlı sınır askerlerine verilen isimdir. (s. 10)

¹⁰⁴ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. II, 8.Baskı, Ankara, 1998, s. 327.

Çarhacılar: Bir askeri firkanın çıkırık gibi en ilerisinde bulunan ve düşmanla dövüşe başlamak üzere mütemadiyen düşmanın önünde, arkasında devir yapan takıma verilen isimdir. (s. 153)

Darbezenler: Ordunun önünde durup zincirlerle büyük demir parçaları atan askerlerdir. (s. 158)

Gaçeliler: O zamanlar Avusturyalılara verilen isim. (s. 27)

Yazar ifadeyi daha etkileyici hale getirmek için deyimlerden yararlanır. Kullandığı bazı deyimler şu şekildedir:

“ Sonra sağına soluna bön bön baktı.” (s. 8)

“ Kont Karloviç ile burun buruna geldi.” (s. 8)

“ Dövüşmek bize değil, size pahalıya maloacaktır.” (s. 12)

“ Kont Karloviç kulak kabartarak...” (s. 19)

“ Cem, bir aralık karargâhtan gelen seslere kulak verdi.” (s. 52)

“ Türk akıncıları yerde taş kesilmiş kalmışlardı.” (s. 53)

“ Dehlizler bir anda allak bullak oldu.” (s. 109)

“ O gelirse burada taş taş üstünde kalmaz.” (s. 117)

“ Cem’in birdenbire dili tutulmuştu.” (s. 158)

Benzetmelerden de sık sık yararlanan yazar, benzetmelerini genelde hayvanlardan seçer. Örneğin:

“Toprak üzerinde bir karınca gibi ağır ağır sinerek gelen Türklere karşı...” (s. 36)

“ Avusturyalı ve İtalyan muhafızların kumandanı Piyer Kegloviç çatlak, hayvani bir sesle haykırıyordu.” (s. 38)

“ Cem, artık burada bir fare gibi kapan içinde öldürüleceğini düşündü.” (s. 58)

“ Kaşları açık ve burnu doğan burnu gibi muhteşem.” (s. 80)

“ Ah, ah, bir köpek gibi asılmaya layık bir adammış.” (s. 95)

Yazar, ifadeyi güçlendirmek amacıyla kelime tekrarlarından da yararlanır. Kullandığı ikilemelerden bazıları şunlardır:

“ Doludizgin geliyorlar ve yavaş yavaş iki koldan yayılarak kaleyi çevirmeye başlıyorlardı.” (s. 9)

“ Arkalarından ağır ağır sipahiler geliyordu.” (s. 10)

“ Cem, kuşağı arasındaki sedef saplı hançeri kınından çıkararak mum ışığına tuttu ve uzun uzun baktı.” (s. 20)

“ Odanın bir köşesinde oturan Kontes ile kızı, genç sipahinin parıl parıl yanan simsiyah başına bakıyorlardı.” (s. 20)

“ Dört koldan, bir çember halinde darala darala at koşturan akıncıların haykırıışları kaleye kadar uzanıyordu.” (s. 35)

“ ...gece sık sık odaya girerek ocağın ateşini tazeliyor, Cem’in yorganını düzeltiyordu.” (s. 63)

Ayrıca bazı sözcükleri çok sıklıkla kullanır. Örneğin, “müthiş, mütemadiyen” boğuk sözcükleri bunlardan birkaçıdır. Özellikle “boğuk” sözcüğünü, değişik kelimelerle yan yana getirir: Boğuk haykırma, boğuk bir çığlık, boğuk bir sesle, boğuk bir uğultu, boğuk çığlıklar, boğuk küfür, boğuk kahkaha bunlardan bazılarıdır:

“Yukarıdan kaleden boğuk bir ses geliyordu.” (s. 36)

“ İki taraf da boğuk küfürlerle dövüşüyor...” (s. 38)

“ ...boğuk feryatlar, acı çığlıklar, ta şehrin orta sokaklarından duyuluyordu.” (s. 38)

“ Uzaktan, Türk karargâhından boğuk haykırışlar duyuluyordu.” (s. 49)

“ Boğuk, acı bir kahkaha salıveren bir martoloz.” (s. 55)

“ Kalabalık ağır ağır toplanarak boğuk bir mırıltı içinde çalkalanırken...” (s. 59)

“Bu sese birkaç boğuk çığlık cevap veriyordu.” (s. 163)

Yazar, kahramanlarının arka arkaya tekrar ettikleri sözleri aynen bu şekilde verir. Örneğin:

“ Ordu münadilerinin gür sesleri birbiri ardı sıra durmadan haykırıyordu:

- Herkes... Durduğu yerde... Konsun!..

- Herkes... Durduğu yerde... Konsun!..

- Herkes... Durduğu yerde... Konsun!..” (s. 166)

Sevdiği kahramanları güzel sözlerle tanıtır ve hareketlerini de güzel bir üslupla verir. Hoşlanmadığı kahramanları ise okuyucunun gözünde kötü göstermek için, değişik sözcükler kullanır. Mesela; fırsat buldukça yücelttiği Cem'in konuşması ile Türk olmayan komutanların ve askerlerin konuşmaları romanda şu şekilde belirtilir:

“ Kont Karloviç gittikçe asabileşen, deli gibi haykıran, Türk atlılarına sövüp sayan askerlerini susturmaya çalışırken, sipahi Cem'in gür ve müthiş sesi işitildi.” (s. 12)

“ Bir iskele üzerinde toplanan sipahiler:

- Allah! Allah! Sesleri ile burçlara doğru saldırıyorlar, Avusturyalı ve İtalyan muhafızları kumandanı Piyer Kegloviç, çatlak, hayvani bir sesle haykırıyordu.” (s. 38)

Romanda Köroğlu'nun bir şiirinden ve Kanunî'nin şiirlerinden alıntı yapan yazar, bu şekilde anlatıma canlılık katmak ister. Bunda da başarılı olur:

“ Benden selam olsun Bolu Beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar sada verip seslenmelidir.” (s. 30)

“ Sure-i Velleyl okurdum dün namaz-ı şamda
Zülfün andım dilberin nettim, ne kıldım bilmedim

“ Cana kalmaz buse-i lali lebiyar isteyen
Baş verir bu yolda bir zülfü siyehkar isteyen

“ Allah Allah diyelim sancak-ı şahı çekelim
Yürüyüp her yandan şerfe sipahi çekelim.” (s. 263)

Yazar, okuyucunun rahatlıkla anlayabileceği bir dil ile eserini kaleme alır. İfadeyi güçlendirmek için, benzetmelerden, deyimlerden, kelime tekrarlarından olabildiğince fazla yararlanır. Çeşitli aşk ve casusluk hikâyeleri ile okuyucunun ilgisini sürekli canlı tutmaya çalışır, bunda da başarılı olur.

3.9. Anlatım Teknikleri:

Beyaz Atlı Sipahi’de en fazla kullanılan teknikler, diyalog, iç çözümleme, geriye dönüş, montaj, anlatma-gösterme ve mektup teknikleridir. Romanı sıkıcılıktan kurtarmak ve roman metnini hafifletmek için özetleme tekniği de yeri geldikçe kullanılır.

Diyalog Tekniği:

Diyalog tekniği romanda en çok kullanılan tekniklerdendir. Bu yolla okuyucu, eser ile baş başa kalır. Kendisini olayların içindeymiş gibi hisseder.

Macar kumandanı Tomiri ile eşi Madam Anna Türklerin kalelerine saldırması karşısında büyük bir korkuya kapılırlar. Bu esnada yapılan konuşmalar okuyucunun da bu heyecana ortak olmasını sağlar:

-Ah, ne dediğini duymadım. Türklerin uğultusundan kulaklarım tıkanı gibi... Söyle, ne yapacağız?

- Bekleyeceğiz, sabret... Kaleyi ölünceye kadar koruyacağız.

- Ya ölürsen, ya ölürsen? Ben ne yaparım?

-Senin için ölmemeye gayret ederim. Anna, amma, bu dövüş şimdiye kadar yaptığım dövüşlerin hiçbirine benzemeyecek. (s. 112)

İç Çözümleme:

“Beyaz Atlı Sipahi” romanında iç çözümleme çok kullanılan teknikler arasındadır. Kahramanların ruh halleri ve gerçek düşünceleri konusunda okuyucuyu

bilgilendirmek için bu tekniğin kullanılması isabetli bir seçimdir. Bu yolla okuyucu, kahramanları daha yakından tanır. Özellikle Cem'in düşünceleri bu yolla verilir.

Cem, Macar köyüne geldiği zaman Türk olduğunu gizler. Ama orada Prenses Nadezda ile karşılaşır. Nadezda, onun gerçek kimliğini bilmektedir. Bu sebeple Cem, Nadezda'nın kendisini ele vereceğini düşünür. O anda içinden geçenler anlatıcı tarafından şu şekilde verilir:

“Cem, taş kesilmiş gibi dimdik duruyordu. Kont Karloviç'in kızı kendisini ele verirse ne yapmak lâzımdı? Kaçmak. Köylülerin eline düşmeden, atının bağlandığı meydana kadar kaçabilmek. Ondan sonra her şey kolay olurdu.” (s. 61)

Cem Yayçe Kalesi'nde, onurunun ayaklar altına alınmasını bile göze alarak büyük fedakârlıklar gösterir. Bu savaşta ayağından sakatlanır. Bir daha tekrar eski günlerine dönemeyeceği korkusu içindedir. Bu ruh hali içindeyken aklından geçenler şu şekilde verilir:

“ Kafası içinde yer eden bir tek şey vardı: Topal kalmak... O zaman her şeyin, bütün akınları, kavgaların, dövüşlerin ve tatlı kahramanlıkların nihayete erdiğini düşündükçe ağlayacak gibi oluyordu.

Hiç konuşmadığı halde, içinde mütemadi bir mırıltı vardı:

- Korktuğun başına gelirse ne yaparsın?

Bu suale bir türlü cevap bulamıyordu. Dalmaçya sahillerinden Karadeniz ve Adalar Denizine kadar uzanan Avrupa topraklarında artık bundan sonra başka bir atlı, Cem'in yerine başka bir sipahi at koşturacaktı.” (s. 63)

Cem, ne düşündüğünü soran Madam Anna'ya “Seni düşünüyorum” cevabını verir. Anlatıcı onun gerçek düşüncelerinin farklı olduğunu söyler:

“ Halbüki yalan söylüyordu. Düşündüğü çok başka bir şeydi. Kafası içinde mütemadiyen kılıç sesleri, haykırmalar, at kişnemeleri duyuyordu. Gözleri önünde koskoca ve geniş bir ova uzanıyor, sonra bu ovada birdenbire peydah olan bir sürü

atlı, binlerce sipahi, kılıçlarıyla gökyüzünü tehdit ederek, boğuk, gür, çatlak naralar atarak, gerilerinde bembeyaz bir toz bulutu bırakarak at koşturuyorlardı.

Atlar ikiye ayrılıyor ve koca bir kalenin etrafında birbirini kovalayan bir çember halinde dolaşırlarken havada binlerce ok birden uçuyordu.

Cem'in içinde kaynayan bu cenk kazanı, yakıcı buğular ile kafasına kadar uzanıyor, birdenbire her şeyi bu kadına anlatmak arzusuna kapılıyor, kendisini güç zapt ediyordu.

Anlatabilse, yüz bin kişilik bir ordunun İstanbul'dan çıktığını, Balkan dağlarını geçtiğini, Sofya'dan Belgrat'a doğru uzandığını anlatabilse sıkıntıdan kurtulacak, sevincinden kahkahalar atacaktı.” (s. 87-88)

Aşağıya alacağımız örnek parçada Anlatıcı Cem'i merak eden Madam Anna'nın içinden geçenleri bize şu şekilde anlatır:

“ Kumandanın karısı gözlerini yumarak içinden: “ Ya Cem ölürse! diye düşündü. Bütün endişesi hep oydu. Dışarıdan gelen Türklerin gür ve cesur sesleri arasında Cem'in de sesini bulmaya çalışıyor, iki saten beri mütemadiyen bu dalga dalga kabaran Türk sipahilerinin birbir seçmeye çalışıyordu. Ah, Cem acaba Belgrad'a kadar gidebildi mi? Ya onu yolda yakaladıysa, ya ipe çekip, yahut boynunu vurup öldürürlerse?” (s. 111)

Prenses Nadezda'nın Cem hakkındaki düşünceleri de bu teknikle verilir:

“ Cem'e karşı hiçbir kırgınlığı yoktu. Bu ayrılığı o değil, şeytan yaratmıştı. Cem de, kimbilir kendisini nasıl aramış, nasıl dört tarafı dolaşarak bulmaya çalışmıştı. Ah, belki de bütün bunlara Müslüman olması sebep olmuştu. İçinde bir tereddüt vardı ki, Cem'den ayrı kaldığı günden beri beynini kemirip duruyordu. Fakat bazen bütün bu şüphelerden uzaklaşıyor, oğlunun yüzüne baka baka Cem'i, Türklerin ince uzun minarelerini düşünüyordu.” (s. 227)

Geriye Dönüş Tekniği:

Romanda çok kullanılan tekniklerden biri de geriye dönüş tekniğidir. Bu teknikle okuyucu kahramanlar hakkında bilgi sahibi olur. Mesela; Sadrazam İbrahim Paşanın, çocukluğu, Parga’da yaşadıkları ve Türk korsanları tarafından yakalanışı, bu teknikle anlatılır:

“Parga’yı hatırlıyordu. Orada dünyaya gelmişti. Gözlerini açtığı zaman karşısında bir Rum papazı görmüş, kulakları kasabayı baştanbaşa dolduran çan sesleriyle tıkanmıştı. Babası, sabahın aydınlığında denize balığa ve geceleri geç vakit dönen cesur bir gemici idi. Bazen aylarca kaybolduğu olurdu. Parga’nın sokaklarını dolduran yüzlerce Rum çocuğu ile bir arada büyümüş, deniz ile kucak kucağa yaşamıştı.

Çocukluğunun hatırlayamadığı yegâne ve en mühim hatırası, Türk korsanlarının eline düşüşüdür. Nasıl oldu, korsanlar Parga’yı mı bastılar, yoksa babasının gemisinde iken müthiş bir hücumla mı uğradı? Hatırlayamıyor... Yalnız bir sabah İzmir’e çıktıklarını, kendisi gibi yüzlerce çocukla, yüzlerce genç kız ve erkekle, bir dizi halinde sokaklara döküldüklerini biliyor...” (s. 102-103)

Mariya’nın, annesinin ölümü sonrası yaşadığı yalnızlık duygusu ve bir Macar erkeğinin onu sokak kadınlığına sürükleyen hikâyesi yine bu teknikle verilir:

“ Macaristan, Kralını, ordusunu, topraklarını kaybetti. Macar kızları da namuslarını... Artık ben anamın namuslu kızı değilim... Anam, bir gece ansızın öldü. Türkler Osek’i terk ettikten sonra şehirde büyük bir yangın çıktı. Çocukluğumuzun bütün güzel günlerini geçirdiğim o ev, bizim evimiz de yanıp kül oldu. Hiç kimsem yoktu ve bir şarap fıçısı kadar boş kalmıştım. Artık kendimi sokaklara verdim. Bir Macar serserisi beni ayarttı. Beraber kuzeye doğru yola çıktık. Osek’ten genç bir kız olarak ayrıldım. Budin’e kimsesiz bir sokak kadını olarak girdim. Ah kuvvetli olmak ne güzel şey!” (s. 179)

Bu teknik, bazen de okuyucunun merak ettiği konulara açıklık getirmek için kullanılır. Prenses Nadezda ile Cem beraber çıktıkları bir yolculukta karşılaştıkları kar fırtınası sebebiyle birbirlerini kaybederler. Cem, Nadezda'yı uzun süre aramasına rağmen bulamaz. Okuyucu Prenses'in başına gelenleri merak eder. Romanın sonlarına doğru Nadezda ortaya çıkar ve başından geçenleri okuyucuyla paylaşır:

“Ah işte biz o Petarvadin yolunda birbirimizi kaybettik. Ben tipiden yüzükoyun atımın boynuna kapandıktan sonra kendimden geçtim, aradan kaç saat geçti bilmiyorum. Zavallı hayvan beni gerisin geriye götürmüş. Belgrad'a varmadan kuzeyden inen yolcular beni bulmuşlar, şehre götürmüşler... Orada bir hana indirmişler... Kendime geldiğim zaman artık her şeyin bittiğini, Cem'in kaybolduğunu, belki de soğuktan donduğunu veyahut kurtlar tarafından parçalandığını sandım. Günlerce ağladım. Belgrad'da bizim uşaklarımızdan birine rast geldim, aylarca orada kaldım. Çocuğum doğduktan sonra büyük ordu buradan geçip kuzeyden gitti. Ben arkasına takıldım. Yolumu değiştirerek Konasvar'a oradan Osek'e, Osek'ten Paks'a ve Paks'tan Keskemet'e geldim. Hep Cem'i arıyordum. Herkese Cem'i soruyordum. Hristiyanlardan bir kısmı onun ismini duymuşlar. Bana Cem'i niçin sorduğumu soruyorlardı. Ben de her zaman verdiğim cevapla mukabele ediyordum:

-Skardino'yu alan, babamı esir eden bu adamdır. Ondan intikam almak istiyorum. O bazen bir Macar kılığıyla da gezer, diyor, sonra Cem'i tarif ediyordum. Ah intikam almak mı? İnsan bazen düşmanını sevecek kadar büyük bir gönül zaafına düşmese...”(s. 191)

Montaj Tekniği:

Romanda kullanılan diğer bir teknik de montaj tekniğidir. Bu teknik sayesinde roman tarihî hadiselerin sıkıcılığından kurtarılmış olur. Eserde; şiirlere, türkülere ve efsanelere yer verilir. Aşağıya alacağımız örnekte, Köroğlu'nun şiirinden yapılan kısa bir alıntı, Türk askerlerinin savaşma arzusunu göstermesi bakımından başarılı bir uygulamadır:

“ Benden selam olsun Bolu Beyine
 Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır.
 Ok gıcirtısından kalkan sesinden
 Dağlar sada verip seslenmelidir.” (s. 30)

Kanunî'nin şiirlerinden yapılan alıntılar hem onun sanata verdiği önemi gösterir hem de romanın yapısını güçlendirir:

“ Sure-i Velleyl okurdum dün namaz-ı şamda
 Zülfün andım dilberin nettim, ne kıldım bilmedim

“ Cana kalmaz buse-i lâli lebiyar isteyen
 Baş verir bu yolda bir zülfü siyehkâr isteyen

“ Allah Allah diyelim sancak-ı şahı çekelim
 Yürüyüp her yandan şerfe sipahi çekelim.” (s .263)

Ayrıca romanda bir Türk efsanesine de değinilir. Cem, Prenses Nadezda'ya, kendileri için güzel ve zeki insanın çok önemli olduğunu belirtmek için bu efsaneyi anlatır:

“ Asırlarca evvel, Asya'da bizim büyük bir hakanımız vardı. İsmi Buğu Tekin'di. Dört kardeşi ile birlikte Doğudan Batıya kadar birçok seferler yapmış, topraklar almış, ülkeler fethetmişti. Mehtaplı bir gecede Buğu Hana bir kız indi. Ona dünyanın dört bucağını fethetmesini söyledi. Hakan ertesi gün dört kardeşini çağırdı, bütün ordularını topladı, hepsini bir yana harbe ve fethe gönderdi. Kardeşleri giderken dedi ki:

—Tabii insanlar, güzel nebatlar ve hayvanlar gördükçe daima ileri gidiniz. Fakat başı insan, vücudu hayvan yahut başı hayvan, vücudu insan olan çirkin mahlûklar görmeye başladığınız anda artık ilerlemeyiniz, geri dönünüz. Çirkin mahlûklu ülkeler bize yaramaz!

Dört kardeş seferlerinde muvaffak olarak döndüler ve Balasagon sahrasında toplandılar. Buğuhan esir edilmiş olan bütün hükümdarları birer birer huzuruna kabul etti. Bunlar hep güzel yüzlü, zeki insanlardı. Yalnız Hint hükümdarı çirkin adam olduğu için huzuruna kabul etmedi. Diğerlerini hükümdarlıklarına iade ettiği halde bu adamı reis ve hakan olmaya layık bulmadı ve memleketine göndermedi.” (s. 20-21)

Romanda bir de Macar halkı arasında sürekli söylenen bir türküye yer verilir. Yazar, dipnotta (s. 203) Peçevi'nin kitabında kısaca ve nesren anlattığı bu şarkıyı basit bir hece vezni ile tertip edip eserine aldığını belirtir.

“Türkler Budin’i alsa gerektir,
Sel gibi Budin’e aksa gerektir,
Kralları kılıcı salsa gerektir,
Türkler Budin’i alsa gerektir!

Atlılar gelip geçse Budin’den,
Şimale doğru gitse Budin’den,
Kloaya’ya dek varsa Budin’den
Türkler Budin’i alsa gerektir!

Türkler Budin’i alsa gerektir,
Yurdumuz yasa dalsa gerektir,
Türk kralı bunda ölse gerektir,
Türkler Budin’i alsa gerektir!” (s. 203)

Mektup Tekniği:

Romanda dört kez mektup tekniği kullanılır. Bunların üçü Anna'nın Cem'e yazdığı mektuplardır.(s. 114,117) Biri ise, Cem'in arkadaşına yazdığı mektuptur. (s. 283) Yazar bu tekniği başarılı bir şekilde uygular. Özellikle Anna'nın mektupları,

okurun merak duygusunu kamçılacağı gibi, romanın sürükleyiciliğine de katkıda bulunmuş olur:

“ Senin buraya geleceğini, beni arayacağını tahmin ettim ve sana şu kâğıdı bırakıyorum. Siz görmeden bir gün evvel kaleye götürüldüm. Şimdi oradaydım ve seni görmek istiyorum. Şehri sükûtundan bir gün sonra gece yarısı büyük kilise yanındaki sokağa sap ve beni orada bekle. Geleceğim. Ancak senin Petervadin’e gelip gelmediğini bilmediğim için şehir sükût ettikten sonra dört saat sonra kalenin güney tarafında görünmeni ve seni tanımam içinde boynuna bir kırmızı şal bağlamamı rica ederim.” (s. 114)

Özetleme:

Beyaz Atlı Sipahi’de özetleme, geriye dönüş tekniği ile iç içe kullanılır. Sadrazam İbrahim Paşa ile Mariya’nın geçmişleri, uzun tarihî olaylar, Cem ve Nadezda’nın başından geçenler bu teknikle verilir. Böylece okuyucuyu sıkacak anlatımlardan roman metni kurtarılmış olur. Mesela; Cem, Skuza Kalesi’ni fethettikten sonra, orada esir aldığı Prenses Nadezda’yı ve annesini serbest bırakır. Nadezda ve annesi özgürlüklerine kavuştuktan sonra bir köye giderler. Burada hastalanan annesinin ölümü, Nadezda’yı çok üzer. Bu olay, özetleme tekniği ile anlatılır:

“ Banyaluka’ya. Üç gün orada kaldık. Sonra bir araba ile Belgrad’a doğru yola çıktık. Diyakovar’dan sonra köye kadar geldik. Yağmurlar birdenbire bastırdı. Bir, iki gün bu köyde kalmak lâzım geldi. Ama annem yatağa düşünce, tam bir hafta bekledik. Zavallı annem, öleceğini bilseydi, hasta hasta geri dönebilirdi.

Cem’in, Mohaç Savaşı’ndan sonra, casus olarak gittiği Macar köylerinde yaşadıkları yine bu teknikle anlatılır:

“ Cem iki gün mütemadiyen yol aldı. Geceleri Macar köylerinde dinleniyor, etrafını alan köylülere Mohaç cengini, Kralın bataklıkta boğuluşunu, Türklerin dövüşünü heyecanla anlatıyor ve her cümlede bir haç çıkarıyordu.” (s. 182)

İbrahim Paşa, Macaristan Seferi’nde birçok şehit verdikleri halde düşmanı bir türlü dize getiremediklerinden duyduğu üzüntüyü ordu komutanları ile paylaşır. Düşmanlarla yaptıkları mücadeleyi özetleyerek anlatır:

“ Yoldaşlar, siz nasıl bundan hicap duyuyorsunuz, ben sizden belki yüz misli utanıyorum. Düşünün, on iki gün bu... Ayın on beşinde şehri aldık, Baba Cafer’i müjdeci diye Hakan’a gönderdik. Bosna Beyi Hüsrev Bey, seni Mihaloğlu Mehmet Bey ile Tuna’nın öte tarafına keşfe gönderdik. Asker sevkini değiştirdik. Anadolu askerine kale önünde mevki tutturduk. Ne oldu, hiç? Bataryalarımız durmadan ateş etti. Birkaç defa şiddetle çarpıştık. Düşman birkaç defa kaleden çıkıp üzerimize saldırdı. Ah, ah, ayın 21’inci gününü hatırlıyor musun? Üç saat durmadan hücum ettik ve üç saat çarpıştık. 150 yiğidimiz bu çarpışmada can verip gitti. Ya sen, ya sen Piri Bey?” (s. 120)

Yazar, diyalog tekniğine eserinde çokça yer verir. Geriye dönüş ve özetleme tekniğini ise iç içe kullanır. Bu teknikler sayesinde roman metninin yükünü hafiflettiği gibi, romanın sürükleyiciliğini de artırır. Kahramanlarının ruh hallerini ve düşüncelerini okuyucuya aktarabilmek için iç çözümlene tekniğini tercih eder. Montaj tekniğini eserin yapısına güç katacak biçimde kullanan yazar, bu yolla romanını tarihî hadiselerin sıkıcılığından kurtarır.

4. ZÜMRÜT GÖZLÜ SULTAN¹⁰⁵:

Ragıp Şevki Yeşim’in “Zümrüt Gözlü Sultan” isimli romanı önce Son Havadis gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri

¹⁰⁵ Ragıp Şevki YEŞİM, Zümrüt Gözlü Sultan, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 339 s.

1965, ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

4.1. Konu:

Hürrem Sultanın, kendi oğlunu tahta geçirmek için çevirdiği entrikalar ve bu entrikalardan etkilenen Kanunî Sultan Süleyman'ın, Şehzade Mustafa'yı öldürtmesi konu edilir.

4.2. Vak'a:

Hürrem Sultan, Osmanlı Devleti'nin padişahlarından Kanunî'nin baş cariyesidir. Kanunî öldükten sonra, devletin başına kendi oğlunun getirilmesini ister. Bu sebeple oğlunun saltanatına engel olarak gördüğü kişileri ortadan kaldırmak için plânlar hazırlar. Bunları gerçekleştirebilmek için de sarayda cariyelerden biri olan Daye'nin sevgilisi Yüzbaşı Selim'i kullanmak ister, ama Selim, ona yardım etmek istemez. Bunun üzerine Hürrem Sultan, onu, Daye ile olan ilişkisini Kanunî'ye anlatmakla tehdit eder. Bu tehdit karşısında Selim, istemeyerek de olsa, Hürrem'in plânlarına ortak olur.

Hürrem Sultan, plânının ilk bölümünü gerçekleştirmek için harekete geçer. Sadrazam İbrahim Paşa'nın yüzüğünü ele geçirecek ve daha sonra bunu Paşayı ortadan kaldırmak için kullanacaktır. Yüzüğü çalması için Cafer isimli birini bulur. Daha sonra, işini başarıyla tamamlayan Cafer'i bildiklerini başkasına anlatmaması için öldürtür. Sonra plânın ikinci aşamasına geçer. Sadrazam İbrahim Paşanın, Muhsine isimli bir cariye ile ilişkisi vardır. Bunu bilen Hürrem'in amacı, bu ilişkiyi İbrahim Paşanın eşi Hatice Sultan'ın öğrenmesini sağlamak ve onu eşinin gözünde küçük bir duruma düşürmektir. Plânını harfîyen uygular ve bu ilişkiyi öğrenip çok sinirlenen Hatice Sultan'a Muhsine'yi öldürmesi için yardım eder.

Hürrem Sultan, bütün sırlarını ve plânlarını cariyeye Daye ile paylaşır. Daye, Selim ile olan ilişkilerinin ortaya çıkmaması için kimseye bir şey söyleyemez. Onun görevi, Hürrem'in isteklerini Selim'e iletmekten öteye geçmez.

Kanunî ile Hürrem birbirlerini delice severler. Hürrem, çevirdiği entrikalarla Kanunî'yi de oyunlarına alet eder ve söylediklerine onu çabucak inandırır.

Plân işlemeye devam eder. Hürrem bu sefer bir taşla iki kuş vuracaktır. Öncelikle Kanunî'den kıskandığı cariyeye Gülfem'i ortadan kaldıracak, sonra da İbrahim Paşanın işini tamamen bitirecektir. Padişah'ın yanına girme sırası Gülfem'dedir. Hürrem, ondan bu sırasını başka bir cariyeye vermesini ister. Gülfem, padişahın çok kızacağını bildiği için bunu yapmak istemez, ama Hürrem'in baskılarına dayanamaz ve zorunlu olarak bu isteği kabul eder. Gece Gülfem'in yerine karşısında başka birini gören padişah çok sinirlenir ve onu öldürtür. Bu olayın hemen ardından, Hürrem Sultan, Gülfem'in sandığına gizlice İbrahim Paşanın yüzüğünü koyar. Gülfem'in sandığını açan Kanunî, yüzüğü görünce deliye döner. İbrahim Paşa ile Gülfem'in arasında bir şeyler olduğuna inanır ve İbrahim Paşanın öldürülme emrini verir.

Hürrem, plânın son aşamasına geldiğini görünce çok sevinir. Son aşama Kanunî'nin oğlu Şehzade Mustafa'yı, babasının gözünden düşürmek ve ortadan kaldırmaktır. Bunu gerçekleştirmek için, Selim'e kendi hazırladığı bir mektubu verir. Bunu, Kanunî'nin oğlu olan Şehzade Mustafa'ya götürmesini ister. Mektupta Şehzade'nin çok sevdiği biri olan Kara Ahmet Paşanın mührü vardır. Kara Ahmet Paşadan mektup geldiğini duyan Şehzade çok sevinir. Mektupta, padişah'ın artık seferlere kendisinin gitmek istemediği, yorgun ve hasta olduğu belirtilmekte ve Şehzade Mustafa'dan kendisini tahta hazırlaması istenmektedir.

Hürrem, Kanunî'ye yönelik de sahte mektuplar hazırlar. Bu mektuplarda da, Şehzade Mustafa'nın, Kanunî'yi tahttan indirip yerine geçmek için hazırlıklar yaptığı yazılıdır. Bunu duyan Kanunî çok sinirlenir. Aslında öldükten sonra Mustafa'nın

tahta geçmesini o da ister ama oğlunun bu tavrını kendisine hakaret olarak algılar. Oğlunu, bu terbiyesizliğinin cezasını vermek için yanına çağırır.

Hürrem Sultan, plânının kusursuz işlediğini gördükçe çok mutlu olur. Sultan Mustafa'yı öldürtmek için birilerini arar. Zal Mahmut adında birinin, kızı Şah Sultan'ı sevdiğini duyar. Zal Mahmut'u yanına çağırır, dediklerini yaparsa kızını ona vereceğini söyler. O da bunu kabul eder.

Şehzade Mustafa, Hürrem'in çevirdiği entrikalara inanan Kanunî'nin emriyle, Zal Mahmut ve Padişahın diğer adamları tarafından öldürülür. Roman, Hürrem Sultanın her şeyi oğulları için yaptığını söyleyerek ağlaması ile son bulur.

4.3. Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması:

Romanda, Hürrem Sultanın, kendi oğlunu tahta geçirmek için çevirdiği entrikalar ve bu entrikalardan etkilenen Kanunî Sultan Süleyman'ın, Şehzade Mustafa'yı öldürtmesi konu edilir.

Romandaki önemli kahramanlar, Hürrem Sultan, Kanunî Sultan Süleyman, Daye ve Selim'dir. Hürrem ve Kanunî tarihte yaşamış gerçek kişilerdir. Diğer iki kahraman ise yazarın hayal dünyasının ürünleridir. Eserde, tarihî olaylardan bahsedilirken genelde gerçeklere bağlı kalınmaya özen gösterilmesine rağmen, yazarın hayal dünyasının ürünleri olan çeşitli olaylara ve aşk hikâyelerine de yer verilir.

Hürrem Sultan, Kanunî'nin cariyesidir. Asıl adı Rozanne'dir. Yıllar önce Türkler tarafından esir alınarak saraya getirilmiştir. Babası ise bir papazdır. (s. 48) Türkler, şen ve tatlı dilli olmasından dolayı ona Hürrem ismini vermişlerdir.(s. 9) Romanda, Hürrem hakkında yukarıda bahsettiğimiz bilgiler, tarihî belgelerle örtüşür:

“ Bu dilber, ihtiyar bir Rus din adamının kızıdır. Bulunduğu bölgenin beyi onu, bir akın sırasında esir almış ve padişaha hediye olarak saraya göndermiştir.

Hürrem kurnaz biridir. Avrupalıları Rokselan, Roza, Rozana, bizim de şen tatlı dilli olmasından dolayı Hürrem diye adlandırdığımız bu kız, Süleyman'a kendini beğendirmeyi çok kısa bir sürede başarır.”¹⁰⁶

Hürrem, padişaha kendisini tanıtmak ve onun beğenisini kazanabilmek için bir entrika çevirir. Kendisine rakip olarak gördüğü Başheseği Mahidevran Hatun ile kasıtlı olarak kavga eder ve onun kendisine vurmasına izin verir. Bu olayda, Hürrem'i haklı bulan Kanunî onu başheseği yapar, Mahidevran Hatunu ise saraydan uzaklaştırarak, oğlu şehzade Mustafa'nın yanına gönderir. Romanda verilen bu bilgiler tarihî kaynaklarla örtüşür:

“ Bir gün Kadın sultanın (Gülbahar Sultan) gazabını üzerine çeker ve belki de alt edebileceği halde ondan dayak yer. Hürrem herhalde, Kadın sultanı tartakladığı takdirde kendinin saraydan hemen çıkarılacağını düşünmüş olmalıdır. Oysaki sarayda yapacağı işler vardır. Kadın sultan olacak ve Süleyman'ın hayatında önemli bir yer işgal edecektir. Düşündüklerini yapabilmesi için Kadın sultandan dayak yemesi gerekmektedir. Yediği bu dayağı hemen lehine kullanmayı başarır; saçları yolunmuştur, üstelik yüzünde tırnak yaraları vardır. Padişah bu durumu görünce çok kızar ve Kadın sultanı saraydan kovar, Kadın sultan da oğlunun yanına gider.”¹⁰⁷

Mahidevran Hatunun ismi, bazı kaynaklarda, Gülbahar olarak geçer. Yılmaz Öztuna ise, Şehzade Mustafa'nın annesinin asıl isminin Mah-i Devran Haseki olduğunu belirtir: “ Ulu Şehzade Mustafa'nın annesi Mah-i Devran Haseki'dir.”¹⁰⁸

Hürrem, Kanunî'nin ölümünden sonra kendi oğlu Beyazid'in tahta geçmesini ister. Bu sebeple Sultan Mustafa'yı ortadan kaldırabilmek için elinden geleni yapar. Kanunî'yi de güzelliği ile etkisi altında tutarak, oyunlarına alet eder. Romandaki bu olaylar da tarihî kaynaklara göre aynen bu şekilde gerçekleşmiştir:

¹⁰⁶ Prof. Dr. Yaşar YÜCEL, Kanuni ile 46 Yıl, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 40.

¹⁰⁷ Prof. Dr. Yaşar YÜCEL, a.g.e., s. 41.

¹⁰⁸ Yılmaz ÖZTUNA, Kanuni Sultan Süleyman, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989, s. 122.

“ Hürrem Haseki, Sultan Süleyman üzerinde gittikçe artan bir nüfuz kazandı ve tek zevcesi haline geldi. Büyük şehzade dışındaki çocuklarının annesi idi. Tahtı kendi oğullarından birine temin etmek için, veliahd-şehzadeyi bertaraf etmesi gerekiyordu. Bunun için uzun yıllar süren, çok sabırlı, dikkatli, entrikalı bir politika takıybine başladı ve bütün mevcudiyetini bu işe hasretti.”¹⁰⁹

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın söyledikleri de romanda verilen bilgilerle örtüşür: “Hürrem Sultan, oğullarından Beyazid'i çok sevdiğinden onun hükümdar olması için el altından faaliyete geçmişti. Padişah bu güzel kadın efendinin tesiri altında bulunuyordu. Beyazid'i hükümdar yapmak için önde bulunan Şehzade Mustafa'nın berteraf edilmesi lâzımdı.”¹¹⁰

Hürrem, Sadrazam İbrahim Paşayı ortadan kaldırabilmek için çeşitli entrikalar çevirip, onun idam edilmesine neden olur. Tarihî belgelere göre, bu anlatılanlar doğrudur:

“ Vezir-i Âzam İbrahim Paşa, Şehzade Mustafa Paşanın hükümdarlığına taraftar olduğundan ilk fırsatta İbrahim Paşa aleyhindeki cereyanlardan istifade ile onu ortadan kaldırmaya muvaffak oldu.”¹¹¹

Yılmaz Öztuna da, Hürrem'in, İbrahim Paşanın, idamına sebep olduğunu belirtir:

“ İbrahim Paşaya ve bütün Türkiye'ye göre tahtın varisi, Veliahd-Şehzade Mustafa idi. Aksini düşünen yalnız Hürrem'di. Hürrem'in, İbrahim Paşa gibi çok derin bir nüfuz kazanmış, fevkalade zeki bir şahsiyet, kendi oğulları lehine elde etmesine imkân yoktu. Hürrem Haseki-Sultan'ın, Kanunî'yi İbrahim Paşa aleyhine ne şekilde kışkırttığının tafsilatını bilmiyoruz, zaten bilmemize imkân da yoktur.

¹⁰⁹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 122

¹¹⁰ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. II, 8.Baskı, Ankara, 1998, s. 401-402.

¹¹¹ Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 402.

Fakat bu husus, muhakkaktır. Öyle ki, İbrahim Paşa, İrakeyn seferinden İstanbul'a gelişinden 67 gün sonra hayatını kaybetmiştir."¹¹²

Sadrazam İbrahim Paşayı ortadan kaldıran Hürrem, hedefine adım adım yaklaşmaktadır. Sıra, Şehzade Mustafa'ya gelir. Önce, Kanunî'nin sadrazamı Rüstem Paşa ile işbirliği yapar. Buna göre Rüstem, Kanunî'ye giderek, Şehzade Mustafa'nın tahtı ele geçireceğini ve bütün yeniçerilerin de bunu istediğini söyler. Bütün bunlar, Hürrem'in uydurmalarıdır. Kanunî bunları duyunca çok sinirlenir. Kendisinden sonra tahta Mustafa'yı çıkarmak ister, ama onun bu şekilde bir şehzadeye yakışmayan şekilde davranması onu çok üzer. İran Seferi'ne çıktığı günlerde, oğlunu çadırına davet eder ve onu boğdurarak öldürtür. Eserde, bu şekilde anlatılan olaylar, tarihî belgelerdeki bilgilerle birebir örtüşür:

“Rüstem Paşa hareketinden sonra Aksaray taraflarına gelince güya yeniçerilerin Şehzade Mustafa'ya temayülleri olduğunu ve askerinin, ihtiyarlığı sebebiyle sefere çıkamayan padişahı hal ile Dimetoka'da oturtup Mustafa'yı hükümdar ilan etmek istedikleri şayiasının yayılmakta olduğunu bildirmek üzere sipahiler ağası bulunan Kızıl Ahmedli'lerden Şemsi Ağa ile çavuşbaşını İstanbul'a yolladı ve padişahın bizzat askerinin başında sefere çıkmasını arz ile Aksaray'dan ileri gitmeyerek emir bekledi. Padişah bunu haber alınca Rüstem Paşa'yı geri çağırdı ve 1553 Ağustos sonlarında kendisi İran seferine çıktı... Aktepe konağına geldiği vakit sefere memur olan Şehzade Mustafa orduya iltihak eyleyerek çadırı kuruldu. Ertesi günü kanun üzere ileri gelen devlet adamları Mustafa'nın çadırına gidip el öptüler ve hil'at giydiler; bundan sonra şehzade babasının elini öpmek üzere divanhane çadırına geldi, vezirler selamlayıp önüne düşüp çadıra getirdiler; çadıra girdiği zaman babasını göremeyince şaşırıldı; yedi dilsiz kendisini karşıladılar ve hemen üzerine atılarak boğmak istediler, Şehzade Mustafa bunların elinden kurtulup babasının yanına doğru kaçarken saray hademelerinden Zal Mahmud Ağa arkasından yetişip şehzadeyi alıp boğdu.”¹¹³

¹¹² Yılmaz ÖZTUNA, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, C.III, İstanbul, 1994, s.15.

¹¹³ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 403

Yılmaz Öztuna da Hürrem ile Rüstem Paşanın işbirliği yaparak, Kanunî'yi, Şehzade Mustafa'ya karşı kışkırttıklarını, bunun sonucunda da Kanunî'nin, oğlunu boğdurarak öldürttüğünü belirtir:

“ Damat Rüstem Paşa, Kanunî'nin çok sevgili kızı Mihrümah Sultan ile evlendi. Gerek kızı, gerek damadı, Hürrem Haseki'nin iki vasıtası oldular. Bu troyka hedefine adım adım yürüdü. Sonunda işi gayet mahirane düzenlenmiş sahte nameler tertibine kadar götürdüler... Burada anlatılması lüzumsuz bir seri entrika neticesinde Sultan Süleyman, büyük oğlunun kendisine karşı ayaklanacağına ve devletin başına çok büyük bir gaaile açacağına kaani oldu. 12. sefer-i hümayun, İran'a karşı hazırlandı ama padişah yolda büyük oğlunun işini bitirmeye karar vermişti. Konya Ereğlisi yakınlarında Aktepe orduğahında Veliahd-Şehzade, kemendle boğuldu.”¹¹⁴

Yukarıda verdiğimiz bilgilere göre, Sultan Mustafa, hakkında çıkan söylentilerden ve babasının kendisini öldürmek istediğinden habersiz bir şekilde çadira gelir. Bu bilgiler romandaki anlatılanlarla da örtüşür. Başka bir kaynakta ise, Şehzade Mustafa'nın, hakkındaki iftiraları bildiği, babası çağırdığı zaman gidip gitmemekte tereddüt ettiği belirtilir:

“ Şehzadenin şahsi dostu olan ikinci vezir Ahmed Paşa, kendisine sadık olan eyaleti terk etmemesini tavsiye ederek, esas itibariyle onu tehlikeden haberdar etmek istemiş benziyordu. Bu hadise onun heyecanını, şüphelerini ve tereddüdünü artırmıştı. Eğer randevuya giderse hayatını tehlikeye atacaktır, fakat diğer taraftan gitmemek de kendi üzerinde toplanan şüpheleri yerinde gösterecek ve kuvvetlendirecekti.”¹¹⁵

Romanda geçen, Hürrem Sultanın çocukluğu ve saraya gelişi ile ilgili bilgiler, kendi oğlu Beyazid'i tahta geçirmek için çevirdiği entrikalar, Sadrazam İbrahim Paşanın, hakkında çıkan söylentiler neticesinde öldürülmesi, Hürrem'in, Rüstem

¹¹⁴ Yılmaz ÖZTUNA, Kanuni Sultan Süleyman, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989, s. 124.

¹¹⁵ Renzo Sertoli SALIS, Çeviren Şerafettin Turan, Muhteşem Süleyman, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963, s. 220.

Paşa ile işbirliği yaparak, Sultan Mustafa'nın öldürülmesini sağlaması olayları tarihî gerçeklerle örtüşür. Çeşitli casusluk ve aşk hikâyeleri ise yazarın hayal dünyasının ürünleridir.

4.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı:

“Zümrüt Gözlü Sultan” romanında anlatıcı 3. şahıstır. Bu anlatıcı, her şeyden haberi olan, her şeyi gören, olayların gidişi hakkında bilgiler veren bir anlatıcıdır. Bu özellikleri sebebiyle ilâhî bir karakter de taşır. Romana onun bakış açısı hakîmdir. Özellikle kahramanların iç dünyalarının yansıtılmasında ilâhî karakterli anlatıcı önemli bir işleve sahiptir. Mesela; Selim'in, Hürrem Sultanın kendisine verdiği bir görevi daha yerine getirmek için Amasya'ya doğru yola çıkacağı sırada içinden geçenler ilâhî karakterli anlatıcı tarafından şöyle anlatılır:

“ Yaya topçu Selim saraydan çıkar çıkmaz hemen hana gitti, han odasında uzanarak uyumak istedi, fakat içinde kötü bir sıkıntı vardı, bir türlü gözlerini kapayamadı. Bütün yol boyunca düşündüğü şeyler yine kafasına hücum etti. Kötü bir oyuna alet ediliyordu. Daye'nin gözyaşları içinde kendisine kabul ettirdiği bu vazifenin yine ağır ve kanlı bir sonuçla biteceğini tahmin ediyordu. Mahidevran Hatunun oğlu Şehzade Mustafa ile Hürrem Sultanın oğlu Selim arasında şiddetli bir mücadele başlıyordu. Osmanlı tahtına sahip olabilmek için girişilen ve kanla, ölümle son bulacak bir mücadele... Daye'nin de, çocuklarının da, kendisinin de hayatı bu mücadelede üstün çıkacak olan Şehzade Selim'in başarısına bağlıydı. Bunu idrak ediyordu. Şehzade Mustafa üstün gelirse yalnız Hürrem'in oğulları değil, Hürrem'e mensup kim varsa perişan olacaktı.” (s. 234)

Yazar, seçtiği anlatıcının bakış açısından olaylara bakar. Bununla birlikte, bazı yerlerde kahramanlarının bakış açılarını da kullanır. Böylelikle romana biraz daha samimi bir hava kazandırır. Aşağıda alacağımız örnekte yazar, farklı bir bakış açısı ile kahramanını tasvir eder. Muhsine'nin, görenleri hayretler içinde bırakacak güzelliği, İbrahim Paşanın gözünden şu şekilde tasvir edilir:

“ Üzerine incecik bir tül gecelik geçirmiş, kumral saçları omuzlarına ve göğüslerine uzamış, yüzü ay gibi güzel, dudakları karanfil tazeliğinde kıpkırmızı ve ıslaktı. Burun delikleri kıvrımlarla iki yana açılmıştı. Mum ışıklarının aydınlattığı pembe tül geceliğinin altında teninin bütün parıltıları meydana çıkıyordu.” (s.108)

Yüzbaşı Selim’in kıyafetindeki asaleti, güçlü fiziki yapısı ve etkileyici yakışıklılığı, Hürrem Sultanın gözünden şu şekilde tasvir edilir:

“ Kırmızı uzun keçe külâhının ucunda kısa, topluca bir püskül sarkan, alınına kadar inmiş sarı siyah bir sarık sarmış, pembe kaftanlı, önü boydan boya düğme ile kaplı beyaz mintanlı, kıvrık kılıçlı, bir yaya topçu yüzbaşısı... Geniş omuzları, geniş göğsü, kıvrık sarı bıyıkları, koyu çağla rengi gözleri ile güzel adam...” (s. 11)

Yazar, kahramanları ile ilgili bilgi verirken, bazen de onları konuşturmayı tercih eder. İbrahim Paşanın saraya gelişini kendisinin anlatması bu uygulamaya güzel bir örnektir. Bu şekilde yazar, ilâhî karakterli anlatıcının yükünü hafifletmeyi başarır:

“ Biz ki Epirde, Parke kasabasının bir köyünde dünyaya gelmiş bir fakir Rum gemicinin oğlu idik. Altı yaşımızda korsanların eline düştük, esir pazarında bizi Manisalı Pakize kadın satın aldı. Elhamdülillah Müslüman etti, tahsil ve terbiyemizi tamamlattı. Vezir evladı gibi giydirip kuşattı, ziynetlerle süsledi. Şevketlü padişahımızın kulu ve kölesi olmaya layık kıldı bizi... Layık da olduk. Saadetlü ve mahabetlü padişahımız elleri ile bizi tutup önce Hasodabaşı, sonra da Doğancılar reisi etti. 30 yaşımızda ise bizi ihsanların en büyüğüne ulaştırdı. Vezirazam eyledi. Devleti bizim ellerimize emanet etti. Bize böyle bir saray bahşetti...” (s. 56-57)

Romana ilâhî karakterli anlatıcı hakîmdir. Ancak, yazar, olayların öncesi ve sonrası ile ilgili bilgiler verirken veya kahramanlarını tanıtırken yazar-anlatıcı ve kahramanlarla özdeşleşen “o” anlatıcıyı kullanarak ilahi anlatıcının yükünü biraz olsun hafifletmek ister.

4.5. Kişiler:

Romanda, öne çıkan kahraman sayısı on üçtür. Bunların altısı kadın, yedisi erkektir. Romanın başkahramanı Hürrem Sultandır, çünkü olayların merkezinde o vardır. Diğerleri; Yüzbaşı Selim, Kanunî Sultan Süleyman, Sadrazam İbrahim Paşa, Hatice Hanım, Gülfem, Muhsine, Mahmut Çelebi, Daye, Zal Mahmut, Mahıdevran Kadın, Şehzade Mustafa, Cüce Cafer'dir.

Hürrem Sultan¹¹⁶:

Kanunî Sultan Süleyman'ın baş cariyesidir. Romanın başkahramanıdır, çünkü olayların merkezinde o, vardır. Sarı saçlı, beyaz tenli ve yeşil gözlü biridir. Mükemmel fiziki yapısı ve gösterişli giyimi ile insanları çok çabuk etkisi altına alabilecek bir güzelliğe sahiptir:

“ Renk renk ipeklerle, sırmalarla, sırmalarla karışmış muhteşem bir elbise giymişti, başına tatlı, menekşe renginde bir hotoz geçirmiş, sarı ipek gibi saçları bu hotozdan dışarı taşmıştı. Hafif kalkık burnu, beyaz parlak cildi, gururla hüznün bir araya geldiği zümrüt yeşili güzel gözleri, harikulade endamı vardı. Küçük elleri dizlerinin üzerinde, birer beyaz güvercin yavrusu gibi durmadan dolaşıyor, bazen bunlardan biri kalkıp perdeyi aralıyor, o yeşil gözler dışarısını dikkatle seyrediyordu. İpeklerle örtülü o harikulade vücut, koçunun sarsıntısı içinde tatlı dalgalanmalarla oynuyordu.” (s. 7)

Hürrem Sultan, çok akıllı ama bir o kadar da sinirlidir. Her yaptığı işi bir plâna göre düzenler. Kanunî'nin ölümünden sonra tahta Şehzade Mustafa'nın geçmesini istemez ve onun tahta geçmesinin çocuklarına zarar vereceğini düşünür. Bunu engellemek için çeşitli entrikalar çevirir. İşleri yolunda gittiği sürece çok mutlu

---

¹¹⁶ Kanuni Sultan Süleyman'ın karısı ve ikinci Selim'in annesidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: İsmail Hami DANIŞMEND, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, C. II, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 440.

gözükür ama isteklerinin gerçekleşmesine mani olacak en ufak bir olay karşısında ise sinirli yapısını açığa vurur.

“Ben herkesi şüphe ile karşılarım, hiç kimseye tam olarak güvenmem!” (s. 9) diyen Hürrem, amacına ulaşmasını engelleyeceğini düşündüğü kişileri öldürmekten çekinmez. Kendisinin şu sözleri onun ne kadar acımasız biri olduğunu gösterir niteliktedir:

“ Ne yapacağımı da... Hep biliyorum Daye... Yıllardır, aylardır hazırladığım her şeyi... Yıllardır, aylardır yüreğimde, kafamda tasarladım hepsini... Birer birer, bana ve oğullarıma kimler düşmansa hepsini öldüreceğim. Hiç acımadan, hiç kaygılanmadan öldürteceğim.” (s. 82)

Acımasız olduğu kadar soğukkanlıdır da. Sadrazam İbrahim Paşanın yüzüğünü çalması için tuttuğu Cüce Cafer’i, bildiklerini söylememesi için öldürtür. Cüce’nin kesik başı getirildiği zaman çevresindeki herkes dehşet içinde kalırken, onun kılı bile kıpırdamaz.

Kendi menfaati için başkalarına zarar vermeyi doğal karşılar. Bir gün Mahfiraz Kadın ile gezerlerken karşılarına yeşil gözlü bir yılan çıkar. Yılanı öldürmek isteyen Mahfiraz Sultan, yılan tarafından zehirlenerek ölür. Hürrem, bu yeşil gözlü yılan ile kendisi arasında bir bağ kurar. Yılanın kendini korumak için Mahfiraz Sultanı ısırıldığını söyleyerek yılanı haklı bulur. Bu şekilde, oğlu ve kendisinin geleceği için çevirdiği entrikaları haklı göstermeye çalışır.

Çok kıskançtır. Kanunî’nin cariyelerinden Gülfem’i, sırf kıskandığı için öldürtür. Bunu yaparken en ufak bir üzüntü bile duymaz.

Hürrem Sultan, aslında bir Papaz kızıdır. Galiçya’dan kaçırılıp Topkapı Sarayı’na getirilir. Burada, Kanunî’nin cariyesi olur. Romanda Hürrem, saray’a getirilişini şu sözleri ile anlatır:

“ Rozanne... Roza idim ben... Eğer bir gün Galiçya'dan kaçırılıp getirmeselerdi, Şimdi pasaklı bir kasaba kızıydım.” (s. 42)

Hürrem, sarayda cariye iken Kanunî'nin baş cariyesi Mahıdevran Hanım ile kıskanęlık sebebiyle kavga eder. Bunu duyan Kanunî, bu olayda onu suğsız bularak Mahıdevran Hanım'ın yerine cariyelerin başına getirir. Bu günden sonra Kanunî Sultan Süleyman ile aralarında büyük bir aşk başlar. Birbirlerine mektuplar yazar, Şiirler söylerler. Hürrem Sultanın mükemmel bir hitap Şekli vardır. AŞağıya alacağımız örnek paręada Hürrem Sultanın Kanunî'ye olan sevgisi ve güzel hitabeti gözler önüne serilir:

“ Yüzümü yere koyup ayağınızın mutluluk koruyucusu olan toprağı öptükten sonra... Benim devletimin güneşi, saadetimin sermayesi olan sultanım. Eğer sizin ayrılık odunuza yanmış, ciğeri kebab, sinesi harap olmuş, gözleri yaşla dolmuş, gecesini gündüzünden fark etmeyen, hasret denizi içinde boğulmuş, aşkınızla Ferhat'tan ve Mecnun'dan beter hale gelmiş biçare sevdalı kulunuzu sorarsanız...” (s. 73)

Bütün fikirlerini cariye Daye ile paylaŐan Hürrem Sultan, sarayda sözü geçen biridir. Bunda, Kanunî'nin, ona verdiği desteğin de önemli bir rolü vardır.

Romanın sonunda ise onu ağlarken ve yaptıklarından pişman bir halde görürüz. Cariye Daye'ye, her Şeyi çocuklarının geleceği için yaptığımı söyleyerek, büyük bir üzüntü duyduğunu belirtir. Bu sözleri okuyucuyu ŐaŐırtır. O kin dolu, amacı uğruna birini öldürmekten dahi ęekinmeyen, iğten pazarlıklı, soğukkanlı kadın gider; yerine Daye'nin omuzlarında ağlayan acınası bir kadın gelir. Romanda, bu büyük deęiŐim inandırıcı bir tarzda sunulamaz. Yazarın, Hürrem Sultanın bu halini inandırıcı kılmak için, Daye'nin bu duruma çok üzüldüğünü ve ağlayacak duruma geldiğini belirtmesi bile okuyucuyu inandırmaya yetmez. Hürrem Sultan her Şeyi çocukları için yaptığımı belirtir ama Gülfem'i sırf kıskandığı için öldürttüğünü unutmuŐ gözükür. Ayrıca Gülfem öldürülürken kılı bile kıpırdamamıŐtır.

Romanda, Hürrem Sultanı acımasız, soğukkanlı, sinirli, şüpheli, kıskanç, amaçları uğruna bir insanı bile öldürmekten çekinmeyen bir karakter olarak çizen yazar, romanın sonunda ise adeta onun bağışlanmasını ister gibi bir tutum içindedir.

Yüzbaşı Selim:

Osmanlı Devleti ordusunda bir topçu yüzbaşısıdır. Yeşil gözleri, sarı bıyıkları ile kadınları cezbedici bir güzelliğe sahiptir. Kuvvetli ve gösterişli biridir. Romanda fiziki özellikleri, Hürrem Sultanın gözünden şu şekilde verilir:

“ Kırmızı uzun keçe külâhının ucunda kısa, topluca bir püskül sarkan, alınına kadar inmiş sarı siyah bir sarık sarmış, pembe kaftanlı, önü boydan boya düğme ile kaplı beyaz mintanlı, kıvrık kılıçlı, bir yaya topçu yüzbaşısı... Geniş omuzları, geniş göğsü, kıvrık sarı bıyıkları, koyu çağla rengi gözleri ile güzel adam...”(s. 11)

Hürrem Sultanın her emrini yerine getirmek zorunda kalır. Çünkü Kanunî'nin cariyelerinden olan Daye'yi çok sever. Hürrem Sultan, dediklerini yapması halinde Daye'yi serbest bırakacağına söz vermiştir.

Çok iyi kalpli, Allah'tan korkan, merhametli biridir. Hürrem Sultan, ondan Cüce isimli birini öldürmesini ister. O, bu isteği yerine getiremez. Cüce'yi neden öldürmediğini soran Hürrem Sultana şu cevabı verir:

“ Sultanım, elimi masum kanına bulaştırmaktan korkarım. Allah var. Hiçbir cürmü olmayan bir lokma insanı öldürmek reva mıdır?” (s. 24)

Sadrazam İbrahim Paşanın cariyesi Muhsine'nin öldürülmesini de istemez. Onu kurtarmak ister ama başarılı olamaz. Hürrem Sultanın oyunlarına alet olduğu için vicdan azabı duyar. İçinde büyük bir çatışma yaşar. Bir yanda sevdiği kız, bir yanda inandığı değerler onu baskı altında tutar. Yaptığı işlerden pişmanlığını her fırsatta belirtir:

“ Daye, yalnız senin için, senin uğruna dayanabiliyorum bu cinayetlere... Bak, bu benim elimin değdiği ikinci cinayet oldu. Cüce Cafer’i gönderdiğim köyde öldürüp başını kopardılar, dün gece de o zavallı kız sulara gömdüler. İki cinayete beni alet ettiler. Tahammül edemiyorum bunlara, Allah aşkına bana yardım et, tahammül edemiyorum.” (s. 155)

Hürrem Sultanı hiç sevmez. Onun saltanat için bu kadar cinayete neden olmasına bir anlam veremez.

Yaptığı işlerin yanlış olduğunun farkındadır. Ama korkusundan olanları kimseye anlatamaz. Hürrem Sultanın oyunlarını bozacak cesareti de yoktur. Padişah’ın sırdaşı olan Mahmut Çelebi adlı bir ihtiyar, Selim’e, yaptıkları her şeyden haberi olduğunu belirterek, Hürrem Sultanın bütün yaptıklarını, Kanunî’ye anlatmasını ister. Bunu yapmazsa Şehzade Mustafa’nın entrikaların kurbanı olacağını söyler. Selim, bu isteği yüreği parçalanarak reddeder. Şehzade Mustafa’nın öldürülmesinde istemeyerek rol alır.

Romanda fiziki olarak kuvvetli, yakışıklı bir genç olarak tanıtılan Selim, iyi kalpli, merhametli, Allah’tan korkan bir kişiliğe sahiptir. Bütün bu iyi özelliklerine rağmen sevdiğini kaybetmemek için birçok suç işler. Bu yüzden romanın sonuna kadar vicdanının baskısı altında ezilip durur.

Kanunî Sultan Süleyman:

Osmanlı İmparatorluğu’nun Yükselme Dönemi padişahıdır. Siyah kaşları, uzun burnu ve siyah gözleri ile çok heybetli bir görünüme sahiptir:

“ Sultan Süleyman, kara kaşları, geniş alnı, uzun koç burnu, pırıl pırıl parlayan kara gözleri ile eşikte göründü. Üzerine ipek entari giymişti. Arasına gümüş teller serpilmiş siyah saçlı başı açıktı.” (s. 32)

Hürrem Sultan ile on beş seneden beri beraberlerdir. Onu çok sever. Her yerde Hürrem Sultanın hayali ile dolaşır. Hürrem için söylediği şu sözler bu bakımdan önemlidir:

“ Niçin böyle dersin benim Hürrem'im? Senin için yüreğimin ateşini bilmez misin? Gecemin ve gündüzümün seninle dolu olduğunu bilmez misin? Seferde bile gözümde tütüğünü bilmez misin? (s. 33)

Onun için en önemli şey, Hürrem Sultanla beraber olmaktır. Devlet yönetiminde kazandığı başarıların bile Hürrem'in yanında bir kıymeti yoktur:

“Beni nasıl öldürdüğünü gör! Dünya hazinesi sensin bana... Ne ülkeler fethetsem, ne hazineler ele geçirsem hiçbiri senin kadar büyük olamaz benim için...” (s. 36)

Kanunî şiir yazmaktan çok hoşlanır. Birçok şiirini Hürrem Sultan için yazar:

“ Gözlerin cellât gibi, ne zaman baksam öldürür. Senden ayrı durduğum zamanlar seni anarım de kendi kendime: “ Ne umarsın ey gönül o gözleri cellattan?” derim. Yüreğim kan bürür, benim gönlümün ahından doğan feryattan sen haz duyarsın:

“Ne umarsın ey gönül ol gözleri cellâttan
Günde bin kez kan ide, haz ide o feryattan
Yazılan başa gelirmiş, ey gönül ah eyleme!
Damene düştün onun rahm umma ol seyyad'dan.” (s. 37)

Hürrem'i bu derece çok seven Kanunî, onun bazı kişiler hakkında uydurduğu iftiralara inanır. Bu sebeple Sadrazam İbrahim Paşa, cariyesi Gülfem ile Şehzade Sultanın öldürülme emirlerini verir. Çevresindekilerin kendisini uyarmasına bile aldırmaz.

Romanda Kanunî, Hürrem Sultana aşkı ile ön plâna çıkar. Hürrem Sultanın aşkından gerçekleri göremeyen ve onun oyunlarına alet olan biri olarak tanıtılır. Yazar bunları verirken, onun şairlik yönüne de değinmeden geçmez.

Sadrazam İbrahim Paşa¹¹⁷:

Kanunî'nin veziridir. Kırk dört yaşındadır. Saray'a bir köle olarak gelir. Daha sonra Yavuz Sultan Selim'in kızı Hatice Sultan ile evlenir. Hatice Sultanı pek sevmez. Munise adında bir cariyesine âşık olur. Bunu Hatice Sultan'dan saklar. Hürrem Sultan, Hatice Sultan'ın bu sırrı öğrenmesini sağlar. Gerçekleri öğrenen Hatice Sultan çok sinirlenir ve İbrahim Paşayı nankörlükle suçlar:

“ Şevketlü padişahın nimetlerine karşı nankörlük edersin, her türlü nimetine... Ama bana ihanet edemezsin paşa... Vaktiyle bir köle olarak geldiğini unuttun mu? Bir balıkçı oğlanı iken seni Osmanoğulları tahtının yanında en büyük mertebeye çıkardılar. Şevketlü padişahın sonra bu memlekete sen hükmeder oldun. Bunu senin kara gözlerin için mi yaptılar sanırsın? Ben ki mekânı cennet olan Sultan Selim'in kızı idim, beni sana verdiler de, bu makama kadar yükseldin. Sen de utanmak sıkılmak yok mudur? Söyle, ben çirkin miyim, nerem çirkin? Yaşlı mıyım, nerem yaşlı?” (s. 116)

Hürrem Sultan, İbrahim Paşayı Padişahın gözünden düşürmek için bir oyun hazırlar. Bu oyuna kanan Kanunî, cariyesi Gülfem ile İbrahim Paşanın ilişkisi olduğunu zanneder ve İbrahim Paşayı öldürtür.

¹¹⁷ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Sadrazam İbrahim Paşa, Kanunî Sultan Süleyman'ın veziridir. Tezimin, “Romanda Ele alınan Olayların Tarihi Bilgilerle Karşılaştırılması” bölümünde kendisi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Hatice Hanım¹¹⁸:

Damat İbrahim Paşanın eşi, aynı zamanda Kanunî'nin kardeşidir. “Yaşı otuza yakın, kısaca boylu, kömür gözlü, simsiyah saçlı, kemer burunlu, küçücük ağızlı bir kadındır.” (s. 98) Beyaz teniyle görenleri etkileyici bir yapıya sahiptir. Gösterişli kıyafeti ile fiziki yapısı bir uyum içindedir:

“ Üzerine koyu yeşil bir dolama giymişti. Kenarları inci ve elmas işlemeli gül sarısı gömleğinin ön düğmelerinden dört tanesi iliklenmediği için bembeyaz, güzel göğüslerinin arasındaki çizgi açıkta kalmıştı. Pamuk gibi beyaz, üzerleri çukur çukur ellerini yarı yarıya çiftlenen kolları kapatmıştı.” (s. 98)

Çok gururlu bir o kadar da sinirlidir. Kocasının Muhsine adlı bir cariye ile ilişkisi olduğunu öğrenir, buna çok sinirlenir. Bir Padişah kızı olarak bunu kabullenmez. Kocasının bunun bir oyun olduğunu söylemesine de inanmaz. Hürrem Sultanın desteğiyle cariye Muhsine'yi bulur ve onu öldürtür.

Hürrem Sultan, Hatice Sultan'ı pek sevmez. Aşağıya alacağımız parçada bunu görmek mümkündür:

“ Bir de karısı, o Hatice Sultan denilen cadı... Esir köpeği ile bir kaba pisler bir dişi domuzdur. Yavuz Sultan Selim Sultanın kızımı diye burnu havada gezer. Şevketlü padişaha kardeşlik taslar.” (s. 84)

Romanda, fiziki özellikleri minyon bir yapıda çizilen Hatice Hanımın gururlu ve sinirli yapısı öne çıkarılır. Bu iki özellik onun bir cinayete ortak olmasına yetmiştir.

---

¹¹⁸ Kanuni Sultan Süleyman'ın kız kardeşidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 307.

Gülfem:

Kanunî Sultan Süleyman'ın cariyelerinden biridir. Romanda, kendisini şu şekilde tanıtır:

“ Ben cariyeniz, Edirne'de kocamış bir yeniçeri kızıyım, sultanım. Cennetmekân sultan babanızın yanı başında hizmet etmiş bir yeniçeri kızı...” (s. 98)

Gülfem kimseye kötülük beslemeyen, çok iyi niyetli biridir. Dinine de çok düşkündür. Para biriktirip bir cami yaptırmak en büyük amacıdır.

Kanunî, onu çok sever. Bunu iyi bilen Hürrem Sultan, onu çok kıskanır ve ortadan kaldırmak için bir plân yapar. Kanunî ile geceyi geçirme sırası Gülfem'dedir. Hürrem Sultan, ondan sırasını başka bir cariyeye vermesini ister. Kanunî'nin buna çok kızacağını bilen Gülfem, itiraz etmesine rağmen bunu yapmak zorunda kalır. Gülfem'in sırasını para karşılığı başkasına sattığını zanneden Kanunî, Gülfem'i öldürtür.

Muhsine:

Sadrazam İbrahim Paşanın cariyesidir. On altı yaşındadır. Uzun saçları, bebek gibi yüzü ve kırmızı dudaklarıyla mükemmel bir güzelliğe sahiptir. Romanda fiziki özellikleri, İbrahim Paşanın gözünden şu şekilde verilir:

“ Üzerine incecik bir tül gecelik geçirmiş, kumral saçları omuzlarına ve göğüslerine uzamış, yüzü ay gibi güzel, dudakları karanfil tazeliğinde kıpkırmızı ve ıslaktı. Burun delikleri kıvrımlarla iki yana açılmıştı. Mum ışıklarının aydınlattığı pembe tül geceliğinin altında teninin bütün parlılıkları meydana çıkıyordu.” (s. 108)

Kocasının bir cariyeye ile birlikte olmasını kabullenemeyen Hatice Sultan tarafından öldürülür.

Mahmut Çelebi:

Kanunî Sultan Süleyman'ın çok yakın dostu ve sırdaşı olan ihtiyar bir adamdır. Romanda iki yerde karşımıza çıkar. Bunlardan birinde Kanunî'yi, çevrilen entrikalara karşı uyarır. Ama Kanunî'nin gözleri Hürrem Sultandan başkasını görmediği için Mahmut Çelebi'yi dikkate almaz. Diğerinde ise Selim'e giderek ondan, Padişaha gerçekleri anlatmasını ister. Ama bundan da bir netice alamaz.

Daye:

Kanunî'nin cariyelerinden biridir. Yüzbaşı Selim'e âşıktır. Selim de onu çok sever. Hürrem Sultana en yakın isimlerden biridir. Hürrem Sultan bütün sırlarını onunla paylaşır, ama sırlarını başkalarına anlattırsa onu öldürüleceğini söyler. Daye, korkusundan susmak zorunda kalır. Hürrem Sultanın dediklerini yalnızca, sevgilisi Selim'e anlatır.

Çok duygusal ve merhametli biridir. Acımasız, insanları gözünü kırpmadan öldürten, menfaat düşkünü Hürrem Sultanın bile ağladığını gördüğü zaman ona çok acır ve gözyaşlarını tutamaz.

Zal Mahmut¹¹⁹:

Bir bostancıdır. Hürrem Sultanın kızını sever. Çok saf biridir. Hürrem Sultan, dediklerini yaparsa kızını ona vereceğini söyler. Zal Mahmut, onun dediklerini yapmak istemez ama kızını çok sevdiği için ona itiraz etmez. Şehzade Sultanın öldürülmesinde başrolü oynar.

---

¹¹⁹ Saray hademelerindedir. Şehzade Mustafa'nın ölürülmesinde başrolü oynar. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 403.

Mahidevran Kadın:

Kanunî'nin eşi ve Şehzade Mustafa'nın annesidir. Yaşlı ve kilolu bir yapıya sahiptir. Bir bakışta dikkati çekecek göz ve kaşlarıyla süslenmiş yüzünde yılların yorgunluğunun izleri vardır:

“ Saçları yarı yarıya aklanmış, iri gözlü, vücudu etli bir kadın oturuyordu. Başına ince yeşil bir örtü örtmüştü. Gözaltları morluklarla ve çizgilerle doluydu. İri kirpiklerini ikide bir yumarak odadan içeri girenlere dikkatle bakıyordu.” (s. 236)

Hürrem Sultan ile kavga ettikten sonra Kanunî tarafından Manisa'ya gönderilir ve cariyelerin başı ünvanı elinden alınarak Hürrem Sultana verilir. Manisa'da uzun süre kalan Mahidevran Hanım, oğlunun tahta çıkmasını çok ister.

Şehzade Mustafa¹²⁰:

Mahidevran Hanımın oğludur. Büyük siyah gözleri, kıvrılmış bıyığı, ince yüzü ile yakışıklı biridir. Bir padişah oğluna yakışan bir şekilde giyinir. Romanda onun bu gösterişli yapısı şu şekilde belirtilir:

“ Şehzade beyaz bir ata binmişti. İri siyah gözlerini pırıl pırıl dört bir yana çeviriyor, ikide birde dizginlerdeki ellerinden birini kaldırarak askeri selamlıyordu. Başında ipek bir sarığı vardı. Kırk yaşının ilk alametleri olarak sakallarına tek tük beyazlar düşmüştü. İnce uzun yüzü, bezenmiş açık alnı, yanlara doğru kıvrılmış bıyığı ona başka bir güzellik veriyordu. Yedi küçük kopça ile kapanmış çuhadan, baklava biçimi kolsuz cepkeni boynunda iki yan kıvrımı ile iki yana dökülmüştü. Kuşağının arasında, kabzası, ağzını açmış bir yılan başı ile süslü kını vardı.” (s. 325)

Kendine çok güvenen, cesaretli, savaşmayı seven birisidir. Çok iyi kılıç kullanır. Bu sebeple askerler tarafından çok sevilir. Herkes onun bir gün tahta

¹²⁰ Kanuni Sultan Süleyman'ın en büyük oğludur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 401.

gececeğini düşünür. Kanunî de onu çok sever ve kendisinden sonra tahta çıkarmak ister. Onunla “Benim mahabetlü, şahbaz oğlum” (s. 205) diyerek övünür. Kanunî, ona olan güvenini şu cümlelerle ifade eder:

“ Sultan Mustafa’m benden sonra Osmanoğullarının şanını yüz misli yükseltecek, benim aldığım ülkelerden bir misisi daha alacak. Saltanatı benim saltanatımdan daha üstün olacak.” (s. 205)

Bunun bilincinde olan Hürrem Sultan, Şehzade Mustafa’yı Padişah’ın gözünden düşürmek için bir plân hazırlar. Kanunî, Hürrem Sultanın yaptığı oyunların etkisinde kalarak, Şehzade Mustafa’nın, kendisini tahtan indirip yerine geçmek için hazırlıklar yaptığını düşünür. Bu sebeple onu öldürtür.

Yazar, Şehzade Mustafa’yı okuyucunun gözünde yüceltir. Onun üstün savaşçı özelliklerini öne çıkarır. Amacı, her yönüyle tahta çıkmayı hak eden bir şehzadenin haksız yere öldürülmesinden duyulan üzüntüye okuyucuyu da ortak etmektir.

Cüce Cafer:

Sadrazam İbrahim Paşanın yüzüğünü çalan adamdır. Fiziki olarak komik bir yapıda çizilir. Başı ile vücudu orantısızdır. Yaşlı bir adamın bütün özelliklerini yansıtan yüzüne karşın kısacık boyludur:

“ Başında beş dilimli basık külâhı, üzerindeki, yakası kapalı elbisesi, deri kuşağı ile 67 yaşlarında çocuğu andıran bu cücenin tek büyük tarafı yüzü idi. Tombul yanaklı, çekme burunlu, iri siyah gözlü ve hele siyah burma bıyıklı kocaman bir erkeğe aitti bu yüz... Boyu ile kafası arasında o kadar zıt bir manzara vardı ki, görenlerin yüzüne hemen bir tebessüm rüzğarı esiverirdi.” (s. 15)

Uyuşturucu meraklısıdır. Selim yüzüğü aldıktan sonra onu bir yerde tutsak olarak bulundurur. Hürrem Sultan, Cüce Cafer’in bildiklerini bir başkasına anlatmasından korkar ve onu öldürtür.

4.6. Mekân:

Romanın ana mekânı İstanbul'dur, çünkü en önemli olayların yaşandığı Topkapı Sarayı (s. 31) ile Sadrazam İbrahim Paşanın sarayı buradadır. Kapalı mekânlar içinde en önemlisi olan Topkapı Sarayı'nın çok kısa tasviri yapılır:

“ Eylül ayının görülmemiş güzellikte bir gecesini başlamıştı. Yapraklarını dökmüş ağaçlarla, oldukları gibi duran serviler ve çamlar içindeki Topkapı Sarayı'nın taş odalarında mumlar yanmış, koğuşlarda meşaleler parlamıştı. Haremin dar koridorlarındaki şamdanların mumları mavi ve turuncu çini duvarlarda, yaldızlı, bin bir işlemeli tavanlarında ışıklar saçıyordu.” (s. 31)

Kanunî'nin ve Hürrem Sultanın vakitlerinin çoğu bu sarayda geçer. Buradaki önemli dar mekânlardan biri Kanunî'nin odasıdır. Bu mekân Kanunî döneminin zenginliğini göstermesi bakımından öne çıktığı gibi, Gülfem'in öldürülmesine kadar giden olayların başladığı yer olması sebebiyle de önemlidir. Romanda iki yerde burasıyla ilgili kısa tasvirlerle yer verilir:

“ Akağa karşılarındaki ceviz işlemeli, üzeri altın kalkmalarla süslü kapının altın topuzunu çevirerek içeriye girdi...” (s. 171)

“ Mihrican, içi altın, gümüş, sedef, ipek ve atlasla döşeli muhteşem odanın ortasında kalakalmıştı.” (s. 174)

Saray içindeki diğer önemli dar mekân ise, Başhaseki Odası'dır. Burası Hürrem Sultanın kaldığı yerdir. Bu mekân, Hürrem'in yaşadığı zengin hayatı göstermesi bakımından önemli olduğu gibi, hem de onun Daye ile dertleştikleri, birbirlerinin sırlarını paylaştıkları yer olması sebebiyle de öne çıkmaktadır. Romanda Daye'nin gözlemleriyle şu şekilde tanıtılır:

“ Üzerinde pırıl pırıl mavi, turuncu ve yeşil çiniler yanan duvarları, nefis işlemeli tavanı ile Başhaseki Dairesinin bu odasını Daye göz ucuyla tetkik etti. On

sekiz sene içinde pek büyük bir değişiklik olmamıştı. Yalnız duvara gömme ikinci bir ocak daha yapmışlardı. Yerlerdeki halılar değişmiş, pencerelere kalın kadife perdeler takmışlardı.” (s. 199-200)

Hürrem bazı zamanlar bu odada yalnız kalarak, hem çevireceği entrikaları düşünür hem de Kanunî'nin kendisine yazdığı mektupları okur. Onun gözlemleriyle odanın tasviri şöyle verilir:

“Hemen aklına geliveren yeni bir düşünce ile canlanarak Başhaseki Dairesi'nin yan tarafındaki küçük, ışıl ışıl yanan, muhteşem odaya girdi, ceviz kaplama kapıyı kapadı. Odanın dört bir yanı mavi, turuncu ve yeşil çinilerle kaplıydı. Renk renk, şekil şekil çiniler... Mermer bir ocak, kenarlarındaki kıvrım kıvrım abanoz sütunlarla süslüydü. Bu ocağın yanbaşında, taş duvara oyulmuş bir dolap vardı. Sedef işlemeli ceviz kapaklarla süslü bir dolap...

Hürrem Sultan bu dolabı açarak üçüncü rafı yukarıya doğru itti, dip tarafta bir küçük delik meydana çıktı. Bu deliğe parmağını sokunca bir anahtar eline geçti. Anahtarı aldıktan sonra hemen dizi dibinde, yerde duran ceviz bir sandığa eğildi, anahtarı kilidine soktu, kapağı açtı.” (s. 209-210)

Saray içindeki başka bir önemli dar mekân da, Arz Odası'dır. Burası, Kanunî Sultan Süleyman'ın gelen konuklarıyla, vezirleriyle görüştüğü ve bazı konularda kararlar aldığı yerdir. Eserde, Sipahi Ağası Şemsi Ağanın, Arz Odasına girişi ve davranışları yazar-anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

“ Sipahi Ağası Şemsi Ağa, Arz Odası'na girdikten sonra, hemen kapı ağzında yere diz çöktü, kabarık halıyı öptü. Padişah karşıda, altın, gümüş işlemeli, büyük bir taht üzerinde oturuyordu. Tahtın gümüş ayakları üzerinde de mücevherler vardı. Tahtın iç tarafındaki sırtın dayanacağı yerler en ağır kılıptanlarla işlenmişti.” (s. 245)

İstanbul'daki diğer önemli kapalı mekânlardan biri olan Sadrazam İbrahim Paşanın konağı ise, romanda dört defa karşımıza çıkar: Yahya Bey ile İbrahim

Paşanın Hürrem Sultan hakkında konuşmalarına ev sahipliği yapar. (s. 55-64) Hürrem'in çevirdiği entrikalar sonucu, İbrahim Paşanın Muhsine ile olan ilişkisini Hatice Sultan'ın öğrenmesine tanıklık eder. (s. 97-101) İbrahim Paşanın, böyle bir ilişkinin olmadığına inandırmak için Hatice Sultanla konuşmaları (s. 114-120) ve İbrahim Paşanın öldürülmesi yine bu mekânda gerçekleşir.(s. 191-195)

İstanbul dışında, geniş mekân olarak romanda etkin rol oynayan diğer bir mekân da Amasya'dır. Burası Sultan Mustafa'nın kaldığı yerdir. Hürrem Sultanın emriyle Selim Amasya'ya gider, burada Sultan Mustafa ile görüşür. Amacı Mustafa ile ilgili bilgi toplamak ve Hürrem'in çevirdiği oyunların bir aracı olan mektubu Sultana iletmektir. (s. 235-238)

Kanunî'nin İran Seferi'nde kurdurttuğu yeri tam belli olmayan Otağ-ı Hümayun adı verilen çadır ise kapalı mekânlar içinde en önemlilerinden birisidir. Çünkü burası Sultan Mustafa'nın ölüm emrinin verildiği ve bu emrin uyguladığı yerdir. Padişahla konuşmaya gelen Şemsi Ağa, Selim ve Zal Mahmut'un çadıra girişleri romanda şu şekilde anlatılır:

“ İhtişam içinde yükselen, ay ışığında sırmaları, altın direkleri, pembe sırmalı saçakları pırıl pırıl parlayan Otağ-ı Hümayun önüne gelince bu sefer Kapıağası onları karşıladı. Şemsi Ağaya eliyle beklemesi işaretini verdi. İçeriye girdikten sonra Şemsi Ağa:

-Kılıçlarımızı, hançerlerinizi bırakın kenara diye fısıldadı. Şevketlü padişahın huzuruna kılıçlı, hançerli girilmez.!...

Kapıağası Otağdan çıktıktan sonra hepsini birer birer yokladı, sonra kendisi yola düştü, beraberce otağdan içeriye girdiler. İlk giriş etrafı sırma işlemeli, perdelerle kaplanmış bir antre idi, ondan sonra Kapıağası ikinci bir kapı perdesi açar açmaz birdenbire hepsinin gözleri kuvvetli bir ışıkla kamaştı. Zal Mahmut, bir eliyle topçu yayabaşı Selim'in kolunu tutarken öteki elinin tersini gözlerine siper etti.

Selim, her tarafında on kollu şamdanlara dikilmiş büyük sarı mumlarla aydınlatılmış olan Otağ-ı Hümayunun bu geniş yerinde, ta ileride, üzeri muhteşem örtülerle örtülü, önünde koca bir kaplan postu yatan bir sedirde padişahı gördü.” (s. 307)

Romanda geçen ama olaylara etkileri olmayan mekânlar ise şunlardır: Ayasofya, Roma, At Meydanı, Süleymaniye Camii, Haliç, Dynestre Kıyıları, Manisa, Edirne, Beşiktaş, Üsküdar, Van, Erzurum, İzmit...

4.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı 1534-1554 yıllarıdır. Vak'a, anlatıcı tarafından Hürrem'in, Sadrazam İbrahim Paşanın yüzüğünü ele geçirmesi olayı ile anlatılmaya başlanır. Kanunî'nin 1554 yılında İran seferine çıkışı ve bu sırada Sultan Mustafa'nın öldürülmesi olayı ile de anlatım sona erdirilir. Romanın başlarında Hürrem'in 30 yaşında (s. 63) Kanunî'nin ise 41 yaşında (s. 33) olduğu; İran Seferi'nin yaklaştığı yıllarda ise birinin yaşının elliye geldiği (s. 253) diğersinin ise altmışı geçtiği belirtilir. (s. 233) İran Seferi 1554 yılında (s. 288) yapıldığına göre, seferin yapılma tarihinden yaklaşık yirmi sene geriye gittiğimizde anlatım zamanının başlangıcına ulaşırız. Böylece anlatımın yaklaşık yirmi senelik bir sürede gerçekleştiğini görürüz.

Romanda vak'a zamanı ise 1451-1554 yıllarıdır. Romanın anlatım zamanının başlangıcı olan 1534 yılından geriye yapılan dönüşlerle vak'a zamanı genişletilir. Örneğin; on beş yıl geriye gidilerek Sultan Selim'in doğumundan (s. 35) yirmi üç yıl geriye gidilerek Hürrem Sultanın çocukluk döneminden (s. 44) bahsedilirken, kırk dört yıl geriye gidilerek de Sadrazam İbrahim Paşanın doğumu ve çocukluk yılları anlatılır. (s. 56-57) Romanda değinilen en eski tarihli olay ise, Fatih Sultan Mehmet'in padişahlık dönemidir. (s. 279) Tarihî kaynaklarda Fatih'in 1451'de¹²¹ padişah olduğu belirtilir. Böylece vak'a zamanının başlangıcı 1451 olarak belirlenmiş olur. Kanunî'nin 1554 yılında (s. 288) İran Seferi'ne çıkışından kısa bir

¹²¹ Dr. Selahattin TANSEL, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1985, s. 33.

süre sonra Sultan Mustafa öldürülür ve bu olayla roman sona erer. Anlatma zamanının bitişi ile vak'a zamanının bitişi aynı tarihtir.

4.8. Dil ve Üslup:

“Roman, temelde bir dil sanatıdır. Romanın dinamik cephesini teşkil eden, romana hareketlilik ve canlılık veren üslup ise bir dil sistemidir. Ses, hece, kelime ve cümlelerin, nihayet metnin belirli bir estetik amaca göre dizilip düzenlenmesi, eserin üslup cephesini meydana getirir.”¹²²

Yazar, romanını iki ana bölüme ayırır. Birinci bölümü on yedi başlık altında verir. İkinci bölümde ise on dört başlık kullanır. Kullandığı başlıklarda, romanda verilecek olaylarla ilgili ipuçları taşıyan kısa cümleler seçer. Bütün tarihî romanlarında aynı yöntemi kullanır.

Yazar, eserde genellikle sade, anlaşılır bir dil kullanır. Kahramanların birbirleri arasındaki diyalogları da günümüz Türkçesi ile kaleme alır. Çok nadir de olsa, bazı yerlerde anlamı bilinemeyecek kelimeler ve deyimler kullansa da bu kelimelerin anlamlarını dipnotta belirtir. Örneğin:

Yahşi: Güzel iyi anlamına gelen Türkçe bir kelimedir. (s. 28)

Halile: Nikâhlı (s. 63)

Berhüdar: Ummak, Allah iyilik versin. (s. 64)

Essah: Doğru (s. 52)

Zendostluk: Zamparalık (s. 184)

¹²² Mehmet TEKİN, Romancı Gözüyle Peyami Safa, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 42.

Renkli çevre: Mendil (s. 242)

Halvet: Tenhaya çekilmek, yalnızlık (s. 245)

Telhis: Sadrazam tarafından padişaha verilecek şeylerin özetlenişi. (s. 245)

Yazar ifadeyi daha etkileyici hale getirmek için deyimlerden de yararlanır. Kullandığı bazı deyimler şu şekildedir:

“İşte o zaman boynum kıldan incedir.” (s. 14)

“ Beli sultanım, hizmetinizde gerekirse baş veririm.” (s. 24)

“ Dünyalar bizim oldu. Uğrunuzda canımı vermeye ahdettim güzelim.” (s. 25)

“ Daye cariyenin tüyleri birdenbire diken diken oldu.” (s. 29)

“ Aklının ermediği işlere burun mu sokmak istersin?” (s. 29)

“ Altın yoldan gelen bir ayak sesi ile kulak kabarttı.” (s. 51)

“ Bizi padişahın gözünden düşürmek ister.” (s. 56)

“ Koskoca Sultan Süleyman karşısında bu kadar pervasızca, hatta terbiyesizce konuşmak Mahidevran Hatuna çok pahalıya mal oldu.” (s. 61)

“ Bir hırsızlığa alet etti beni...” (s. 69)

“ Eşyayı gözden geçirdi.” (s. 65)

“ Yayabaşı Selim, tüyleri diken diken olmuş bir halde...” (s. 153)

Benzetmelerden de sık sık yararlanan yazar, benzetmelerini genelde hayvanlardan seçer. Örneğin:

“ Hürrem Sultan, güvercin yavrusu gibi elini bir defa daha perdeye uzatarak dışarıya baktı.” (s. 9)

“ Daye diye seslendiği güzeşl cariyenin yüzüne, bir yılan ısılığı gibi haykırdı.” (s. 9)

“ Beli saadetli sultanım!” cevabını beklemeden yürüdü, bir keklik gibi, bir tavus kuşunun renkleri içinde, bir yaz meltemi halinde mermer merdivenleri çıktı.” (s. 10)

“ Birer güvercin yavrusuna benzeyen ellerini...” (s. 23)

“ Yıldızlı tavanlardaki ışık parçaları birer atesböceği halinde yanıp sönyordu.” (s. 35)

“ Daye'nin şaşırıp gözlerini açtığını görünce yerinden bir keklik gibi fırladı.” (s. 78)

“ Tıpkı seninle yalnız kaldığımız zaman, bir tatlı ceylan gibi, bir tavşan gibi kollarının arasından sıyrılıp kaçtığı zaman...” (s. 149)

“ Senden belki bir oğlum olacak, aslan gibi bir oğlum.” (s. 157-158)

“ Selim içinden: “ Köpek gibi...” diye düşündü.” (s. 288)

İfadeyi güçlendirmek amacıyla kelime tekrarlarından da sıkça yararlanır. Kullandığı ikilemelerden bazıları şunlardır:

“Gün ışığı ile pırıl pırıl yanan, gözlerinin yeşillik rengine pırıltılar saçan yüzük...” (s. 12)

“Gözleri çakmak çakmak sarışın adama bakıyordu.” (s. 16)

“Cüce bir an nefes alır gibi, derin derin içini çekti.” (s. 17)

“Cüce bu konuşmadan bir şey anlamamış gibi şaşkın şaşkın iki adama bakıyordu.” (s. 20)

“Gözlerinin yeşili içinde küçük küçük parıltılar dolaşıyordu.” (s. 23)

“Avucunun tuttuğu kâğıdı dalgın dalgın açtı, yine aynı mısraları bir daha okudu.” (s. 27)

“Hürrem Sultan elindeki sararmış kâğıdı ipek kuşağının arasına sokarak yine sinirli sinirli odada dolaştı.” (s. 48)

Ayrıca bazı sözcükleri çok sıklıkla kullanır. Örneğin, “iri ve boğuk” sözcükleri romanda çok geçer. Ayrıca öldürülmek için yalvaran kişiler her zaman “Kuşça canımı bağışlayın.” ifadesini kullanırlar:

“Yaya topçubaşı iri pençeleri arasındaki bu küçük elleri bir türlü bırakmak istemiyordu.” (s. 26)

“... yaya topçu yüzbaşısı Selim’in iri gözlerinin içine bakarak aldı.” (s. 104)

“Sultan Süleyman, o iri boyu, geniş omuzları, sarkık uzun bıyıklı yüzü ile göründü.” (s. 129)

“ Yayabaşı Selim, göğsüne yatan bu güzel başı iri elleri ile okşamaya koyuldu.” (s. 158)

Koçu ta Süleymaniye’ye kadar, iri taşlarla döşeli yollardan büyük bir gürültü ile geçti.” (s. 215)

“ Bakın kızlar, diye boğuk boğuk homurdandı.” (s. 29)

“ Sultan Süleyman’ın sesi daha hırslı, daha boğuktu.” (s. 29)

“ Eğer çeşmenin pirinç lülesinden sular ses vererek akmasa, bu boğuk haykırış dışarılarına kadar aksedecekti.” (s. 247)

“ Kapı önündeki paşa kulu nöbetçi onları fark edince bir an dikilerek durdu, boğuk bir sesle...” (s. 190)

“ Kim var orada? diye boğuk bir sesle bağırdı.” (s. 109)

“ Lâkin, saadetlü sultanım, bu hizmetimin bu karşılığı bana yeter de artar bile... Ancak bu kuşça canıma da dokunmazsanız...” (s. 13)

Yazar, Kanunî’nin ve Hürrem Sultanın şiirlerinden de örnekler verir. Romana canlılık getiren bu uygulama, okuyucuyu biraz olsun entrikalar dünyasından uzaklaştırır:

“Ne umarsın ey gönül ol gözleri cellattan
Günde bin kez kan ide, haz ide o feryattan
Yazılan başa gelirmiş, ey gönül ah eyleme!
Damene düştün onun rahm umma ol seyyad’dan.” (s. 37)

“Bir dahi görmek nasip ola mı âlemde seni,

Eşğine bari bir gez yüzüm sürsem gani

Korkarım unutsanız devletlü sultanım beni ah..." (s. 213)

Yazar, eserinde sade bir dil kullanır. İfadeyi güçlendirmek için, deyimlerden, atasözlerinden, benzetmelerden ve ikilemelerden de olabildiğince faydalanır. Romanda, kahramanlarının birbirlerine yazdığı mektupları da başarılı bir şekilde kullanan yazar, Kanunî ile Hürrem'in aşklarını bu mektuplar vasıtası ile anlatır. Bu uygulamalar, romanın sürükleyicilik özelliğine olumlu katkılar sağlar.

4.9. Anlatım Teknikleri:

Romanda; iç çözümleme, mektup, geriye dönüş, iç monolog, montaj, diyalog, özetleme ve anlatma-gösterme teknikleri kullanılır.

İç Çözümleme:

"Zümrüt Gözlü Sultan" romanında en fazla kullanılan tekniklerden biri iç çözümlemedir. Özellikle Hürrem Sultanın, Selim'in, Daye'nin içinden geçen duygu ve düşünceler bu teknik sayesinde okuyucuya aktarılır. Tekniğin kullanıldığı yerlerden bazıları şunlardır:

Daye, Selim'e, Hürrem Sultana güvenmemesini öğütler. Daye'nin söyledikleri karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen Selim'in içinden geçenler şu şekilde anlatılır:

" Topçu yayabaşı Selim bulunduğu yerde kalakalmıştı. Az önce padişah gözdesi Hürrem Sultanla konuştuklarını düşünüyordu. O yeşil gözlerin ışıkları hâlâ gözlerinin içindeydi. Ya bu sevdiği kızın fısıltısı neydi? "Kendinizi kollayın, uyanık olun, zinhar boş bulunmayın!" demek ne demektir?" (s. 27)

Hürrem Sultan, cariye Gülfem'i öldürtmek için bir plân hazırlar. Bunu uygulayabilmesi için, Kanunî'nin cariyelerinden biri olan Mihrican'ın saraya gelmesi gerekir. Onu beklerken içinden geçenler okuyucuya şöyle duyurulur:

“ Dakikalar uzadıkça sinirli hali artıyordu. Sarayın derin sessizliğinin ilk defa bu akşam bu kadar sinir bozucu olduğunu hissediyordu. Odada pırıl pırıl, tunç ocakta yanan odunlar olmasa, bu taş duvarlar arasında sinirleri büsbütün kasılacak, yüreği büsbütün daralacaktı.” (s. 167)

Selim, Hürrem Sultanın kendisine verdiği bir görevi daha yerine getirmek için Amasya'ya doğru yola çıkacağı sırada içinden geçenler anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

“ Yaya topçu Selim saraydan çıkar çıkmaz hemen hana gitti, han odasında uzanarak uyumak istedi, fakat içinde kötü bir sıkıntı vardı, bir türlü gözlerini kapayamadı. Bütün yol boyunca düşündüğü şeyler yine kafasına hücum etti. Kötü bir oyuna alet ediliyordu. Daye'nin gözyaşları içinde kendisine kabul ettirdiği bu vazifenin yine ağır ve kanlı bir sonuçla biteceğini tahmin ediyordu. Mahidevran hatunun oğlu Şehzade Mustafa ile Hürrem Sultanın oğlu Selim arasında şiddetli bir mücadele başlıyordu. Osmanlı tahtına sahip olabilmek için girişilen ve kanla, ölümle son bulacak bir mücadele... Daye'nin de, çocuklarının da, kendisinin de hayatı bu mücadelede üstün çıkacak olan Şehzade Selim'in başarısına bağlıydı. Bunu idrak ediyordu. Şehzade Mustafa üstün gelirse yalnız Hürrem'in oğulları değil, Hürrem'e mensup kim varsa perişan olacaklardı.” (s. 234)

Hürrem Sultan, Sadrazam İbrahim Paşanın cariyesi Muhsine'yi öldürtmek için hazırladığı plânlara Selim'i de alet eder. Selim'in, Muhsine öldürüleceği sırada içinden geçenler yine bu teknikle anlatılır:

“ Yayabaşı Selim'in içi kararmıştı. Deminden beri gözlerinin önünde cereyan eden bu aşk faciasının sonunu da pek aydınlık görmüyordu. Bu, gözleri menekşe rengi, teni duru beyaz, genç, taze meleğin yaşanacak günleri olmadığını görüyordu.

Bir an onu kurtarmak için çılgınlık aklına geldi. Buradan alıp kaçsa, İstanbul'un bir köşesine saklasa, izini yok etse... Mümkündü. Ama bu menekşe gözlüyü kurtarırsa, Daye'nin hayatı tehlikeye girecekti. Bu cariyenin yerine onu öldürürlerdi. Hele bütün bu olan bitenlerin baş tertipçisi Hürrem Şah Sultan olduktan sonra..." (s. 150)

Mektup Tekniği:

Hürrem Sultan romanında mektup tekniği on dört yerde kullanılır. Bunlar; Selim'in, isim vermeyerek Sadrazam İbrahim Paşayı Hürrem Sultana karşı dikkatli olmasını öğütleyen mektubu (s. 55) Yahya Beyin Sultan Mustafa'ya yazdığı mektup (s. 256-257), Zal Mahmut'un, Hürrem'in entrikalarında kullanılmak üzere Topkapı Sarayı'ndaki bir ağanın adıyla Abdullah Ağaya yazdığı mektup (s. 259), Hürrem Sultanın, Selim'e yazdığı tehditler içeren mektubu (s. 301), Hürrem Sultanın kızı Şah Sultan'ın ağzından Zal Mahmut'a yazdığı aşk mektubu (s. 296-297), Hürrem Sultanın Kanunî'ye yazdığı aşk mektupları (s.73-77,212-213), Muhsine ile Sadrazam İbrahim Paşanın birbirlerine yazdıkları aşk mektupları (s. 99,148-149), Zal Mahmut'un Şah Sultana yazdığı mektup (s. 210-211), Kanunî'nin Hürrem Sultana yazdığı aşk mektupları (s. 212, 213), Hürrem Sultanın, Vezir Kara Ahmet Paşanın ağzından, Sultan Mustafa'ya yazdığı mektup (s. 231-233), Sadrazam Rüstem Paşanın, Sultan Mustafa hakkındaki olumsuz düşüncelerini içeren Kanunî'ye yazdığı mektuptur. Bu metinler, kahramanların birbirlerine olan sevgilerini gösteren bir vasita olarak kullanıldığı gibi, bazen de Hürrem'in çevirdiği entrikaların malzemesi olurlar. Aşağıya alacağımız örnek parça, Hürrem Sultanın Kanunî'ye yazdığı mektuptan bir alıntıdır:

“ Yüzümü yere koyup ayağınızın mutluluk koruyucusu olan toprağı öptükten sonra... Benim devletimin güneşi, saadetimin sermayesi olan sultanım. Eğer sizin ayrılık odunuza yanmış, ciğeri kebab, sinesi harap olmuş, gözleri yaşla dolmuş, gecesini gündüzünden fark etmeyen, hasret denizi içinde boğulmuş, aşkınızla Ferhat'tan ve Mecnun'dan beter hale gelmiş biçare sevdalı kulunuzu sorarsanız... Ne ki sultanımdan ayırıyım. Ahım ve feryadım bülbül gibi dinmek bilmez bir haldeyim. Allah kâfir bedenlere bile vermesin. Benim devletlüm, bir buçuk aya yakın oldu ki

sultanım tarafından bir haber belirmedi. Her şeyi gören ve bilen Allah, benim halimi de görüyor. Rahatım kalmadı. Gece sabahlara kadar, sabahtan gecelere kadar durmadan ağlayıp kendi hayatımdan el çekiyorum, cihan gözüme dar geliyor. Ne edip ne eyleyeceğimi bilemiyorum. Ağlayarak, inleyerek, yaşlı gözlerimle kapıları gözlüyorum. Böyle bir halde iken...” (s. 73-74)

Geriye Dönüş Tekniği:

“Romanda yer alan, her şeyin; insanın, çevrenin, zamanın, eşya ve düşüncenin... Bir mazisi vardır. Romancı bu elamanlara ruh ve can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner. O, bu işlemi gerçekleştirirken de geriye dönüş tekniğinden yararlanır.”¹²³

Romanda geriye dönüş tekniğine de sıklıkla yer verilir. Yüzbaşı Selim’in sadrazam İbrahim Paşanın yüzüğünü çalma hikâyesi (s. 12), Hürrem Sultanın bir papaz kızı olduğunu öğrenmesi (s. 42-51), Sadrazam İbrahim Paşanın esirlikten sadrazamlığa uzanan macerası (s. 56) gibi birçok olay bu teknikle anlatılır. Böylece okuyucunun vak’aya tüm yönleriyle hakîm olması sağlanır. Geriye dönüş tekniği dar anlamda ve yapıcı olmak üzere iki şekilde uygulanır. Örneğin; romanın başlarında Sadrazam İbrahim Paşa, sadece birkaç özelliğiyle tanıtılır. Bu şekilde okuyucunun, kahramanın bazı yönlerini merak etmesi sağlanır. İlerleyen sayfalarda ise yapıcı geriye dönüş tekniği kullanılarak, bu merak giderilir:

“ Biz ki Epirde, Parke kasabasının bir köyünde dünyaya gelmiş bir fakir Rum gemicinin oğlu idik. Altı yaşımızda korsanların eline düştük, esir pazarında bizi Manisalı Pakize kadın satın aldı. Elhamdülillah Müslüman etti, tahsil ve terbiyemizi tamamlattı. Vezir evladı gibi giydirip kuşattı, ziynetlerle süsledi. Şevketlü padişahımızın kulu ve kölesi olmaya layık kıldı bizi... Layık da olduk. Saadetlü ve mahabetlü padişahımız elleri ile bizi tutup önce Hasodabaşı, sonra da Doğancılar

¹²³ Mehmet TEKİN, Roman Sanatı, Ötüken Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2002, s. 234.

reisi etti. 30 yaşımızda ise bizi ihsanların en büyüğüne ulaştırdı. Vezirizam eyledi. Devleti bizim ellerimize emanet etti. Bize böyle bir saray bahşetti...” (s. 56-57)

Selim’in, istememesine rağmen, İbrahim Paşanın yüzüğünü çalması için Hürrem Sultana yardım etmesinin sebebini okuyucu anlamaya çalışır. Bunun sebebi yine bu teknikle açıklığa kavuşturulur:

“ ... Hani beş ay kadar önce Langa yolunda koçunun tekerleği kırıldığı günden beri... Saadetlü Sultan isteseydi bizim bu aşkımızı suç sayar, ikimizin de başını vurdururdu. Ama yapmadı bunu... Bizim tenhada, köşede buluşmalarımızı hoş gördü. Nihayet bu sevdayı bildiğini de saklamadı. Böylesine bize iyi davrandıktan sonra... İşte aklına koyduğunu yaptı. Beni suça karıştırdı. Bir hırsızlığa beni alet etti...” (s. 69)

Eserde dar anlamda geriye dönüşe de yer verilir. İbrahim Paşa, Bostancıbaşının kendisini öldürmek için sarayına geldiğini öğrenince çok şaşırmaz. Okuyucu bunun sebebini bu teknik sayesinde öğrenir:

“ O dakikaya kadar İbrahim Paşa, üzerinde yün bir entari olduğu halde sedirde oturuyordu. İftar sofrasından kalkalı çok olmuştu. Hatice Sultanın sabahtan saraya gittiği haberini de aldıktan sonra artık her şeyin bittiğini, ölümün çok yakınladığını hissediyordu. Dört gün önce Beşiktaş’tan öteki yalıya giden Hüsrev Ağa, Muhsine’nin kaçırıldığı, kendisine refakat eden ihtiyar kadının korkudan öldüğu haberini de getirince, başında dolaşan bulutların ergeç felaket yağdıracağını tahmin etmişti. Bir tarafta Hatice Sultan, bir tarafta düşmanları, öte taraftan saraydaki padişah hasekisi... Artık kurtuluş yollarının kapandığını elle tutar gibi görüyordu.” (s. 192)

Montaj Tekniği:

Eserde çok kullanılan tekniklerden birisi de montajdır. Bu teknik sayesinde, roman monotonluktan kurtarılır. Örneğin; Kanunî’nin, Hürrem için yazdığı şiirlere

yer verilerek, onlar arasındaki aşkın büyüklüğü gözler önüne serilir ve romana zenginlik katılır:

“ Sure-i velleyl okurdum dün namaz-ı şamda
Zülfün andım dilberin nettim, ne kıldım, bilmedim.” (s. 36)

“Ne umarsın ey gönül o gözleri cellâttan?”

“ Sen benim gönül avcısın. Vurma desem de vurursun öldürme desem de öldürürsün.” (s. 37)

Zal Mahmut, Hürrem Sultanın kızına âşıktır. Bu aşkını Fuzulî'nin şu dizeleriyle dile getirir:

“Bak şu mısralara bak... “Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib/ Kılma derman kim helakim zehr-i dermanındır.” (s. 291)

“ Hele şunlar yok mu tam benim için... “ Ne müşkil dert olursa bulunur âlemde dermanı/ Ne müşkil dert imiş aşkıncı derman eylemek olmaz.” (s. 291)

Romanda özellikle, tarihî değeri olan orijinal mektuplara çok yer verilir. Dipnotlarda bu mektupların asıllarının bulunduğu yerler de belirtilir. Bunlardan biri, Muhsine isimli cariyenin Sadrazam İbrahim Paşaya sevgisini gösteren mektuptur:

“ Sultanım,

Varıp Edirne'ye teşrif eylediğinizden beri bu cariyeniz gam bucağında ve hasret ocağında zaif iniltilemlerle ağlaya ağlaya sersemlemiş bir halde iken birdenbire sabah rüzğarı hafif hafif esmeye başladı ve sizin tatlı varlığınızı ve gönüller açan dilinizin sözlerini bize getirdi, selamınızı haber verdi. Ölü varlığımıza sanki ebedî ve ezeli bir hayat verdi.” (s. 99)

Diğerleri ise Hürrem'in, Kanunî Sultan Süleyman'a olan aşkını dile getiren mektuplardır. Dipnotlarda metinlerin sadeleştirilerek esere alındığı belirtilir. (s. 73, 213)

“Yüzümü yere koyup ayağınızın mutluluk koruyucusu olan toprağı öptükten sonra... Benim devletimin güneşi, saadetimin sermayesi olan sultanım. Eğer sizin ayrılık odunuza yanmış, ciğeri kebab, sinesi harap olmuş, gözleri yaşla dolmuş, gecesini gündüzünden fark etmeyen, hasret denizi içinde boğulmuş, aşkınızla Ferhat'tan ve Mecnun'dan beter hale gelmiş biçare sevdalı kulunuzu sorarsanız...” (s. 73)

“... Latif, nazenin sultanım, Allah dergâhına yüzümü süpürge kılıp bir derece de niyaz ederim ki sizi benden örmen ayırmak sözü harap olsun. Belki çabuk zamanda mübarek yüzünüzü göstere. Eğer denizler mürekkep olsa, ağaçlar kalem olsa bu ayrılığın açıklamasını nasıl yazar?

Benim sultanım, canım, nurdan melek yüzlüm. Ayrılık sözüne berkenar yoktur. Siz de be tasalı, kaygulu zavallıdan mübarek mektubunuzu bu taraftan çok eğlendirmeden esirgemeyiniz. Bari o mektubumla canıma rahat hâsıl olsun.” (s. 213)

Rüstem Beyin Kanunî'ye yazdığı, Sultan Mustafa'nın tahta geçmesi için kışkırtıldığı ile ilgili bilgiler içeren mektubu da Solakzâde Tarihi'nden sadeleştirilerek romana alınır:

“Orduyu Hümayununuz ile Amasya'ya yakın yere kadar geldikten sonra burada durmak zorunda kaldım. Sebebi sorulursa, ferman edilirse şu ki, şehzadeniz Mustafa'nın etrafını alanlar, kendisini saltanat sevdasına düşürmüşlerdir. Yeniçeri kullarınızla beraber şevketlü padişahımıza karşı gelip hâşâ kendilerini Osmanoğlu tahtından indirecek, bu tahta kendisi çıkacak...” (s. 246)

Kanunî mektubu okuyunca, çok sinirlenir, ama oğlunun bunları düşündüğüne bir türlü inanamaz. Onun Sultan Mustafa hakkındaki düşünceleri de Peçevî Tarihi'nden sadeleştirilerek verilir:

“ Hâşâ ki Mustafa Han'ın saltanat sevdası ile bunun gibi bir küstahlık etmeye cüret etsin. Hâşâ ki buna benzer bir hareket ondan doğsun. Olsa olsa bazı müfsitler ve gaddarlar böyle uygunsuz ve yolsuz sözleri ortaya atıp durmadan alıp satarlar. Halk ise bunların birine beş katarlar. (s. 247)

Diyalog Tekniği:

Romanda diyalog tekniği, hem kahramanları tanıtmak, hem de kahramanların duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarmak için kullanılır. Bu şekilde romanda samimi bir atmosfer oluşturulurken aynı zamanda ilâhî anlatıcının yükü de hafifletilmiş olur. Aşağıya alacağımız örnek diyalog, Kırım tatarı Cafer'i tanıttığı gibi, Hürrem hakkında da bilgiler verir:

“ ...

-Peki peki, dedi, anlat ne anlatacaksan...

-Hay hay, şimdi rahat yüreklilikle dinle beni... Önce izin ver, ağzıma bir karanfil atayım. Kendimi bildim bileli karanfilin tiryakisiyim. Enfiye gibi kullanırım bu mereti... Sultanım, ben seni Galiçya'dan doğduğun kasabadan kaçırıp İstanbul'a getiren, Sultan Yavuz Selim'in sarayına veren adamım...

Hürrem Sultan oturduğu yerde birdenbire canlandı:

-Beni saraya veren adam mısın?

-Beli, adım Cafer'dir, Akmescitliyim. Soyum sopum oradandır. Akıncı tatarlardanım. Yavuz padişah günlerinde orta yaşlı, kuvvetli bir süvari idim. Durmaz Ukrayna'ya, Galiçya'ya kadar akın yapar dururduk. Bir bahar başımızda Türk Beyleri olduğu halde yine buralara aktık geldik.

Dynestre kıyılarında senin doğduğun Robotin kasabasını bastık, ateşe verdik, ne bulduysak aldık, bütün oğlan çocukları topladık. Seni de baban kasaba papazının evinde bulduk.

Hürrem Sultan asabi bir silkinişle:

- Benim babam papaz mıydı? diye homurdandı...” (s. 44-45)

İç Monolog Tekniği:

Romanda kullanılan tekniklerden biri de iç monologdur. Bu teknikle kahramanların düşüncelerinin okuyucuya aktarılması ve romanda samimi bir hava oluşturulması sağlanır. Örneğin; Hürrem Sultan, oyunlarına Gülfem’i de alet ederek hem Kanunî’yi, Sadrazam Paşaya karşı kışkırtmak hem de Gülfem’i ortadan kaldırmak ister. Onun bu düşünceleri iç monolog tekniğiyle okuyucuya aktarılır:

“ Bunu yapamazsam çok şey kaybederim. Günler var ki padişah hâlâ İbrahim hakkındaki kararını veremedi. Tereddüt ediyor, bütün söylediklerime inanmak istemiyor, yıllar yılı bir arada yaş aldılar, ona çok bağlı... Kolay kolay silkip atamıyor. Eğer bu işi başaramazsam kazdığım kuyuya ben düşeceğim. Padişah beni gözden çıkarırsa çocuklarımda tehlikeye girecek. Hele Gülfem, hele Gülfem... Her nöbetinde padişah ondan biraz daha hoşlanıyor. İşte bugün de nöbet sordurmuş. Kimin nöbette olduğunu sordurmuş. Nezikedâ kalfa ağzından kaçırdı. Gülfem’in nöbette olduğunu öğrenince “ Tezce gelsin, bekletmesin.” demiş.” (s. 166)

Bugün nöbet, alır, yarın ise benim yerimi alır. Hele bir çocuk doğurursa hasekiler arasına girer. O zaman da iş işten geçmiş olur. Bir an önce Gülfem’i aradan çıkarmalıyım. Üstelik bir taşla iki kuş vurmalyım.” (s. 167)

Hürrem Sultan, babasının bir papaz olduğunu öğrenir. Bu bilgiyi başkalarının öğrenmemesi için kendisine bunları söyleyen ihtiyarı öldürmek ister. Bu sırada içinden geçenler şunlardır:

“ Bir papazın kızı... Bir Rus papazın kızı... Aman Allahım, bunu şevketlü aslanım duyarsa ne yapar acep? Bir papaz kızı olmak kadar iğrendirici şey var mı bu sarayda, bu memlekette? Bu ihtiyar yaşamamalı idi, geç olmadan bu ihtiyar ölmeliydi? Ağzından artık hiçbir şey çıkmamalı hiçbir şey konuşmamalı, ebediyen susmalıydı?” (s. 51)

Selim, Hürrem Sultanın kendisini tehdit eder nitelikteki sözlerini içeren mektubunu okuduğu zaman içinden şunları geçirir:

“ Daye’yi evlatlarımı kanatları altına almak ne demek? Benim istediklerimi yapmazsan seni onlardan mahrum ederim, demek... Allah kahretsin, bu mel’un şeytanı... Sefer yolunda bile peşimizi bırakmıyor, ta ki istediklerini yapalım. Ne olursa olsun her dediğini yapalım. Adam öldürelim, yol keselim, ocak yıkalım. İstediklerini yapmazsak mahveder bizi... İtaat etmezsek gözünü kırpmadan birer birer Daye’yi de, evlatlarımı da siler dünyadan...” (s. 51)

Özetleme Tekniği:

Eserde özetleme tekniği, kahramanların hayat hikâyelerini anlatmak için kullanıldığı gibi, bazı uzun olayları kısa bir şekilde okuyucuya sunmak için de tercih edilir. Bu şekilde roman metni hafifletilmiş olur. Örneğin; Hürrem Sultan, kızının evlenmesini ve Kanunî’nin Mohaç zaferini özetleyerek anlatır:

“ Zamanlar ne çabuk geçiyor. İşte Mihrimahımı Rüstem’le evlendirdim, şevketlü ve azametlü padişahım cihan padişahıdır, düşmanı Mohaç’ta perişan etti. Macar başşehri Budin’e zafer alayları ile girdi, o koca kâfir şehrinin kiliselerinde yanık ezan sesleri duyuldu. Parlak güçlü, pırıl pırıl kılıçlı gaziler şimdi Budin sokaklarında alay alay dolaşıyorlar, kiliseler cami oldu, minberlere yalınkılıç çıkan Müslümanların “Allah Allah” diye inleyen sesleri kubbeleri titretiyor. Böyle bahtlı olan bir padişah yeryüzüne gelmiş midir?” (s. 198)

Eserde, kahramanların içinden geçirdiklerinin okuyucuya duyurulmasında iç monolog ve iç çözümleme tekniklerinden yararlanılır. Özetleme tekniğiyle metnin yükü hafifletilirken, geriye dönüşlerle vak'anın bütün yönleriyle anlaşılması sağlanır. Diyalog tekniği hem kahramanlarla ilgili bilgilerin verilmesi hem de samimi bir atmosferin oluşturulması için tercih edilir. Mektup ve montaj teknikleriyle ise romanın monoton bir yapıya bürünmesi engellenir.

5. KIZIL ELMA¹²⁴:

Ragıp Şevki Yeşim'in "Kızıl Elma" isimli romanı önce Son Havadis gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri 1971, ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

5.1. Konu:

Fatih Sultan Mehmet'in, İtalya'nın Roma şehri hakkında bilgi getirmesi için görevlendirdiği Levent Ömer'in, İtalya'da başından geçen olaylar ve Fatih'in ölümü ile birlikte Osmanlı Devleti'nin Roma'yı ele geçirme umutlarının tükenişi konu edilir.

5.2.Vak'a:

Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı Devleti'nin padişahıdır. En büyük dileklerinden birisi "Kızıl Lale" ismini verdiği Papa'nın bulunduğu kiliseyi, bununla birlikte Roma'yı ele geçirmektir. Bu sebeple Roma'ya, bilgi toplaması için birini göndermek ister. Bu iş için en uygun kişinin çok yakından tanıdığı Hayrettin Beyin oğlu Ömer olduğunu düşünür. Ömer, Padişahın bu görev için kendisini seçmesine çok sevinir ve hemen Roma'ya gitmek için hazırlıklara başlar.

¹²⁴ Ragıp Şevki YEŞİM, Kızıl Elma, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 253 s.

Ömer, Apulya açıklarında bir kıyıya bırakılır. Kıyının yakınlarında bir köyde Marisa isimli bir kızla tanışır. Kendisini Napoli donamasının askeri olarak tanıtır. Marisa'nın kimsesiz olduğunu görünce onu da yanına alarak hedefine doğru yola koyulur. Konakladıkları bir meyhanede, bir Türk casusundan Marisa'nın da kendilerinden olduğunu öğrenir, ayrıca casustan Roma ile ilgili bilgiler alır. Bunlardan Marisa'ya bahsetmez.

Bir süre sonra, Marisa ile Ömer, birbirlerine Türk olduklarını itiraf ederler. İtiraf bu kadarla kalmaz. Birbirlerine olan aşklarını da söylerler.

Yolculuklarına devam ederlerken yaralı bir adamın kendilerine doğru gelmekte olduğunu görürler. Adamın durumu çok kötüdür. Adam, Ömer'in Türk olduğunu anlayınca ona göğsünde bir mektup olduğunu söyler ve ölür. Ömer, merakla mektuba bakar. Mektupta, Fatih Sultan Mehmet'in, sarayda öldürülmek istendiği yazılıdır. Fakat adamın kanı, mektuptaki bazı yerleri okunmaz hale getirdiğinden, Fatih'i öldürmek isteyeninin adı okunmamaktadır. Ömer ile Marisa, Padişahı öldürmek isteyeninin kim olduğunu öğrenmek için, adamın geldiği yöne doğru giderler. Orada, adamın arkadaşlarından birini bulurlarsa, öldüren adamı bulabileceklerini düşünürler. Tivoli denilen bir yere gelirler. Buradaki Türk casuslarından biri olan, Sarı Mustafa ile görüşürler. Sarı Mustafa, o adamın Kalecikli Rüstem olduğunu ve bu mektubun mutlaka padişaha gitmesi gerektiğini söyleyerek, mektubu iletmek üzere yola çıkar.

Ömer de Fatih'in kendisine verdiği görevi yerine getirmek için Roma'ya doğru yola koyulur. Roma'ya gelince, burada Morozino isimli bir Türk casusunun evinde kalır ve buranın haritasını çıkarmak için hazırlıklara başlar.

Aradan birkaç ay geçer. Morozino'nun evine Selim adında bir genç gelir. Rüstem'in, mektubun bir nüshasından da kendisine verdiğini ve Padişaha götürmesini istediğini, ancak kendisinin yola çıktıktan sonra bir suçlu ile karıştırılıp zindana atıldığını, burada iki ay kaldığını, gerçek suçlu yakalanınca bırakıldığını anlatır. Sakladığı mektubu Ömer'e verir. Ömer, mektubu okuyup, Padişahı öldürmek

isteyenin Yakup Paşa olduğunu öğrenir. Mektuba göre, Padişah nikris denilen bir hastalığa yakalanmıştır. Onu tedavi eden de Yakup Paşadır. O, Padişaha ilaç diye zehir vermekte ve yavaş yavaş onun ölümünü hazırlamaktadır. Ömer mektubu okuduğu sırada bir papazdan Fatih'in öldüğü haberini alır. Otranto'ya gidip, bu kötü haberi iletmek ister. Çünkü Otranto'da Türklerin elinde olan bir kale vardır ve Roma'nın ele geçirilmesi açısından burası çok önemlidir. Hemen harekete geçerek kaleye gelir. Burada, hem Gedik Ahmet Paşa hem de babası Hayrettin Mustafa Paşa ile görüşür. Gedik Ahmet Paşa, Padişah'ın ölümü ile Kızıl Elma hayallerinin suya düştüğünü düşünür. Ona göre, eğer Fatih'in yerine Cem Sultan padişah olursa mücadele devam eder; ama Sultan Beyazid tahta geçerse bu mücadelenin sonu demektir. Bir süre sonra, Sultan Beyazid'in padişah olduğu haberi gelir. Beyazid bir emirle Gedik Ahmet Paşayı, İstanbul'a çağırır. Kalenin Hayrullah Mustafa Paşa'ya bırakılmasını ve gelecek Bahar'a kadar savunulmasını ister.

Haziran ayı sonuna kadar, İtalya'da ele geçirilen birçok kale, Napoli Krallığı tarafından ele geçirilir. Napoli Krallığı, Otranto kalesine de saldırır. Ama müthiş bir dirençle karşılaşır. Kalenin ele geçirilemediğini gören ve Padişah'tan kaleye yardım gelebileceğini düşünen Napoli Kralı Hayrullah Paşaya bir teklif sunar. Eğer kaleyi teslim ederse, kimseye zarar vermeyeceklerini ve yurtlarına göndereceklerini söyler. Padişah'tan yardım alamayan ve bir amacı kalmadığını düşünen Hayrullah Paşa 10 Eylül'de kaleyi teslim eder.

5.3. Romanda Ele Alınan Olayların Tarihî Belgelerle Karşılaştırılması:

Eserde, Fatih Sultan Mehmet'in, İtalya'nın Roma şehri hakkında bilgi getirmesi için görevlendirdiği Levent Ömer'in, İtalya'da başından geçen olaylar ve Fatih'in ölümü ile birlikte Osmanlı Devleti'nin Roma'yı ele geçirme umutlarının tükenişi konu edilir.

Fatih, İtalya'yı ama özellikle de Roma'yı ele geçirmek için yıllarca plân yapar. Romanda verilen bu bilgi tarihî kaynaklardaki bilgilerle örtüşür. Kaynaklarda

Fatih'in İtalya'yı ele geçirmek için uzun zaman hazırlık yaptığı ve bu uğurda hiçbir fedakârlıktan çekinmediği belirtilir:

“ Fatih'in İtalya'yı fethi, İstanbul'un fethi ile beraber aklına koyduğu anlaşıldıktan sonra, onun plânlama, sabır ve azim kudretine daha fazla hayran olunur. Çünkü bu İtalya'yı fethetmek teşebbüsü için 27 sene hazırlık yapmış, büyük bir donanma meydana getirmiş, Toroslar ile Tuna arasında kendisini rahatsız edecek bir unsur bırakmamayı başarmıştı.”¹²⁵

Bu plânda öncelik Otranto Kalesi'nin ele geçirilmesidir. Fatih uzun bir mücadeleden sonra kaleyi ele geçirmeyi başarır, ayrıca 22.000 kişiyi de esir alır:

“Geçen Ağustos'un on birinde Otranto 22.000 esirle elime geçti. Mukaddes bayraklar da çamurlarda ezildi. Şehri mukavemete hazırlayan başpiskoposla kale kumandanı ikiye biçildi.” (s. 26)

Tarihi kaynaklar, Otranto'nun Türkler tarafından fethedildiği bilgisini doğrular. Yılmaz Öztuna bu konuda şunları söyler: “ 28 Temmuz 1480'de, Otranto yakınlarında Türk ordusu İtalya'ya çıktı ve topuğu işgal etmek suretiyle, Pulya eyaletinin fethine başladı. Pulya, Napoli'ye aitti. Bunun üzerine Floransa topraklarını boşaltan Napoli, var gücüyle ana vatanını savunmaya koştu. 7 Ağustosta Siena'yı terk eden veliaht-prens Alfonso, 11 Ağustosta, müstahkem Otranto Kalesi'nin Türklerin eline düştüğünü teessürle haber aldı.”¹²⁶

Romanda Otranto'nun 22.000 esirle Türklerin eline düştüğü belirtilmesine rağmen, Yılmaz Öztuna, kaledeki 22.000 bin kişiden yalnız 10.000'inin hayatta kaldığını söyler: Otranto, Türklere 14 gün karşı koyabilmişti. Bununla beraber kalenin savunması ciddi ve şiddetli oldu. Öyle ki, kaledeki 22.000 kişinin ancak 10.000'i hayatta kaldıktan sonra Otranto düştü.”¹²⁷

¹²⁵ Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, Ötüken Neşriyat, C. 1, İstanbul, 1994, s. 394.

¹²⁶ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 381.

¹²⁷ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 384.

Fatih, Otranto'yu ele geçirdikten sonra Levent Ömer'i Roma hakkında bilgiler getirmesi için oraya gönderir. Levent Ömer, Fatih'in casuslarından birisidir ve olaylar onun çevresinde şekillenir. Fatih'in İtalya'ya bir sefer düzenlediği ve Otranto'yu ele geçirdiği tarihî gerçeklere uygun olmasına rağmen, romandaki casusluk ve aşk hikâyeleri yazarın hayal dünyasının ürünleridir. Yazar, romanın sürükleyiciliğini artırmak için, Levent Ömer ile Marisa adlı iki kahraman oluşturur. Eser, bunların casusluk hikâyeleri ve aralarındaki aşk ile canlılık kazanır. Levent Ömer ile Marisa, Fatih'in kendilerine verdiği görevleri yerine getirebilmek Roma'ya doğru hareket ederler. Yolculukları sırasında edindikleri izlenimleri okuyucuyla paylaşırlar.

İtalya halkı Fatih Sultan Mehmet karşısında yenilgiyi peşinen kabul etmiş bir görünüm sergiler. Floransa hükümdarı ve Ferrara devleti ahalisi Fatih'in İtalya hâkimiyetini kabul ettiğini belirten madalyonlar bile bastırır. Bunların üzerinde, “Sultani Mohammeth Othomani ugili Bizanti İmparatoris 1481” yazılıdır. (s. 90)

Bu bilgi tarihî kaynaklara göre doğrudur. “ Muhteşem Lorenzo, Fatih'in resmini taşıyan madalyonlar kestirmek suretiyle, Roma İmparatoru mevkiinde bulunan Türkiye hükümdarına şükran hislerini ifadeye ve onu İtalya'da selamlamaya çalıştı. Bu madalyonların bir tarafında 3 imparatorluk tacı vardı: Bunlar, Fatih'in sahip olduğu Türkiye, Doğu Roma ve Trabzon imparatorluklarının taçları idi. Madalyonun üst kısmına, boş bir imparatorluk tahtı resmedilmişti ki, bu taht, Batı Roma imparatorluk tahtını gösteriyordu. Şu halde Fatih'in İtalya'ya hakîm olacağından şüphe edilmiyordu... Fatih'e ait madalyonlar, yalnız Floransa'da basılmıyordu. Müstakbel imparatorlarını, Ferrara devleti ahalisi de bir madalyon yayınlamayı münasip görmüştü. Bu madalyonun üzerinde Latince olarak; “Svltani Mohammeth Othomani vgvli Bizantii İmparatoris, 1481, Türkler'in ve Doğu Roma'nın imparatoru Osmanoğlu Sultan Mehmed” yazılıdır.”¹²⁸

¹²⁸ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 381-382.

Levent Ömer ile Marisa yaptıkları yolculuk sırasında yaralı bir Türk casusu ile karşılaşılır. Yaralı casus elindeki mektubu Levent Ömer'e verir ve ölür. Mektupta Fatih Sultan Mehmet'in sarayda bulunan biri tarafından zehir verilerek yavaş yavaş öldürüldüğü yazmaktadır ama bu kişinin ismi okunamamaktadır. Yazar, okurda merak duygusunu ileri bir seviyeye çıkarmak için bu ismi bir süre okuyucusundan gizler. Romanın ilerleyen bölümlerinde bu kişinin Yakup Paşa adında biri olduğu ortaya çıkar. Levent Ömer ve arkadaşları bu önemli bilgiyi Topkapı Sarayı'na iletemeden, Fatih'in ölüm haberini alırlar. Bu mektup hikâyesi yine yazarın hayal dünyasının ürünüdür ama Yakup Paşa adlı birinin Fatih'i zehirleyerek öldürdüğü düşüncesini tarihçiler doğrulamaktadır: “Fatih, Venedik tarafından zehirletilerek ölmüştür. Venedik, nihai teşebbüsü, Fatih'in hususi hekimlerinden Venedikli bir Yahudi olup, güya ihtida eden ve Yakup Paşa adını alan Maestro Iacopa vasıtasıyla yapmıştı.”¹²⁹

Tarihçi Reşad Ekrem Koçu, Yılmaz Öztuna'nın bu düşüncelerine katılır: “Ölümü babasınıninkine benzemişti, beklenmedik anda oldu; hastalığının da ne olduğu kati olarak bilinmiyor, babasından miras kalmış bir nikris olduğu söylenir. Muasırsı ve belki de o gün Türk Ordusu'nda bulunmuş olan Âşıkpaşazade Derviş Ahmed Aşıkî ise, büyük hükümdarın ölümünü şüpheli gösterir ve zehirlendiğini açıkça yazar.”¹³⁰

Fatih'in ölümü Papayı çok mutlu eder. Türklerin İtalya'ya geldiği günden beri İtalya'nın hüznünü belirtircesine yavaş yavaş çalan Sen Piyer Kilisesi'nin çanları, Papa'nın emriyle mutluluğu haykırırçasına canlı ve hızlı bir şekilde çalmaya başlar. Kilise çanlarının Fatih'in ölümünden sonra günlerce çaldığı tarihî kaynaklarda şu şekilde anlatılır:

¹²⁹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 387.

¹³⁰ Reşad Ekrem KOÇU, Fatih Sultan Mehmed, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2002, s. 243.

“Bütün İtalya’da toplar atılıp günlerce şenlikler yapılmıştır. Bilhassa Roma’da sevinç, son haddini bulmuştur. Papa, bütün Avrupa kiliselerinde 3 gün 3 gece çanlar çalınıp, “şükür ayini” yapılmasını emretmiştir.”¹³¹

Fatih’in ölümünden sonra yerine II. Beyazid tahta geçer. Beyazid, Otranto Kalesi kumandanı Gedik Ahmet Paşayı İstanbul’a çağırır. İstemeyerek de olsa bu emri yerine getiren Ahmet Paşa, yerine kale kumandanı olarak Hayreddin Paşayı bırakır. Hayreddin Paşa bir süre kaleyi Napoli Krallığı’nın akınlarına karşı savunsa da, Beyazid’den yardım gelmediği için kaleyi Napoli Kralı’na teslim eder. Kale’nin teslim edilmesi, Türklerin Kızıl Elma diye tanımladıkları Sen Piyer Kilisesi’nin ve bununla birlikte Roma’yı ele geçirme hayallerinin de sonu olur. Romanda bu şekilde verilen olayların büyük bir kısmı tarihî gerçeklere uygun olarak ele alınır. Kaynaklarla örtüşmeyen konu, kalenin savaş yapılmadan Türkler tarafından Napoli Kralı’na teslim edilmesi bahsidir. Tarihî kaynaklarda ise Otranto Kalesi’nin yapılan savaş sonrasında bırakıldığı belirtilir:

“... 3 Mayıs 1481’de Fatih Sultan Mehmed’in ölümü ve yerine hükümdar olan II. Beyazid’in daveti üzerine Ahmed Paşa geri döndü ve yeniden kuvvet sevk edilmediğinden dolayı İtalya istilasını da durdu. Gedik Ahmed Paşa, İtalya’dan ayrılırken yerine Hayreddin Paşa isminde birini vekil bırakarak Otranto kalesini, tahkim ile içine sekiz bin asker ve birbuçuk senelik erzak ve harp levazımını koyduktan sonra oradan ayrıldı... Otranto’daki muhafız Türk kuvvetlerine yardım gönderilemediğinden dolayı Kalabriya dukası kırk parça Napoli ve Aragon gemisi ile gelerek elde edilen yerleri geri aldılar. Nihayet onüç ay Türklerin elinde bulunan Otranto 10 Eylül 1481’de düştü ve diğer kalelerde olduğu gibi bütün muhafızları öldürüldü.”¹³²

Dr. Selahattin Tansel de Otranto’nun savaş sonrası Napoli Krallığı’na geçtiğini belirtir: “ ... Fatih Sultan Mehmet’in ölmesi, İtalya’nın kurtulmasına sebep

¹³¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 388.

¹³² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Cilt, 8. Baskı, Ankara, 2003, s. 136-137.

oldu. Çünkü Fatih'in yerine 19 Mayıs 1481 Cumartesi günü geçen oğlu II. Beyazid Gedik Ahmet Paşayı başka işlerde kullanmak üzere geri çağırdı. Bunu fırsat bilen Napoli kralı Macarların da yardımı ile Otranto'yu 10 Eylül 1481'de istirdat etmeye muvaffak oldu.”¹³³

Romanda geçen, Fatih'in İtalya'yı ele geçirme mücadelesi, Otranto'yu fethi, İtalya'yı ele geçiremeden zehirlenerek öldürülmesi olayları tarihî gerçeklerle birebir örtüşür. Otranto'nun savaş yapılmadan Türkler tarafından terk edildiği bilgisi ise tarihî kaynaklarla çelişir. Kaynaklarda burasının savaş sonrası kaybedildiği üzerinde durulur.

5.4. Anlatıcı-Bakış Açısı:

Kızıl Elma romanında anlatıcı 3. şahıstır. Bu anlatıcı, her şeyden haberi olan, her şeyi gören, olayların gidişi hakkında bilgiler veren bir anlatıcıdır. Okuyucu onun sayesinde olaylardan haberdar olur. Esere onun bakış açısı hakîmdir. Aşağıya alacağımız örnekte, Marisa ile Levent Ömer'in yolculukları sırasında içlerinden geçenler, ilâhî karakterli anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

“ Bir tahta köprüden geçtiler, ağır ağır akan dere sararmış yapraklarla doluydu. Eylülün sonu ortalıktaki sarılığı ve donukluğu arttırmıştı. Bir bayırı çıkarken de diğer bir bayırdan inerken de Marisa hiç konuşmadı. Ömer onun dalgın dalgın düşünmekte olduğunu hissediyordu. Düşündükçe de genç kızın sol kolu beline daha kuvvetli sarılıyordu. Levent Ömer, dünyada tek başına ve çaresiz kalmış parmak kadar bir genç kızın gönlünde ne türlü fırtınalar esebileceğini düşündüğü için sesini çıkarmadı.” (s. 36)

Türk askerleri Otranto Kalesi'ni düşmana teslim ederler. Bu duruma çok üzülen Levent Ömer'in hissettiklerini ilâhî karakterli anlatıcı şöyle aktarır:

¹³³ Dr. Selahattin TANSEL, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1985, s. 221.

"Levent Ömer, bu sözleri duymamış gibi, hareket eden sandaldan geriye, koca Otranto Kalesi'ne doğru baktı. Onun yüreği kupkuru idi. Üzerinde ince bir yamağın ucu dolaştığı halde, kupkuru idi. Kulaklarının uğultusu arasında bir takım sesler duyuyor, bunların ne olduğunu anlayamıyordu. Bakarken boynu ağrıdı, gözlerinin üzerine sanki bir perde indi. Aylardan beri hayal ettiği o Kızıl Elma'ya benzeyen kubbenin üstünde dikili duran tuğların kaybolduğunu hissetti." (s. 253)

Eserin bazı yerlerinde roman kahramanlarının bakış açıları da kullanır. Böylece romanda samimi bir atmosfer oluşturulur. Aşağıda alacağımız örneklerde yazar, farklı bakış açıları ile kahramanların tasvir eder. Mesela; Levent Ömer'in kendine güvenen, güçlü, korkusuz yapısı, Fatih Sultan Mehmet'in bakış açısı ile şu şekilde anlatılır:

“ İnsan başlı zenberek bu şahbaz! Vurduğu yeri çökertiyor, nasıl vurduğunu ala biliyor, zehir gibi bir şey! Gözü pek, yüreği pek, gönlü pek bir şahbaz!” (s. 15)

Romanın bir başka yerinde ise Marisa'nın güzelliği, Ömer'in bakış açısı ile şu şekilde tasvir edilir:

“ ...Beyaz, kadife yumuşaklığındaki yüzü ile iri menekşe gözleri ile... Hafif kalkık burnu ile bir kuzey İtalyanına benziyordu. Sesi çok tatlıydı, dili sürçmüyordu...” (s. 59)

Yazar, geçmişte olan olayları da çoğu kez kahramanları tarafından aktarır. Bu şekilde, ilâhî anlatıcının yükünü hafifletir. Aşağıya alacağımız örnekte, Musahip Yusuf, Hayrettin Mustafa Paşanın yıllar önce Napoli korsan gemisinden kaçış hikâyesini bize şu şekilde anlatır:

“ Ayvalık sipahilerinden Cafer Ağanın oğludur Hayrettin Mustafa Bey. On yıl önce baba oğul Gelibolu'dan Ayvalık'a, bir kadirga ile giderlerken bir Napoli korsan gemisine yakalanmışlar. İkisini de alıp Apulya'ya götürmüşler. Kastelleana'da, ayakları zincirli hizmete koymuşlar. O topraklarda Bizans'tan

kaçmış aileler de varmış. Hayrettin Mustafa Beyle bu şahbaz hem Bizanslılar, hem Napoliler arasında tam on yıl yaşamışlar. İki tarafın da dilini ana dilleri gibi öğrenmişler; bütün adetlerini, bütün huylarını bellemişler. Nihayet bir gece, biriktirdikleri altınları bir balıkçıya vererek bir sandal peylemişler, ayaklarındaki zincirlerle üç gün üç gece koca Adriyatik'te çalkandıktan sonra Mostar kıyılarına çıkmışlar. (s. 12)

Romanda, ilâhî karakterli anlatıcı öne çıkmasına rağmen, değişik bakış açılarına da yer verilmesi, esere gerçekçi bir yapı kazandırır.

5.5. Kişiler:

“ Kızıl Elma” ön plâna çıkan kahraman sayısı on ikidir. Bunların on biri erkek, biri kızdır. Romanın başkahramanı Levent Ömer'dir. Diğer kahramanlar ise, Mariya, Fatih Sultan Mehmet, Kara Mehmet, Gedik Ahmet Paşa, Hayrettin Mustafa Paşa, Musahip Yusuf, Morozini, Mürefeli Yahya, Mikroda(Selim), Tarihçi Dursun Bey, Kalecikli Rüstem'dir.

Levent Ömer:

Hayrettin Mustafa Paşa'nın oğludur. Romanın başkahramanıdır. Olaylar onun etrafında şekillenir. Esmer, geniş çeneli, düz burunlu (s. 9) dur. Pençeleri bir balyoz gibi iri ve kuvvetlidir. (s. 19):

“ İnsan başlı zenberek bu şahbaz! Vurduğu yeri çökertiyor, nasıl vurduğunu ala biliyor, zehir gibi bir şey! Gözü pek, yüreği pek, gönlü pek bir şahbaz!” (s. 15)

Çok akıllıdır. Karşılaştığı problemleri, ince zekâsı ile çabucak çözümler. Zorluklar asla onu yıldırılmaz.

Osmanlı Devleti için canını vermekten çekinmez. Kendi gibi düşünen insanları da el üstünde tutar. Fatih Sultan Mehmet'in öldürüleceği haberini getirirken

ölen Kalecikli Rüstem'e karşı davranışı bu açıdan önemlidir. Çok acelesi olduğu halde, vatani uğruna canını veren Rüstem'i öylece bırakmaz. Onu bir askere yakışacak biçimde toprağa gömmek için uğraşır:

“ Onu gömmeden bırakmam. Bizden biri o... Vatan uğruna canını veren bir adamı ben kurda kuşa bırakamam!” (s. 136)

İyi derecede Rumca ve İtalyanca bilir. Ayrıca, Napoli ve Venedik oyunlarını da, hatasız oynar. Dövüş yeteneği de çok iyidir. Kendisine verilen görevlerde bu özelliklerinden en iyi şekilde faydalanır.

Fatih Sultan Mehmet'i çok sever. Ona bir saygısızlık etmekten çok korkar. Bu yüzden onun yanında hareketlerine çok dikkat eder. Fatih'in yanına ilk gidişindeki tavrı bu bakımdan önemlidir:

“ Yutkundu, doğruldu, iki üç adım geri çekildikten sonra ellerini göbeği üzerine mi bağlamak lâzım geldiğini, yoksa sarkıtmak mı gerektiğini düşünerek bir an şaşkınlık geçirdi.” (s. 21)

Aslında soğukkanlıdır ama Padişahın yanında olunca bu özelliğini kaybeder:

“Delikanlı, bu büyük hükümdarın hemen yanında, çok yakınında bulunduğu için duyduğu heyecandan kurtulamamıştı.” (s. 24)

Şaraba ve eğlenceye düşkündür. Roma'ya gitmeden önce vaktini eğlence yerlerinde geçirir.

Fatih Sultan Mehmet, onu çok sever. Onun her yönden mükemmel bir insan olduğunu ve her işin üstesinden gelebileceğini düşünür. Bu sebeple ona, Roma'nın haritasını çıkarmak ve İtalya'daki durum hakkında bilgi getirmek gibi önemli bir görev verir. Ömer'in bu sorumluluğu almadan önceki hayat hikâyesi geriye dönüş tekniği kullanılarak verilir. Babası Hayrettin Mustafa Bey ile denizde yolculuk

ederlerken, Napoli korsanları tarafından esir alınmışlar, götürüldükleri yerde Bizanslılar ve Napoliler arasında 10 sene yaşamışlardır. Bu arada onların kültürlerini, dillerini eksiksiz öğrenmişlerdir.

Ömer, Padişahın emrini yerine getirmek için, İtalya'ya gider. Burada yine kendisi gibi bir Türk casus olan, Marisa isimli bir kız ile karşılaşır. Onunla beraber Roma'ya ulaşmak için uğraşır. Hedefine ulaşınca buranın her tarafını inceler ve bir haritasını çıkarır. Padişahın ölüm haberi, onun görevinin sona ermesine neden olur.

Levent Ömer romanda, cesur, akıllı, vatani için her şeyi yapabilecek bir genç olarak tanıtılır. O, böyle düşünen binlerce genci temsil eder.

Marisa:

Levent Ömer'e İtalya'da yardımcı olan Türk casuslarından biridir. “ ...Beyaz, kadife yumuşaklığındaki yüzü ile iri menekşe gözleri ile hafif kalkık burnu ile bir kuzey İtalyanına benzer.” (s. 59)

Asıl adı İldiz'dir. Ömer'e İtalya'da yardımcı olması için, Padişah tarafından görevlendirilir. Görevi onu Roma'ya götürmektir. Aslında, bu iş, önce babası Kara Mehmet'e verilir. Ama o, hasta olduğu için bu Ömer'in yanına gidemez. Bunun üzerine İldiz babası tarafından kalbine yerleştirilen Türk sevgisi dolayısıyla bu göreve talip olur. Aşağıya alacağımız örnek parça, onun görevi kabul etme nedenini ve Türklere karşı duyduğu sevgiyi gösterir:

“ Kara Mehmet, Türk'ü, Türkleri, Türklüğü öylesine yüreğime işlemiştir ki ta uzaklarda, güneşin doğduğu yerlerden gelen bir Türk kılavuzluk etmeyi çok tatlı, çok heyecanlı, gurur ve övünç verici bir şey olarak gördüm. İşte bu yüzden seni Apulya kıyılarında karşıladım...” (s. 114)

Ömer'e ilk zamanlar kimliğini açıklamaz. Bir süre yolculuk ettikten sonra, Ömer'e bir Türk casus olduğunu söyler. Marisa ile Ömer birbirlerine âşık olurlar. Roma'ya kadar beraber yolculuk yaparlar.

Marisa'nın babası da bir Türk casusudur. Annesi ise bir sonradan Müslüman olma bir İtalyan kadındır. Marisa, doğduğundan beri Gaeta'dadır. Türkçeyi babasından öğrenir. Ayrıca babası ona, Türk tarihi hakkında bilgi de verir. Ömrü burada geçtiğinden, İtalyan topraklarını adı gibi bilir.

Marisa romanda, korkusuz, kalbi Türk sevgisi ile dolu, akıllı, Ömer'i çok seven biri olarak tanıtılır.

Fatih Sultan Mehmet:

Osmanlı Devleti'nin padişahıdır. Normal boylu, beyaz tenli, kuvvetli ve gösterişli biridir:

“ Orta boylu idi. Baldırları adaleli, kolları kuvvetli ve etliydi. Burnunun ucu kıvrık, yanakları dolgun ve yuvarlak, kırmızı ve beyazdı. Sakalı altın telleri gibi kalın, bıyığı ise sanki gül goncaları üzerine konmuş yaprak gibiydi.” (s. 8)

Kendine çok güvenen ve cesur bir kişiliği vardır. Ayrıca çok hoşgörülü biridir. Ömer ile aralarında geçen şu diyalog, bu hoşgörülü yapısını ortaya koyar:

“ - Eğer padişahımızın izn-i hümayunları olursa bir düşündüğümü arz eylemek dilerim.

- Söyle, hiç çekinme. Hatta ki benim düşündüklerimde hata bulursan korkmadan söyle.” (s. 27)

Ama görevini aksatan insanlara kesinlikle hoşgörü göstermez. Nöbet tutan askerlerine söylediği şu sözler bu bakımdan önemlidir:

“ Eğer uyanık olmasaydınız vallahi hakkınızdan gelirdim. Varın nöbetinizde kalın...” (s. 19)

O, büyük idealleri olan bir padişahdır. Herkes onu çok sever. Onun amacı, Kızıl Elma ismini verdikleri Papa'nın bulunduğu Sen Piyer Kilisesi'ni, bununla beraber Roma'yı ele geçirmektir. Amacını şu şekilde açıklar:

“ Kızıl Elma hayali ile gece gündüz dopdoluyum. Atam Osman Gaziden bana devrolunan Osmanoğlu ülkesini Avrupa topraklarının derinliklerine kadar genişletmek istiyorum. Kayı aşiretinden nasıl cihangirane bir devlet doğduğunu bütün dünyaya anlatmak niyetindeyim. Karadeniz benim gölüm olacak, bütün Adalar denizi benim denizim olacak. Adriyatik denizi benim denizim olacak. Tirenyen denizi benim denizim olacak. Nihayet, bütün Akdeniz benim denizim olacak.” (s. 26)

Ağız tadına çok düşkündür. Yemekler içinde en çok Karides'i sever. Ömrünün sonlarına doğru nikris adı verilen bir hastalığa yakalanır. Onu iyileştirmek için Yakup Paşa isminde bir hekim görevlendirilir. Yakup Paşa, söylentilere göre, Venediklilerle işbirliği yapar. Ona ilaç diye başka şeyler verir ve onu yavaş yavaş öldürür. Fatih'in ölümü ile yerine Sultan Beyazid geçer. Bu durum bir bakıma “Kızıl Elma” hayallerinin de sonu demektir.

Fatih, romanda çok az bir süre etkin rol alır. Kızıl Elma hayallerinden ve plânlarından bahsedilir. Bir de ölüm sebebi üzerinde durulur.

Kara Mehmet:

Marisa'nın babasıdır. Eski bir Türk korsanıdır. Vatanını çok sever. Bütün ömrünü vatanına hizmetle geçirir.

Müslümandır ve dinine de çok düşkündür. Hıristiyan bir kızla evlenir. Bunun günah olduğunu düşündüğü için Allaha dua eder ve ondan bağışlanma diler. Eşine Türk kültürünü ve Müslümanlığı aşılar. Fatih Sultan Mehmet ona bir ferman

göndererek, onu Türk casusu yapar. Padişahının verdiği bu görevi uzun yıllar başarıyla yerine getirir. Roma'nın bir gün Türklerin eline geçeceği hayaliyle yaşar. Fatih'i çok sever ve onun ölümüne çok üzülür. Romanda, onunla ilgili bilgiler, geriye dönüş tekniği kullanılarak verilir.

Gedik Ahmet Paşa¹³⁴:

Otranto Kalesi'nin komutanıdır. Romanda geçmişinden bahsedilmez. Padişah'ın ölüm haberini aldığı zaman çok üzülür. Tahta Cem Sultan geçerse, Kızıl Elma hayalinin devam edeceğini ama Sultan Beyazid geçerse, bu hayalin sona ereceğini düşünür.

Fatih Sultan Mehmet'in yerine Sultan Beyazid tahta geçer. Beyazid, onu yanına çağırır. İstanbul'a gidip gitmeme konusunda kararsızlık içinde düşünürken, Hersekzade Paşadan bir haber alır. Haber, Sultan Beyazid'in onu, Cem Sultan'ın adamı bildiği, İstanbul'a giderse öldürülebileceği şeklindedir. O, onurlu biridir. Her şeyi göze alarak gitmeye karar verir.

Cem Sultan'ı çok sever. Çünkü Fatih'in ideallerini onun gerçekleştirebileceğini düşünür. Sultan Beyazid'den ise hiç hoşlanmaz. Onun, milletinden ziyade kendi menfaat ve tahtını önemseydiği fikrindedir:

“Cennetmekân Sultan Mehmet Hanın rüyası onunla beraber göçüp gitti; bunu bilesin. Çünkü onun yerine gelen Beyazid Han hayfa ki ne atası Sultan Murat'a, ne de babası Sultan Mehmet'e benzer. Tahtından başka bir şey düşünmez. Şimdi onun başındaki büyük dert Şehzade Cem'dir. İşte söyledi dersin; kardeşi Şehzade Cem'in derdine düşüp başka bir şey düşünmeyecek, bu kalede, bu kaledeki asker de elden gidecek.” (s. 230)

¹³⁴ Fatih sultan Mehmet zamanında başarılarıyla şöhret kazanmış olan değerli kumandanlardandır. II. Beyazid zamanında Cem taraftarı olmakla suçlanarak, idam edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. II, s. 533.

Hayrettin Mustafa Paşa:

Levent Ömer'in babasıdır. Romanda, onun hakkında bilgiler, geriye dönüş tekniği ile verilir. Yıllar önce, bir gemide yolculuk ederken Napoli korsanları tarafından kaçırılmış, uzun bir zaman onların arasında yaşadıktan sonra bir fırsatını bulup onlardan kaçmayı başarmıştır. Bu süre içinde hem Napoli'nin hem de Bizans'ın gelenek ve göreneklerini eksiksiz öğrenmiştir:

“ Ayvalık sipahilerinden Cafer Ağanın oğludur Hayrettin Mustafa Bey. On yıl önce baba oğul Gelibolu'dan Ayvalık'a, bir kadirge ile giderlerken bir Napoli korsan gemisine yakalanmışlar. İkisini de alıp Apulya'ya götürmüşler. Kastelleana'da, ayakları zincirli hizmete koymuşlar. O topraklarda Bizans'tan kaçmış aileler de varmış. Hayrettin Mustafa Beyle bu şahbaz hem Bizanslılar, hem Napoliler arasında tam on yıl yaşamışlar. İki tarafın da dilini ana dilleri gibi öğrenmişler; bütün adetlerini, bütün huylarını bellemişler. Nihayet bir gece, biriktirdikleri altınları bir balıkçıya vererek bir sandal peylemişler, ayaklarındaki zincirlerle üç gün üç gece koca Adriyatik'te çalkandıktan sonra Mostar kıyılarına çıkmışlar.” (s. 12)

Romanda çok az etkin rol alır. Otranto seferine katılır ve Otranto Kalesi'nin ele geçirilmesinde büyük faydalar sağlar. Gedik Ahmet Paşa görevden alınınca, yerine o getirilir. Padişahın ölümüne o da çok üzülür. Kızıl Elma hayallerinin suya düşmesini bir türlü kabullenemez. Kaleyi bir süre savunduktan sonra, Napoli Krallığı'na zorunlu olarak teslim eder.

Musahip Yusuf:

Romanda, “soluk beyaz yüzlü, iri kestane gözlü, güzel ince burunlu” (s. 9) olarak tanıtılan Yusuf, Fatih Sultan Mehmet'in en güvendiği adamlarından biridir. Onunla beraber, Levent Ömer'i bulmak amacıyla, tebdil kıyafet ile eğlence mekânlarını dolaşırlar. Padişaha karşı çok saygılıdır. Romandaki rolü bununla sınırlıdır.

Morozini (İhtiyar Arpacı):

Yaşlı bir Türk casusudur. Fiziki olarak gösterişli bir yapıya sahiptir. Gözlerini sürekli kırpma gibi bir tiki vardır:

“ ... uzun boylu, geniş omuzlu bir ihtiyar... Güdük beyaz bir sakalı vardı. Kaşları ise alabildiğine gürdü. Yaradılışından mı, yoksa sonradan olmamı bilinmeyen, beyaz kirpikli gözlerini kırpıştıra kırpıştıra bakıyordu.” (s. 151)

Uzun yıllardır Roma'dadır. Ömer ile Marisa, Roma'da onun yanında kalırlar. Padişahı çok sever. Onun ölüm haberini aldıktan sonra, Roma'da bir işinin kalmadığını düşünerek Otranto Kalesi'ne gider.

Müreftehi Yahya:

Türk casuslarından biridir. Ömer ile Marisa'ya yardım eder. Onun hakkındaki bilgiler, geçmişe dönülerek verilir. Fatih Sultan Mehmet tarafından, Bizans kuşatması sırasında İtalya'ya gönderilir. İtalyan bir balıkçı olan, Rosa Galina'nın yerine geçer. Çok iyi derecede İtalyanca bilir. Osmanlı Devleti'ne yürekten bağlıdır. Her zaman Türk topraklarının özlemi ile yanar, tutuşur. En büyük hayali, Kızıl Elma'nın Türklerin eline geçişini görebilmektir.

Mirkoda (Selim):

Fatih Sultan Mehmet'in İtalya'ya gönderdiği Türk casuslarından biridir. Kalecikli Rüstem, Padişahın öldürüleceğini haber veren mektubun bir nüshasını da, Selim'e verir. Selim bu mektubu götürmek için yola çıkar. Ama başka bir suçlu ile karıştırılarak zindana atılır. İki ay sonra suçsuzluğu anlaşılır. Serbest bırakılınca, Müreftehi Yahya'nın yanına gelerek mektubu getirir.

Tarihçi Tursun Bey:

Tarihçidir. Fatih onu çok sever ve ona değer verir. Romanın başında çok az değinilir. Levent Ömer'e İtalya hakkında bilgiler verir.

Kalecikli Rüstem:

Padişahın öldürüleceği haberini içeren mektubu, Ömer'e getiren bir Türk casusudur. Mektubu verdikten sonra ölür. Hakkında bu kadar bilgi verilir.

Yazar, diğer tarihî romanlarında olduğu gibi, bu romanında da ana kahramanının maceralarına geniş bir yer verir. Diğer kahramanları ise olaylara etkileri derecesinde belirli yönleriyle okuyucuya tanıtır. Eserine seçtiği kişilerin bir kısmını tarihte yaşamış önemli isimlerden seçer. Bu kişilerin başlarından geçen olayları verirken de tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen gösterir. Romanını, arka arkaya sıralanmış tarihî bilgilerin sıkıcılığundan kurtarmak için aşk maceraları ile süsler. Kahramanlarının birçoğu karakter olmaktan ziyade belli bir tipi temsil ederler. Bu, milletini çok seven ve onun için her şeyi yapabilen, cesur, yürekli kahraman tipidir. Kalecikli Rüstem, Mirkoda, Mürefiteli Yahya, Musahip Yusuf, Kara Mehmet bu tipe en güzel örneklerdir.

5.6. Mekân:

Romanda en önemli geniş mekânlardan birisi İstanbul'dur. Burada iki kapalı mekân öne çıkar. Birincisi Fatih'in Levent Ömer'i bulmak için gittiği bir eğlence yeri, ikincisi ise, Çinili Köşk'tür.

Fatih, kimliğini gizleyerek inanların eğlendikleri bir mekâna gelir. Amacı Levent Ömer'i gözlemlemek ve onu buradan alıp saraya götürmektir. Ömer'in burada çıkan bir kavgadaki dövüş yeteneğini ve ince zekâsını fark eder. Ona vereceği görevleri yerine getireceğine olan inancı çok güçlenir.

İkinci mekân olan Çinili Köşk ise, Fatih'in günlerini geçirdiği yerdir. Burada bulunan bir odanın güzelliği romanda şu şekilde tasvir edilir: “ Bu oda Boğaz'ı ve Haliç'i olduğu gibi, ayaklar altında gösteriyordu. Ta karşıda Galata Kulesi, Galata Surları, Haliç'te yanık Vlakerna Sarayı'nın duvarları, Haliç kıyılarındaki surlar, geceye rağmen bu odanın demir parmaklıklı pencerelerinden seçiliyordu. Fatih bu pencereler önündeki uzun, büyük, üzeri türlü kıymetli kumaşlarla kaplı divana oturmuştu. Odanın çini kaplı duvarlarındaki altın çelenklere oturtulmuş altın şamdanlarla iri iri, tunç renkli mumlar yanıyordu.” (s. 21)

Fatih bu odada, Levent Ömer'e İtalya ile ilgili düşüncelerini anlatır; ondan Roma ile ilgili araştırmalar yapması için İtalya'ya gitmesini ister.

İkinci geniş mekân ise İtalya'dır. Burası aynı zamanda romandaki birçok olayın gerçekleştiği yer olması sebebiyle merkez mekândır. Fatih Sultan Mehmet İtalya'yı ele geçirmek ister. Bu sebeple Levent Ömer'i, kedisine Roma ile ilgili bilgiler getirmesi için görevlendirir.

İtalya'daki önemli açık mekânlardan biri Roma'dır. Onun büyüklüğü romanda şu şekilde tasvir edilir:

“ Önünde Romalılardan kalma harabeler, bu harabelerin arkasında büyük taş binaları, büyük kiliseleri, kuleleri, yer yer sur parçaları, mermer sütunları ile koca Roma...” (s. 148)

Roma'da öne çıkan en önemli mekân, Sen Piyer Kilisesi'dir. Fatih Sultan Mehmet'in en büyük amaçlarından birisi Papa'nın bulunduğu bu kiliseyle beraber, Roma'yı ele geçirebilmektir. Kilise, Osmanlı Devleti'nde “Kızıl Elma” diye anılır. Romanda bu fikrin Sultan Murat zamanında ortaya çıktığı belirtilir:

“ Babam bu sözü ihtiyarlardan duyduğunu söylerdi. Sultan Murat'ın savaşçılarından... Balkanlarda savaştıkları sırada bahsederlermiş. Yeni teni

topraklara at koşturdukları sırada varacakları yeri: “Kızıl Elma’ya dek!” diye tarif ederlermiş.” (s. 148)

Bu Kilise’nin, İtalyan halkının sevinçlerini ve üzüntülerini dile getirmek gibi bir işlevi de vardır. Halka kötü bir haber verileceği zaman burada bulunan çanlar yavaş bir tempoyla çalmaya başlar, iyi bir haber verileceği zaman ise hızlı hızlı çalar. Halk için, çanların hüzünlü bir şekilde çalması, Türklerin biraz daha Roma’ya yaklaştığının bir göstergesidir:

“ O kilise, bizim Padişah ordularının zaferlerine ya da yenilgilerine göre bazen matem havasına bürünüp acı acı çalar, bazen de hızlı hızlı, sevinç çığlıklarını andırır şekilde durmadan ses verir. Halk bu çan seslerini bellemiştir, en çok çanların acı acı çalmasıyla ilgilenir. Çünkü bu sesler Türk korkusunu etrafı yayar. Herkes birbirine sokular, Türklerin Balkanlarda nerelere kadar gittiklerini, nereleri aldıklarını sorarlar. Kendilerinden o kadar uzak oldukları halde Türklerin hemen bir gün içinde ta buralara kadar geleceklerini, Roma’yı alacaklarını sanırlar.” (s. 162-162)

Kilise’nin çanları, bir gün çok hızlı çalmaya başlar. Levent Ömer ve arkadaşları bunun sebebini çok merak ederler:

“ O güne kadar çanlar bu derecede çılgın, bu derecede devamlı, bu derecede gürültülü çalmamıştı. Bunu herkes biliyordu. Ama neden çalınıyordu bu çanlar bu kadar kuvvetli? Neden birbiri ardına, bir saniye bile ara vermeden çalıyordu? İşte herkesin sorduğu bu idi? Daha düne kadar, hafif hafif, hazin bir tempo ile insanı kedere ve korkuya düşüren bir tarzda çalan çanlara ne olmuştu? (s. 176)

Fatih Sultan Mehmet’in ölümü, Levent Ömer ve arkadaşlarına göre, Sen Piyer Kilisesi’ni ele geçirme hayallerinin de sonu anlamına gelir. Eserde, güneşin batışı ile burasını ele geçirme umutlarının tükenişi arasında şu şekilde bir ilişki kurulur:

“ Sen Piyer Kilisesi’nin kubbesine çarpan kızıl güneşin kızılığ1 yavaş yavaş kayboluyordu. Az sonra bu kızılık büsbütün yok olacak, kubbe göz bozan rengine dönecekti. Hiç biri, gözlerindeki o kızıl elmanın yok olmasını istemiyormuş gibi önce başlarını çevirdiler, sonra topukları ile hayvanlarını mahmuzlayarak önlerindeki yola doğru ağır ağır, fakat hem omuzlarında, hem de yüreklerinde büyük bir ağırlık olduğu halde yola koyuldular. (s. 188-189)

Roma’daki önemli kapalı mekânlardan biri de Morozino isimli bir Türk casusunun dükkânıdır. Levent Ömer’le Marisa bir süre burada kalırlar ve Padişah’ın kendilerine verdiği görevleri yerine getirirler. Dükkân çok düzensiz ve bakımsızdır:

“ Girdikleri yer, insanın genzini yakarcasına arpa ve kepek kokusu ile kaplıydı. Sağda, solda, tahta sandıklarda arpa ve kepeklerle ağızlarına kadar doluydu. Yerler samanla kaplanmıştı. Dükkânın arkasında ise camlı bir bölümden küçük bir bahçe görülüyordu.” (s. 150-151)

Dükkânın üst kısmında küçük bir oda vardır: “ Burası dar pencereli, basık tavanlı, küçük bir odaydı. Pencereye bitişik bir tahta kerevet vardı, üzeri ot doldurulmuş, kaba uzun şiltesiyle bir kerevet... Bir Venedik örtüsü örtülmüştü üzerine... Yan tarafta kaba bir Floransa dolabı, kapı dibinde ise arkalığı çok yüksek bir ceviz iskemle...” (s. 152)

Bu küçük oda sıkıcı ve bunaltıcı bir atmosfere sahiptir. Odanın bu hali ile Ömer’in ruh hali arasında bir ilişki kurulur. Levent Ömer, Fatih Sultan Mehmet’in öldüğünü öğrendiğı zaman büyük üzüntü duyar. İçindeki sıkıntıyı, bu oda bir kat daha arttırır:

“ Dışarıda, bütün şehirde çanlar hâlâ çalıyordu; durmadan çalıyordu. Bütün bir gece, her taraftaki irili ufaklı kiliseler çanlarını durdurmamışlardı. Sokaklar gece yaralarına kadar kalabalıklarla dolup taşıtı. Elllerinde meşaleler, fenerler, çırallar olduğu halde grup grup Romalılar, Tanrıya ve İsa’ya duaları terennüm eden

şarkılarla dolaşıp durdular. Bu sesler, bu küçük taş odada Levent Ömer'i daha büyük ızdırıp içinde kıvrandırıyor..." (s. 181)

İtalya'daki önemli geniş mekânlardan bir diğeri, Otranto'dur. İtalya'da Türklerin ilk ele geçirdiği yerlerden biridir. Levent Ömer, Fatih Sultan Mehmet'in ölüm haberini, iletmek için buraya gelir. Otranto'da bulunan Türk askerleri bunu duyunca çok üzürlüler.

Ömer, bir gece vakti dolaştığı bu şehrin, çok sessiz olmasını garip karşılar. Romanda, İtalyan halkının şüpheli ve sıkıntılı ruh hali ile şehrin kasaveti arasında bir bağ kurulur:

“ Bu saate bütün evlerin ışıklarının yanması lâzımdı. Taş binaların pencerelerinin kiminde kandil, kiminde mum yanmalıydı; halkın henüz ayakta bulunması gerekirdi. Halbüki sokaklar zifiri bir karanlıktaydı. Evlerin pencerelerinde hiçbir ışık yoktu. Derin bir sessizlik ortalığı sarmıştı. Ne kapılar açılıyor, ne pencerelerde bir ışık dolaşıyordu. Kasvet her yanı sarmıştı. Otranto halkı, kabuğuna çeliklemiş bir kaplumbağanın sessizliği içindeydi. Bütün bunlara rağmen Levent Ömer şehrin uyumadığını hissediyordu. Her evde bir takım insanların, karanlıklara gömülerek yolları gözlediğini, nefes alır gibi fısıldaştıklarını tahmin ediyordu. Otranto sokaklarının taşları üzerinde geniş akisler yapıyor, bu sese birçok evlerden insanlar baş uzatıyordu.” (s. 220-221)

Eser, Otranto'nun Napoli Kralı'na teslim edilmesiyle sona erer. Burasının geri verilmesi, bir bakıma Türklerin “Kızıl Elma” hayallerinin sonu anlamına gelir.

Romanda bu mekânların dışında birçok yer ismi geçer. Ama bunlar, eserde bir dekor olmaktan ileriye gidemezler: Apulya, Kastelleana, Mostar, Pay, Kalabriya, Ankona, Zanta, Santa Marya, Peskara, Kupella kasabası, Jissi, Ataleta, Valelonga, Fregene, Peskokostanzo kasabası, Rokkaraso, Opi, Balsorano, Adrenepol(Edirne) Gaeta, Frucci Pigliyo, Arpino, Villa Adriyono, Tivoli gibi.

5.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı 1480-1481 yıllarıdır. Roman, Fatih Sultan Mehmet'in, Levent Ömer'i bulmak için İstanbul sokaklarında dolaşması olayı ile anlatılmaya başlanır. Eserde bunun zamanı, “Yazdan kalan sıcaklık bu eylül haftasında Galata'nın her tarafını sarmıştı” (s. 5) denilerek belirtilir. Ama asıl zamanı tespit etmemizi sağlayan ipucu, Fatih'in Levent Ömer'le konuşurken söyledikleridir: “ Geçen Ağustos'un on birinde Otranto 22.000 esirle elime geçti...” (s. 26) Tarihî kaynaklarda Fatih'in Otranto'yu 11 Ağustos 1480 yılında¹³⁵ ele geçirdiği yazılıdır. Böylece vak'anın anlatılma zamanının başlangıcı Eylül 1480 olarak belirlenmiş olur. Bitiş zamanı ise, Otranto'nun Napoli Kralı'na teslim tarihî olan 1481'dir.¹³⁶ Romanın anlatma zamanı yaklaşık bir senedir.

“Kızıl Elma” romanında vak'a zamanı M.S. 29-1481 yıllarıdır. Romanda anlatma zamanının başlangıcı olan 1480 yılından geriye yapılan dönüşlerle vak'a zamanı genişletilir. Örneğin; on yıl geriye gidilerek Hayrettin Mustafa Paşanın Napoli korsanlarına esir olma hikâyesi anlatılırken (s. 12) yirmi sekiz sene geriye gidilerek de Hasan adında bir Türk casusunun İtalya'ya gelişinden bahsedilir. Eserde değinilen en eski tarihli olay ise, İtalya'da bir inanışın verilmesi ve bunun da Hz. İsa'nın ölümüyle ilişkilendirilmesidir.(s.160) Tarihî kaynaklarda İsa'nın ölümü M.S 29 olarak belirtilir¹³⁷ Bu tarih, vak'a zamanının başlangıcını oluşturur. Roman, Otranto'nun 10 Eylül'de (s. 252) Napoli Kralı'na teslim edilmesiyle sona erer. Vak'a zamanının bitişi, anlatma zamanının bitiş tarihi ile aynıdır.

5.8. Dil ve Üslup:

Yazar, eserini 22 başlık altında toplar. Bunlar, okuyucunun karşılaşacağı olaylarla ilgili ipuçları içeren kısa cümlelerdir. Eserinde genellikle sade, anlaşılır bir

¹³⁵ Dr. Selahattin TANSEL, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1985, s. 221.

¹³⁶ a.g.e., s. 221.

¹³⁷ Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, “İsa” md. Meydan Yayınevi, C. 6, İstanbul, 1971, s. 408.

dil kullanır. Çok nadir de olsa, bazı yerlerde anlamı bilinemeyecek kelimeler ve deyimler kullansa da bu kelimelerin anlamlarını dipnotta belirtir. Örneğin:

Hezar aferin sana: Bravo sana. (s. 14)

Hakketmek: Kafaya çakmak, kafaya yazmak. (s. 28)

Tatar: Kurye (s. 220)

Asitane: İstanbul (s. 71)

Siyaset Görmek: İdam edilmek (s. 234)

Yazar, zaman zaman da İtalyanca deyim ve kelimeler de kullanır. Örneğin:

Mano del Turco: Türk'ün eli (s. 47)

Miyo Vita: Hayatım (s. 48)

Magnafile: Muhteşem (s. 90)

La Grande Aquile e Morto: Büyük Kartal öldü. (s. 184)

Romannın genelinde kullanılan dilin açık, sade ve anlaşılır olmasına karşın, Padişah'ın ferman ve mektuplarında dil biraz daha ağırlaşır. Fatih Sultan Mehmet'in Kara Mehmet'e gönderdiği bir fermanda bunu görmek mümkündür:

“ Kulum Kara Mehmet'e buyruktur ki Gaeta denilir kâfir diyarının bir köyünde esir iken levent kullarımdan Hasan nam kadirga kaptanının verdiği haberle kâfire hatunu ve kızını alıp buraya gelmek arzusunu göstermiş olmakla avdetinde izn-i hümayununuz yoktur. İnşallahı Teâlâ yakın bir gelecekte bir sefer-i

hümayunumuz olup biz onda şevket ile ayak bastığımızda her ne diler ise yerine getirmek va'dimizi belleyip onda kalsın..." (s. 112)

Yazar kahramanlarını özelliklerine ve durumlarına göre konuşurmak ister. Bu yöntemi bazı yerlerde güzel uyguladığı halde, bazı yerlerde ise başarısız olur. Örneğin:

Yaralı olarak Ömer'in yanına gelen Kalecikli Rüstem'in konuşması durumuna uygun olarak verilir:

" Koynumda... bir... mektup... var... onu... alın. Onu alın. Çok, çok mühim...dir. Padişahı... Şevketli... Padişahı... Öldürmek isteyen... bir... bir... Ah..." (s. 130)

Romanda kötü bir Türkçe ile konuşacağı söylenen adamın konuşması da, durumuna uygun bir şekilde verilir:

" İçeri girmek istersiniz? Ha ha! Ne güzel! Ma buyurun, buyurun efendim, baş üzerinde yer var baba Yoanda!" (s. 7)

Bu başarılı uygulamaya karşın, aşağıda alacağımız örnek parçada, kötü bir Türkçe ile konuşacağı söylenen bir Türk casusunun konuşması, yazarın bu uygulamadaki çelişmesini gösterir:

" Neyse, bırakalım bu bahsi... Eeee, şimdi siz anlatın: Otranto'ya çıkan Ahmet Paşa'nın atlıları fırtına gibi her yerde dolaşıyorlarmış, öyle mi?" (s. 105)

Yazar ifadeyi daha etkileyici hale getirmek için deyimlerden de yararlanır. Kullandığı bazı deyimler şu şekildedir:

"Ya bunun gözünü budaktan sakınmaz bir yaramaz olduğunu bu gece görür müyüz?" (s. 9)

“Hayır, hayır, ben, önce zor olanı dize getirmek istiyorum.” (s. 25)

“Türkler gelirse köyde taş üstüne taş kalmaz.” (s. 33)

“Henüz aklım başıma gelmedi.” (s. 50)

“Levent Ömer kulak kabartınca, bu şarkının Türkler için düzenlenmiş olduğunu anladı.” (s. 44)

“ Ne olmuş bunlara? diye fısıldadı. Ağızlarını bıçak açmıyor. Bir kederleri olacak? (s. 86)

“ O dul da ona gönül kaptırmış; tam dört yıl her gözden uzak sevişmişler.” (s. 156)

“ Türkçe konuştuğum için, ana dilime hasret kaldığımdan böyle çenem düşüyor.” (s. 160)

“ Güneşin doğduğu yerlere ulaşmak için nasıl günler, haftalar lâzım geldiğini düşündükçe kafasının içi karıncalanıyordu.” (s. 166)

Benzetmelerden de sık sık yararlanan yazar, benzetmelerini genelde hayvanlardan seçer. Örneğin:

“Önünden bir kelebek gibi geçen kızlardan birini uzanıp kaptı.” (s. 12)

“ Tıpkı uçmayı yeni öğrenen ve toprak üzerinde çarpınarak giden serçeyi kapam azgın bir kedi gibi.” (s. 12)

“ Meyhanenin içindekiler hayretten dudakları çatlamış halde bir yerdekilere, bir de yeleleri kabarmış bir aslan gibi ortada soluk soluğa, dimdik duran gence bakıyorlardı.” (s. 14)

“ Şimdi bizi bir yerimizden vurmak için yaban kedisi gibi tırnaklarıyla yeri tırmalıyor.” (s. 23)

“ Düne kadar uyuz birer çakal gibi korkudan tir tir titriyordu.” (s. 181)

“ Sen de bir uyuz sokak köpeği gibi kuyruğunu arka bacaklarına sokup bütün bu olanlara bakıyordun ha!” (s. 51)

Kahramanlarını kısa tasvir kelimeleri ile tanıtır ve genelde kahramanlarının isimlerini kullanmak yerine bu tasvir kelimelerini kullanır. Biz bu kelimeleri gördüğümüz zaman, kahramanımızın kim olduğunu anlarız. Örneğin; Fatih Sultan Mehmet’i, “ altın bıyıklı, kıvrık burunlu adam” diyerek tasvir eder:

“ Altın bıyıklı, kıvrık burunlu adam sözünü henüz bitirmişti ki ortaya fırlayan iki kadının ardından o delikanlı da fırladı. Başındaki serpuşu daha önce çıkarıp masa üzerine bıraktığı için saçları dalgalandı, sırtından uzun cepkenini sıyrıp attı; yayından kopan bir ok gibi iki kızın arasına girdi.” (s. 10)

Aynı şekilde Musahip Yusuf içinde, “ ince uzun adam” ifadesini kullanır:

“ İnce, uzun boylu adam, bakışlarında bile derin bir saygı taşıdığı karşısındaki adamın uzun arkalıklı, tahta, Venedik iskemlesine oturmasını bekledikten sonra kendisi de oturdu.” (s. 9)

İfadeyi güçlendirmek amacıyla kelime tekrarlarından yararlanır. Kullandığı ikilemelerden bazıları şunlardır:

“ İkinci büyük kapının kilidi üzerinde bir anahtar döndü, kanat ağır ağır açıldı.” (s. 8)

“ Bu havayı duyan delikanlı iki kadını da kollarından kaptı, bu defa İtalyanca, hem de gürleye gürleye haykırdı.” (s. 10)

“ Oh bre! Bre yaman şahbazmış! diye derin derin soluyordu.” (s. 13)

“ Divanın üzerini kaplayan renk renk kumaşların pırlıtsı da gözlerini almıştı.” (s. 21)

“ Levent Ömer, sabahın ilk beyazlıklarında gittikçe açılan topraklara uzun uzun baktı.” (s. 29)

“Genç kız beyaz yüzünde dalga dalga dolaşan pembelikle daha güzel hale geliyordu.” (s. 33)

“Meyhaneci iki defa kesik kesik öksürdü.” (s. 55)

“ Halk bu çan seslerini bellemiştir, en çok çanların acı acı çalmasıyla ilgilenir.” (s. 162)

Romanda “iri” sözcüğünü rahatsızlık verecek şekilde çok kullanan yazar, kişilerin tasvirlerinde bu kelimedenden vazgeçemez. Bu kullanımdan birkaç örnek şöyledir:

“ ... çapaklı bir çift gözle, iri bir burun göründü.” (s. 7)

“ Uzun, ince adam, kuşağının arasından iri bir duka altını çıkardı.” (s. 8)

“ Soluk beyaz yüzlü, iri kestane gözlü, ince burunlu bir adamdı.” (s. 9)

“ Kızı iki bileğinden kavramış olan iri levent.” (s. 12)

“ İri pençelerini önce sağa, sonra sola, nihayet önüne balyoz gibi öylesine salladı ki...” (s. 13)

“ ...iki kızın saçlarını iri eliyle karıştırdı.” (s. 15)

“ Altın bıyıklı adam gözlerini iri iri açtı.” (s.18)

“ ... sonra kuşaklarından iri mendiller çıkarıp gemilere doğru salladılar.” (s. 31)

“ ... münâkaşayı dinleyen yağlı yüzlü, iri bıyıklı adama doğru seslendi.” (s. 49)

“ Birdenbire iri iri taneler önce üzerlerine, sonra yollarına düştü.” (s. 74)

“ Nihayet, yemekler bitip de iri portakallarını da yedikten sonra binanın arka tarafında kendilerine ayrılan odaya çekildiler.” (s. 99)

Pençe sözcüğünü el manasında kullanan yazar, kahramanlarının ağladığını belirtmek için “ buğulu gözler” ifadesini seçer. Sinirli olmayı ise “dişleri gıcırdatmak” sözcükleri ile anlatır:

“ Marisa’nın elini buldu. Koca pençesi içine aldı.” (s. 109)

“ Levent Ömer hafif hafif esen rüzgarla saçları dalgalanan Marisa’nın menekşe rengi gözlerine buğulu gözlerle baktı.” (s. 192)

“ Beli, beli! Biri zehirliyormuş, ama kim? Elinde tuttuğu kanlı mektuba dişlerini gıcırdatarak bakıyordu.” (s. 133)

Zaman zaman kahramanlarının konuşmalarına müdahale eder ve açıklamalarda bulunur. Bu uygulama romanın akıcılığını da bozar:

“ Bak Ömer, işte Batı Roma'nın haritası... Battal bir çizmeye benzer, şurası... -yerde duran gümüş kaplamalı çubuğu alıp çizmenin topuğunda bir yere tuttu- Şurası Otranto...” (s. 23)

“ Çünkü oraları Bizans'tan mirastır. Çünkü Roma İmparatorluğu'nun yarısını aldık, yarısını daha almamız gerekiyor. –Fatih Sultan Mehmet başını dik dik omuzları üzerinde kaldırdı. Sesi tok tok çıkıyordu.- Ardımızda Uzun Hasan gibi bir rakip komadık.” (s. 24)

“ Apulya tepelerindeki köyden bir kız... - Levent Ömer onun da Fatih'in bir casusu olduğunu söylemek istemedi- Köyünde herkes dağa kaçtığı halde ninesi için tek başına kalmış ninesi de ölmüş.” (s. 69)

Yazar, yeri geldikçe kendi düşüncelerini de vermekten çekinmez:

“ Bu sözler Marisa'yı yerinden sıçratabilirdi. Ya da, hiçbir şey anlamamış gibi Levent Ömer'in yüzüne bakabilirdi. Marisa ne birincisini, ne de ikincisini yaptı...” (s. 80)

“ Karadan görünen Napoli Krallığı kuvvetleri, topları ile kale surlarını dövmeye koyuldukları zaman kaledekilerin okları da göğü tuttu. Topa karşı ok...” (s. 247)

“ Hangisine dokunulsa ağlayacak haldeydi. Herhangi birinin bir yerine bir iğne batırılrsa bir damla kan çıkmayacaktı.” (s. 186)

Romanında bazı alıntıları da kullanır. Bunlar, romana canlılık kazandıran başarılı uygulamalardır. Aşağıya alacağımız birinci örnekte yazar, Fatih Sultan Mehmet'in şiirinden bir alıntıyı, ikinci örnekte, Kur'an-ı Kerim'den bir ayet meâlini,

diğer örneklerde ise Türkler için bestelenmiş iki tane şarkı sözlerini, romanına adapte eder. Şarkı sözlerinden bir tanesini İtalyanca verir:

1) “ Sakiya mey vir bir gün lalezar elden gider
Çün irür fasl-ı hazan bağ-ı bahar elden gider” (s. 15)

2) “Allah’ın takdirinden kaçılmaz.” (s. 211)

3) “ All, Arme! All’Arme! La campana sona
Li Turchi so’arrival’a” (s. 44)

4) “ Silah başına, silah başına çanlar çalıyor!
Türkler kıyılara indiler...
Çalın davulları, çalın gidişi.
Zamanı geldi, yollara çıkmalıyız;
Büyük Türk’ün ulaşmadığı yerlere, yola düşmeliyiz.
Ah Tanrım bu gidiş ne kadar acı.
Oralara varabileceğimizi yalnız Tanrı bilir...
Eğer bir gün geri dönersem...” (s. 162)

Yazar, eserinde sade bir dil kullanır, ayrıca kahramanlarının ifadelerini daha etkileyici bir hale getirmek için, benzetmelerden, deyimlerden, kelime tekrarlarından yararlanır. Tarihî olayları çeşitli aşk ve casusluk hikâyeleriyle süsleyerek okuyucunun ilgisini eser üzerinde tutmayı başarır.

5.9. Anlatım Teknikleri:

“Kızıl Elma” romanında en fazla kullanılan teknikler, geriye dönüş, diyalog, iç çözümleme ve özetleme teknikleridir. Eserin yapısını güçlendirmek için montaj ve mektup tekniklerinden de faydalanılır.

Geriye Dönüş Tekniği:

Romanda en sık kullanılan tekniklerden biri geriye dönüş tekniğidir. Yazar, kahramanlarının geçmişlerini bu teknik sayesinde okuyucuyla paylaşır. Örneğin; Hayrettin Mustafa Paşanın yıllar önce Napoli korsanlarına esir olması ve daha sonra onların elinden kurtulmak için verdiği mücadele bu teknikle şöyle anlatılır:

“ Ayvalık sipahilerinden Cafer Ağanın oğludur Hayrettin Mustafa Bey. On yıl önce baba oğul Gelibolu’dan Ayvalık’a, bir kadirga ile giderlerken bir Napoli korsan gemisine yakalanmışlar. İkisini de alıp Apulya’ya götürmüşler. Kasteleana’da, ayakları zincirli hizmete koymuşlar. O topraklarda Bizans’tan kaçmış aileler de varmış. Hayrettin Mustafa Beyle bu şahbaz hem Bizanslılar, hem Napoliler arasında tam on yıl yaşamışlar. İki tarafın da dilini ana dilleri gibi öğrenmişler; bütün adetlerini, bütün huylarını bellemişler. Nihayet bir gece, biriktirdikleri altınları bir balıkçıya vererek bir sandal peylemişler, ayaklarındaki zincirlerle üç gün üç gece koca Adriyatik’te çalkandıktan sonra Mostar kıyılarına çıkmışlar.” (s. 12)

Hasan adındaki bir Türk casusunun İtalya’ya gelişı, burada başından geçen olaylar, eşı ve çocuklarının durumu ile ilgili bilgiler de bu teknikle verilir:

“ Tam yirmi sekiz seneden beri buradaydım. Türklüğümü kaybetmekten korkuyorum. Yirmi sekiz yıl önce, Bizansı fethettikten üç hafta sonra, Notaras’ın sarayındaki esir İtalyanlardan biri can verince beni onun yerine koydular. Bu çiftliğin sahibi olan Galina Dolfen yerine...

Yirmi sekiz yıl önce buraya yirmi beş yaşımda iken geldim, şimdi 53’ü aşmak üzereyim. Çocuklarım oldu, hatta torunlarım... Hepsi de Hristiyan... Beni asıl kahreden de bu ya! Onlara doğduğum yerlerden ancak masalların içinde bahsettim...” (s. 104)

Ayrıca geçmişte meydana gelen bazı olaylar da bu teknikle verilir. Mesela; Otranto Kalesi'nin Türkler tarafından fethi sırasında gerçekleşen olaylar bir İtalya'nın ağzından şöyle anlatılır:

“ Meryem Ana adına yemin ederim ki ben Otranto düştüğü zaman orada idim. Geçen Ağustosun on birinde... Benim gibi ciğeri beş para etmeyen bir insanı ne yapınlar. Türkler esir ettiklerinden kıymetli olanları altın karşılığı salıverdiler, onların arasına ben de katıldım. Görseydiniz Otranto'yu, on dört gün dayanabildi. Dayanmaya kalkıştığı için de Türkleri çok kızdırdılar. Türk atlıları şehre daldıkları zaman kıyamet kopuyor sandım; nal sesleri gök gürültüleri gibi kulaklarımızı patlatıyordu. Yerlerde o mukaddes bayraklar çamurlar içinde yüzüyordu. Kiliselerin içleri Türk atlarının nalları ile çiğnendi. Aziz resimleri, mihraplar, küçük mukaddes heykeller parça parça edildi, şehrin dört bir yanından öyle feryatlar yükseliyordu ki, şehir öyle bir hale gelmişti ki...” (s. 51)

Levent Ömer, Fatih Sultan Mehmet'in zehir verilerek öldürülmek istendiği haberini aldığı zaman, onu gördüğü son günü hatırlar. Padişahın o gün, yorgun ve halsiz olmasının sebebinin zehirden kaynaklandığını düşünür.

“Fatih Sultan Mehmed'in kendisini Galata'dan alıp Çinili Köşk'e götürdüğü geceden sonra birbiri ardına bir hafta oraya gitmiş, Tursun Beyden İtalya topraklarındaki Türk casus teşkilatı için bilgiler almış, bunları ezberlemişti. Arada bir Padişah kendilerinin kapandığı odaya geliyordu. Yüzü gerçekten solgundu Sultan Mehmed'in... Gözaltıları da siyahımsı idi. Fazla ayakta duramıyor, oturuyordu. Bazen derin derin nefes aldığını da hatırlıyordu. Hatta bir gün şu sözleri söylemişti:

“ Bak şahbazım, varıp gittiğin yerde elini çabuk tut. Bizim günlerimiz sayılıdır, bir an önce düşündüklerimizi yerine getirmeliyiz!” (s. 137)

Diyalog Tekniği:

Romanda sık kullanılan tekniklerden biri de diyalogdur. Bu teknik sayesinde anlatıcının yükü hafifletildiği gibi, okuyucunun yüzü de esere döndürölmüş olur. Kahramanların okuyucuya tanıtımında ve onların duygu ve düşüncelerinin anlatılmasında sıklıkla kullanılır. Aşağıya alacağımız örnek parçada, Fatih Sultan Mehmet ile askeri Yusuf arasında geçen bir konuşma, bize Levent Ömer hakkında bilgi verir niteliktedir:

“- Eeee, Yusuf, göster bana şu şahbazı!

- Şu, soldan dördüncü masadaki...

- İki yanına iki kadın almış; esmer, geniş çeneli, düz burunlu olanı mı?

- Beli pa... ağam, ta kendisi...

- Demek Hayrettin Mustafa Beyin acar oğlu bu?

- Beli ağam.

-Adı Ömer'di değil mi?

-Beli ağam.

-Ya bunun gözünü budaktan sakınmaz bir yaramaz olduğunu bu gece görür müyüz?

-Hem de nasıl ağam; hele bir çoşsun, içtiği şarapla bir taşsın. Vallahi insan başlı ejdere benzer.

-Hele görelim.” (s. 9)

Hayrettin Mustafa Paşa ile Gedik Ahmet Paşa arasında geçen diyalog da onların düşüncelerinin okuyucuya aktarılması açısından önemlidir:

- Behey Hayrettin Paşa kardeşim, sen bunca yılı hep sınır boylarında geçirdin. Asitane'de ne türlü rüzgarlar estiğini bilmezsin.

-Ama kabzası ele geçirilmiş kılıç bırakılır mı devletlim?

-Kabzası da, kını da ele geçirilmiş nice nice kılıçlar elden çıkarılmıştır, bilmezsin.

-Ya bu topraklardaki bunca can tek başlarına mı bırakılacaktır?

-Vallahi olacağı odur. Kâfirler kolumuzun kanadımızın kırıldığını daha şimdiden öğrendiler. Takım takım saldıığımız akıncılar takım takım geri dönüyorlar. Biz mi bunlara geri dönmelerini emrettik? Hatta ki bunlardan birine gasp eyleyip neden emir almadan döndüğünü sorduğumuzda aldığımız cevap şu oldu:

“ - Biz dünyada Sultan Mehmed Han olmadıktan sonra dövüşmüşüz ne fayda? Yolumuz, izimiz kaldı mı? Kimin için can feda edeceğiz? Gayrı bu topraklarda orduyu hümayunun ummanlar misali varıp geleceği hayali söndü bizde... Sultan Mehmet Han gibi bir padişah bir daha dünyaya gelmez.”

Yer yer saldıığımız bu akıncılardan gayrı, cennetmekân Padişahın yıllar yılı bütün kâfir... Bu kâfir ülkesine, ta Venedik’e, Kızıl Elma’ya dek yerleştirdiği casuslarımız bile geri dönüyorlar. Onlar ki, belki on, belki on beş yıldan beri yerlerinden, yurtlarından uzakta kâfir haçı ile kâfir çanları ile bir arada yaşamak tahammülünü göstermişlerdi. Neden? Çünkü Sultan Mehmet Han gibi büyük Padişaha canlarını adamışlardı? Şimdi o olmayınca hiç birinin amacı kalmadı.” (s. 211-212)

İç Çözümleme Tekniği:

“Kızıl Elma” romanında en sık kullanılan tekniklerden birisi iç çözümleme tekniğidir. Bu teknik sayesinde yazar, kahramanlarının iç dünyalarını okuyucuya tanıtır.

Levent Ömer’in Roma hakkındaki ilk izlenimleri de bu teknik sayesinde anlatılır. Ömer, zorlu bir yolculuktan sonra Roma’ya gelmeyi başarır. Ama burada gördükleri onun hiç hoşuna gitmez:

“ Levent Ömer, bu koca şehrin havasında, bunaltıcı bir kilise havasını buldu. Dünya ile ahiret arasında bir şehirdi burası... Gözlerini ne tarafa çevirse, dükkânlarda, evlerin kapılarında, gene kızların, kadınların boyunlarında, kara elbiseli papazların göğüslerinde hep haç görüyordu. Kendi kendine: “ Bizans da böyle idi;

biz girdikten sonra hiç biri kalmadı. Allah nasib eder de bu şehri alırsak bu haçlar da yok olur!” diye düşündü.” (s. 150)

Romanın sonunda Türk askerleri Otranto Kalesi’ni düşmana teslim ederler. Bu duruma çok üzülen Levent Ömer’in hissettiklerini anlatıcı şöyle aktarır:

“Levent Ömer, bu sözleri duymamış gibi, hareket eden sandaldan geriye, koca Otranto kalesine doğru baktı. Onun yüreği kupkuru idi. Üzerinde ince bir yamağın ucu dolaştığı halde, kupkuru idi. Kulaklarının uğultusu arasında bir takım sesler duyuyor, bunların ne olduğunu anlayamıyordu. Bakarken boynu ağrıdı, gözlerinin üzerine sanki bir perde indi. Aylardan beri hayal ettiği o Kızıl Elma’ya benzeyen kubbenin üstünde dikili duran tuğların kaybolduğunu hissetti.” (s. 253)

Özetleme Tekniği:

Romanda kullanılan tekniklerden biri de özetlemedir. Bu teknik, geriye dönüş tekniği ile iç içe kullanılır. Kahramanların geçmişlerinin ve uzun tarihî olayların okuyucuya aktarılmasında tercih edilir. Böylece roman metni hafifletilmiş olur. Marisa’nın babası Kara Mehmet’in İtalya’ya gidişi, orada bir Hristiyan kadınla evlenişi ve daha sonra Fatih Sultan Mehmet’in emriyle casusluğa başlama hikâyesi bu teknikle verilir. Aşağıya alacağımız örnek parça bu olayların anlatıldığı metnin bir bölümüdür:

“ Babam bir Türk korsandı. Türk korsanı... Adı Kara Mehmet’ti. Ben doğmadan çok önce Akdeniz’de bir Türk kadırgasının kaptanı imiş. Bir gün büyük bir fırtınaya uğramışlar. Kadırgası Gaeta önlerinde kayalara bindirmiş, parçalanmış, ölüm derecesinde kayaların biri üzerinde kalmış. Fırtına dindikten sonra köylüler onu oradan almışlar, köye götürmüşler. Kara Mehmet tam bir buçuk ay yataklarda yatmış, iyileştiği zaman köyün papazı bir Müslümanı Hristiyan etmek gayesiyle babamı hizmetine almış; tarlasında, bahçesinde çalıştırmaya başlamış. Babam bir köle olarak çalışmaktansa ölmeyi tercih edermiş ama ne yazık ki papazın genç kızına, yani benim anneme gönlünü kaptırmış. Annemin de benim gözlerim gibi menekşe gözleri

varmış. Kara Mehmet bu gözlerden ayrı kalmamak için bütün varlığını papaza, papazın hizmetine admış. Öylesine kuvvetli imiş ki öylesine çalışıyormuş ki papazın tarlaları bire elli mahsul vermiş. Kızı ile Kara Mehmet'in aşkı artık önlenemez hale geldiği gün papaz, babamın o topraklarda kalması, adını değiştirmesi, Hristiyan olması şartıyla kızını kendisine vereceğini söylemiş..." (s. 109-110)

Hayrettin Mustafa Bey ile oğlu Levent Ömer'in Napoliler arasında yaşadıkları günler, sonra İtalya'ya kaçış hikâyeleri de bu teknikle verilir:

" Hayrettin Mustafa Beyle bu şahbaz hem Bizanslılar, hem Napoliler arasında tam on yıl yaşamışlar. İki tarafın da dilini ana dilleri gibi öğrenmişler; bütün adetlerini, bütün huylarını bellemişler. Nihayet bir gece, biriktirdikleri altınları bir balıkçıya vererek bir sandal peylemişler, ayaklarındaki zincirlerle üç gün üç gece Adriyatik'te çalkandıktan sonra Mostar kıyılarına çıkmışlar." (s. 12)

Fatih Sultan Mehmet, devleti için yaptıklarını ve Ortanto'yu ele geçirme nedenini şöyle özetler:

" Şu Zanta'yı da, Santa Marya'yı da, Kefalonya'yı da bunun için aldım. Bu adaların hakîmi olan Leonardo sevmediğim bir adamdır. Napoli benim bu adamı sevmediğimi bildiği halde benden müsaade almadan akrabasından bir kızını ona verdi. Yıllık vergisini verirken Karlı İli sancak beyine yol harçlığı 500 duka altını hediye göndermemiş. Bu küstahlığın ilk cezasını Otranto'da çekti. Geçen Ağustos'un on birinde Otranto 22.000 esirle elime geçti. Mukaddes bayraklar da çamurlarda ezildi. Şehri mukavemete hazırlayan başpiskoposla kale kumandanı ikiye biçildi." (s. 26)

Montaj Tekniği:

Romanda kullanılan tekniklerden biri de montajdır. Yazar, bu teknikle Fatih Sultan Mehmet'in şiirini, Kur'an-ı Kerim'den bir ayet meâlini ve Türkler için bestelenmiş şarkı sözlerini romanında kullanır.

Fatih Sultan Mehmet, kılık değiştirerek Levent Ömer'i bulmak için bir eğlence yerine gider. Ömer'in kendisini bu kıyafetlerle tanıyamayacağını düşünür. Ama Ömer, Fatih'i tanır ve onu tanıdığını dolaylı yoldan belirtmek için bir şiir okur. Bu, Fatih'in yazdığı şiirlerden biridir. Bu teknikle Fatih Sultan Mehmet'in sanata olan düşkünlüğü de vurgulanmış olur:

“ Sakiya mey vir bir gün lâleazar elden gider
Çün irür fasl-ı hazan bağ-ı bahar elden gider” (s. 15)

Romanın başka bir yerinde ise bu teknik, kahramanların düşüncelerini desteklemek amacıyla kullanılır. Hayrettin Mustafa Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in zehirlenerek öldürüldüğünü öğrendiğı zaman, buna engel olamadığı için kendisine çok kızar. Ama daha sonra bazı şeylerin engellenmesinin zor olduğunu ve bunun Allah'ın bir takdiri olduğunu düşünür. Bu düşüncesini de Kuran'ı Kerim'de geçen şu ayet mealiyle destekler:

“ Allah'ın takdirinden kaçılmaz.” (s. 211)

İtalya'da yaşayanlar, bir gün Türklerin topraklarına saldıracağı korkusuyla yaşarlar. Bu duygularını şarkılarına da yansıtırlar. Levent Ömer, İtalya'da gittiğı her yerde bu şarkıları duyar. Yazar, bazen bu şarkıları İtalyanca olarak eserine alır ve dipnotta Türkçe anlamlarını verir:

“ All, Arme! All' Arme! La campana sona
Li Turchi so'arrival'a” (s. 44)
(Silah başına Silah başına! Çanlar çalıyor! Türkler kıyılarına geldi!)

“ Silah başına, silah başına çanlar çalıyor!
Türkler kıyılarına indiler...
Çalın davulları, çalın gidişi.
Zamanı geldi, yollara çıkmalıyız;
Büyük Türk'ün ulaşmadığı yerlere, yola düşmeliyiz.

Ah Tanrım bu gidiş ne kadar acı.
 Oralara varabileceğimizi yalnız Tanrı bilir...
 Eğer bir gün geri dönersem...” (s. 162)

Mektup Tekniği:

Romanda mektup tekniği iki yerde kullanılır. (s. 132-133,169-170) Bu mektupların içerikleri aynıdır. İkisinde de Fatih Sultan Mehmet’in zehir verilerek öldürülmek istendiği ve bunu önlemek için hemen saraya bu haberin iletilmesi gerektiği yazılıdır. Ama birincisinde öldürmek isteyeninin ismi mektup yıprandığı için okunamamaktadır. Bu şekilde romanın heyecan düzeyi arttırılır. Okuyucu romanın sonuna kadar merak içinde bırakılır. İkinci mektubun ortaya çıkması ile heyecanlı bekleyiş sona erer:

“ ...Bilesiz ki vakit zayi edilmeden bu büyük cinayeti önlemek Allah’ın emridir. Şevketli Hünkâr’ın hayatı bu nameyi bulup da okuyanların elindedir. Sultan Mehmet Han her gün bir çıft melun tarafından zehirlenmektedir. Bu çıftın adı YAKUP Paşa’dır. Şevketlü Padişah’ın hekimbaşısı Yakup Paşa.

Bu melunun tam üç aydan beri Sultan Mehmed Han’ı zehirlenmekte olduğunu Venedik kâfiri içindeki Papa melununun casusları haber almış, oralardan Roma’ya iletiler. Bu Yakup Paşa, Venedik kâfiri hesabına bu işi görüyormuş. Haberleri ben hem kulaklarımla duydum, hem de yazılı kâğıtları okudum. Eğer ki kendi dininden dönmüş, güya Müslüman olmuş, asıl adı Maestro Jakoba olan ve Yakup Paşa adlı bu melunun başladığı bu işten yüz akı ile çıkması halinde yani şevketlü Sultan Mehmed Han’ı zehirleyip öldürmesi halinde kâfirler kendisine çokça vaadlerde bulunmuşlardır.

Eğer ki Mehmed Han, Yakup Paşa eliyle zehirlenip ölürse varıp gelip Venedik’e yerleştiğinde kendisine çok geniş topraklar vereceklermiş ve ömrünün sonuna dek Venedik devletine hiçbir vergi vermeyecekmiş. Ve dahi evlatları ile

torunları da aynı halden faydalanacaklarmış. Kendisine iki yüz bin Duka altın verilecekmış.

Şimdiki halde İstanbul'a Saray-ı Hümayun'dan, Padişahın yanından ayrılmayan bu melunun bu işine son vermek için kırlangıç olup uçmak, Saray-ı Hümayun'a varmak, hemen o melunu şevketli Padişahın yanından ayırmak gerek..." (s. 169-170)

Leitmotiv Tekniği:

Kızıl Elma'da kullanılan tekniklerden biri de Leitmotiv tekniğidir. Örneğin, Fatih Sultan Mehmet için " altın bıyıklı, kıvrık burunlu adam" ifadesi kullanılır. Bu ifade romanda on üç kez tekrarlanır. Aynı şekilde, Musahip Yusuf da " ince uzun adam" şeklinde tanıtılır. Bu da romanda on iki kez geçer. Okuyucu bu sözcükleri gördüğü zaman, kimden bahsedildiğini hemen anlar.

"Kızıl Elma"da, tarihî romanlar için vazgeçilmez olan geriye dönüş ve özetleme tekniği sıklıkla kullanılır. Bu şekilde okuyucu, çeşitli olay ve kişilerle ilgili bilgilendirilirken, aynı zamanda roman metninin yükü de hafifletilir. Kahramanların iç dünyalarının yansıtılmasında ise genellikle iç çözümleme tekniği tercih edilir. Montaj ile değişik bir roman atmosferi oluşturulurken, mektup tekniği ile romanın sürükleyiciliğine katkıda bulunulmuş olunur. Eserde kendisine yer verilen diyalog tekniğiyle ise eserde samimi bir havanın esmesi ve okuyucunun yüzünün esere döndürülmesi sağlanır.

6. OVAYA İNEN ŞAHİN¹³⁸:

Ragıp Şevki Yeşim'in "Ovaya İnen Şahin" isimli romanı önce Son Havadis gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra kitap haline getirilen eserin ilk neşri 1971,

¹³⁸ Ragıp Şevki YEŞİM, Ovaya İnen Şahin, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 220 s.

ikinci neşri 2004'tür. Biz eser incelememizde 2004 yılında neşredilen kitabı esas aldık.

6.1. Konu:

Osman Beyin, Selçuklu'nun bir uç beyliği olan Kayı Aşireti'ni, bir devlet haline getirmek için verdiği mücadeleler anlatılır.

6.2. Vak'a

Osman Bey, Kayı Aşireti'nin beyidir. Babası Ertuğrul Bey öldükten sonra Türkmen beylerinin kararıyla bu göreve getirilmiştir. Onun bey seçilmesine, sadece amcası Dünder Bey karşı gelmiştir.

Osman Bey, evlidir ama eşini hiç sevmez. Ahi lideri Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatunu görür ve çok beğenir. Onu babasından ister. Şeyh Edebalı, Osman Beyin soyunun kendi soyundan üstün olduğunu, bu sebeple eşit olmadıklarını öne sürerek kızını vermez. Aradan iki yıl geçer. Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın Söğüt'e göçtüğünü öğrenir. Onu ziyaret etmek için Söğüt'e gider. Orada Edebalı'nın yeğeni Hasan Ahi'yi görür. Hasan, Osman Beye ahi olmasını önerir. Eğer ahi olursa, Şeyh Edebalı ile eşit konuma geleceğini, Şeyh Edebalı'nın de kızını ona vereceğini söyler. Osman Bey, bunu kabul eder ve bir törenle ahi olur. Böylece dileğine kavuşmuş olur.

Kayı Aşireti gittikçe büyüdüğü için Osman Bey, buldukları toprakların artık kendilerine yetmediğini düşünür. Bu sebeple İnegöl ve Bilecik'i ele geçirmek için plânlar yapar. Hazırlıklarını tamamlayıp saldırıya geçeceği sırada, bir Hıristiyan tüccardan, Rum tekfurlarının kendisine tuzak kurduğunu öğrenir. Bunun üzerine, plânında değişiklik yaparak bu tuzaktan kurtulur. Tekfurlarla yaptığı savaştan da zaferle ayrılır. Savaşta, yeğeni Bay Hoca'nın şehit olmasına çok üzülür. Bu sebeple, yakınlarına ve halkına bir zarar gelmesinden korktuğu için uzun bir süre savaşa girmekten kaçınır. Ama Rum tekfurlarının hazırlıklar yaptıklarını ve Kayı Aşireti'ne

saldıracaklarını öğrenince tekrar savaşmak harekete geçer. Tekfurları topladıkları yerde kısıtılarak öldürür. Ordularını da yerle bir eder.

Ele geçirdiği yerlerde kendi kültürünü yayar. Buralarda yaşayan halka adaletle davranır. Arkadaşlarına da bu yaptıklarını göstererek, bir yerin sadece savaşla ele geçiremeyeceğini anlatmaya çalışır.

Bir gün Kayı aşiretine çok yardım eden ve Osman Beyin de yakın arkadaşı olan Harmankaya Tekfuru Mihal Kazes, Osman Beyin yanına gelir. Bilecik tekfuru ile diğer tekfurların onu yok etmek istediklerini, bunun için de bir plân hazırladıklarını söyler. Plâna göre Osman Bey, Bilecik Tekfuru ile Yarhisar Tekfuru'nun kızının düğününe davet edilecek ve burada öldürülecektir. Bunun üzerine Osman Bey, ince zekâsıyla bu oyundan kurtulur ve Bilecik Kalesi'ni ele geçirir. Bu savaşta, Osman Beyin on yaşındaki oğlu Orhan, Bilecik Tekfuru'nu öldürmeyi başarır. Oğlunun bu cesareti karşısında çok sevinen Osman Bey, Tekfurun evleneceği kız ile onu evlendirir. Kızın adını da Nilüfer olarak değiştirir.

Osman Bey yaptığı akınlarla, Karacahisar'ı, Eskişehir'i, İnönü'yü, Bilecik'i ve İnegöl'ü ele geçirir. Bundan sonraki hedefi ise, Bursa'yı ele geçirmektir. Buna amcası Dündar Bey karşı çıkar. Zaten tekfurlarla ilişkisinden dolayı Dündar Beye dış bileyen Osman Bey, bütün halkının önünde, onun düşmanlarla olan işbirliğinden bahseder. Bunun vatana ihanet etmek olduğunu belirterek onu öldürür.

Osman Bey, kısa süre sonra bir Rum prensesinden tehdit mektubu alır. Rum prensesi, Osman Bey'den ele geçirdiği topraklardan çekilmesini, çekilmezse Moğol Devleti'nin saldırıcağını söylemektedir. Bunun üzerine Osman Bey, beyliğindeki bütün ağaları yanına çağırarak, bir devlet kurduğunu ve adını "Osmanlı Devleti" koyduğunu söyler. İlk kurultayı toplar ve burada Moğol tehlikesini gündeme getirir. Kurultay'dan Moğol'a saldırılması yönünde karar çıkar. Büyüklerinden aldığı destekle bu güçlü düşmana saldıran Osman Bey, onları ağır bir yenilgiye uğratır.

Aradan yıllar geçer. Osman Bey “nitris” adı verilen bir hastalığa tutulur. Bu hastalık sebebiyle seferlere katılamaz. Onun yerine seferlere oğlu Orhan Bey gider. Son zamanlarını Söğüt’te geçirir. En büyük ideali Bursa’yı ele geçirmektir, ama Bursa’nın fethini göremeden ölür.

Vak’ayı ana çizgileriyle toplarsak; Kayı Aşireti’nin beyi olan Osman Bey, Ahi lideri Şeyh Edebalı’nın kızı Bala Hatunla evlenir ve ahi dergâhına üye olur. Aşiretinin topraklarını genişletmek için Rum tekfurlarıyla savaşır ve birçok yeri ele geçirir. Bu yerlerde kendi kültürünü yaymak için uğraşır. Yeterli gücü sağladıktan sonra da Osmanlı adıyla bir devlet kurduğunu ilan eder. Ömrünün sonlarına doğru nitris denilen bir hastalığa tutulan Osman Bey, Bursa’yı ele geçirmeyi çok istemesine rağmen, bu dileğini gerçekleştiremeden ölür.

6.3. Romanda Ele Alınan Konuların Tarihi Belgelerle Karşılaştırılması:

“Ovaya İnen Şahin” romanında ele alınan olaylar, genelde tarihî gerçeklere uygundur. Eserde geçen kahramanların birçoğu da tarihte yaşamış kişilerdir.

Romanda, Osman Beyin, Selçuklu’nun bir uç beyliği olan Kayı Aşireti’ni, bir devlet haline getirmek için verdiği mücadeleler anlatılır. Eserin ana mekânı Kayı Aşireti’nin yaşadığı topraklar olan Söğüt ve Domaniç ovalarıdır. (s. 27) Bu, tarihî bilgilere göre doğrudur: “Söğüt, 1326’ya, Bursa’nın fethine kadar merkez olmuş, arada başka kasabaların ehemmiyet kazanması ihtimal bu vaziyeti değiştirmemiştir. Söğüt’ten Domaniç’e kadar uzanan yayla, Osmanlılar’ın Kayı Aşireti’nin yurdu olmuştur.”¹³⁹

Eserin merkezinde Osman Bey vardır. Çünkü romanda geçen bütün olaylar onun etrafında şekillenir. Ertuğrul Gazi’nin ölümünden sonra Kayı Boyu’nun ileri gelenleri yeni beylerini seçmek için toplanırlar. Bu olay, romanda geriye dönüş tekniği kullanılarak verilir. Boyun önde gelenleri Osman Beyin, Kayıların lideri

¹³⁹ Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, Ötüken Neşriyat, C. 1, İstanbul, 1994, s. 40-41.

olması gerektiğini düşünürler. Ertuğrul Gazi'nin kardeşi Dündar Bey, bu düşüncüyü kabul etmeyerek kendisinin “Bey” seçilmesi gerektiğini söyler. Osman Bey, Dündar Beyin bu sözlerine rağmen Kayı Boyu'nun yeni lideri olur. Bunu içine sindiremeyen Dündar Bey, Rum tekfurlarıyla işbirliği yapar. Bu sebeple Osman Bey tarafından öldürülür. Romanda bu şekilde anlatılan olaylar tarihî gerçeklere uygundur:

“Osman Bey, babasının son demlerinde de ona vekalet ediyormuş; fakat Ertuğrul'un kardeşi Dündar Bey de birliğe reis olmak istediğinden aralarında ihtilaf hâsıl oldu. Çünkü Kayı'dan başka aşiretler de yaşlı olan Dündar'ın reis olmasını muvafık buluyorlardı; fakat Dündar, Osman'ın reisiği için temayül fazla olduğunu anlayınca amcası da Osman'ın baş olmasını muvafık buldu ise de daha sonra yeğeni aleyhine faaliyeti duyulduğundan katledildi”¹⁴⁰

Osman Bey, babasının sağlığında Mal Hatun'la evlenir ama onu hiç sevmez. Daha sonra Ahi lideri Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'a âşık olur ve onunla evlenir. Ondan, Orhan isimli bir çocuğu olur. Romanda bu şekilde verilen bilgilerden Orhan'ın, Bala Hatun'un çocuğu olması hususu tarihî kaynaklardaki bilgilerle çelişir. Yılmaz Öztuna, Orhan Gazi'nin Bala Hatun'un değil de Mal Hatun'un çocuğu olduğunu belirtir: “Osman Beyin oğlu Orhan Gazi'nin annesi, Ömer Beyin kızı Mal Hatun, diğer oğlu Alâeddin Beyin annesi ise Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'dur.”¹⁴¹

Öztuna'nın görüşüne, İsmail Hakkı Uzunçarşılı da katılır: “... Alaüddin Ali Bey, Şeyh Edebalı'nın kızı Bala Hatun'dan Orhan da Osman Beyin ilk zevcesi Ömer Beyin kızı Mal Hatun'dan doğmuşlarsa da...”¹⁴²

Osman Bey, Kayı Boyu'nun sınırlarını genişletmek için birçok yere seferler düzenleyerek Dorilayon (Eskişehir), Temnos (Domaniç), Agrillum (Ağrıca), Morda (Mudurnu), Angelokoma (İnegöl), İznik, Karacahisar ve Yarhisar'ı ele

¹⁴⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1, 8. Baskı, Ankara, 2003, s. 103-104.

¹⁴¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 41.

¹⁴² UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 115.

geçirir. Yılmaz Öztuna, bu konuda şunları söyler: “Osman Bey 1291’de Karacahisar’ı alıp Porsuk’a iyice güney sırtını dayamış, 1299’da Bilecik, Yarhisar ve İnegöl fethedilmiş, 1302’de Koyunhisar ve 1301’de Yenişehir alınarak Marmara’ya 15, İznik Gölü’ne 10 km. yaklaşmıştır...”¹⁴³

Yukarıdaki bilgilere göre Osman Beyin bu yerleri ele geçirdiği doğrudur.

Bu savaşlarda Osman Beyin kardeşi Sarıbatı Savcı Bey ve onun oğlu Bay Hoca şehit olur. Romanda verilen bu bilgiler de tarihî gerçeklerle uygunluk gösterir:

“ İnegöl Rum tekfuru Nikola, Osman Beyin en kuvvetli düşmanları arasında idi. Yapılan vuruşmada Türkler’den Osman Beyin kardeşi Sarıbatı Savcı Beyin oğlu Bay-Hoca şehit düştü.(1285) Gene İnegöl Tekfuru’nun kumandasındaki Bizans ordusu ile Osman Bey arasında Domaniç Meydan Muharebesi’nde Sarıbatı Savcı Bey de şehit düştü.”¹⁴⁴

Osman Beyin silah arkadaşları olan Samsa Çavuş, Konuralp, Akçakoca, Abdurrahman, seferlerde her zaman onun yanında yer almışlar, ona saygılarında kusur etmemişlerdir. Adı geçen bu kahramanlar da tarihte yaşamış gerçek kişilerdir:

“ Osman Beyin silah arkadaşı olarak Samsa Çavuş, Konuralp, Akçakoca, Aygutaalp, Gazi Abdurrahman gibi ayrı ayrı aşiret beyleri de Osman Beyin idaresi altında olarak istilâ hareketi esnasında beraber çalışıyorlardı.”¹⁴⁵

Romanda, Yarhisar ve Bilecik’in fetihlerine geniş bir yer ayrılır. Kayı Aşireti’ne çok yardım eden ve Osman Beyin de yakın arkadaşı olan Harmanakaya Tekfuru Mihal Kazes bir gün Osman Beyin yanına gelir. Bilecik Tekfuru ile diğer tekfurların onu yok etmek istediklerini, bunun için de bir plân hazırladıklarını söyler. Plâna göre Osman Bey, Bilecik Tekfuru ile Yarhisar Tekfurunun kızının düğününe

¹⁴³ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 47.

¹⁴⁴ a.g.e., s. 42.

¹⁴⁵ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 105.

davet edilecek ve burada öldürülecektir. Bunun üzerine harekete geçen Osman Bey, ince zekâsıyla bu oyundan kurtulur ve Bilecik Kalesi'ni ele geçirir. Bu savaşta, Osman Beyin on yaşındaki oğlu Orhan, Bilecik Tekfurunu öldürür. Oğlunun bu cesareti karşısında çok sevinen Osman Bey, Tekfurun evleneceği kız ile onu evlendirir. Kızın adını da Nilüfer olarak değiştirir. Bu olay, tarihî kaynaklardaki bilgilerle örtüşür:

“Osman Gazi'nin muvaffiyetleri komşu Rum beylerini korkuttuğundan bunlar Osman Bey'i Yarhisar Rum beyinin düğününe davet ederek o vesile ile kendisinin öldürmek istemişlerdi; fakat Osman Beyi düğüne davete gelmiş olan Harmanmaya Rumbeyi Mihal, Osman Beyi keyfiyetten haberdar etmiş ve tedbirli hareket eden Osman Bey aldığı tertibat üzerine Yarhisar ile Bilecik'i zabtetmiş ve gelin olarak Bilecik Beyinin oğluna verilecek olan Yarhisar Beyinin kızını esir alarak oğlu Orhan'a nikâhlamıştır. Osman Bey bundan sonra Turgut Alp'i göndererek İnegöl Kalesi'ni muhasara ettirdi ve arkasından kendisi de gelerek burasını da aldı. (1299)”¹⁴⁶

Yılmaz Öztuna da bu konuda Uzunçarşılı'ya katılır: “Bilecik ile onun az kuzeybatısındaki Yarhisar da 1299'da Osman Bey tarafından fethedilmiştir. Aynı yıl İnegöl de alındı. Yarhisar Tekfurunun 13 yaşındaki kızı Holofira, 18 yaşındaki Orhan Gazi'ye verildi. Bu izdivaçtan I.Sultan Murad'la ağabeyi Rumeli Fatihî Veliahd-Şehzâde Süleyman doğmuştur. Bu prenses Nilüfer adını almış ve üzerinde köprü yaptırdığı için Bursa ovasından akan suya “Nilüfer Çayı” denmiştir.”¹⁴⁷

Romanda sık sık ismi geçen ve Osman Bey'e sürekli yardım eden Mihal Köse, aslında bir Rum tekfurudur. Osman Beyle dostlukları yıllar öncesine dayanır. Osman Bey, Mihal Kazes'in de aralarında bulunduğu bir orduyu bozguna uğratar. Ele geçirdiği Mihal'i öldürmek yerine serbest bırakır. Böylece aralarında bir dostluk başlar. Osman Bey, devlet kurmadan kısa bir süre önce de Mihal Müslüman olur. Romanda bu şekilde anlatılan olaylar tarihî gerçeklerle birebir örtüşür:

¹⁴⁶ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 107.

¹⁴⁷ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 42.

“ Tarihlerimizde Gazi Osman Beyin silah arkadaşı ve vefakâr dostu olarak gördüğümüz Gazi Köse Mihal Bey, Bizans İmparatorluğu’nun hudud kale beylerinden olup Bilecik vilayetinin doğusunda ve İnhisar nahiyesi ile Mihalgazi nahiyeleri arasında bulunan Harmankaya ve havalisinin beği idi. Osmanlı tarihlerinin rivayetlerine göre Eskişehir Türk beyiyle Osman Gazi arasındaki bir çarpışmada karşı tarafta bulunan Mihal Bey, esir düşmüş, Osman Bey bunun yiğitliğine mebni kendisini serbest bırakmış ve dost olmuştur. Mihal Bey, Türklerle arasındaki dostluk ve Osman Beyin münasebetleri sebebiyle 1313’te Müslüman olmuş, gerek kendisi ve gerek oğul ve torunları Osmanlı fütuhatında başarılar göstermişlerdir.”¹⁴⁸

Romanda Ahi tarikatına da değinilir. Ahilerin Osman Beyin yaptığı seferlere katıldıklarından ve Ahi lideri Şeyh Edebalı’nın Osman Beye sürekli öğütler verdiğinden bahsedilir. Tarihî kaynaklarda Şeyh Edebalı’nın o dönemdeki saygın durumu şu şekilde anlatılır: “ Osman Beyin faaliyeti esnasında Anadolu’da Ahilik ve Babailik olarak iki mühim tarikat vardı. Ahi reislerinden olup Eskişehir civarında İtburnu mevkiinde tekkesi bulunan Şeyh Edebalı, o havalinin en itibarlı ve sözü geçen ulularındandı; tahsilini Mısır’da yapmış olan Edebalı’nın kızı Malhon hatunu Gazi Osman Bey almış ve bu suretle Ahilerin nüfuzundan istifade temin etmişti...”¹⁴⁹

Romanda Osman Beyin Ahi olduğuna dair bilgiler de vardır. Bu konuyla ilgili tarihî kaynaklarda kesin bir bilgiye ulaşamıyoruz, ama şu bir gerçek ki, Ahiler ve Şeyh Edebalı o dönemde hem Osman Bey, hem de halk arasında itibarlı bir konuma sahiptiler.

Osman Bey, birçok yeri ele geçirir. Bu başarılar Rumları telaşlandırır. Bir Rum prensesi Osman Beye bir tehdit mektubu göndererek, eğer kendilerine karşı saldırılara devam ederse, Moğollar’ın Kayı Boyu’na saldıracaklarını söyler. Romanda geçen bu olay da tarihî gerçeklerle uygunluk gösterir: “Bir taraftan Osman Beye mensup kuvvetlerin faaliyetleri ve diğer taraftan Batı Anadolu’yu istila etmekte

¹⁴⁸ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 570.

¹⁴⁹ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 105-106.

olan Türk beylerinin mühim başarılarından telaşa düşen İmparator İkinci Andronikos kızkardeşi prenses Mara'yı İlhan hükümdarına vererek Moğalların yardımlarını kazanmağa ve bu suretle Türkleri tehdiye teşebbüs etti ise de bunun öyle müspet bir neticesi görülmemişti.”¹⁵⁰

Osman Bey, ömrünün sonuna doğru nikris adı verilen bir hastalığa yakalanır. Bu sebeple devlet yönetimini oğlu Orhan'a bırakır. En büyük dileği Bursa'nın ele geçirildiğini görebilmektir, ama bunu gerçekleştiremeden ölür. Romanda geçen bu olaylar da tarihî belgelere uygundur. Yılmaz Öztuna, bu konuda şunları söyler:

“ Osman Gazi, Osmanoğulları'nda ırsi olarak mevcut bulunan nikristen mustarıptı. Bir rivayete göre 1324 Şubatında beyliği oğluna terk etmiş, 1326'da Bursa'nın fethi sıralarında ölmüştür. Söğüt'te ölüp cenazesinin vasiyeti mucibince Bursa'ya getirildiği ve buradaki türbesine gömüldüğü anlaşılıyor.”¹⁵¹

Yazar, olayları verirken tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen gösterir. Romanında yer verdiği kahramanların birçoğunu da tarihte yaşamış gerçek kişilerden seçer.

6.4. Anlatıcı-Bakış Açısı:

Romana ilâhî karakterli anlatıcı hâkimdir. Bu, her şeyi bilen, gören ve olayları bize aktaran anlatıcıdır. Okuyucu, genelde kişi ve olaylara onun bakış açısından bakar. Aşağıya alacağımız örnek parçada, Osman Beyin, Rum tekfurlarıyla yaptığı bir savaş sonrası, Bizans askerlerinin içler acısı halleri anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır:

“ Bir saat öncesi amansız bir savaşın cereyan ettiği Bafeum toprakları, şimdi hareketsiz bir hale gelmişti. Ara sıra ekinler arasından acı ve derin inilteler geliyordu. Yaralıların inlemeleri idi bunlar... Sahipsiz kalan atlar, ekinler içinde otuyorlardı.

¹⁵⁰ a.g.e., s. 110.

¹⁵¹ Yılmaz ÖZTUNA, a.g.e., s. 44.

Bazen bir Bizanslı askerin, elinde demir başlığı ile yüzü gözü kanlara bulanmış ortaya çıktığı oluyordu. Fakat hisarın üzerinde dalgalanmakta olan Türk bayraklarını görünce ekinlerin arasına saklanıyordu.

Bir saat önce temmuz sıcağı altındaki amansız savaş bitmişti. Yüzlerce ölü, yüzlerce yaralı yatıyordu güneşin altında...

Kan birçok ekin yığınları üzerine bulaşmıştı. Biçilen buğdayların kenarlarında inleyen yaralıların susuzluktan dudakları çatlamıştı. Yaralıların acısından çok, susuzlukları için iniyorlardı.” (s. 141)

Özellikle, roman kahramanlarının içinde buldukları ruh halinin ve onların içinden geçirdiklerinin okuyucuya aktarılmasında ilâhî karakterli anlatıcının rolü büyüktür. Mesela; Osman Bey, Bala Hatun’u ilk gördüğü günden beri bir türlü aklından çıkaramaz. Hayallerini onun güzel yüzünü süsler. Anlatıcı, Osman Beyin içinde bulunduğu bu ruh halini şöyle okuyucuya aktarır:

“ Nasıl bir genç kızdı bu. Kara Osman Bey, bir görüşte onu unutamaz hale gelmişti? Ne sihir vardı üzerinde? Gözlerinin ışığı ile mi onu büyülemişti? Kara Osman Bey, eskiden başını yastığa durduramaz oluyordu. Halbüki şimdi başı yastıkta iken saatlerce gözleri karanlıkta açık kalıyordu. Hep onu düşünüyordu. Bir gece siyah saçlarının omuzlarından önüne mi arkasına mı düştüğünü bulmaya çalıştı. Bir başka gece kadife siyahlığındaki beninin sağ yanağı üzerinde mi, sol yanağı üzerinde mi olduğunu aradı. Kulaklarında sesini bulmaya çalıştı. O günü, o kuyu başındaki konuşmalarını sık sık tekrarladı, hayalinde onun gülüşünü gözlerinin önüne getirdi. Bir tavşanın beyazlığındaki yumuk ellerinin zarif parmaklarını tutabilmenin özlemini duyardı içinde...” (s. 39)

Romanın bir başka yerinde ise, Osman Bey, Bala Hatun’u babası Şeyh Edebalı’dan ister, ama babası onu vermez. Buna çok sinirlenen Osman Beyin bu sırada içinde bulunduğu ruh hali şöyle anlatılır:

“ Kara Osman’ın yüreğini kapkara bir üzüntü kapladı birdenbire... Gözlerinin içinden bir an bir şimşek çakıp söndü. Ruhunu dolduran o şiddetli arzu, o, istediğini mutlaka yerine getirmek arzusu kabardı. Fakat Şeyh Edebalı’nın, mum ışıklarındaki o saygı dolu görünüşü karşısında taşmadı.” (s. 45)

Eserde, ilâhî karakterli anlatıcının ağırlığı hissedilse de zaman zaman da roman kahramanlarının bakış açılarının kullanıldığı görülür. Olaylar ve kişilerle ilgili bazı bilgiler, bu kahramanlar aracılığı ile okuyucuya verilir. Aşağıya alacağımız parçada, Söğüt Ovası’nın eski durumu, Osman Bey aracılığıyla okuyucuya tanıtılır:

“ Ben bu topraklarda doğmadan yirmi yedi yıl önce yine bu dağlar vardı buralarda... Babam kırk yaşında gelmiş buralara... Saçlarına ak düştüğü günlerde... Kayılara buraları yurt olarak verilmiş.”(s. 23)

Başka bir yerde ise, Savcı Beyin gözüyle, Osman Beyin güçlü fiziki yapısı ve sağlam kişiliği şu şekilde betimlenir.

“ ...şu kara yiğit, şu tuttuğunu koparan, vurduğunu yıkan, sözünde kaya gibi sağlam Kara Osman...” (s 14)

Osman Beyin oğulları Murat ve Süleyman’ın özellikleri ise Bala Hatun’un sözleriyle anlatılır. Bala Hatun, Süleyman’ın sakin ve rahatına düşkün, Murat’ın ise tam bir savaşçı olduğunu şu ifadeleriyle okuyucuyla paylaşır:

“ Süleyman’ın gölgeliklerde sincap yuvaları arıyor. Murat’ını hiç sorma, yaşının çocuğu değil. Sapanla bir kuş düşürüyor ki dallardan, değme yiğit yapamaz onu... Süleyman, Ahi dervişlerine benziyor. Hırsı, tamahı yok, tok gözlü... Atılgan değil, rahatına düşkün, savaş meydanlarına girecek yaradılıştta değil. Ama Murat’a gelince babasına benziyor: Konduğu yerde ateş saçacak. On yaşında kılıç kullanacak.” (s. 192-193)

Romanda bazı zamanlar yazar-anlatıcının varlığı da hissedilir. Yazar-anlatıcı, ara sıra okuyucu ile eser arasına girer ve düşüncesini söyler. Aşağıya alacağımız örnekte bu tavrı görmek mümkündür:

“ Ertuğrul Beyin ölümünden bu yana iki yıl geçmişti. Babası ona Söğüt’ü yurt olarak bırakmıştı. Konya Selçuk sultanlarının uç beyliği şimdi Osman Beyde idi. Kendinden büyük iki oğlu Sarubatu Savcı Bey’e ve Gündüz Beye rağmen aşireti Koca Beyin yerine Osman Beyi seçmişti. Eğer amcası Dünder Bey biraz olsun ayak diremeseydi, bu beyliğin üzerine gölge düşmeyecekti.” (s. 11)

Romanda, ilâhî karakterli anlatıcı ve onun bakış açısı hakîmdir. Yeri geldikçe, roman kahramanlarının bakış açılarının da kullanıldığı görülür. Az olmakla birlikte, yazar-anlatıcının varlığı da zaman zaman hissedilir.

6.5. Kişiler:

Romanda öne çıkan kahramanların sayısı on dört kişidir. Bunların on biri erkek, üçü kadındır. Romanın başkahramanı Osman Bey’dir. Onun dışında, Ertuğrul Bey, Orhan Bey, Bala Hatun, Dünder Bey, Sarubatu Savcı Bey, Gündüz Bey, Holofira, Şeyh Edebalı, Mal Hatun, Mihal Kazes, Bilecik Rum Beyi, Kumral Dede, Geyikli Baba romanın diğer kahramanlarıdır. Abdurrahman, Turgut Alp, Konur Alp, Aykut Alp, Akça Alp, Akça Alp, Emir Alp, Karaböke, Saltuk Alp, Yahşılı, Sülemiş, Karaoğlan ise Osman Beyin silah arkadaşlarıdır ve bunların romandaki işlevleri sınırlıdır.

Osman Bey¹⁵²:

Romanda, “Ben Oğuz Hanın Bozokları denen üç oğlundan Gök Hanın kolundan gelmeyim. Adım Osman’dır. Kemik kırıcı demektir bu ad.” (s. 134) diyerek kendisini tanıtan Osman Bey, Kayı aşiretinin beyidir. Görünüşüyle insanlara güven veren, kuvvetli bir delikanlıdır. Fiziksel özellikleri ve giyinişiyle çevresindekileri etkileyen bir yapıya sahiptir:

“ İtburnu’ndaki bu küçük Ahi tekkesinin iç kapısı açıldı ve eşikte 25 yaşlarında genç bir adam görüldü. Dik boyunlu, geniş omuzlu, parlak ve cesur bakışlı, kara yağız bir delikanlıydı bu... Başına Horasani bir sarık sarmış, sırtını geniş yakalı, geniş yenli bir gömlek giymiş, bu gömleğin üzerine de kenarları sarı mavi ve beyaz ipek işlemeli kırmızı bir cepken geçirmişti. Kırmızı, dar şalvarının diz kapaklarından alt tarafını ince deriden, büküm büküm sarı bir çizme boğmuştu. Sağ elini, belindeki kuşağın arasına soktuğu ince kılıcını kabzasına koymuştu.” (s. 7)

Onun kuvvetli yapısını, Kardeşi Sarubatı Savcı Bey şu sözlerle anlatır:

“ ...şu kara yiğit, şu tuttuğunu koparan, vurduğunu yıkan, sözünde kaya gibi sağlam Kara Osman...” (s. 14)

Osman Bey, çok zekidir. Bu özelliği sayesinde karşılaştığı problemleri kısa sürede çözer. Düşmanlarını yenmek için plânlar yapar. Bunları uygulamakta sıkıntı yaşadığı zaman çok kısa bir sürede yeni stratejiler geliştirir ve başarılı da olur.

O, bey olmanın kendisine büyük sorumluluklar yüklediğinin farkındadır. Her attığı adımı düşünerek atar. Halkının güvenliğini her şeyden önde tutar. Bu sebeple

---

¹⁵² Osmanlı tarihlerinde birinci padişah sayılan Osman Gazi, hakikatte hükümdar olmayıp Türk ülkesinin kuzey batısında bir uç beyi idi; kendisinin şimdiye kadar ne bir sikkesine ve ne de bir kitabesine tesadüf edilmiştir. Ahi’lerin nüfuzundan istifade eden Osman Gazi, plânlı ve programlı faaliyetiyle hududunu genişletmiş, yaşadığı müddetçe Anadolu Selçukluları’yla İlhanlılar’a tabi i bir uç beyi olarak kalmıştır. (UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 496.)

arkadaşlarının bütün ısrarlarına rağmen uzun bir süre düşmanlarıyla savaşa girmekten kaçınır:

“ ...omuzlarımda ak sakalı göğsünü kaplamış koca Türkmen ihtiyarlarından tutunuz, söğüt endamlı taze gelinlere, analarının sütünü emmekte olan yavrucaklara kadar nice insan taşıyorum. Bunların varlığı da, yokluğu da benim elimde... Bir hata işlersem Kayı boyuna perişan ederim. Babamın emanet ettiği aşiretimi yurtsuz bırakırım. İşte bunlardır beni kötü kötü düşündüren...” (s. 80)

Verdiği her kararı danışarak alır. Düşüncelerini, sekiz silah arkadaşına ve tecrübeli Türkmen beylerine açıklar. Onların onaylarını aldıktan sonra kararlarını uygular.

Dinine çok bağlıdır. Sürekli Allaha dua eder ve ondan yardım diler. Düşmanlarını asla küçük görmez. Vatani için savaşan her insana saygı gösterir.

Savaşırken ölen yakınlarına çok üzülür ama bu üzüntü, onu mücadelesinden vazgeçirmez. Kardeşi öldüğü zaman ki tavrı bunu açıkça ortaya koyar:

“ Etrafındaki silah arkadaşlarının da gözleri buğulanmıştı. Fakat Beylerinin büyük bir metanetle atına yürüdüğünü gördükleri zaman şaşıtlar. Çünkü Osman Bey, ata atlar atlamaz belinden kılıcını çekti.” (s. 89)

Arkadaşlarına ve kocamış ihtiyarlara çok saygı duyar. Onların sözlerine daima önem vererek, konuşmalarını dikkatlice ve sakince dinler. Dervişlere de çok saygılıdır. Onları hiç kırmaz. Kumral Dede adlı bir derviş ile karşılaşır. Derviş ona: “...bir gün gelecek ki evlatların senin adıyla yüzyıllar boyu hanlık, hakanlık edeceklerdir.” (s. 70)der. Osman Bey, ona “üzeri işlemeli, dövmeli bir gümüş tas”(s70) armağan eder. Derviş bu armağan yerine, Osman Beyden bir kılıç ister. Osman Bey, hemen onun isteğini yerine getirir.

Oğlu Orhan Beyi sever. Ona çok güvenir. O'nun gelecekte birçok başarılarına imza atacağını düşünür. Babası Ertuğrul Gazi'yi de çok sever. Onun öğütlerine mümkün olduğunca uyar.

Para ve mala düşkün değildir. Fethettiği toprakları kendisi için değil, beyliği için kazanır. Vatani için yapacaklarına engel olanların gözünün yaşına bakmaz. Vatan haini olarak gördüğü amcasını bile öldürmekten çekinmemesi buna güzel bir örnektir.

Düşmanına dahi zulüm etmez. Hatasını anlayanın canını bağışlar. Savaşmaktan vazgeçen, Bizans komutanı Mozalo'u bağışlayıp, sağ salim ülkesine göndermesi bu açıdan önemlidir.

Kimseye baskı yapmaz. Bir Bizans esirini, silah arkadaşlarından biri ile evlendirmek ister. Ama bunu yapmadan önce esir kızın da fikrini sorar. Onun onayını aldıktan sonra bu düşüncesini yerine getirir.

Osman Bey, Kayı Boyu'nu bir devlet haline getirmek için çalışır. Bunun için Bizans tekfurlarına seferler düzenler ve birçok yeri ele geçirir. Bu yerlerde, kendi kültürünü yaymak için uğraşır. Herkese eşit davranır ve başka milletten, dinden olanlara da eşit ve adil davranır. Kendi halkı ile iyi geçindiği gibi, kendi halkından ve dininden olmayanlarla da iyi geçinir. Onlardan, halkının menfaatleri için yararlanmasını bilir. Hristiyan bir gençle sırf milletin menfaati için iletişim kurar:

“ O gencin bir ilmi var ki, bizim aşiretimiz içinde bir tek kişi böyle bir ilme sahip değil. Ona hem bizim topraklarımızın hem de komşularımızın çizgilerle yerini kâğıtlara geçittim. Buna harita derler. O Bizanslı genç ta Bursa'ya, Bursa'nın yanı başındaki denize kadar gidip geldi. Rastladığı hisarları, köyleri, boğazları, ovaları bu haritaya geçirdi. Şimdi ben gideceğim toprakları, elimle koymuş gibi biliyorum.” (s. 96)

Düşmanları bile ondan övgü ile bahsederler. Onun zekâsına hayran olduklarını her fırsatta dile getirirler. Bursa Tekfuru, onun için şunları söyler:

“Osman Bey, Anadolu beylerinden çok üstün bir zekâyâya, çok üstün bir uzağı görüşe maliktir.” (s.156)

Çok iyi bir avcıdır. Avcılıktaki bu başarısını, babasına borçludur. Sık sık arkadaşlarıyla ava gider. Arkadaşları ona çok saygı duyarlar. Aynı yaşta olmalarına rağmen onu kendilerinden her zaman bir adım önde tutarlar.

Mal Hatun isimli biriyle evlenir ama onu hiç sevmez. Daha sonra Şeyh Edebali'nin kızı ile evlenir. Ömrünün sonuna doğru, “nitris” adı verilen bir hastalığa tutulur. En büyük vasiyeti Bursa topraklarına gömülmektir. Son zamanlarını Söğüt'te geçirir. Bursa'nın fethini görmeden ölür.

Romanda Osman Beyin olumlu özellikleri öne çıkarılır. Kuvvetli ve çevresindekilere güven veren fiziki yapısının yanında, bir yöneticide olması gereken bütün özelliklerin onda toplandığı üzerinde durulur. Milletinin menfaatlerini her şeyden önde tutması, ince zekâli ve dinine bağlı olması, kararlarını daima danışarak alması, arkadaşlarına, babasına, dervişlere hatta düşmanlarına bile saygılı davranması gibi vasıfları önemle vurgulanır.

Ertuğrul Bey¹⁵³:

Osman Beyin babasıdır. Romanda, onun hakkında, geriye dönüş tekniği kullanılarak bilgi verilir. Söğüt'te, Selçuklu sultanlarının uç beyliğini yapar. Daha sonra, Söğüt topraklarını oğullarına yurt olarak bırakır. Osman Bey, babasının Söğüt'e gelişini şu sözlerle anlatır:

“Ben bu topraklarda doğmadan yirmi yedi yıl önce yine bu ova, yine bu dağlar vardı buralarda... Babam kırk yaşında gelmiş buralara... Saçlarına ak düştüğü günlerde... Kayılara buraları yurt olarak verilmiş.” (s. 23)

¹⁵³ Osman Beyin babasıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 99.

Ertuğrul Bey, romanda arka plândadır. Bazı zamanlar, geriye dönüş tekniğiyle, Osman Bey'e verdiği öğütlerden bahsedilir. Söylediklerinden onun, tedbirli, sabırlı, kendine güvenen bir kişi olduğu sonucuna ulaşırız:

“Hayvanlarla insanlar arasında çokça benzerlikler vardır hey oğul. İlle tilki, aramızda yaşayan kişilerden çoğuna pek benzer. Böylelerinden sakın. Üzerlerine varırken uyanık ol. Hiç ummadığın yerde, sen saldırırken o sana bir diş atar, şaşkına dönersin!” (s. 23)

“Buralarda yetişen ipekböceğine dikkatlice bak hele oğul. Kozasını nasıl sabırla sarar. Eğer bir gün aşiretinin başına geçersen, sen de yurdunun yarısını böyle saracaksın. Sabırla, yavaş yavaş bir toprak iken iki toprak olacaksın, bir dağ iken iki dağ olacak, bir ordu iken iki ordu olacaksın...” (s. 27)

Romanda Ertuğrul Bey, bilgili, tecrübeli, ileri görüşlü kişiliği ile öne çıkarılır.

Orhan Bey¹⁵⁴:

Osman Beyin Bala Hatun'dan olan oğludur. İlk bakışta on altı, on yedi yaşlarında görünen, geniş omuzlu, tıknaz ve iri kemikli çocuk, (s. 111) yaşının üstünde bir olgunluğa sahiptir. Babası Osman Bey ile aralarında geçen şu diyalog bu bakımdan çok ilgi çekicidir:

“ - Senin baban, savaştan sakın, diye bir laf etti mi sana Bey?

- Benim babam, senin büyük baban oğlum. Bu nasıl söz söylediğin?

- Hele sen sorduğuma cevap ver!

- Hayır, savaştan sakın, demedi bana...

- Sen de oğluna böyle bir laf etmemelisin Bey. Senin hamurun nasıl yoğruldu ise, benim hamurum da öyle yoğrulmalı. Erkek sözü verdim sana. İşte kılıcım

¹⁵⁴ Osman Beyin oğludur. Osman Bey ölünce Osmanlı Devleti'nin başına geçer. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 496.

belimde, topuzum hayvanımın eyerinde... Ama bu savaşa oktan başka bir şey kullanmayacağım.” (s. 112)

On yaşında geldiğinde tam bir savaşçı olur. Ok atmada çok ustadır. Romanda, annesi Bala Hatun, onun bu savaşçı niteliklerini şu şekilde anlatır:

“... ele avuca sığmaz, keçeye kılıç çalan, uçan kuşu bir ok atışı ile aşağıya alan, çıplak at sırtında yıldırım gibi yol alan bir oğlan...” (s. 91)

Osman Bey, onu çok sever. Onunla gurur duyar. Daha küçük yaşta katıldığı savaşta, Bilecik tekfurunu öldürebilmesi ve bu savaştaki cesareti dolayısıyla onu takdir eder. Orhan, ok atmadaki ustalığını at kullanmada da sergiler. Osman Beyin gözünden onun bu yeteneği şu şekilde anlatılır:

“ Henüz on yaşındaki oğlunun, tecrübeli bir erkek gibi, koca tekfuru atından yuvarlayışını, üzerinde sadece beyazlı gelin kalan düşman atına sıçrayışını gözünün önünden uzaklaştırıyordu.” (s. 118)

Osman Bey Yarhisar’ı ele geçirince onu, tekfur kızı olan Holofira ile evlendirir. Orhan Beyin, Murat ve Süleyman adında iki erkek çocuğu olur. Karısını ve çocuklarını çok sever.

Bursa’yı almak için çok uğraşır, ama babasının sağlığında orayı ele geçiremez.

Osman Bey, oğlu Orhan’ı çok sever. Ona sık sık nasihatler eder. Onu, varisi olarak gösterir.

“ Benden sonra, oğlum bu işe devam edecek. Yurdumuza yeni yeni hisarlar, şehirler, otlaklar, bereketli topraklar, tatlı sular kazandıracak...” (s. 174)

Romanda Orhan Bey, savaşçı niteliklere sahip, sabırsız, hırslı, cesur bir kişi olarak tanıtılır.

Bala Hatun¹⁵⁵:

Osman Beyin ikinci eşidir. Ahi tekkesinin şeyhi, Edebalı'nın kızıdır. Uzun boyu, kumral saçları, beyaz teni ve yüzünü süsleyen büyük gözleriyle çok güzel bir kadındır:

“ ...servi boyu ile yuvarlak omuzları ile örgü örgü başından sarkıp güzel göğüslerini çiğneyerek önüne akmış kumral saçları ile durmakta olan bu genç kız...”
(s. 8)

“ Saçları, güzel göğüslerinin üzerine sarkmış, duru beyaz tenli, parlak, iri, siyah bir çift güzel gözlü Şeyh'in kızı...” (s. 18-19)

Çok terbiyeli biridir. Babasının sözünden çıkmaz. Osman Beyle evlenir. Orhan adında bir çocukları olur. Eşine her konuda destek verir.

Romanda, Bala Hatun'un güzel, terbiyeli özellikleri öne çıkarılır.

Dündar Bey¹⁵⁶:

Ertuğrul Beyin 73 yaşındaki kardeşidir. (s. 17) Abisinin ölümünden sonra, aşiretin en yaşlısı olduğu için, Kayı Boyu'nun başına kendisinin geçmesi gerektiğini düşünür. Ama beylik için yapılan seçimde Osman Bey, aşiretin yeni lideri olur. Bunu hiç hoş karşılamaz. Seçim sonrası tavrı şu şekilde anlatılır:

¹⁵⁵ Osman Beyin karısıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 115.

¹⁵⁶ Tarihte yaşamış gerçek bir şahsiyet olan Dündar Bey, Osman Beyin amcasıdır.

“ ...genç yeğenini ne kucakladı ne de ona bir söz söyledi. Buz gibi bir halde döndü, kalabalığı yardı, kendi çadırına doğru ağır ağır uzaklaştı.” (s. 18)

Osman Bey, yöneticiliğinin ilk zamanlarında ona çok saygı duyar. Bu saygısını şu sözlerle belirtir:

“ Sen benim babamın bana bıraktığı direksin ey saygıdeğer amcam. Benim beyliğimde senin ömrünün rahatlık içinde geçmesi için elimden ne gelirse yapmak boynumun borcudur.” (s. 18)

Ama onun Rum tekfurlarıyla işbirliği yaptığını öğrenmesi bu düşüncesinin değişmesine neden olur.

Dündar Bey, Osman Bey tarafından vatan hainliği ile suçlanarak öldürülür. Romanda Osman Beyin liderliğini bir türlü kabul edemeyen ve düşmanla işbirliği yapıp vatanına ihanet eden biri olarak tanıtılır.

Sarubatı Savcı ile Gündüz Bey:

Osman Beyin ağabeyleridir. İkisi de Osman Bey’i çok severler. Kendilerinden küçük olmasına rağmen, ona saygıda kusur etmezler. Beyliğe onun layık olduğunu söyleyerek, yöneticilik haklarından bile vazgeçerler. Her savaşa onunla beraber giderler. Bu savaşlardan birinde, Sarubatı Savcı Bey şehit olur.

Romanda, Osman Beye bağlılıkları ve saygıları ön plâna çıkarılır.

Holofira:

Yarhisar Tekfurunun kızıdır. “Simsiyah gözlü, simsiyah kaşlı, iri siyah kirpikli, pembe tenli” (s.105) bu genç kız, elli yaşındaki Belokoma Tekfuru ile evlendirilmek istenir. Ama o, Tekfurla evlenmek istemez. Orhan Bey, Belokoma Tekfuru ile yaptığı savaşta, onu Tekfurun elinden kurtarır.

Holofira, Türklere sempatiyle bakan birsidir:

“ Türkler şarap içmiyorlar. Türklerin hepsi genç...” (s. 109)

Osman Bey, Yarhisar’ı ele geçirdikten sonra oğlu Orhan’ı onunla evlendirir. Adını da Nilüfer olarak değiştirir. Nilüfer, Türkçe’yi çok çabuk öğrenir. İki erkek çocuk dünyaya getirir.

Şeyh Edebalı¹⁵⁷:

Ahi Tekkesi’nin şeyhidir. Osman Bey, zaman buldukça onun sohbetlerine katılır. O, çeşitli öğütler veren bir Şeyh görünümüyle bize tanıtılır. Osman Bey, ondan kızını ister. Önce soylarının eşit olmadığı gerekçesiyle kızını vermez. Ama Osman Bey ahi olduktan sonra bu düşüncesinden vazgeçer.

Osman Beyin yaptığı savaşlara ahiler de katılırlar. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundaki katkıları, romanda önemle belirtilir. Edebalı hakkında daha fazla bilgi verilmez.

Mihal Kazes¹⁵⁸:

Harmankaya Tekfuru aynı zamanda Osman Beyin yakın bir arkadaşıdır. Osman Bey, Hıristiyan olmasına rağmen onu çok sever.

Türklere karşı bir sempatisi vardır. Osman Beye her zaman yardım eder. Tekfurların plânlarını gelip Osman Beye söyler.

Osman Bey de onu çok sever. Onu gerçek bir dost olarak görür:

¹⁵⁷ Osman beyin kayınpederi, ayrıca Ahi reisidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 105-106

¹⁵⁸ Tarihte yaşamış, gerçek bir şahsiyet olan Köse Mihal, Harmankaya Tekfuru’dur. Osman Bey zamanında Müslüman olur. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 110-111.

“ ...benim büyük dostumsun. Çıplak bir ata, yalın kılıç bindiğim günden beri sen bana durmadan dostluk gösterdin. Bazen gittiğim yolun önüne dikilecek engelleri gösterdin. Bazen hayatıma kastedenleri haber verdin... Sen bana Tanrı’dan gönderilmiş bir dostsun...” (s. 170)

Bir gün Kurmak Dede adlı bir derviş Osman Beye gelerek, ondan Mihal Kazes’e güvenmesini ister:

“ Bre yiğit bey, bu kâfirin gönlü gem sende, hem de senin yolunda... Onu iyi belle. Gün olacak, bir eşi dahi bulunmaz yar olacak sana!” (s. 36)

Osman Bey, Mihal Kazes’e aralarındaki tek problemin dinlerinin farklı olması olduğunu söyler ve ondan Müslüman olmasını ister. Kazes, zaten Müslüman olmak için fırsat kollamaktadır. Osman Beyin bu isteğine olumlu yanıt verir. Kurultay’da “Müslüman olacağım Bey” (s. 172) diye bağırır. Başta Osman Bey olmak üzere, bütün Kayı Aşireti buna çok sevinir. Mihal Kazes, Müslüman olunca Köse Mihal adını alır.

Mal Hatun¹⁵⁹:

Osman Beyin ilk eşidir. Osman Bey, gözlerinin içinde gri renkler bulunan, kısa boylu, esmer tenli küçük kadınla, (s. 28) babasının isteği üzerine evlenir.

Mal Hatun suskun biridir. Kocasına hizmet etmeyi sever ve ona karşı daima saygılıdır.

Osman Bey, Mal Hatun’u hiç sevmez. Mal Hatun ile Bala Hatun’u karşılaştırarak bu duygusunu açıkça belirtir:

¹⁵⁹ Osman Beyin eşlerinden biridir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: UZUNÇARŞILI, a.g.e., C. I, s. 115.

“...Mal Hatun’la Bala Hatun’u hayalinde yan yana koyduğu zaman birinin öteki yanında ne kadar silik, sönük, donuk, sevimsiz, soğuk kaldığını hemen hissetti ve buz gibi bir rüzğar sıvazlamışçasına ürperdi.” (s. 64)

Bilecik Rum Beyi:

Rum tekfurudur. Kayı aşiretine karşı büyük bir mücadele verir. Osman Beyi ortadan kaldırmak ister. Diğer tekfurlarla, Osman Beyee bir tuzak hazırlarlar. Bu tuzak işe yaramaz. Osman Bey ile yaptığı savaşta, Orhan Bey tarafından öldürülür.

Kumral Dede:

Bir dervıştır. Bir gün Osman Beyin karşısına çıkar. Onun üstünde dolaşan hüma kuşunu görür ve ona, “...bir gün gelecek ki evlatların senin adına yüzyıllar boyu hanlık, hakanlık edecekler.” der. Osman Bey ona, gümüş bir tas hediye eder. Derviş bunu alır, ama Osman Beyden bir de kılıç ister. Osman Bey, onu kırmaz. Kılıçlarından birini ona verir.

Kumral Bey, romanda zaman zaman ortaya çıkarak Osman Beye dualar eder.

Geyikli Baba:

“Çatallı boynuzları, iri siyah gözleri, incecik bacakları ile birlik bulunan bir Ahi dervişi (s. 54) dir.

Geyikli Baba, savaşlarda Osman Beye yardım eder.

Osman Beyin Silah Arkadaşları:

Abdurrahman, Turgut Alp, Konur Alp, Aykut Alp, Akça Alp, Akça Alp, Emir Alp, Karaböke, Saltuk Alp, Yahşılı, Sülemiş, Karaoğlan Osman Beyin silah arkadaşlarıdır. Osman Bey’i çok severler. Ne emir verirse, yerine getirirler. Osmanlı

Devleti'nin kuruluşundaki katkıları büyüktür. Romanda onlar hakkında fazla bilgi yoktur. Savaşçı ve cesur, kişilikleri ön plâna çıkarılır.

Yazar romanında, başkahramanının özelliklerine geniş yer verir. Çünkü bütün olayların merkezinde o vardır. Diğer kahramanlarını ise bütün yönleri ile ele almak yerine, olaylara etkileri derecesinde belli yönleriyle okuyucuya tanıtır. Kahramanlarını tanıtırken, bazen yazar-anlatıcının, bazen de roman içinden seçtiği kişilerin bakış açılarını kullanır. Onların özelliklerini açıkça söylemek yerine, kahramanların olaylar karşısındaki tutumlarını değerlendirerek okuyucunun bunları tespit etmesini ister. Bu şekilde, karakterlerini daha samimi ve gerçekçi bir yapıya kavuşturur. Bu yazar için bir başarıdır. Ama bazen taraflı tavrını açığa vurması, özellikle okuyucu ile roman arasına girerek Dünder Bey hakkındaki olumsuz düşüncelerini belirtmesi, romanın yapısına zarar verir.

6.6. Mekân:

Romadaki en önemli geniş mekân Bilecik'tir. Burada Söğüt ovası açık mekânlar içinde öne çıkar. Bu ova, Kayı Boyu'na yıllar önce Selçuklular tarafından yurt olarak verilir. Zaman geçtikçe boyun nüfusunun artması sebebiyle, Söğüt gittikçe büyüyen bu topluluğa dar gelmeye başlar:

“ Biz hep böyle uç beyi olarak kalmayacağız. Biz hep böyle, sadece Söğüt ovasında oturmayacağız. Nur içinde yatsın, bahadır babamız Ertuğrul Bey, Selçuk sultanlarının uç beyi idi, kışın Söğüt'te, yazın Domaniç dağlarında ömür geçirirdi. Bir beyliğin, bir kışlağı ile bir yaylağı olamaz. Bize daha geniş topraklar, kal'alar, bağlar, bahçeler lâzım...” (s. 15)

Söğüt, Kayı Boyu'na uzun bir süre ev sahipliği yapar. Osmanlı Devleti'nin temelleri burada atılır. Bol ağaçlı bahçeleriyle, temiz su kaynaklarıyla verimli bir arazidir:

“ Çok derin ve dar olan boğazın eteklerindeki Söğüt, merdiven merdiven yukarılara doğru yükseliyordu. Kasabanın içinden akan derenin, güneş ışıkları ile ikide birde parlayan suyu ta buralardan, ovanın bu bol ağaçlı bahçeleri içinden görünüyordu...” (s. 21)

Romanda Ertuğrul Beyin düşünceleriyle, ovanın bereketli yapısı şu şekilde anlatılır:

“ Bu kışlak ve bu yaylak, ömrüm boyunca gezdiğim yerlerin en güzel, en bereketli kışlak ve yaylaklarıdır, hey oğul. Sütünün kokusunda, dağ çiçeğinin kokusu var. Güzellerin mutlaka yanaklarında nar kırmızılığı bulunur, sularının ılındığı görülmemiştir...” (s. 27)

Söğüt Ovası’nda iki kapalı mekân önemlidir. Birincisi, Osman Beyin evi, diğeri ise Ahi Tekkesi’dir.

Osman Bey, Mal Hatun’la evlidir, ama onu sevmediği için çoğu zaman kendi evinde kalmak yerine, çok sevdiği Doyruk Nine’nin evinde vaktini geçirir. Nine’nin evi küçük olmasına rağmen, Osman Beyin kendi evi gayet büyük ve güzeldir:

“ Bu ev, diğer evlere göre daha iri, daha yüksek, daha bakımlı idi. Önünde gür bir çardağı vardı, içinde de durmadan, gürül gürül akan bir yalağı.” (s. 28)

Diğer bir kapalı mekân olan Tekke binası ise, Osman Bey’in sıklıkla ziyaret ettiği bir yerdir. O, burada Ahi lideri Şeyh Edebalı’yle vakit buldukça sohbet eder ve onun söylediklerini eksiksiz yerine getirmeye çalışır. Tekke, gayet bakımlı, etrafı yeşilliklerle çevrili bir yerdir. Romanda, Tekke binası, Osman Beyin gözlemleriyle şu şekilde anlatılır:

“ Doludizgin giden Osman Bey nihayet karşıda yaylaya giden yolu ve o yolun iki tarafındaki söğütleri gördü. Yaklaştıkça, beyaz bir bina gözüne büyüyordu. Tek

katlı, yaygın, etrafı çitlerle çevrili takke binasıydı bu... Söğütlerin açığında da çitlerle bölünmüş bostanlar görünüyordu.

Osman Bey, yüreğinde yine o değişmeyen heyecan ile tozlu yoldan sağa, söğütlere doğru saptı ve atını beyaz badana çekilmiş tekke önünde durdurdu. Etrafta tatlı bir sessizlik vardı. Sağda solda yemyeşil çimenlerle yayılmış koyunlar, inekler otliyordu.” (s. 54)

Bir diğer önemli kapalı mekân ise Osman Beyin, Osmanlı adıyla bir devlet kurduğunu ilan ettiği büyük çadırıdır. Bu çadırın nerde kurulduğu konusunda romanda kesin bir bilgi yoktur. Çadır, oldukça büyük ve gösterişlidir. Burası, Kayı Boyu'nun verdikleri mücadeleler sonucunda kazandıkları zenginliği göstermesi bakımından da önemli bir mekândır:

“ O güne kadar Türkmenler bu kadar büyük, bu kadar pırıltılı bir çadır görmemişlerdi. Buna çadır demeye de dilleri varmıyordu. Ev gibi, göz göz, bölük bölük bir şeydi bu... Saçakları vardı ki pırıl pırıl sarkıyordu aşağılara... Pencereleleri vardı ki, kenarlarına kurşun rengi atlaslar kaplamıştı. İçinde büyük, geniş bir meydan bulunduğunu söylüyorlardı bu çadırın içine girenler...” (s. 169)

Ayrıca, Dorilayon (Eskişehir), Temnos (Domaniç), Agrillum (Ağrıca), Morda (Mudurnu), Angelokoma (İnegöl), İznik, gibi mekânlar da Osman Beyin ele geçirdiği yerler olarak romandaki yerlerini alırlar.

Bir de, Osman Beyin hayallerini süsleyen, ele geçirmeyi çok istediği iki mekân vardır. Bunlardan birisi İstanbul, diğeri ise Bursa'dır.

Osman Bey, İstanbul'u ele geçirip, orada İslâmiyeti yaymak ister. Romanda onun bu düşüncesi şu şekilde belirtilir:

“ Yedi tepesi olan bir şehirmiş. Rüzgârları ile her mevsim yaz ve bahar hayatı geçirilen bir şehir... Denizinde tuzlu balıklar kaynarmış, sarayları göğe yükselirmiş, kiliseleri devler gibi toprağından fıskırarmış. İsterdim ki... Ben o kiliselerin hepsini, birer birer cami haline getireyim. O inci gibi şehrin mavi göklerine o camilerin kubbeleri yükselmiş olsun...” (s.167)

Osman Bey için İstanbul, uzak bir hedef olmasına rağmen Bursa öyle değildir. Burasını, oğlu Orhan birçok kez kuşatmasına rağmen ele geçiremez. Ama o, yeşilliklerle çevrili bu güzel şehrin birgün ele geçirileceğine olan inancını daima korur. Vasiyetinde buraya gömülmek istediğini belirtir:

“ Sabırlı ol oğul, düşecektir. Sana birinci öğüdüm bu: O şehir senin olacaktır. Daha önce söylediklerim aklıdadır. Toprağa burada da düşsem beni oraya, o gümüşlü kümbetin altına götürüp bırakacaksın.” (s. 216)

6.7. Zaman:

Romanın anlatma zamanı 1283-1324 yıllarıdır. Vak’a, anlatıcı tarafından, Osman Beyin Ahi Tekkesi’nin kapısı önüdeyken tasvir edilişi ile anlatılmaya başlanır. Osman Bey, Ahi tekkesinden ayrıldıktan sonra evine gider. Burada, uzandığı yatağında geçmişini hatırlar. Özellikle babasının öldüğü ve kendisinin onun yerine “Bey” seçildiği günü hiç unutamaz:

“ 90 yaşına rağmen başı her zaman dinç ve dik kalmış olan babası Ertuğrul Beyin ölümünden bu yana iki yıl geçmişti. Babası ona Söğüt’ü yurt olarak bırakmıştı. Konya Selçuk sultanlarının uç beyliği şimdi Osman Bey’de idi. Kendinden büyük iki oğlu Sarubatu Savcı Beye ve Gündüz Beye rağmen aşireti Koca Beyin yerine Osman Bey’i seçmişti. Eğer amcası Dünder Bey biraz olsun ayak diremesiydi, bu beyliğin üzerine gölge düşmeyecekti. Türkmen çadırlarının ortasında o günkü çatışmayı Kara Osman hiç unutamıyordu. (s. 11)

Romanda, Osman Beyin, Kayı Boyu'na lider olarak seçilmesinin üzerinden iki yıl geçtiği belirtilmektedir. Tarihî kaynaklarda, Ertuğrul Gazi'nin ölüm tarihinin 1281 olduğu yazılıdır. Bu konuda, tarihçi İsmail Hakkı Uzunçarşılı şunları söyler:

“ Behcet-üt- Tevarih ile Cenabı, Karamani Nişancı Mehmed Paşa tarihleri Ertuğrul'un vefatını 1287 ve 1289 olarak göstermekte iseler de ekseriyetle 680 H./1281 M. De vefatı kabul edilmiştir.”¹⁶⁰

Bu bilgilere göre 1281 yılından iki sene ileriye gittiğimizde romanın anlatma zamanının başlangıcının 1283 yılı olduğunu tespit ederiz. Eser, Osman Beyin ölümü ile sona erer. Osman Beyin öldüğü tarih romanda belirtilmez. Tarihî kaynaklarda, onun ölümünün tarihçiler arasındaki genel kanaate göre 1326'da gerçekleştiği belirtilir:

“ Osman Gazi'yi 1320 senesinden itibaren faaliyette görmüyoruz. Tarihler nikris hastalığı sebebiyle oğlu Orhan Bey'i vekil yaptığını yazarlar; filhakika bu tarihten sonra işler Orhan Beyin elindedir. Osman Beyin idareyi oğluna bıraktıktan sonra ne kadar yaşadığı ve ölümünden sonra mı Orhan'ın hükümdar olduğu yoksa Osman'ın beyliği tamamen oğluna terk ederek sonra mı vefat ettiği belli değildir. Yalnız 1324 tarihli bir vesika ile Orhan'ın bu tarihte hükümdar bulunduğu ve ilk akçesinin tetkikinden de aynı senenin üçüncü ayında (724 Rebiulevvel/ 1324Şubat) Osmanlı beyi olduğu anlaşılıyor. Elimizdeki bir esere göre de Orhan'ın her sene İlhanlıların hazinesine muayyen bir vergi vermektedir ki bu kayıt gerek Osman ve gerek Orhan beylerin İlhanlıların yüksek hâkimiyeti altında bulduklarını göstermektedir. Osman Gazi vefat ettiği zaman zaif bir rivayete göre Söğüt'te babasının yanına defnedilmiş ve güya Bursa alınırsa oraya defnini vasiyet etmişti; bunun için 1326'da Bursa alındıktan sonra vasiyeti yerine getirilerek cesedi Bursa'ya nakledilip Hisar'da Saint Eli namına yapılmış olan Gümüşlü künbed'e defnedilmiştir.

¹⁶⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1, 8. Baskı, Ankara, 2003, s. 103

Fakat vekayiın tetkikine göre vefatının 1326'da Bursa'nın teslim alınmasından sonra olduğu anlaşılıyor.”¹⁶¹

Bu bilgilere göre Osman Beyin ölüm tarihi olan 1326, romanın anlatma zamanının bitiş tarihini oluşturur. Yazar-anlatıcı vak'ayı yaklaşık kırk beş senelik bir zaman diliminde anlatır.

Romanın vak'a zamanı M.Ö. 209-1326 yıllarıdır. Romanın anlatım zamanının başlangıcı olan 1283 yılından geriye yapılan dönüşlerle vak'a zamanı genişletilir. Örneğin; yıllar öncesine gidilerek Osman Beyin Mal Hatun'la evlenmesi okuyucuyla paylaşılırken, (s. 28) yirmi yedil yıl öncesine gidilerek de Kayı Boyu'nun Söğüt ve Domaniç'e gelişleri hakkında bilgi verilir. (s. 23) Eserde değinilen en eski tarihli olay ise, Kayı Boyu'nun atalarının Oğuz Boyu olduğu ile ilgili bilgilerdir:

“ 24 Oğuz boyu geçmiş çağlarda Bozok Üçok adları ile iki kola ayrılmış Kayılara, diğerlerinden daha asil ve şerefli sayılan Bozokların başında yer verilmiş...” (s. 45)

Oğuz Kağan Destanı'nın ana kahramanın Büyük Hun hükümdarı Mete olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple vak'a zamanının başlangıç yılları M.Ö 209 yıllarına kadar uzanır. Vak'anın bitişi ise, anlatım zamanının bitiş tarihi ile aynıdır.

“Ovaya İnen Şahin” romanı, Osman Beyin, Kayı Boyu'na lider seçilmesinden iki sene sonra başından geçen olayların anlatımı ile başlar, (1283) Osman Beyin ölümü ile sonlandırılır.(1326) Eserde, zaman zaman geriye dönüşler yapılarak vak'a zamanının başlangıcı M.Ö 209 yıllarına kadar götürülür. Anlatıcı, vak'ayı kırk beş senelik bir sürede okuyucuya aktarır.

---

¹⁶¹ UZUNÇARŞILI, a.g.e., s. 113.

6.8. Dil ve Üslup:

Yazar, eserini 14 başlık altında toplar. Bunlar, okuyucunun karşılaşacağı olaylarla ilgili ipuçları içeren kısa cümlelerdir. Hadiseleri açık ve anlaşılır bir dille verir. Kahramanlar arasındaki konuşmalar da günlük konuşmalardır. Eserinde genellikle fiil cümleleri kullanır.

İfadeyi güçlendirmek için, sanatlara başvurur. Örneğin; eserin bazı yerlerinde kişileştirme sanatını kullanır:

“Camiin büyük kapısı üzerindeki güvercinler şimdi kubbelere sığınmışlardı. Hepsi de şaşkın şaşkın, başlarını ikide birde çevirerek aşağıdaki kalabalıklara bakıyorlardı. Hiç birinde uçmak için cesaret yoktu.”(s. 9)

“Uzun serviler, kocamış çınarlar bu rüzgârsız gecede sakin ve donuk bir şekilde önünde dikiliyorlardı.” (s. 78)

Romanının birçok yerinde ise benzetme sanatını kullanır. Kişileri benzediği varlıklar ise çoğunlukla hayvanlardır:

“İşte bu sırada Ömer Kethüda ile Kara Muzak, Feridun Efendi, Cebecibaşı yine kalabalığın içinde dolaşmaya koyuldular. Sinsi, yılan kıvrılışları ve yılan ısıkları ile bir dolaşma...” (s. 38)

“Yanıma yaklaşanlardan bir yabani kedi gibi kendisini çekiyor...” (s. 48)

“...Sultan Mustafa seyrek sakalı, çukura batmış gözleri, sarı kansız yüzü ile göründü. Kafesin içinde korkuyla çırpınan bir hayvana benziyordu.” (s. 102)

“Fakat fir dönüp hatunlar dairesine girdikleri zaman dört zorbanın gözleri, avlarını bulmuş köpekler gibi parladı.” (s. 94)

“Az sonra Cebecibaşı elinde bir kâğıt olduğu halde, kara bir sinek gibi, içeriye girdi.” (s. 116)

Yazar, mekân tasviri çok az yapar. Yaptığı tasvirler ise çok kısadır:

“Üzeri nefis işlemeli kumaşlar ile zarif halılarla örtülü sedirler...” (s. 91)

“...birbirinden güzel somaki mermer sütunla süslü bir kapı...” (s. 7)

Roman içinde bazı yerlerde açıklama yapma gereği duyar. Bu araya girişler eserin sürükleyiciliğine zarar verir.

“ O devrin bakanlar kurulu toplantılarının yapıldığı, bir adı da Kubbealtı olan Divanhane’de...” (s. 49)

“ Nihayet kabile, o zamanlar Kapamacılar adı verilen Direklerarası’na girdi.” (s. 101)

“...keçeli, örflü bir alay kabile, şimdiki Sultanahmet Meydanı olan At Meydanı’nda toplanmaya çalışıyorlardı.” (s. 14)

Yazar, romanda geçen olaylara da sık sık müdahale eder. Eser ile okuyucunun arasına girer. Kendi yorumlarını vermekten çekinmez. Bu girişlerde, okuyucuyu yönlendirici bir tavır içindedir. Mesela; Genç Osman’ın ayaklanma sırasında yanlış bir yol izlediğini düşünür ve bunu şöyle belirtir:

“ Hazin bir tabloydu bu. Ömrünü devlet ve millet hizmetine vakfedeceğini, imparatorluğun bütün bozuk düzen işlerini düzeltereğini ümit eden genç padişah, üç yıllık saltanatı içinde kendisini çıkmaza götüren tecrübesizliğin bir yenisini daha gösteriyordu. Genç Osman eğer gaflet içinde olmasaydı, aklına çok geç gelen tedbiri tatbik edecek, Anadolu yakasına geçmek sureti ile etrafına pek çok iyi niyet sahibi insan toplayacak, saltanatını da teminat altına alacaktı.” (s. 78)

Başka bir yerde ise, Kara Ali Ağanın, yeniçerilere gidip, bazı vaatlerde bulunmasını şaşkınlıkla karşılar:

“Ali Ağa, büyük bir ümitle Ağa Kapısı’ndan Eski Odalara doğru yola çıktı. Ama olan bitenleri gören akli başında biri bu vaatlerin pek tesirsiz, pek sönük şeyler olduğunu derhal düşünebilirdi. Çünkü iş işten geçmişti. Ba’deharabel Basra... Yeni padişaha biat edilmişti. Bütün ocaklılar, hatta ulema öte yandaydı. Böyle bir durumda boş sözler, boş vaatlerle bu güruhu bu tarafa çekmeye imkân yoktu. Ne padişah, ne de diğerleri bunu hiç düşünemiyorlardı...” (s. 80)

Yazar, kullandığı bazı cümlelerle, gelecekte olacıklardan haberler verir. Aşağıda aldığımız örneklerde bunu görmek mümkündür:

“ Kanlı facianın perdesi az sonra...” (s. 60)

“ Facianın şimdi ikinci perdesi...” (s. 91)

“Az sonra baş gösterecek facia...” (s.121)

Zaman zaman da gelecekte olacakları açıkça söyler. Okuyucu önceden bildiği olaylarla daha sonra yüz yüze gelir. Genç Osman’ın öldürülmesinden sonra olacak olayları şöyle anlatır:

“ Memleket ve millet aradan pek çok geçmeden onu gözyaşları içinde arayacak, ardından mersiyeler söyleyecek, katilleri araştırılacak, kanına kanlar istenecekti.” (s.127)

Yazar, eserinde sade bir dil kullanır. Kahramanlarının ifadelerini güçlendirmek için edebî sanatlardan da faydalanır, ancak okuyucu ile eser arasına girip yorumlarda bulunması ve çeşitli açıklamalar yapması, romanın sürükleyiciliğine zarar veren unsurlardır.

6.9. Anlatım Teknikleri:

“Ovaya İnen Şahin” romanında kullanılan teknikler iç çözümleme, diyalog, anlatma-gösterme, iç monolog, geriye dönüş ve mektuptur. Ayrıca özetleme tekniği de romanı sıkıcılıktan kurtaran önemli bir teknik olarak romanda yerini alır.

İç Çözümleme:

Romanda iç çözümleme yönteminden oldukça fazla faydalanılır. Okuyucu bu yolla kahramanların iç dünyalarını izleme ve onları daha yakından tanıma olanağı bulur.

Örneğin; Osman Bey, Bala Hatunu ilk gördüğü günden beri bir türlü aklından çıkaramaz. Anlatıcı onun içinden geçenleri şu şekilde okuyucuya aktarır:

“ Nasıl bir genç kızdı bu. Kara Osman Bey, bir görüşte onu unutamaz hale gelmişti? Ne sihir vardı üzerinde? Gözlerinin ışığı ile mi onu büyülemişti? Kara Osman Bey, eskiden başını yastığa durduramaz oluyordu. Halbüki şimdi başı yastıkta iken saatlerce gözleri karanlıkta açık kalıyordu. Hep onu düşünüyordu. Bir gece siyah saçlarının omuzlarından önüne mi arkasına mı düştüğünü bulmaya çalıştı. Bir başka gece kadife siyahlığındaki beninin sağ yanağı üzerinde mi, sol yanağı üzerinde mi olduğunu aradı. Kulaklarında sesini bulmaya çalıştı. O günü, o kuyu başındaki konuşmalarını sık sık tekrarlardı, hayalinde onun gülüşünü gözlerinin önüne getirdi. Bir tavşanın beyazlığındaki yumuk ellerinin zarif parmaklarını tutabilmenin özlemini duyardı içinde...” (s. 39)

Osman Bey, bir yandan Bala Hatunu düşünürken, bir yandan da düşmanı olan Belokoma Tekfurunu gözünün önüne getirir. Bu iki kişi onun zihnini sürekli meşgul eder. Osman Beyin içinden geçenleri yazar-anlatıcı şu şekilde verir:

“Aklına bir şey takılıp duruyordu: Biri Şeyh’in kızı Bala Hatun, diğeri de Belokoma Tekfuru...”

Birincisi yüreğinde tatlı bir eziklik, başını döndüren bir hasret sızısı yapıyordu. O iri, siyah gözlerin içindeki kirpiklerin güzelliğini aklından çıkaramıyordu. Belokoma Tekfurunu hatırlayınca başındaki saçların dibi sızlıyordu. Belki de saçlar, kafatasının üzerinde dikiliveriyordu.” (s. 30)

Osman Bey, Bala Hatun’u babası Şeyh Edebalı’den ister, ama babası onu vermez. Osman Beyin bu olaydan sonraki ruh hali şu şekilde verilir:

“ Kara Osman’ın yüreğini kapkara bir üzüntü kapladı birdenbire... Gözlerinin içinden bir an bir şimşek çakıp söndü. Ruhunu dolduran o şiddetli arzu, o, istediğini mutlaka yerine getirmek arzusu kabardı. Fakat Şeyh Edebalı’nın, mum ışıklarındaki o saygı dolu görünüşü karşısında taşmadı.” (s. 45)

Orhan Bey de Nilüfer isimli eşini çok sever. Sürekli onu düşünür. Katıldığı bir toplantıda yine aklında Nilüfer vardır:

“ Orhan Bey, babasının yanı başında, ayakta dururken ne bu ihtiyarı dinliyor ne de etrafı görüyordu. Onun gözünde yalnız ve yalnız Nilüfer Hatun vardı. Onun sesi, onun gülüşü, onun sıcaklığı... Dudaklarında onun tenindeki ateşi hâlâ hissediyordu. Burnunun delikleri onun gerçekten bir nilüfer kokusuna benzeyen baygın kokusunu hâlâ muhafaza ediyordu. Elleri göğsünde dolaşmıştı. Sonra kendi ellerini kapmış, yumuşak ve yuvarlak göğsüne bastırmıştı. “Aman Rabbim! Nasıl da ona sarıldım öptüm? Ama... Bana artık erkek olduğumu o söyledi.” (s. 130)

Diyalog Tekniği:

“Ovaya İnen Şahin” romanında en çok kullanılan tekniklerden bir de diyalog tekniğidir. Özellikle Osman Beyin Bala Hatunla, silah arkadaşlarıyla, dervişlerle, tekfurlarla konuşmaları diyalog biçiminde verilir. Bu teknikle okuyucunun yüzü esere dönmüş olur. Böylece anlatıcının yükü hafifler. Ama anlatıcı, zaman zaman diyalogların arasına girmekten kendini alamaz.

Diyaloglar yoluyla okuyucu bazen kahramanlar hakkında bilgi sahibi olur. Aşağıya alacağımız örnekte, Geyikli Baba adlı derviş ile Osman Bey arasında geçen diyalog, okuyucunun Geyikli Baba hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar:

“ – Adım yoktur benim yaşımdan senden birkaç yaş büyük ama yine de “Baba” derler bana... “Geyikli Baba”yı duydun mu?

- Duydum, dedi Osman Bey. Duğlu Baba ile seni çok duydum, ama görmedim.

- Gece ve gündüz bu hayvancıkla berabermişsin.

- Öyleyimdir. Ömrümüz ormanlarda geçer. Ya Abdal Musa ile Abdal Murad’ı bilir misin?

- Onlar da duydum ama görmeim.

- Ya sen kimlerdensin? Ben seni ilk defa görüyorum.

- Geyikli Baba bu soruyu sorduktan sonra birdenbire iki elini kaldırarak Osman Beyin konuşmasını önledi:

- Söyleme, söyleme. Kimlerden olursan ol. Ama senin alnının üzerinde parlaklık var hem ay var, hem de yıldız... Sen bu ovanın öteki delikanlılarına benzemiyorsun. Pek yavuz yiğide benziyorsun. Ama neden gönlünün içinde o bulanıklık var? Neden bakışının ışığı gölgeli? Heey bre koca yiğit, biz Mevla’ya aşığız sen kime âşıkısın?” (s. 54-55)

Osman Bey ile oğlu Orhan arasında bir savaştan önce geçen diyalog da Orhan’ın kişiliği ile ilgili ipuçları taşıması sebebiyle çok önemlidir:

“- Hey, oğul! Yerin burası mı senin?”

İlk bakışta on altı, on yedi yaşlarında görünen, geniş omuzlu, tıknaz ve iri kemikli çocuk, babasından saklanmayı lüzumsuz gördü, doğruldu. Kara gözlerinde çok ciddi bir ifade ile:

- Beli, burası... diye cevap verdi.

- Ya atının işi ne burada?

-Savaştan sonra kaybetmeyeyim diye buraya bağladım.

-Bana verdiğin sözü unutmuyorsun ya?

-.....

- Oktan başka bir şey kullanmayacaksın. Savaş meydanına atılmayacaksın. Benim yanımdan ayrılmayacaksın.

- Senin yanın düşmana uzak baba... Ok ulaştıramam kâfirlere...

- Henüz yaşın yetersiz. İyi ata binmek, iyi ok atmak yetmez daha... Günü gelince ben seni salmasını bilirim, gel benimle...

Çocuğun gözlerinde iki ateş yanıp söndü. Ayalarını sanki toprağa mıhlarmış gibi gerindi. Sesi boğuklaştı:

- Senin baban, savaştan sakın, diye bir laf etti mi sana Bey?

Kara Osman Bey şaşırıldı:

- Benim babam, senin büyük baban oğlum. Bu nasıl söz söylediğin?

- Hele sen sorduğuma cevap ver!

- Hayır, savaştan sakın, demedi bana...

- Sen de oğluna böyle bir laf etmemelisin Bey. Senin hamurun nasıl yoğruldu ise, benim hamurum da öyle yoğrulmalı. Erkek sözü verdim sana. İşte kılıcım belimde, topuzum hayvanımın eyerinde... Ama bu savaşa oktan başka bir şey kullanmayacağım.” (s. 111-112)

Geriye Dönüş Tekniği:

Romanda yer alan önemli tekniklerden biri de geriye dönüş tekniğidir. Okuyucu bu sayede kahramanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olabilmekte, ayrıca romanda geçen olayları daha iyi kavrayabilmektedir. Özellikle Osman Bey hakkındaki bilgiler genellikle bu teknikle verilir. Onun Bey seçilmesi, Mal Hatunla evlenmesi, Mihal Kazes ile tanışma hikâyesi bunlardan bazılarıdır. Ayrıca Kayı Boyu'nun kuruluş hikâyesi de bu teknikle verilir. Aşağıya alacağımız örnek parçada, Osman Beyin, Rum tekfuru Mihal Kazes'le olan dostluğunun sebebi, okuyucuya bu teknik yoluyla anlatılır. Bu, yapıcı yönde bir geriye dönüştür. Çünkü okuyucu, romanın başlarında, bu iki kahramanın birbirine düşman milletlerden olmalarına rağmen, nasıl dost olabildiklerini merak eder. Romanın ilerleyen sayfalarında bunun nedenini öğrenir:

“ Baka Mihal, sen benim gerçek dostumsun. Ta babamın sağlığında aramızda geçen bir iş oldu. Ben ağam Gündüzalp ile Friciya Tekfuruna konuk gitmiş iken sen melunla, Dorilasyon Tekfuru ile hisarı bastınız, beni Tekfur'dan istediniz. O bu namertçe teklifi kabul etmedi, ben de Gündüzalp ile üzerinize çıkış yaptım. Sen tutsak oldun, o melun kaçtı. Hatırladın mı o günleri?

-Hatırlamaz olur muyum? Sana olan sevgim de, saygım da o günden başlamıştı.

- Ben de sana muhabbet bağladım. O muhabbet yüzünden seni serbest bıraktım...” (s. 52)

Osman Beyin Mal Hatunu neden sevmediği de romanın ilerleyen sayfalarında bu teknik sayesinde okuyucuya anlatılır. Aşağıya alacağımız örnek parçada okuyucu, hem bunu öğrendiği gibi hem de Osman Bey ve Mal Hatun hakkında bilgi sahibi olur:

“ Aralarında hiçbir zaman bir yıldız barışıklığı olmamıştı. Babasının sağ olduğu günlerde, Ertuğrul Beyin sevdiği Ömer Beyin kızıydı Mal Hatun... Kara Osman da henüz on yedisinde var yoktu. Bir gün ne kendisinin ne de Mal Hatunun

haberi olmadan, iki ihtiyar karar vermişler, büyük, gürültülü bir Türkmen düğünü ile ikisi de karı koca ilan etmişlerdi. İlk aylar ikisi de ne olduğunu, neye uğradıklarını anlayamamışlardı. Sonraları ikisi de, aralarında köprüsü olmayan bir ırmak bulunduğunu hissetmişler, her geçen saat birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Dokuz ay sonra doğan bir oğlan çocuk bile ne Mal Hatunu Kara Osman'a, ne de Kara Osman'ı Mal Hatuna yakınlaştırmıştı. Mal Hatun, yaratılışının donukluğu ile de genç Beyi kendisinden biraz daha uzaklaştırmıştı.” (s. 64)

Mektup Tekniği:

Romanda mektup tekniği dört yerde kullanılır. Bunlar, Dünder Beyin Rum tekfurlarına yazdığı mektup (s. 107) Rum prensesin Osman Beye yazdığı mektup (s. 166) Prusa Tekfurunun Bizans İmparator'una yazdığı mektup (s. 154) Dünder Beyin Rum tekfurlarına yazdığı ve Osman Beyin ele geçirdiği mektup (s. 137) tur. Bu teknik sayesinde, Rum tekfurlarının Osman Bey hakkındaki düşünceleri okuyucuyla paylaşıldığı gibi, özellikle isimsiz olan ve daha sonra Dünder Beye ait olduğu anlaşılan mektuplar, romanının sürükleyiciline önemli katkılar sağlar. Bu mektuplardan, Dünder Beyin, Rum tekfurlarına gönderdiği mektup şu şekildedir:

“ Sen ki Belokoma Tekfurusun, önceden uyuştuğumuz üzere, sana Osman'ın burada düğüne davetini kabul etmiş olduğunu haber vereyim. Ancak beraberinde silah arkadaşlarını da getirmekte olduğunu bilesin. Osman'ın burada düğüne davetini kabul etmiş olduğunu haber vereyi. Ancak beraberinde silah arkadaşlarını da getirmekte olduğunu bilesin. Osman senin hakkında iyi niyetler beslemiyor. Türkmen beylerinden birinin bana söylediği şudur ki, Osman seni düğünde öldürüp Belokoma Hisarı'nı ele geçirmek istiyor. Belki de başkaca silahları ile etrafı sardırıştır. Benden sana dost öğüdü: Osman'ın gizli niyetinin ne olduğu açıkça öğrenemedim, ama Çakallıpınar'ın etrafına gözcü çıkarıp kendini kolla. Eğer pusuda kimseyi bulamazsan bil ki Osman bu işini başka bir zamana bırakmıştır. Böyle bilesin, böylece hareket edersin.” (s. 137)

Özetleme Tekniği:

Romanda özetleme tekniği, kahramanlar hakkında bilgi vermek için kullanıldığı gibi, geçmişte meydana gelen önemli olayları okuyucuyla paylaşmak için de tercih edilir. Bu şekilde vak'ayı uzatacak ve eseri monoton bir yapıya sokacak anlatımlardan kaçınılmış olur.

Örneğin; Köse Mihal ile Osman Bey arasında geçen bir olay özetlenerek anlatılır:

“ Ben ağam Gündüzalp ile Friciya Tekfuruna konuk gitmiş iken sen bu melunla, Dorilayon Tekfuru ile hisarı bastınız, beni Tekfurdan istediniz. O bu namertçe teklifi kabul etmedi, ben de Gündüzalp ile üzerinize çıkış yaptım. Sen tutsak oldun, o melun kaçtı.” (s. 52)

Romanın başkahramanı Osman Bey de Kayı Boyu için yaptıklarını özetleyerek anlatır:

“ Mekânı cennet olan babam Ertuğrul Gaziden aldığım beylik, artık bir aşiret beyliği değildir bugün... Önceleri Söğüt ovalarına yerleşmiş, sürülerini otlatmaktan başka bir şey düşünmeyen üç beş Türkmendik, sonraları doğudan gelenlerin de, bizim yeni kuşakların da katılması ile çoğaldık, şimdi haritalarda adı silinmiş olan Selçuk Sultanlığı'nın uç beyi olduk. Sözün gelişi yıllar yılı o sultanlığın Bizans'la olan sınırlarında bekçilik ettik.

Ama yüreğimizde atalarımızdan yiğitlik, bahadırılık, büyüklük ruhu vardı. Koyun sürüleri yetiştiren, sınırda bekçilik görevi gören insanlar olarak kalmadık. Ertuğrul Gazi'den sonra beyliğe beni seçtiniz, ben de sizlere hisarlar, şehirler, otlaklar, bereketli topraklar, tatlı sular verdim. Her gün biraz daha yurdumuzu da, adımızı da büyüttüm, ölünceye kadar da böylece çalışacağım.(s. 174)

İç Monolog Tekniği:

Aslında iç monolog tekniği, kahramanların ruh halini yansıtan en önemli tekniklerden biri olmasına rağmen, romanda çok az kullanılır:

Osman Bey, Şeyh Edebalı'den kızını ister ama dileğine kavuşamaz. O an içinden şunları söyler:

“Demek benim küfuvüm değil ha? Bu bir bahane mi? Şeyh beni kızına uygun görmedi mi? Benim beğenmediğim taraflarım mı var?” (s. 46)

Osman Bey, oğlu Orhan'ın ata binmedeki ustalığını ve ok atmadaki yeteneğini görünce onunla gurur duyar. İçinden şunları geçirir:

“ Orhan bugün on yaşımda böyle yapıyor, ya on sekizine vardığı zaman o ateşe karşı ne dayanır?” (s. 91)

Yazar, bu tekniğin yerine genellikle iç çözümlemeyi kullanır.

Eserde, kahramanların içinden geçirdiklerinin okuyucuya duyurulmasında iç monolog ve iç çözümleme tekniklerinden yararlanılır. Özetleme tekniğiyle metnin yükü hafifletilirken, geriye dönüşlerle vak'anın bütün yönleriyle anlaşılması sağlanır. Diyalog tekniği hem kahramanlarla ilgili bilgilerin verilmesi hem de samimi bir atmosferin oluşturulması için tercih edilir.

SONUÇ

Ragıp Şevki Yeşim, özellikle 1960'lı yıllarda tarihî romancılığın önemli isimlerindedir. Yazdığı eserlerle okuyucusuna tarihi, sevdirecek öğretmeyi amaçlayan Yeşim, gazetecilikle başlayan yazı hayatında, tarihî romanlarıyla şöhrete ulaşır.

1.Konu: Ragıp Şevki Yeşim, konularını Osmanlı tarihinden alır. “Ovaya İnen Şahin” adlı eserinde, devletin kuruluşunu bununla birlikte Osman Beyin hayatını, “Genç Osman”da yeniçeriler ve kapıkulu askerleri tarafından Genç Osman’ın öldürülmesini anlatır. Diğer romanlarının konusu ise devletin yükselme dönemidir. Bu dönem içinde özellikle Fatih ve Kanunî’yi öne çıkaran yazar, “Bizanslı Beyaz Güvercin”de İstanbul’un fethini, “Kızıl Elma”da ise Fatih’in Roma’yı ele geçirebilmek için yaptığı mücadeleleri anlatır. Kanunî dönemini ele alan romanlarından biri olan “Beyaz Atlı Sipahi”de Kanunî’nin Macaristan seferini ve Mohaç Ovası’nda kazandığı zaferi gözler önüne sererken, diğer eseri “Zümrüt Gözlü Sultan” da Kanunî’nin baş cariyesi Hürrem Sultanın çevirdiği entrikaları ve bunların sonucunda Sultan Mustafa’nın, Kanunî’nin emriyle öldürülüşü verir.

2. Ele Aldığı Olayların Tarih Gerçeklerle Uygunluğu: Yazar, tarihte yaşanmış olayları verirken gerçeklere bağlı kalmaya özen gösterir. Bütün romanlarında, verdiği bazı bilgilerin doğruluğunu okuyucuya kanıtlamak amacıyla, bu bilgileri aldığı kaynakları da dipnotlarında belirtir. Bu uygulama roman için bir kusur olmakla beraber, yazarın gerçeğe olan düşkünlüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

3. Anlatıcı ve Bakış Açısı: Yazarın romanlarında “o” anlatıcı ve onun bakış açısının hâkimiyeti vardır. Anlatıcı, her şeyi bilme, görme gücüyle genelde ilâhî bir karakter taşır. Okuyucu genelde onun sayesinde olaylar ve kahramanlar hakkında bilgi sahibi olur. Zaman zaman da “gözlemci figürün bakış açısı”nın kullanıldığı görülür. Bu şekilde yazar, “o” anlatıcının yükünü biraz olsun hafifletmeyi başarır. Öne çıkan bir başka özellik ise yazar-anlatıcının varlığıdır. Özellikle “Genç Osman”

da yazar, okuyucu ile eser arasına sık sık girerek bazen yeniçerileri bazen de Genç Osman'ı eleştirir. Diğer eserlerinde de yazar-anlatıcının varlığını hissetmek mümkündür.

4.Kahramanlar: Eserlerde geçen kahramanları iki grupta toplayabiliriz. 1. Tarihî kahramanlar. 2. Hayalî kahramanlar.

Tarihî kahramanlar içinde öne çıkan “Padişah Kahramanlar”dır. Yazarın bütün eserlerinde, ele aldığı dönemin padişahı bir kahraman olarak karşımıza çıkar. “Beyaz Atlı Sipahi” ve “Zümrüt Gözlü Sultan” da Kanunî Sultan Süleyman, “Bizanslı Beyaz Güvercin” ve “Kızıl Elma” da Fatih Sultan Mehmet, “Ovaya İnen Şahin” de Osman Bey, “Genç Osman” da ise romana adını veren Genç Osman varlıklarını hissettirirler. Osman Bey ve Genç Osman dışında diğer padişahlar eserlerin başkahramanı değildirler. Roman konusunun özelliğine göre belli yönleriyle okuyucuya tanıtılırlar.

Yazarın romanlarındaki en önemli tarihî kadın başkahraman ise, “Zümrüt Gözlü Sultan” da, varlığını bütün ağırlığıyla hissettiren Hürrem Sultandır. Roman onun çevirdiği entrikalar üzerine kuruludur.

Romanlarda, hayalî kahramanlar içinde öne çıkan başkahramanlar vardır. Bu kahramanların ortak özelliği padişaha bağlı, vatan uğruna ölmekten korkmayan, savaşçı kişiler olmalarıdır. “Beyaz Atlı Süvari”de Cem, “Kızıl Elma” da Levent Ömer, Bizanslı Beyaz Güvercin” de Hamza Bey, bu özellikleri temsil ederler. Bu kahramanların diğer bir özelliği ise, bir kıza âşık olmaları ve ona yürekten bağlanmalarıdır.

Hayalî kadın kahramanlardan dikkatimizi çekenler ise, “Beyaz Atlı Sipahi” de Anna, “Bizanslı Beyaz Güvercin”de ise İren'dir. İkisinin ortak özelliği, âşık olduktan sonra Türk olduğunu öğrendikleri casuslarla olan ilişkileridir. İren bir Rum kızıdır. Kendi vatanına ve Hıristiyanlığa bağlıdır ama Müslüman bir Türk erkeğine âşık olması onun kendi değerleri ve aşkı arasında bir çatışma yaşamasına neden olur.

Aynı durumu Anna’da da görmek mümkündür. Anna bir Macar kadınıdır. O da bir Türk casusuna âşık olur ve kendi milleti, dini ve aşkı arasında kalır. İren din değiştirerek bu çatışmadan kurtulur, Anna ise mutlu sona ulaşmadan ölür. “Beyaz Atlı Sipahi”nin kahramanlarından olan Mariya da bu tip bir kadındır. O da Müslüman olarak bir Türk erkeği ile evlenir.

Bir de eserlerde karakter olmaktan çok tip olarak öne çıkan kahramanlar vardır. Bunlar, hayal ürünü olan, vatanı uğrunda ölmekten çekinmeyen, padişahın verdiği her görevi yerine getiren, cesur kişilerdir. Örneğin; “Kızıl Elma” da Morozini, Mürefteli Yahya, Mikroda, Kalecikli Rüstem bu tip kahramanlardır.

Yazarın eserlerinde birçok kişinin adı geçer ama bunların çoğu olaylara etkisi çok az olan kişilerdir.

5. Mekân: Ragıp Şevki Yeşim’in romanlarında tercih edilen geniş mekân İstanbul’dur. Ayrıntılı mekân ve dekor tasvirleri yoktur. Genelde eserlerindeki mekân, bir dekor olmaktan öteye gitmez. Sadece “Zümrüt Gözlü Sultan” romanında Kanunî döneminin zenginliğini verebilmek için diğer eserlerine oranla dekor tasvirleri daha ayrıntılı yapılır.

“Ovaya İnen Şahin” de Bilecik, Söğüt, Bursa, “Beyaz Atlı Sipahi”de Macaristan, “Zümrüt Gözlü Sultan”da İstanbul, “Kızıl Elma”da İstanbul ve Roma, “Genç Osman” ve “Bizanslı Beyaz Güvercin” de ise İstanbul ana mekânlar olarak öne çıkarlar. Yazar, mekânlar ile kahramanlarının ruh halleri arasında bir ilişki kurmaz.

6. Zaman: Yazarın “Ovaya İnen Şahin” adlı eserindeki olaylar Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde; “Beyaz Atlı Sipahi, Kızıl Elma, Bizanslı Beyaz Güvercin ve Zümrüt Gözlü Sultan” adlı eserleri yükselme döneminde; “Genç Osman” ise duraklama döneminde geçer. Yazar romanlarında genellikle kesin tarihler vermez, eserlerinde geriye dönüşlerle vak’a zamanını genişletir.

7. Dil ve Üslup: Yazar, eserlerinde genellikle sade, anlaşılır bir dil kullanır. Kahramanların birbirleri arasındaki diyalogları da günümüz Türkçesi ile kaleme alır. Çok nadir olarak bazı yerlerde anlamı bilinemeyecek kelimeler kullansa da bu kelimelerin anlamlarını dipnotlarında belirtir. Kahramanlarının ifadelerini daha etkileyici bir hale getirmek için, benzetmelerden, deyimlerden, kelime tekrarlarından sıkça yararlanır. Kahramanlarını özelliklerine ve içinde buldukları durumlarına göre konuşturmakta çok başarılı olamaz. Tarihî olayları çeşitli aşk ve casusluk hikâyeleriyle süsleyerek okuyucunun ilgisini eser üzerinde tutmayı başarır.

8. Anlatım Teknikleri: Yazarın en çok kullandığı teknikler, diyalog, iç çözümleme, anlatma-gösterme, geriye dönüş, montaj, mektup ve özetleme teknikleridir. Tanrısal bakış açısının hâkim olduğu romanlarda kahramanların psikolojik tahlillerini vermek ve onların düşüncelerini okuyucuyla paylaşmak için iç çözümleme yöntemi sıklıkla kullanılır, ayrıca aman zaman iç monolog tekniğine de yer verilir. Diyalog tekniğiyle, okuyucu ile eser arasında samimi bir atmosfer oluşturulurken, geriye dönüş ve özetlemeyle, vak'anın bütün yönleriyle kavranması sağlanarak uzun, sıkıcı anlatımdan romanlar kurtarılmış olur. Mektup ve montaj teknikleriyle ise romanın monoton bir yapıya bürünmesi engellenir. Özellikle "Zümrüt Gözlü Sultan" da kullanılan mektup tekniği romana ayrı bir hava katmakla beraber, hem kahramanlar arasındaki aşkı pekiştirme misyonunu üstlendiği gibi, romandaki heyecan unsurunun artmasında da büyük bir rol üstlenir. Aynı şekilde "Beyaz Atlı Süvari"de de mektup tekniğinin başarılı bir şekilde uygulandığını görürüz.

Ragıp Şevki Yeşim, tarihî romanlarına, Osmanlı Devleti tarihini konu olarak seçer. Eserlerinde, tarihî gerçeklere bağlı kalmaya özen göstermesinin yanında kendi hayal dünyasının ürünleri olan olay ve kahramanlara da yer vermeyi ihmal etmez. Sade bir dil kullanan yazarın, akıcı bir üslubu vardır.

KAYNAKÇA

1. AKÜN, Ömer Faruk, İslam Ansiklopedisi, “Namık Kemal”, C. 9, Milli Eğitim Basımevi, Eskişehir, 1997.
2. ARGUNŞAH, Hülya, Türk Edebiyatında Tarihî roman, Marmara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1990.
3. BOYNUKARA, Hasan, Modern Eleştiri Terimleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van, 1993.
4. BUTTANRI, Müzeyyen, Türk Edebiyatında Tarihî Tiyatro, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 2002.
5. ÇETİNDAS, Dilek, Popüler Tarihî romanlar ve M. Turhan Tan, Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.
6. DANİŞMEND, İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Türkiye Yayınevi, C. 1, İstanbul, 1971.
7. EKREM, Ali, Namık Kemal, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992.
8. ERCİLASUN Bilge, Servet-i Fünun’da Edebî Tenkit, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.
9. IŞIK, İhsan, “Ragıp Şevki YEŞİM” , Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi, Elvan Yayınları, C. 9, İstanbul, 2006.
10. KOÇU, Reşad Fatih Sultan Mehmed, Doğan Kitap, 2. Baskı, İstanbul, 2002.
11. Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, C. 6, İstanbul, 1971.
12. UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.I-II-III, 8. Baskı, Ankara, 2003.
13. ÖZTUNA, Yılmaz, Büyük Osmanlı Tarihi, Ötüken Neşriyat, C.1-2-3-4, İstanbul, 1994.
14. ÖZTUNA, Yılmaz, Kanunî Sultan Süleyman, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989.
15. ÖZTÜRK, Nermin, Tarihî Romanlar ve 19. Yüzyılda Yazılmış Üç Tarihî Romanın Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992.
16. PURGSTALL, Baron Joseph Von Hammer, Osmanlı Devleti Tarihi, Üçdal Neşriyat, C. 2, İstanbul, 1983.

17. PAŞA, Mustafa Nuri, Netayic ül-Vukuat Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1-2, Ankara, 1979.
18. SALIS, Renzo Sertoli, Çeviren Şerafettin Turan, Muhteşem Süleyman, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963.
19. Şevker YEŞİM'le Ragıp Şevki YEŞİM Üzerine Bir Söyleşi, Söyleşiyi Yapan: Emrah KAYIMKAYA, İstanbul, 28 Temmuz, 2007, s. 277-284.
20. TANPINAR, A. Hamdi, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, 3.Baskı, Ankara, 1970.
21. TANSEL, Dr. Selahattin, Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2. Baskı, Ankara, 1985.
22. TAŞTAN, Zeki, Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000.
23. TEKİN, Mehmet, Romancı Gözüyle Peyami Safa, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1999.
24. TEKİN, Mehmet, Roman Sanatı, Ötüken Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2002.
25. TURAL, Sadık , Zamanın Elinden Tutmak, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1982.
26. "Ragıp Şevki YEŞİM" , Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, C. 2, İstanbul, 2001.
27. "Ragıp Şevki YEŞİM", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C. 8, İstanbul, 1998.
28. YEŞİM, Ragıp Şevki , Bizanslı Beyaz Güvercin, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 364 s.
29. YEŞİM, Ragıp Şevki, Beyaz Atlı Sipahi, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 287 s.
30. YEŞİM, Ragıp Şevki, Genç Osman, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 139 s.
31. YEŞİM, Ragıp Şevki, Kızıl Elma, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 253 s.
32. YEŞİM, Ragıp Şevki, Ovaya İnen Şahin, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 220 s.
33. YEŞİM, Ragıp Şevki, Zümrüt Gözlü Sultan, Elips Kitap, 1. Baskı, Ankara, 2004, 339 s.

34. YÜCEL, Prof. Dr. Yaşar, Kanunî ile 46 Yıl, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

EKLER:

1. Ragıp Şevki Yeşim'in fotoğrafları
2. Ragıp Şevki Yeşim'in nüfus cüzdanı
3. Ragıp Şevki Yeşim'in basın kartları
4. Ragıp Şevki Yeşim'in vefatından sonra çeşitli gazetelerde hakkında çıkan haberler
5. Ragıp Şevki Yeşim'in vefatından sonra ailesinin verdiği vefat ilanları
6. Ragıp Şevki Yeşim'in mektupları
7. Eşi Sabahat Hanıma yazdığı şiir
8. Şevker Yeşim'le Ragıp Şevki Yeşim üzerine bir söyleşi
9. Filiz Pektaş'la Ragıp Şevki Yeşim üzerine bir söyleşi

EKLER:**EK 1. RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN FOTOĞRAFLARI****Ek 1.1.**

Çocuklarım

Ragıp Şevki Yeşim

1963
Ekim

Ek 1.2.

Ek 1.3.

EK 3. RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN BASIN KARTLARI

**EK 4. RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN VEFATINDAN SONRA ÇEŞİTLİ
GAZETELERDE ÇIKAN HABERLER**

Ek 4.1. Son Havadis 13.02.1971

Ek 4.2. Akşam ve Hürriyet Gazeteleri 13. 02. 1971

Ragıp Şevki Yeşim vefat etti

Uzun yıllar Türk Basınına değerli hizmetlerde bulunan gazeteci ve yazar Ragıp Şevki Yeşim dün tedavi edilmekte oldu-

Ragıp Şevki Yeşim

(Bastırafi 1. sayfa)

Bu Esnaf Hastahanesinde vefat etmiştir. Merhum 61 yaşındaydı.

CEMİYET BİLDİRİSİ

Gazeteciler Cemiyetinden bildirilmiştir.

Cemiyetimiz üyesi değerli gazeteci ve roman yazarı arkadaşımız Ragıp Şevki Yeşim, müptelâ olduğu hastalıktan kurtulamıyarak 12.2.1971 Cuma günü, tedavi edilmekte olduğu Esnaf Hastahanesinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Çalışkanlığı ve dürüstlüğü ile bütün meslektaşlarının ve kendisini tanıyanların sevgisini kazanan Ragıp Şevki Yeşim'in bu acı kaybı karşısında derin teessürlerinizi bildirir, ailesi ve arkadaşlarına başsağlığı dileriz.

Hâti rastını daima saygı ile ana çağımız aziz arkadaşımızın cenazesi 13.2.1971 Cumartesi günü (bugün) öğle üzeri Aksaray Valide Camii'nden kaldırılarak Merkezefendi mezarlığında ebedî medfenine tevdi edilecektir. Bütün üyelerimize duyururuz.

HÂL TERCÜMESİ

Ragıp Şevki Yeşim, 1910 yılında Leskovik'te doğdu. Antalya Lisesini bitiren Yeşim, 1932 yılında gazetecilik mesleğine girmiş ve sırasıyla Cumhuriyet, Son Posta, Yeni Sabah Memleket, Yarın, Son Telgraf, Yedi Gün, Resimli Ay ve Son Havadis gazetelerinde uzun yıllar gazetecilik yapmış, roman ve hikâye türünden pekçok eserleri yazılmıştır.

13.2.1971
Hürriyet

Gazeteci Ragıp Şevki Yeşim vefat etti

Babâli'nin renkli simalarından gazeteci Ragıp Şevki Yeşim, dün sabah vefat etmiştir.

Kırk yıldır çeşitli gazetelerde muhabirlik, yazı işleri müdürlüğü ve yayınevi kuruculuğu yapan Yeşim, yakalandığı rahatsızlıktan kurtulamamıştır.

İstanbul'da 1911 yılında doğan yazar, Manisa'da ortaokulu, Antalya'da lise öğrenimini tamamlamıştır. Biri erkek, iki çocuğu ve iki de torunu bulunan Ragıp Şevki Yeşim, kurduğu yayınevinde tarihî ve dini konularda romanlar yazarken, bir yandan da bir gazetede tarihî tefrikalar yayınlamıştır. 1948 yılında Hâdisse Yayınevini kurmuş Yeşim, 1940 - 1945 yılları arasında Yeni Sabah, 1946 da Yarın, 1947 - 1948 de Memleket Gazetelerinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Gazeteciler Cemiyeti ve Gazeteciler Sendikası'nın üyesi bulunan Ragıp Şevki Yeşim'in cenazesi bugün öğle namazında Aksaray Valide Camii'nden kaldırılarak Merkezefendi'deki alle kabristanına defnedilecektir.

Akşam

13.2.1971

**EK 5. RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN VEFATINDAN SONRA AİLESİNİN
GAZETELERE VERDİĞİ VEFAT İLANLARI**

Hürriyet ve Son Havadis Gazeteleri, 13.02.1971

VEFAT

Merhum Mehmet Şevki'nin ve merhume Najme'nin oğlu, merhum Nevzat, Sakıp, Hüsnüye, Leman ve Esat'ın kardeşleri, Sebahat Yeşim'in eşi, Şevker Yeşim ve Filiz Pektaş'ın babaları, Doğan Pektaş ve Mine Altay'ın kayınpederleri, Yeşim ve Yiğit'in sevgili dedeleri, Tarık Dirimsoy'un bacanağı ve Nebahat, Binhan Dirimsoy'un enisteleri, Yaşar Kurtuluş'un dayısı

RAGIP ŞEVKİ YEŞİM

13.2.1971 tarihinde Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 13.12.1971 cumartesi (Bugün) öğle namazını müteakip Aksaray Valide Camiinden kaldırılarak Merkezefendi Mezarlığına defnedilecektir.

EŞİ VE EVLÂTLARI
* HÜRRIYET: 3155

ÇOK ACI BİR KAYIP

Merhum Mehmet Şevki'nin ve Merhume Najme'nin oğlu Merhum Nevzat, Merhum Sakıp, Merhum Hüsnüye, Leman ve Esat'ın kardeşleri, Sebahat Yeşim'in eşi, Şevker Yeşim ve Filiz Pektaş'ın babaları, Doğan Pektaş ve Mine Altay'ın kayınpederleri, Yeşim ve Yiğit'in sevgili dedeleri, Tarık Dirimsoy'un bacanağı, Nebahat, Binhan Dirimsoy'un enisteleri, Yaşar Kurtuluş'un dayıları, gazeteleci, yazar

RAGIP ŞEVKİ YEŞİM

13-2-1971 Cuma günü Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 13-2-1971 Cumartesi günü (Bugün) öğle namazını müteakip Valide Camiinden kaldırılarak Merkezefendi Mezarlığına defnedilecektir.

AİLESİ

(Son Havadis: 314)

EK 6. RAGIP ŞEVKİ YEŞİM'İN MEKTUPLARI**Ek 6. 1. Kızı Filiz'e Yazdığı Mektuplar**

Güzel kızım,
Hepinizle gözlerimden öper, kucaklarım.
Minnik (Yeşim) ile Dabiri (Yiğit) in ikisinin
e gıgalarından koklaya koklaya öperim.
Ulan yine çok özledim sizleri!
Rabıt dede

Ek. 6.2.

Filiz Kızım,
 Dostum ve ustadem Erument Ekrem Talu'nun
 senin 1940 Haziran 14 de doğumunda düşürdüğü
 tarih:

Haber aldüm ki Ragıp Şuhi'nin doğmuş bir evladı,
 Dediler hem güzel, hem de sırım pa hize bizdir bu.
 Dedim bir kez gelip tarihi resmektarına Ekrem
 Gülistan-ı Sa'adette ne rama bir filizdir bu.

Eski edeliyatta tarih düşürülürken elleri
 Türkçede her harf bir raham ifade ederdi.
 Yukarıdaki sır de (de gelip) kelimesi
 müstakim ^{san 1938} harflerin yekünü 1998 çıkar
 (Gelip) kelimesi 58 rakam, bundan düşerse
 1940 tarihi harf olur.

Bu notu sakla kızım

Bahar
 Ragıp Şuhi

Ek. 6.3.

Filizim, güzel evladım,
 Aman figid'in sıhhati ile
 Cole alakadar ~~da~~ ol. Bu yazı
 döndükten sonra hep bu
 laf... İhde lünde üzümü
 ile figitten bahsediyorsun.
 İstanbulla gelisiniz de onun
 topas gibi getiri.

Hepinizi kucaklaırım,
 Değanına bir muhabbet

YASIN,
 Deden senin Cole
 Sığıyor

Ek 6.4 Damadı Doğan'a Yazdığı Mektup

Doğan, evladım.

Ömrünün Yeni Yılında Tanrının İhsan Edeceği Büyük Saadetlerin, Sihhatlerin, Refahların Yarısı Artık Sana Ait Değil. Bütün Bunları Filiz'le Beraber Paylaşacağınıza Göre Bu Yıldan İtibaren Sana Her Zamankinden Daha Büyük Saadetler, Sihhatler ve Refahlar Vermesini Cehab-ı Haktan Niyaz Ederim.

İst.30.8.1961

Baban

Ragıp Şevki Yeşim

EK 7. EŞİ SABAHAT HANIMA YAZDIĞI ŞİİR

XXXXXX

Sabahat Yeşim
 Sen benim dünyalarımın
 dünyası, hayatlarımın
 hayatı, güzellerimin güze-
 li, sevgilerimin sevgisi,
 canlarımın canı, ahlarımla
 ahlı, padişahlarımın padi-
 şahı, gözümün bebeği, gön-
 lümün mavi başlı ördeğisin
 R.Ş.Y

EK 8. ŞEVKER YEŞİM'LE RAGİP ŞEVKİ YEŞİM ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

E. KAYIMKAYA: Ailenizle ilgili bize bilgi verebilir misiniz?

Ş. YEŞİM: Babam tarihe de meraklı olduğu için bir şecere çıkarmıştı. O şecere şu anda annemdedir. Babam ve sülalesi bir yaşına gelene kadar Yuğoslavya'da Leskovik'de yaşarlar. Leskovik, Kosova ile Mekodanya arası bir şehirdir. 1911'de Balkan Harbi'nde, Türkiye'ye göç ederler.

E. KAYIMKAYA: Kaç kardeşiniz?

Ş. YEŞİM: Babam 1938 yılında annemle evlenmiş. 1940 yılında ablam dünyaya gelmiş, 1946 yılında da ben doğmuşum. İki kardeşiz. Babam hariç ablam, ben ve annem hayattayız. Ablam ve ben evliyiz. Ben yirmi beş sene Oyak Reno'da çalıştım. Aslında, kimya mühendisiyim ama otomotiv sahasında çalıştım. Emekli olduktan sonra yaklaşık sekiz sene de yan sanayilerde çalıştım. Geçen sene İstanbul'a geldim. Halen bir firmada çalışıyorum. Çalışmayı seviyorum. Bu alışkanlık babamdan bana miras kaldı.

E. KAYIMKAYA: Babanızın yaşam öyküsünden bahseder misiniz?

Ş. YEŞİM: Babamın gençliği daha çok Antalya'da geçer. Babam, Antalya Lisesi mezunudur. Antalya Lisesi'nden mezun olduktan sonra ailesi ile birlikte İstanbul'a göç eder ve orada yaşamaya başlar. Babam gazeteciliği yazı yazmayı ve muhabirliği çok sevdiği için gazetecilik hayatına "Son Posta Gazetesi" ile adım atar. Uzun süre Son Posta'da çalıştıktan sonra "Son Telgraf Gazetesi"nde, daha sonra ise "Yeni Şafak Gazetesi"nde çalışmalarını sürdürür. 1948 senesinde bir arkadaşıyla ortak olarak Hadise Yayınevi'ni kurar. 1950 yılında ise Hadise Gazetesi'ni çıkarır. Hadise Gazetesi o günün şartlarını bugüne getirirsek bir nevi polisiye ve adli olayları ele alan bir gazetedir. Siyasi ve magazin haberlerine yer vermez. 1952 yılında o dönemin en popüler mecmuası olan "Radyo Haftası Mecmuası'nı" çıkarır. Radyo

Haftası, radyo sanatçılarından, örneğin; Zeki Müren'den, Şükran Özer'den bilgiler veren bir mecmua. Halk tarafından çok sevilen bu yayım, uzun süre gündemdeki yerini korur. 1960 yılında, 27 Mayıs İhtilali'nden sonra Milli Birlik Komitesi, sebebini tam bilmiyorum ama bazı yayımları yasaklamaya çalıştı. Bunlardan birisi de Hadise Gazetesi'ydi. Hadise Gazetesi kapandıktan sonra Radyo Haftası Mecmuası da kapandı. Televizyonda "Pop Alaturka" diye bir yarışma var, belki izlemiştinizdir. Bülent Ersoy, Ebru Gündeş, Orhan Gencebay'ın jüri olduğu yarışma. Yarışmanın fonlarında yayımlanan, Perihan Altundağ Sezeriyle ilgili resimler vb. görüntüler, Radyo Haftası'nın kapaklarından alınmadır. Radyo Haftası, annemde bir dizi vardı. Daha sonra babamın vasiyeti üzerine bir kütüphaneye bağışlandı.

1960'dan sonra babam, gazetelere yazı yazmaya başladı. Tarihi eskiden beri severdi, 60'lı yıllarda daha fazla ilgi duydu. Son Havadis Gazetesi'nden bir arkadaşı vasıtasıyla davet aldı. Son Havadis Gazetesi'nde "Kara Sinan" adıyla resimli romanları yayımlandı. Resimler başka biri tarafından çiziliyordu, babam da bu çizgi romanın metin kısmını yazıyordu. Ölümüne kadar, bunlar yayımlanmaya devam etti. Suat Yalaz'ın meşhur Karaoğlan dizisi daha sonra çıktı. Aşağı yukarı benzer tarzda şeylerdi. Osmanlı Devleti'nden önceki Türk kahramanlarını konu alan çizgi romanlardı.

"Hürriyet Gazetesi'nin sahibi Erol Simavi'nin desteğiyle din tarihi üzerine yazılar yazmaya başladı. İlk yazdığı kitap "Allah'ın Kitabı" adıyla yayımlandı. Üç ciltten oluşan bu kitap, Kur'an'ın tercümesi veya tefsiri değildi. Sadece yoruma dayalıydı. Kitap, Hürriyet Yayıncılık adına Erol Simavi tarafından yayımlandı. Ondan sonra "Allah'ın Gazapları" adında bir kitap yazdı. Bu kitapta, bütün peygamberlerin zamanında olmuş olaylar, kavimlerin, kabilelerin Allah'a karşı isyanları neticesinde Allah'ın verdiği cezalar ele alınıyordu. Kitaplar birikmeye başlayınca babam, 1965'te Yeşim Yayınevi'ni kurdu. Bu tarihten sonra, kitaplar artık Yeşim Yayınevi tarafından yayınlamaya başladı. Babam, bir süre sonra "Allah'ın Peygamberleri" adlı bir eser daha yazdı. Bu eserde yirmi beş peygamberin hayatları ve yaşamları ile ilgili bilgiler veriliyordu. Son olarak da "Allah'ın Son Peygamberi" diye bir kitap yazdı. Bu kitap tamamen Hz. Muhammed'i ele alan bir kitaptı. Bu kitapların dini

özellikleri yoktu. Sadece tarihi olarak, Peygamberlerin hayatları, yaşamları, insanlarla ilişkileri ele alınıyordu.

1971 yılında 61 yaşında kanser hastalığı sebebiyle iki aylık bir tedavi sonrası hayatını kaybetti. Vefat ettiği zaman ben yeni üniversiteyi bitirmiştım. Kimya mühendisiydim ama başka bir iş arıyordum. Bu sebeple, bir müddet daha devam ettirmemize rağmen Yeşim Yayinevi'ni kapatmak zorunda kaldık. Ölümünden sonra Allahın Gazapları, Allah'ın Peygamberleri adlı eserleri bir kez daha yayımlandı.

E. KAYIMKAYA: Babanızın tarihe olan ilgisinin sebebini biliyor musunuz?

Ş. YEŞİM: Ben de tarihi çok severim. Ben Galatasaray Lisesi mezunuyum. Rahmetli nur içinde yatsın okula onun zoruyla gittim. iyi ki de gitmişim. Orta birden itibaren her sene tarihten ikmale kaldım ama tarihi çok severim. Okuduğum romanların yüzde doksanı da tarihle ilgilidir. Babamın bu tarihe olan ilgisinin nereden geldiğini bilemiyorum. Babam, İstanbul'da Kapalı Çarşı'da bulunan Bedesten'i gezmeyi çok severdi. Orada açık arttırmalar olurdu. Antikalara çok meraklıydı. Bu onun tarihe olan ilgisini gösteriyordu. Bir de şunu belirtmek isterim: Babamın büyükbabası müderrismiş. 52 yaşında talebesi tarafından bıçaklanarak öldürülmüş. Babam bundan çok etkilediğini söylerdi. Sanırım imkânları olsaydı o da akademik kariyer yamak isterdi. O da büyükbabamı tanıma fırsatı bulamamış, ama tarihe merakı oradan gelmiş olabilir. Beni, İstanbul'daki bütün müzelere götürmüştü. Müzelerde bulunan eşyalar konusunda bilgi sahibiydi. Örneğin, Topkapı Sarayı'na gittiğimiz zaman, bu eşyalarla ilgili bana bilgiler verirdi. Kaşıkçı Elması'ndan, Hazine Dairesi'ndeki Şah İsmail'in tahtından bahsederdi. Nasıl öğrendiğini sorduğumda, okuyarak, derdi. Zaten o dönemde televizyonda yok. Akşamları okurdu. Okuduğu kitapların bir kısmı eski Türkçe, bir kısmı yeni Türkçeydi. Onlara çok meraklıydı. Belki bana da tarih zevkini de o aşıladı.

E. KAYIMKAYA: Babanız edebî anlamda birçok esere imza atan bir yazar. Onun Edebî şahsiyetiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz. Ayrıca neden günümüz nesli tarafından pek fazla tanınmıyor?

Ş. YEŞİM: Babam yirmi yaş civarında muhabirlik yapmaya başlamış. 1929-30 arası bu dönemde iletişim imkânları bu günkü seviyede değildi. Tarih o dönemde çok fazla konuşulan bir şey değildi. Babamın ismi belirli kitlelerin dışında çok fazla duyulmadı. Babam da bunun peşinde değildi. Yazarlık, babamın yaptığı bir meslekti ama bir bakıma da hobiydi. Tarihi çok sevdiği için romanlar yazıyordu. Hayalinde bir kahraman yaratıyordu veya tarihte yaşamış bir kahramanı süslüyordu. Örneğin; Bizanslı Beyaz Güvercin İstanbul'un Fethi'ni konu alır. Babam bu romanda sadece Fatih'in yaptıklarını anlatmaz. Romana hayal dünyasından da birçok şey katardı. Yani yazdıklarının yüzde doksanı gerçek, yüzde onu yakıştırma hayal gibi bir şeydi. Bugün olsaydı belki edebî dünyada daha çok yer alabilirdi. Ama babam yazı dünyasındaki birçok kişi ile iyi ilişkiler içindeydi. Mesela, Hadise Yayinevi'nin açık olduğu günlerde, Yılmaz Çetiner'le çalışmış. O dönemde çıkan Dünya Gazetesi'nin sahibi Bedî Faik'le de çok iyi dostlardı. Ayrıca, Erol Simavi'den önce babası Sedat Simavi ile iyi ahbablanmış. Babam, arkadaşlarıyla o günkü edebiyat dünyasının sınırları içinde, fikir alışverişi amacıyla haftalık toplantılar yapardı. Arkadaşlarıyla, Galatasaray'da, Tokatlıyan Pasajı'nda haftanın bir akşamı buluşurlardı. Bu toplantılara, Osman Nihat Akın, Sedat Simavi gibi birçok kişi katılırdı.

E. KAYIMKAYA: Biz babanızın tarihî romanlarını incelediğimizde şunları gördük. Örneğin "Genç Osman" romanında Genç Osman'ın öldürülüşünü okuyucuya anlatırken, kendi düşüncelerini de vermekten çekinmiyor. Ayrıca yazdıklarına kendi hayal dünyasından bir şeyler katmayı da denemiyor. Amacı okuyucuya bilgi vermek. "Bizanslı Beyaz Güvercin" de ise hem tarihî gerçekleri verirken hem de onları kendi hayal dünyasının ürünleri olan çeşitli aşk hikâyeleri ve casusluk hikâyeleri ile süslüyor. Okuyucunun gözünde eseri biraz daha ilgi çekici hale getirmek için uğraşiyor. Sizce babanızın amacı tarihi sevdirmek mi, yoksa öğretmek miydi?

Ş. YEŞİM: Her ikisi de. Türk tarihini bilmeyen birçok genç var. Mesela, 'Osmanlı Devleti'ndeki padişahları sayar mısınız?' diye sorduğun zaman, cevap veremiyor. Osmanlı, nerden bakarsanız bakın Türk tarihinin önemli bir bölümünü teşkil eder. Babam, insanlara tarihi sevdirmek ve öğretmek istiyordu. Bu amaçla,

sadece kuru tarih bilgileri olmasın diye eserlerini çeşitli hikayelerle süslerdi. Ama tarihi saptırmak gibi bir amacı yoktu. Tarihi kaynaklardan da yararlanırdı. Babamın eserlerinin içinde İngiltere- Fransa Yüzyıl Savaşları yoktur veya Avusturya Macaristan'ın 48 yıllık savaşları yoktur. Fransız İhtilali yoktur. O, önce kendi tarihimizi öğretmek için uğraştı. Başarılı olduğuna inanıyorum. Örneğin, sizin tezinizin konusu olması onun başarısını gösterir niteliktedir. Size çok teşekkür ediyorum.

Babam hiçbir zaman siyasi tarihe girmedi. Örneğin, Türk-Ermeni ilişkisine girmedi veya Osmanlıların Ruslarla olan 93 harbine girmedi. Sadece objektif olarak tarihi vermek istedi.

E. KAYIMKAYA: Size tarihî romanlarından bahseder miydi?

Ş. YEŞİM: Çok küçüktüm. Benimle oturup fikir tartışması yapması çok zordu. Romanlarını ileriki yaşlarımda okuduğum zaman anlayabildim. Örneğin, niye Vahdettin'i işlemedi diye sorardım kendime. Siyasi olaylar olduğu için tercih etmediğini anladım. Bir de hatırladığım bir bilgiyi size anlatayım. Fatih Sultan Mehmet'te en çok eleştirdiği şey, onun kardeşini öldürtmesiydi.

E. KAYIMKAYA: Babanızın tarihî romanlarındaki dile baktığımızda çık sade herkesin anlayabileceği bir dil olduğunu görüyoruz. Siz bu konuda neler söylersiniz?

Ş. YEŞİM: Babam, Öztürkçe konuşmayı çok severdi. Bunun sebebini de şöyle açıklardı: “ Yazdıklarımı hem sizlerin hem de çocuklarımızın anlamasını arzu ettiğim için yazıyorum.” derdi. Dolayısıyla Arapçayı çok iyi bilmesine rağmen, mümkün olduğunca Arapça kelime kullanmamaya özen gösterirdi. Yabancı kelime hiç kullanmazdı. Zaten, o dönemde İngilizce gibi yabancı kelimeler kullanma alışkanlığı yoktu. Eserlerinde kullanacağı bir kelimenin Türkçesini bulamadığı zaman sözlüğünü açar, oradan Türkçesini bulurdu. Türkçeye olan merakını bir örnekle açıklayayım. Benim adım Şevker. Şevker ismine Türkiye'de hiç rastlamadım.

Herhalde benden başka da yoktur. Şevker'in anlamı şu: Büyükbabamın adı Şevki. Babamın Ragıp Şevki Yeşim adı da oradan geliyor. Babam, “Şevki” kelimesini araştırır, Türkçeye çevrilmiş karşılığının Şevker olduğunu tespit eder. Bana isim olarak da Şevker ismini koyar. Bununla ilgili başka bir örnek daha vereyim. Halamın torunu olmuştu ve ona isim konulacaktı. Halamın ismi Hüsniye’ydi. Bu ismin Türkçe karşılığını araştırdı ve “Güzeli” diye bir isim buldu. Yani, bu kadar Türkçeye meraklıydı.

E.KAYIMKAYA: Babanızın kişilik özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

Ş. YEŞİM: Ben 1946 doğumluyum. Benim gençlik çağlarımda babalar daha otoriterdi. Evin tek hakimiydi. Son söz daima onundu. O gelmeden yatmamak, ayak ayak üstüne atmamak gibi bir çok şeye dikkat edilirdi. Ama benim babam böyle değildi. Bize bir arkadaş gibi davranırdı. Dinine düşkündü ama koyu bir dindar değildi. Ramazan dışında içkisini de içerdi. O günün şartlarında toplantılara medeni bir insan gibi annemle gider, bizleri de götürürdü. Ne bileyim basın toplantısı gibi günlere giderlerdi. Fakat benim yanımda çok iyi bir arkadaştı. Aile içi ve dışında insanlarla olan ilişkilerle ilgili bize öğütler verirdi. Bana şu sözü sık sık söylerdi: “Kurt kuzusunu yemiş, kurt komşusunu yememiş. Sakın ha komşunla normal ilişkiler dışında bir şey yapma. Dünyanın en büyük ahlaksızlığıdır.” derdi. Bir sözü daha vardı. Eski ifade ile söyleyeceğim: “Müstakim ol, Hz. Allah utandırmaz.” Müstakim, doğruluk anlamına gelir. Dolayısıyla bize, doğruluktan, dürüstlükten şaşma mesajını verirdi. “İki elin kanda olsa daima doğru olanı söyle, sahtekârlığa kaçma” derdi. Beni alır maçlara, bazen de yemeğe götürürdü. Benim bir yerlere gelmemi, babamın beni yetiştirme tarzına borçluyum. Beni, kendi başıma bırakmadı. Ben, sigaramı da içiyorum, içkimi de içiyorum. Bunlar tabii ki kötü şeyler keşke içmesek. O ayrı bir olay ama bunları babamın yanında da içtim. Ama babama karşı da korkunç bir saygım vardı. Onun, benim üzerimde kurduğu otorite, kesinlikle baba oğul ilişkisinin getirdiği korkudan değil saygı ve sevgiden gelen bir otoriteydi. Babamın, anneme karşı davranışları da çok güzeldi. Kendi yaşlıları ile güzel ilişkileri yanında, ayrıca küçük çocuklar ile de çok iyi iletişim kurardı. Onların diliyle

konuşabilirdi. Hayatı boyunca babamı sevmeyene rastlamadım. Onun ölümünde birçok kişiden mektuplar aldım. Bilemiyorum, nereden, nasıl duydular. Ama babama olan saygılarını belirttiler. Çok iyi insandı.

E. KAYIMKAYA: Babanız eserlerinden bazılarını takma isimlerle yayınladı mı?

Ş. YEŞİM: Evet kullandı. İsimler tam aklımda yok, ama bu isimleri romanlarında değil de gazete yazılarında kullandı. Takma isimleri neden kullandığını bilemiyorum. Birçok gazeteci bunu yapmış. Belki de gazete kadroları dar olduğu için farklı isimler kullanmıştır.

E. KAYIMKAYA: Babanızla olan bir anınızı anlatır mısınız?

Ş. YEŞİM: Yaşamımızın her anı aslında bir anıydı. Bana kazandırdığı bazı alışkanlıklar var. Bu alışkanlıkları devam ettiriyorum. Bunların dışında, ben büyükbabamı görmedim ama babamla her bayram, onun kabri başına gidip Türkçe dua ederdik. Bu benim için güzel bir anıdır. Şimdi, babamla büyükbabam aynı yerde gömülüler. Fırsat buldukça kabirleri başına gidip dua ediyorum. Bir de bana Galatasaraylılığı sevdirdi. Yedi yaşından beri Galatasaray camiasının içindeyim.

Her anım bir anıydı aslında. Örneğin en son Yeşim yayınevini açtığı günleri hatırlarım. Babamın doğuştan sağ elinde bir sakatlığı vardı. Bu yüzden, sağ elini kullanamazdı, sol eliyle yazılar yazardı. Babamın, çalışma azmine ve gayretine hayrandım. Örneğin; Yaklaşık on, on iki kitap siparişi geldiği zaman on beş, yirmi kiloyu tek eliyle, Cağaloğlu'ndaki yazahaneye, oradan da aşağıdaki merkez postahaneye tek başına taşıdığını bilirim. "Allah'ın Peygamberleri" kitabı üç cilttir ve bir buçuk kilo ağırlığı vardır. Hiç şikâyet etmeden, bu işi yapardı. Bunlar beni çok etkiledi. Çalışma şevkini bana o aşılardı.

Aile kavramını çok severdi. Akşam sofraya hep beraber oturulur, hep beraber kalkılırdı. Yemekte misafir de olsa hep beraber kalkılırdı. Üniversite öğrencisi

olduğum yıllarda sadece haftada bir günümü dışarıda geçirirdim. Bunu babam bana kural olarak koymamıştı ama bunu ben onun davranışlarından anlamıştı. En büyük özelliği herkesle barışık olmasıydı. İnsanları, doğayı çok severdi. Seven insan zaten edebiyatçı olabiliyor. Benim de edebiyatla ilgilenmemi isterdi, ama ben istemedim. Benim düşüncelerime hiçbir zaman karşı çıkmadı. Israrcılığı yoktu. Evliliklerimizde bile bizim düşüncelerimize saygı duydu. Böylece, bizim gözümüzde daha saygın bir hale geldi.

Ablamın adı da Filiz'dir. Ablam 67 yaşında. Filiz ismini Öztürkçe bulduğu için ablama ad olarak vermişti. Tahminim, bu isim ablamdan sonra yayıldı. Bir de ablamın doğumu nedeniyle babamın şair arkadaşlarından biri, 14 Haziran 1940'a tekâmül eden "Ebced Hesabı"na uygun bir şiir yazmış. Bu şiirin son iki satırı aklımda: "Gülüstan-ı Sabahatta ne rana bir filizdir bu." Sabahat, annemin ismidir. Babamla çok samimi bir ilişkimiz olmasına rağmen, ona hep siz diye hitap etmişimdir. Bunu hep içimden gelerek yaptım.

E. KAYIMKAYA: Spora da meraklıydı herhalde?

Ş. YEŞİM: Babam, gençliğinde Antalya'da bir kulüpte futbol oynamış. Özellikle sol ayağı çok iyiydi. Bahçelievler'de bir evimiz vardı. Orada beraber top oynardık. Ben kaleye geçerdim, o da bana şut atardı. İyi de şut atardı. Sporu çok severdi. Herhalde, spor sevgisi, bana da ondan geçti. Benim de Galatasaray'da, kürek ve basketbol lisansım vardı. Halen lisanslarımı saklarım.

E. KAYIMKAYA: Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

İstanbul, 28 Temmuz 2007

EK 9. FİLİZ PEKTAŞ'LA RAGİP ŞEVKİ YEŞİM ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

E. KAYIMKAYA: Babanızın yaşam öyküsünden bahseder misiniz?

F. PEKTAŞ: Babamın babası posta müfettişiymiş. Dedesi müderrismiş. Dayısı Arnavutluk Başbakanı'ymış. Arnavutluk'ta bir mücadelede vurulmuş. İsmi Bedri Peyami'ymiş. Babam lise mezunuydu. Fransız Bankası'nda çalıştı. Sonra babasının işi dolayısıyla İstanbul'a gider. Orada çeşitli gazetelere yazılar yazar. Son Havadis'te yazı işleri müdürlüğü yapar. Osman Nihat, babamın çok sevdiği bir arkadaşydı. Biz Antalya'ya gitmek için yola çıkmıştık. Babamla Osman Nihat, Ankara'da yazarların gittiği bir yerde sohbet ediyorlarmış. Osman Nihat, babamın endişeli halini görünce, "Ne oldu" diye sormuş, o da "Çocuklar yolda" demiş. Osman Nihat, o anda bir şarkı sözü yazmış. O şarkının yazılış sebebi babamdır: 'Esmе rüzğar yağma yağmur. Yolda yolcum var benim.

Radyo Haftası'nı çıkardı. Bir süre sonra da Yeşim Yayınevi'ni kurdu. Burada çalışmalarına devam ederken onu kaybettik. Ölümü çok ani oldu. Kansere yakalandı Bir ay içinde de vefat etti. Cenazesi çok kalabalıktı. Aşırı uçta olmayan, helaliyle kazanan bir insandı.

E. KAYIMKAYA: Sizce tarihe olan merakı nereden geliyor olabilir?

F. PEKTAŞ: Araştırmacı bir insandı. Allah'ın kitabını yazdığı zaman, Tevrat, İncil ve Kur'an-ı da inceledi. Tarihe çok meraklıydı. Done toplayıp yazardı. Kaynaklara bağlı kalmaya özen gösterirdi.

E. KAYIMKAYA: Romanlarında kullandığı dilin çok sade olduğunu görüyoruz. Siz bunu neye bağlıyorsunuz?

F. PEKTAŞ: Türkçeye çok meraklıydı. Ben 1940 doğumluyum. Filiz ismi ilk bana konulmuştur. Şevker de öyledir. Babamın adı Şevki'ydi, kardeşime Türkçe olsun diye Şevker adını koydu. Çok aydın bir insandı. Ben hamileyken, gayri ihtiyari

oğluma Yiğit ismini koyduk. O ismi bize o kadar güzel empoze etti ki... Ben kızıma da kızlık soyadım olan Yeşim ismini koydum. Okumaya çok meraklıydı. Bizi de baskı yapmadan okumaya alıştırdı. Bize sürekli kitap ve dergiler yollardı.

E. KAYIMKAYA: Nasıl bir babaydı?

F. PEKTAŞ: Fevkalade bir babaydı. Çok modern bir babaydı. Bizim tatlı şımarıklıklarımızı kabul eden bir babaydı. Annem de çok rahat bir kadındı. Bir örnek vereyim: Babam işten çıkıp eve geliyor. Kapıda bir araba var. Ne oldu misafir mi geldi diyor. Hayır araba aldım diyor, annem.

E. KAYIMKAYA: Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Karadeniz Ereğli, 24Ağustos 2007